

Polska

Województwo Mazowieckie

**Program Regionalny:
Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027**

/wersja 1.0 grudzień 2021/ **PROJEKT**

Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego w Warszawie

Warszawa, 28 grudnia 2021 r.

Spis treści

Wykaz stosowanych skrótów i symboli	3
1. Strategia programu: główne wyzwania w zakresie rozwoju oraz działań podejmowane w ramach polityki	7
2. Priorytety	29
2.1. Priorytety inne niż pomoc techniczna	29
2.1.1. Priorytet I – Bardziej konkurencyjne i inteligentne Mazowsze	29
2.1.1.1. Cel szczegółowy 1(i) rozwijanie i wzmacnianie zdolności badawczych i innowacyjnych oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii	29
2.1.1.2. Cel szczegółowy 1(ii) czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych.....	36
2.1.1.3. Cel szczegółowy 1(iii) wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne.....	41
2.1.1.4. Cel szczegółowy 1(iv) rozwijanie umiejętności w zakresie inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości	47
2.1.1.5. Cel szczegółowy 1(v) udoskonalanie łączności cyfrowej.....	53
2.1.2. Priorytet II – Bardziej zielone Mazowsze	57
2.1.2.1. Cel szczegółowy 2(i) wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych	57
2.1.2.2. Cel szczegółowy 2(ii) wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/200, w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju.....	63
2.1.2.3. Cel szczegółowy 2(iv) wspieranie przystosowania się do zmiany klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego	67
2.1.2.4. Cel szczegółowy 2(v) wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej.....	74
2.1.2.5. Cel szczegółowy 2(vi) wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej	80
2.1.2.6. Cel szczegółowy 2(vii) wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia	86
2.1.2.7. Cel szczegółowy 2(viii) wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej.....	92
2.1.3. Priorytet III – Lepiej połączone Mazowsze.....	97
2.1.3.1. Cel szczegółowy 3(ii) rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawa dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej	97
2.1.4. Priorytet IV – Wyższa jakość życia na Mazowszu	102
2.1.4.1. Cel szczegółowy 4(ii) poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury, w tym poprzez wspieranie odporności w zakresie kształcenia i szkolenia na odległość oraz online	102
2.1.4.2. Cel szczegółowy 4(iii) wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne	107
2.1.4.3. Cel szczegółowy 4(v) zapewnianie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz wspieranie przechodzenia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej..	111
2.1.4.4. Cel szczegółowy 4(vi) wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych	116
2.1.5. Priorytet V – Aktywne zawodowo Mazowsze.....	121
2.1.5.1. Cel szczegółowy 4(a) poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej.....	121
2.1.5.2. Cel szczegółowy 4(b) modernizacja instytucji i służb rynków pracy celem oceny i przewidywania zapotrzebowania na umiejętności oraz zapewnienia terminowej i odpowiednio dopasowanej pomocy i wsparcia na rzecz dostosowania umiejętności i	

	kwalfikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy oraz na rzecz przepływów i mobilności na rynku pracy.....	126
2.1.5.3.	Cel szczegółowy 4(d) wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, wspieranie aktywnego i zdrowego starzenia się oraz zdrowego i dobrze dostosowanego środowiska pracy, które uwzględnia zagrożenia dla zdrowia.....	131
2.1.6.	Priorytet VI – Nowoczesna i dostępna edukacja na Mazowszu	138
2.1.6.1.	Cel szczegółowy 4(f) wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.....	138
2.1.6.2.	Cel szczegółowy 4(g) wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej.....	144
2.1.7.	Priorytet VII – Aktywna integracja oraz rozwój usług społecznych i zdrowotnych na Mazowszu	149
2.1.7.1.	Cel szczegółowy 4(h) wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji	149
2.1.7.2.	Cel szczegółowy 4(k) zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowe	154
2.1.7.3.	Cel szczegółowy 4(l) wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci	160
2.1.8.	Priorytet VIII – Mazowsze bliższe obywatelom	166
2.1.8.1.	Cel szczegółowy 5(i) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	166
2.1.8.2.	Cel szczegółowy 5(ii) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie	173
2.2.	Priorytety dotyczące pomocy technicznej	178
2.2.1.	Priorytet IX – Pomoc techniczna (EFRR).....	178
2.2.2.	Priorytet X – Pomoc techniczna (EFS+)	182
3.	Plan finansowy	186
4.	Warunki podstawowe	189
5.	Instytucje programu.....	239
6.	Partnerstwo	240
7.	Komunikacja i widoczność	242
8.	Stosowanie stawek jednostkowych, kwot ryczałtowych, stawek ryczałtowych i finansowania niepowiązanego z kosztami	244
Aneks 1.	Wkład Unii w oparciu o stawki jednostkowe, kwoty ryczałtowe i stawki ryczałtowe	245
Aneks 3.	Wykaz planowanych operacji o znaczeniu strategicznym w wraz z harmonogramem.....	280

WYKAZ STOSOWANYCH SKRÓTÓW I SYMBOLI

Skrót lub symbol	Wyjaśnienie skrótu lub symbolu
AOS	Ambulatoryjna Opieka Specjalistyczna
B&R	Bike&Ride - system parkingów dla rowerów, który umożliwi bezpieczne pozostawienie swojego roweru i kontynuację dalszej podróży przy użyciu publicznego transportu zbiorowego.
B(a)P	Benzo/a/piren
B+R	Badania i rozwój
B+R+I	Badania, rozwój i innowacje
BA	Baza Azbestowa
BDL GUS	Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego
BGK	Bank Gospodarstwa Krajowego
BUR	Baza Usług Rozwojowych
CIS	Centrum integracji społecznej
CKP	Centrum Kształcenia Praktycznego
CKU	Centrum Kształcenia Ustawicznego
CKZ	Centrum Kształcenia Zawodowego
CKZIU	Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego
CO ₂	Dwutlenek węgla
CP	Cel polityki, cele polityki spójności 2021-2027
CRSG	Centrum Rozwoju Społeczno-Gospodarczego
CS	cel szczegółowy
DDOM	Dzienny Dom Opieki Medycznej
DNSH	Do No Significant Harm – „nie czynić znaczących szkód” w środowisku w rozumieniu art. 17 rozporządzenia PEiR(UE) nr 2020/852.
ECVET	European Credit System for Vocational Education & Training (ang.) – Europejski System Transferu Osiągnięć w Kształceniu i Szkoleniu Zawodowym
EDM	Elektroniczna dokumentacja medyczna
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFS+	Europejski Fundusz Społeczny +
EFSI	Europejskie Fundusze Strukturalne i Inwestycyjne
EOG	Europejski Obszar Gospodarczy
ePUAP	Elektroniczna platforma wymiany danych pomiędzy administracją a obywatelami
ETSC	European Transport Safety Council (ang.) - Europejska Rada Bezpieczeństwa Transportu
EURES	European Employment Services (ang.) - Europejskie Służby Zatrudnienia
EZŁ	European Green Deal (ang.) - Europejski Zielony Ład
EZT	Elektryczne Zespoły Trakcyjne
FEM 2021-2027, Program	Program Regionalny: Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027
FENG	Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki Program na lata 2021-2027
FEnIKS	Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko
FS	Fundusz Spójności
GIOŚ	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska
GOZ	Gospodarka Obiegu Zamkniętego
GPR	Gminny program rewitalizacji
GUS	Główny Urząd Statystyczny
IIT	Inne Instrumenty Terytorialne
IOB	Instytucja/instytucje otoczenia biznesu
IPD	Indywidualne Plany Działań
ITS	Inteligentne Systemy Transportowe
IZ	Instytucja Zarządzająca
JN	Jednostka naukowa
JST	Jednostki Samorządu Terytorialnego

Skrót lub symbol	Wyjaśnienie skrótu lub symbolu
KE	Komisja Europejska
KFS	Krajowy Fundusz Szkoleniowy
KIS	Klub Integracji Społecznej
KPEiK	Krajowy plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030
KPGO	Krajowy Plan Gospodarki Odpadami
KPOŚK	Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych
KPPU	Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji
KPRES	Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej
KSRR	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030
LGD	Lokalna Grupa Działania
LLL	Life Long Learning (ang.) - kształcenie przez całe życie
LSI	Lokalny System Informatyczny
LSR	Lokalna strategia rozwoju
MCPS	Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej
MOF	Miejskie obszary funkcjonalne
MPA	Miejski Plan Adaptacji
MRR	Ministerstwo właściwe do spraw rozwoju regionalnego
MSIT	Mazowieckie strukturalne inwestycje terytorialne
MŚP	Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa
MW	Megawat
NFZ	Narodowy Fundusz Zdrowia
NUTS	Nomenclature des Unites Territoriales Statistique (fr.) – Klasyfikacja jednostek terytorialnych do celów statystycznych
OECD	Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju
OHP	Ochotnicze Hufce Pracy
ONZ	Organizacja Narodów Zjednoczonych
OPS	Ośrodek Pomocy Społecznej
OSD	Operator systemu dystrybucyjnego
OSI	Obszar Strategicznej Interwencji
OSP	Ochotnicza Straż Pożarna
OWES	Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej
OZE	Odnawialne źródła energii
P&B	Park&Bike - parkuj i jeźdź rowerem
P&R	Park&Ride, Parkuj i jeźdź
PAF	Priorytetowe ramy działania dla sieci Natura 2000 w Polsce - art. 8 Dyrektywy Rady 92/43/EWG w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory
PAI	Program Aktywizacja i Integracja
PAN	Polska Akademia Nauk
PCPR	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
PEP 2030	Polityka Ekologiczna Państwa 2030
PES	Podmiot ekonomii społecznej
PGL	Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe
PGO WM	Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Mazowieckiego
PI PGO WM	Plan Inwestycyjny dla województwa mazowieckiego (załącznik nr 1 PGO WM)
PIFE	Punkty Informacyjne Funduszy Europejskich
PKB	Produkt Krajowy Brutto
PM10	Pył zawieszony zawierający cząstki o średnicy mniejszej niż 10 mikrometrów
PM2,5	Pył zawieszony zawierający cząstki o średnicy mniejszej niż 2,5 mikrometra
POP WM	Program Ochrony Powietrza Województwa Mazowieckiego
POZ	Podstawowa Opieka Zdrowotna
PPJiOSW	Program inwestycyjny w zakresie poprawy jakości i ograniczania strat wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi
PPO	Proces przedsiębiorczego odkrywania
PS 2021-2027	Polityka spójności na lata 2021-2027
PSF	Podmiotowy System Finansowania

Skrót lub symbol	Wyjaśnienie skrótu lub symbolu
PSZ	Publiczne Służby Zatrudnienia
PSZOK	Punkt/Punkty Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych
PT	Pomoc Techniczna
PUP	Powiatowy Urząd Pracy/Powiatowe Urzędy Pracy
PZIP	Program Zintegrowanej Informatyzacji Państwa
REGON	Rejestr Gospodarki Narodowej - Krajowy Rejestr Urzędowy Podmiotów Gospodarki Narodowej
RIS 2030	Regionalna Strategia Innowacji dla Mazowsza do 2030 roku
RLKS	Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność
RLM	Równoważna liczba mieszkańców
RMR	Region Mazowiecki regionalny
Rozporządzenie ogólne	ROZPORZĄDZENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej
RWS	Region Warszawski stołeczny
SDRR	Średni dobowy ruch roczny
SIO	System Informacji Oświatowej
SL2021	Centralny system informatyczny na lata 2021-2027
SO ₂	Dwutlenek siarki
SR WM 2030	Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 r. Innowacyjne Mazowsze
SRKL	Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego
SROR	Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)
SRSI WM 2020-2030	Strategia Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2020-2030
SUE RMB	Strategia Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego
SUMP	Plan Zrównoważonej Mobilności Miejskiej
SzOP	Szczegółowy opis priorytetów
TBS	Towarzystwo Budownictwa Społecznego
TEN-T	Transeuropejska Sieć Transportowa
TFUE	Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej
TIK	Technologie informacyjne i komunikacyjne
UE	Unia Europejska
UMWM	Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego w Warszawie
USB 2030	Unijna Strategia na rzecz Biodźnorodności do 2030 r.
USMT	User State Migration Tool (ang.)
UTW	Uniwersytet Trzeciego Wieku
WCAG	Web Content Accessibility (ang.) – Wytyczne dotyczące dostępności treści internetowych
WE	Wspólnota Europejska
WIOŚ	Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska
WKDT	Wskaźnik Kolejowej Dostępności Transportowej
WM	województwo mazowieckie
WMDT	Wskaźnik międzygałęziowej dostępności transportowej
WOF	Warszawski Obszar Funkcjonalny
WPGO	Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami
WTZ	Warsztaty Terapii Zajęciowej
WUP	Wojewódzki Urząd Pracy w Warszawie
Wytyczne KE dla Polski 2019	Załącznik D: Wytyczne inwestycyjne dla Polski w zakresie finansowania Polityki spójności na lata 2021–2027 do Dokumentu roboczego służb Komisji Sprawozdanie krajowe – Polska 2019 Towarzyszący dokumentowi: KOMUNIKAT KOMISJI DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY EUROPEJSKIEJ, RADY, EUROPEJSKIEGO BANKU CENTRALNEGO i EUROGRUPY Europejski semestr 2019: Ocena postępów w zakresie reform strukturalnych, zapobiegania zakłóceniom równowagi

Skrót lub symbol	Wyjaśnienie skrótu lub symbolu
	makroekonomicznej i ich korygowania oraz wyniki szczegółowych ocen sytuacji na mocy rozporządzenia (UE) nr 1176/2011
ZAZ	Zakład Aktywności Zawodowej
ZIT	Zintegrowane Inwestycje Terytorialne
ZP	Zdrowa Przyszłość – Ramy Strategiczne Rozwoju Systemu Ochrony Zdrowia na lata 2021-2027 z perspektywą do 2030 r.
ZSK	Zintegrowany System Kwalifikacji
ZSU	Zintegrowana Strategia Umiejętności (Warszawa, 2019)

1. STRATEGIA PROGRAMU: GŁÓWNE WYZWANIA W ZAKRESIE ROZWOJU ORAZ DZIAŁANIA PODEJMOWANE W RAMACH POLITYKI

Od 1 stycznia 2018 r. makroregion WM składa się z dwóch jednostek statystycznych NUTS 2: RWS i RMR. RWS obejmuje: miasto stołeczne Warszawę wraz z 9 sąsiadującymi powiatami: grodziskim, legionowskim, mińskim, nowodworskim, otwockim, piaseczyńskim, pruszkowskim, warszawskim zachodnim i wołomińskim, zaś RMR – pozostałą część WM.

W 2020 r. WM obejmowało, zgodnie z podziałem administracyjnym: 42 powiaty oraz 314 gmin. Sieć osadniczą WM tworzyło 89 miast, w tym miasto stołeczne Warszawa, 5 miast będących stolicą podregionów (Radom, Płock, Siedlce, Ostrołęka i Ciechanów) 32 powiatowe o znaczeniu lokalnym oraz 51 pozostałych ośrodków miejskich. Mazowsze charakteryzuje się wysokim wskaźnikiem urbanizacji – 64,5% ludności mieszka w miastach. Na koniec 2020 r. WM liczyło 5 425 028 mieszkańców, RWS zamieszkiwało 3 099 846 osób, a RMR 2 325 182, Populacja osób w wieku przedprodukcyjnym stanowiła 19,4% (Polska 18,2%), RWS – 19,8%, RMR – 18,9%, w wieku produkcyjnym 58,6% (Polska 59,5), RWS – 57,7%, RMR – 59,7%, a poprodukcyjnym 22,1% (Polska 22,3%), RWS – 22,5%, RMR – 21,5%. Przyrost naturalny wyniósł -10 795 osób. Populacja WM starzeje się. Pogłębiają się niekorzystane zmiany w strukturze ekonomicznej grup wiekowych. Zwiększa się udział osób w wieku poprodukcyjnym i maleje udział osób w wieku produkcyjnym. Potencjał ludnościowy i społeczno-gospodarczy Mazowsza jest wewnątrznie zróżnicowany, pomimo wysokiego miernika rozwoju, jakim jest PKB na mieszkańca według parytetu siły nabywczej tego obszaru. Koniecznym jest podkreślenie, że dychotomia rozwoju WM nie dotyczy tylko różnic pomiędzy dwoma regionami NUTS 2: RWS a RMR, ale istotne jest również wewnętrzne zróżnicowanie tych regionów, w szczególności RWS, co znajduje odzwierciedlenie we wskaźnikach np. struktury demograficznej, jakości życia czy dostępności do opieki zdrowotnej.

Według opublikowanego przez EUROSTAT w lutym 2020 r. rankingu regionów, RWS z 156% PKB na mieszkańca według parytetu siły nabywczej w stosunku do średniej Unii Europejskiej znajduje się na 16. pozycji, zaś RMR z 60% PKB – na 203. pozycji spośród 241 regionów UE. Ta olbrzymia dysproporcja wskazuje na faktyczny poziom zróżnicowania występujący w WM. RWS należy do jednych z najlepiej rozwiniętych NUTS 2 w Unii Europejskiej. Region ten wyróżnia się także na tle całej Polski. Podkreślić należy jednak, że to Warszawa stanowi główny biegun rozwoju nie tylko WM, ale także całego kraju.

W WM funkcjonują jednocześnie dobrze rozwijający się Obszar Metropolitalny Warszawy oraz pozostałe, większe ośrodki miejskie, które mają relatywnie duży potencjał rozwojowy, jak również obszary peryferyjne w dużym stopniu zagrożone trwałą marginalizacją.

Tereny zurbanizowane koncentrują na swoim terytorium większą liczbę ludności w wieku produkcyjnym, spośród których ponad 2/3 zamieszkuje RWS. Są to osoby relatywnie bardziej konkurencyjne na rynku pracy ze względu na większą mobilność zawodową i stosunkowo wyższy poziom wykształcenia: połowa mieszkańców miast w wieku produkcyjnym w regionie (podobnie jak aktywnych zawodowo mieszkańców RWS) posiada wykształcenie wyższe, jedynie co dziesiąty wykształcenie gimnazjalne lub niższe. Tereny sąsiadujące z obszarami zurbanizowanymi, dzięki większej dostępności miejsc pracy oraz dóbr i usług, w tym edukacyjnych, są atrakcyjnym miejscem zamieszkania.

Obszary peryferyjne, oddalone od większych ośrodków miejskich, cechuje mała dynamika rozwoju. Zamieszkuje je relatywnie duża grupa osób niemobilnych, o niższym poziomie kompetencji i umiejętności zawodowych. Jednocześnie, na skutek odpływu migracyjnego następuje depopulacja tych terenów. Wobec wyzwań związanych ze znacznymi dysproporcjami demograficznymi w regionie, koniecznym staje się przygotowanie działań aktywizujących obszary peryferyjne oraz łagodzących skutki depopulacji na tych terenach.

Dużym problemem w WM jest stale rosnący udział osób starszych w ogólnej liczbie mieszkańców. Prawie 60% osób w wieku poprodukcyjnym zamieszkuje obszar RWS, spośród których aż 85% to

mieszkańcy miast. Wyzwaniem staje się więc wzmocnienie infrastruktury społecznej i systemu opieki, odpowiadającej na potrzeby starzejącego się społeczeństwa.

Specyfika WM wymaga zarządzania rozwojem makroregionu przy zastosowaniu zróżnicowanych instrumentów interwencji publicznej oraz właściwego ukierunkowania i zaadresowania wsparcia regionalnego, co zmierzać będzie do niwelowania występujących różnic społeczno-gospodarczych. Jednym z nadrzędnych celów Unii Europejskiej jest wzmocnienie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej. Dlatego też wsparcie dla wzmocnienia konkurencyjności WM powinno opierać się na zrównoważonym rozwoju podregionów oraz zapewniać spójność terytorialną Mazowsza. FEM 2021-2027 zakłada podejmowanie działań w takich obszarach jak: gospodarka, środowisko i energetyka, transport i przestrzeń, społeczeństwo oraz kultura i dziedzictwo. Zakłada się dalsze wzmocnianie potencjałów poprzez wzrost gospodarczy oparty na przedsiębiorczości i innowacyjności, chłonnym rynku pracy, a także zrównoważonym rozwoju zasobów regionalnych. Jednocześnie podejmowane działania mają kompleksowo przyczynić się do zrównoważonego rozwoju infrastrukturalnego i na rzecz środowiska, efektywnego wykorzystania kapitału ludzkiego poprzez przedsięwzięcia na rzecz włączenia społecznego, edukacji mieszkańców Mazowsza i rynku pracy oraz poprawy jakości usług świadczonych przez administrację publiczną-regionalną i lokalną. Interwencje w WM będą podejmowane zarówno w miastach, jak i na obszarach wiejskich.

W latach 2021-2027 WM będzie realizować działania w ramach wszystkich pięciu CP Polityki Spójności 2021-2027. Nowa perspektywa posłuży realizacji wizji rozwoju WM wyrażonego w SR WM 2030.

Zakres interwencji w CP wynika z opisu CS określonych w rozporządzeniach dotyczących EFRR, EFS+. Na treść poszczególnych CP wpływ mają także wytyczne KE dla Polski w zakresie finansowania PS 2021-2027 przedstawione w Wytycznych KE dla Polski 2019.

CP 1

WM na tle innych regionów UE charakteryzuje się umiarkowanym poziomem nakładów na B+R, głównie zbyt niskim w odniesieniu do potencjału - poziomem nakładów prywatnych na B+R. Zdecydowana większość nakładów ponoszona jest przez podmioty z RWS. W ostatnich latach nakłady wewnętrzne sektora przedsiębiorstw na B+R w relacji do PKB na Mazowszu wzrosły, jednak ich wysokość jest nadal niezadowalająca, według danych GUS wynosi 1,45% w 2019 r., podczas gdy w 2014 r. wynosiła 0,81%. Osiągnięcie wyższych nakładów na B+R wymagać będzie dalszej koncentracji środków unijnych na B+R, a także zwiększenia nakładów na B+R w sektorze prywatnym. O potencjale naukowym WM decyduje sektor nauki zlokalizowany w Warszawie. Z 625 funkcjonujących w Polsce szkół wyższych, instytutów badawczych, instytutów Polskiej Akademii Nauk i pozostałych JN co trzecia (216) swoją siedzibę ma na terenie WM, a większość z nich znajduje się w Warszawie (182). Na terenie Polski znajduje się 245 instytutów naukowych, z czego w WM swoją siedzibę ma ponad połowa z nich (126), a w Warszawie znajduje się około 46% w skali kraju (112). W RMR swoją siedzibę posiada niewiele JN (17), z czego połowa znajduje się w podregionie radomskim. Również o dużym potencjale B+R Mazowsza świadczy wysoki poziom alokacji aparatury naukowo-badawczej na terenie WM względem całego kraju – ok. 30% (lata 2012-2018).

Europejski Ranking Innowacyjności 2021 (ang. European Innovation Scoreboard) zawierający analizę wskaźników w obszarze innowacyjności zaliczył Polskę do grupy wschodzących innowatorów. Również RMR uznano za wschodzącego innowatora, natomiast RWS znalazł się w gronie tzw. umiarkowanych innowatorów. Można zauważyć wzrost badanych wskaźników w porównaniu z wynikami z 2014 roku. Działania w latach 2014-2020 w obszarach inteligentnej specjalizacji przyniosły wymierne efekty i przełożyły się na rekordowy i sięgający prawie 50% udział instytucji z Mazowsza w programie Horyzont 2020 - praktycznie w całości reprezentujących RWS. Nowy program ramowy Horyzont Europa 2021-2027 stanowi kolejne wielkie wyzwanie dla Mazowsza, z uwagi na wciąż śladowy udział instytucji RMR w Horyzont 2020. Środowisko w Polsce staje się przyjazne dla innowacji, a wsparcie funduszy unijnych wpływa pozytywnie na zatrudnienie w przedsiębiorstwach działających w sektorach innowacyjnych. Zgodnie z rankingiem nadal należy wspierać MŚP wdrażające innowacje marketingowe i organizacyjne, MŚP wprowadzające innowacje wewnątrz przedsiębiorstwa oraz dążyć do zwiększenia ponoszonych nakładów na B+R przez przedsiębiorstwa.

Głównych barier w prowadzeniu prac B+R upatrywać można w wysokich kosztach badań, niepewności ich wyników oraz ryzyku, które niosą za sobą. Problemem może być również utrudniony dostęp do odpowiednio wykwalifikowanej kadry, infrastruktury oraz braku ogólnej świadomości przedsiębiorców w zakresie korzyści w zwiększaniu konkurencyjności płynących z realizowania przez nich B+R. Nadal możemy zauważyć niski poziom współpracy przedsiębiorstw z sektorem nauki. Należy zwiększać współpracę w sferze wspólnych prac przedsiębiorstw z uczelniami i instytutami badawczymi oraz wspólnego wdrażania nowych produktów lub usług.

JST świadczą obywatelom coraz więcej e-usług w różnych sektorach działalności. Efektywne wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) w administracji oraz ochronie zdrowia nadal stanowi wyzwanie, pomimo że poziom rozwoju e-usług w WM sukcesywnie wzrasta.

Na przełomie 2019 i 2020 roku, 16 (z 23) podmiotów leczniczych, dla którymi podmiotem tworzącym jest Województwo Mazowieckie, udostępniło on-line usługi publiczne, w tym e-rejestrację, telemonitoring oraz telekonsultacje. W drugiej połowie 2019 r. ewidencja gruntów i budynków była prowadzona zgodnie z przepisami prawa, dla obszaru 29% obrębów ewidencyjnych z terenu 27 powiatów WM. Dla 66% obrębów ewidencyjnych z terenu 33 powiatów WM, wykazany został brak takiej zgodności.

Potrzeba dalszej modernizacji ewidencji gruntów i budynków została zidentyfikowana dla 67% obrębów ewidencyjnych, co stanowi 71% powierzchni WM. Odsetek urzędów posiadających elektroniczną skrzynkę podawczą na platformie ePUAP w 2018 r. osiągnął wartość 90,8% dla całego WM. 91% urzędów udostępniało usługi drogą elektroniczną. 76,6% urzędów na Mazowszu posiadało strony internetowe spełniające kryteria dostępności WCAG 2.0 (79,9% w RWS, 74,3% w RMR).

Odsetek urzędów administracji publicznej korzystających z systemu elektronicznego zarządzania dokumentacją osiągnął poziom 81,8% w skali WM. System taki w 2018 r. pełnił rolę podstawowego sposobu dokumentowania przebiegu i rozstrzygania spraw w 46,6% urzędów w RWS i zaledwie 21,1% w RMR. Powstające nowe i stale udoskonalane usługi wymagają coraz nowocześniejszej infrastruktury będącej w stanie wykorzystać w pełni stwarzane możliwości. Podnoszenie standardów technicznych cyfrowej infrastruktury samorządowej jest kluczowym elementem transformacji cyfrowej. W celu osiągnięcia wysokiego i trwałego wzrostu gospodarczego istotne jest podejmowanie działań, których efektem będzie wzmocnienie innowacyjności mazowieckiej gospodarki. Niezbędne jest zwiększenie aktywności badawczej oraz innowacyjnej przedsiębiorstw, zaktywizowanie współpracy pomiędzy sektorem przedsiębiorstw oraz nauki, wsparcie realizacji następujących działań RIS:

- 1.1. Wspieranie tworzenia i wdrażania innowacji w ramach regionalnych inteligentnych specjalizacji, m.in. poprzez transfer wiedzy i technologii ze sfery naukowej do przedsiębiorstw.
- 1.2. Wspieranie prac B+R przedsiębiorstw w obszarach inteligentnych specjalizacji.
- 1.4. Promocja współpracy pracowników sfery nauki z przedsiębiorstwami w zakresie B+R+I.
- 2.1. Wsparcie tworzenia i rozwoju powiązań kooperacyjnych pomiędzy podmiotami z RWS i RMR.
- 2.4. Promowanie współpracy w ramach projektów innowacyjnych.
- 3.5. Wspieranie tworzenia infrastruktury ułatwiającej powstawanie i rozwój innowacji, w tym wspieranie rozwoju i utrzymania infrastruktury badawczej.
- 3.6. Wspieranie tworzenia i rozwoju przedsiębiorstw innowacyjnych.

CP 2

Obszar energetyki

W ramach polityki energetyczno-klimatycznej UE do roku 2030 wyznaczono cele polegające na ograniczeniu emisji gazów cieplarnianych (o 40%), zwiększeniu udziału energii ze źródeł odnawialnych (o 40%) i poprawie efektywności energetycznej (o 32,5%). Polska gospodarka jest jedną z najmniej efektywnych pod względem ograniczeń emisji dwutlenku węgla. Zaplanowane do realizacji działania w najbliższej perspektywie, przyczynią się do transformacji regionu w myśl strategii EZŁ. Inwestycje w obszarze efektywności energetycznej budynków przyczynią się do optymalizacji kosztów jej zużycia i zmniejszenia zjawiska ubóstwa energetycznego, którym obecnie na Mazowszu dotkniętych jest ok 200-300 tys. mieszkańców. Głęboka termomodernizacja budynków wraz z wymianą niskosprawnych źródeł ciepła, odgrywać będzie kluczową rolę w efektywnej walce z niską emisją pochodzącą głównie z sektora bytowo-komunalnego. Wraz z poprawą jakości powietrza na terenie województwa polepszy się również stan zdrowia jego mieszkańców. Wyrazem dbałości o

środowisko przyrodnicze oraz realizacji gospodarki niskoemisyjnej zgodnej z zasadą zrównoważonego rozwoju jest również wytwarzanie energii ze źródeł odnawialnych. WM posiada znaczący potencjał w tym zakresie. Wytwarzanie energii z OZE stanowić będzie ważny element działań na rzecz dywersyfikacji źródeł w mikście energetycznych i przyczyni się do zaspokojenia wzrastającego zapotrzebowania na energię na Mazowszu. Niezrównoważony bilans energetyczny regionu stanowi duży potencjał WM do rozwoju produkcji zielonej energii.

Obszar środowiska

Realizacja projektów środowiskowych będzie zgodna z horyzontalnymi zasadami: DNSH – nie czynić znaczącej szkody oraz GOZ.

Obszar WM zawiera się w regionie wodnym Środkowej Wisły. Na jego terenie występuje (w całości lub części) 555 jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP) rzecznych i 6 jeziornych. Sieć cieków wodnych jest dobrze rozwinięta i liczy ponad 7 tys. km długości. Warunki hydrograficzne kształtuje rzeka Wisła wraz z dopływami. Uzupełnienie zasobów wodnych stanowią jeziora (zlokalizowane głównie w zachodniej części województwa) oraz sztuczne zbiorniki wodne. WM jest krajowym liderem pod względem zasobności wód podziemnych, zasoby eksploatacyjne stanowią ok. 12,7% zasobów krajowych. Na koniec 2019 r. wynosiły 265,6 tys. m³/h, w tym 79% ustalonych zasobów eksploatacyjnych zwykłych wód podziemnych Mazowsza jest związanych z utworami piętra czwartorzędowego, 7% z piętrzem neogenu-paleogenu, 10% z kredowym, a 4% z utworami pięter starszych od kredy. WM cechuje się niskim stopniem retencji naturalnej gruntów, a zjawiska suszy powodują znaczne straty przyczyniając się do obniżenia plonów, spadku poziomu wód gruntowych oraz zanikania wody w zbiornikach wodnych. Metodą ograniczania powyższych zjawisk może być racjonalne retencjonowanie wody w okresach suchych i odprowadzenie jej nadmiaru w okresach mokrych. Miesiące, które charakteryzowały się wysokimi temperaturami i brakiem opadów deszczu prowadzą do wystąpienia zjawiska suszy. W jej wyniku odnotowuje się znaczne obniżenie plonów, stąd też zarówno gospodarcze jak i społeczne skutki suszy mogą być odczuwalne również w kolejnych latach. Przede wszystkim gospodarstwa rolne odnotowują duże straty w produkcji rolnej, wielu poszkodowanych rolników potrzebuje znacznych środków finansowych, aby wznowić produkcję i poprawić sytuację finansową swoich gospodarstw. Łączna długość wałów i zapór bocznych związanych z Wisłą na odcinku administrowanym przez region warszawski wynosi 645 km. W pierwszym półroczu 2020 roku na terenie WM odnotowano ponad 4500 pożarów traw i blisko 1000 pożarów lasów (dane Komendy Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej w Warszawie). W 2019 r. odnotowano 8964 pożarów traw i 2596 pożarów lasów.

Zgodnie z KPOŚK na obszarze WM 31 aglomeracji w zakresie od 2 tys. do 15 tys. RLM nie spełnia wymogów Dyrektywy Rady 91/271/EWG, co stanowi ponad 37% aglomeracji w tym zakresie. Wg danych GUS BDL łączna długość czynnej sieci rozdzielczej wodociągowej w 2019 r. w WM to 46 568,1 km, natomiast długość czynnej sieci kanalizacyjnej - tylko 16 920,9 km. Odnotowano 7864 awarii sieci wodociągowych, a 3 648,7 dm³ nieoczyszczonych ścieków komunalnych odprowadzanych siecią kanalizacyjną trafiło do wód lub ziemi. Wyzwaniem w WM jest łączne spełnienie warunków wyposażenia aglomeracji w systemy zbierania ścieków komunalnych związanych z wydajnością oczyszczalni ścieków oraz zapewnienie standardów oczyszczania ścieków, w tym oczyszczania zapewniającego podwyższone usuwanie biogenów w aglomeracjach powyżej 10 tys. RLM.

W 2019 r. w WM ilość odpadów komunalnych wyniosła 1 736 171,63 ton, w tym odpady selektywnie zebrane stanowiły - 487 341,73 ton, tj. nieco ponad 28%. Wyzwaniem dla Mazowsza są działania zgodne z hierarchią postępowania z odpadami prowadzące do jak największego ograniczenia masy wytwarzanych i składowanych odpadów. Zrównoważony rozwój systemu zagospodarowania odpadów komunalnych w WM nie jest możliwy bez dofinansowania infrastruktury do zagospodarowywania i przetwarzania odpadów komunalnych tj. recyklingu, odzysku, selektywnej zbiórki. Nadal istnieje potrzeba kontynuacji rozbudowy i tworzenia nowych PSZOK. PGO WM zakłada powstanie 356 nowych punktów oraz zmodernizowanie i rozbudowę 53 punktów o miejsca napraw i punkty ponownego użycia. Planowana jest również wsparcie usuwania i unieszkodliwienia azbestu, który zgodnie z danymi BA, został zinwentaryzowany w WM w ilości 1 585 366 350 kg. W stosunku do całego kraju, azbest pozostały do unieszkodliwienia na Mazowszu stanowi 19,57%. Natomiast 87,7%

w stosunku do ilości zinwentaryzowanego azbestu na Mazowszu, stanowi azbest, który zalega w WM i należy go unieszkodliwić do 2032 r. PGO WM wskazuje również na problem 36 składowisk odpadów, które ze względu na niespełnianie wymogów ekologicznych wymagają zamknięcia oraz rekultywacji. Wyzwaniem jest także rozwiązanie narastającego problemu występowania miejsc nagromadzenia odpadów stwarzających zagrożenie dla zdrowia i życia ludzi tzw. dzikich wysypisk. Według danych WIOŚ na koniec 2019 r. zidentyfikowano 37 takich miejsc.

Na Mazowszu znajduje się 5 parków krajobrazowych w całości leżących na obszarze WM: 30 obszarów chronionego krajobrazu (stanowiących 23,5% powierzchni województwa), 6 stanowisk dokumentacyjnych, 4 074 pomników przyrody, 189 rezerwatów przyrody oraz obszary Natura 2000, w tym 17 obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO) i 60 specjalnych obszarów ochrony siedlisk (SOO). W Obszary prawnie chronione zajmujące 29,7% powierzchni WM wymagają działań, które zapewnią osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu i potencjału ekologicznego obszarów cennych przyrodniczo i związanych z nimi ekosystemów oraz zachowają siedliska przyrodnicze. Celem interwencji będzie: wzrost ochrony przyrody i zagrożonych populacji, ograniczenie antropopresji prowadzący do zrównoważonego wykorzystania walorów przyrodniczych, eliminacja ubytków terenów zielonych oraz rozwój zielonej infrastruktury. Według danych GUS za 2019 r. parki spacerowo-wypoczynkowe na Mazowszu stanowiły ponad 1519 ha (221 obiektów), zieleńce 640 ha (1147 obiektów), natomiast tereny zieleni osiedlowej ponad 752 ha. Ubytki terenów zieleni w gminach miast i wsi to 20 382 szt. drzew oraz 14 292 m² krzewów.

Obszar mobilności miejskiej

Niezbędna jest kontynuacja ograniczania emisji ze źródeł komunikacyjnych poprzez ograniczenie natężenia ruchu samochodowego na rzecz transportu zbiorowego i bezemisyjnego (niezmotoryzowanego), stosowanie nowych niskoemisyjnych paliw i technologii w transporcie publicznym, wymianę taboru w komunikacji publicznej, tworzenie stref z zakazem ruchu samochodów. Podstawowym celem działań w zakresie mobilności na obszarach miejskich jest ograniczenie ruchu samochodowego na rzecz transportu publicznego i niezmotoryzowanego oraz wsparcie wykorzystania pojazdów niskoemisyjnych w ramach transportu publicznego. Takie podejście uzasadnione jest potrzebą usprawnienia systemu transportowego, ograniczenia jego negatywnego wpływu na środowisko oraz zapisami dokumentów unijnych, krajowych i regionalnych.

CP 3

Zasadniczym problemem systemu transportowego WM jest niedostatecznie wysoki udział transportu zbiorowego (w szczególności niskoemisyjnego) i szynowego oraz ruchu niezmotoryzowanego w podziale zadań przewozowych. Skutkuje to zanieczyszczeniem powietrza i zanieczyszczeniem hałasem (w szczególności w miastach i na ich obszarach funkcjonalnych), niedostatecznym poziomem bezpieczeństwa ruchu drogowego oraz zbyt dużym natężeniem ruchu samochodowego. Istotnym problemem systemu transportowego województwa jest niezadowolający stan dróg stanowiących uzupełnienie sieci dróg krajowych, w szczególności leżących w sieci TEN-T. Drogi wojewódzkie w dużej części nie spełniają parametrów technicznych w zakresie szerokości jezdni oraz wymaganej nośności. Stan dróg wojewódzkich z każdym rokiem ulega stopniowej poprawie, między innymi dzięki nakładom finansowym pochodzącym z UE. Ponad połowa dróg (70%) jest w stanie dobrym i zadowolającym. Jednak 30% w dalszym ciągu pozostaje w złym lub niezadowolającym stanie (09.2021 r.). Niska jakość infrastruktury oraz niekompletność drogowej sieci transportowej regionu ogranicza wewnętrzną i zewnętrzną dostępność komunikacyjną. Wskaźnik dostępności dla sieci drogowej na Mazowszu pokazują znaczne zróżnicowania w zakresie dostępności przestrzennej. Pomimo realizacji wielu inwestycji drogowych usprawniających system transportowy i częściowej poprawy warunków podróży transportem samochodowym, nadal wewnętrzna dostępność potencjałowa WM mieści się poniżej średniej europejskiej. Problemem jest również brak pełnej obwodnicy Warszawy oraz pozostałych miast regionu, przez które przebiegają drogi tranzytowe o wysokim natężeniu ruchu. Warszawa m.in. z powodu położenia w węźle TEN-T charakteryzuje się dużym natężeniem ruchu drogowego. Negatywnym tego skutkiem jest częste prowadzenie ruchu tranzytowego przez tereny intensywnie zurbanizowane oraz powstawanie tzw. „wąskich gardeł”. Wskazuje to na potrzebę podjęcia działań służących ograniczeniu natężeniu ruchu samochodowego

na drogach wewnątrz miasta przy jednoczesnej poprawie warunków ruchu niezmotoryzowanego. Z przeprowadzonych pomiarów ruchu na drogach wojewódzkich w 2015 r. zarejestrowano wzrost około 4% w porównaniu z 2010 r. Wskaźnik SDRR 2015 (p/d) dla Mazowsza wynosił 4196 (p/d) przy średniej krajowej rządu 3520 (p/d).

Istotny element regionalnego systemu transportowego stanowi infrastruktura kolejowa. Liczba pasażerów Kolei Mazowieckich w latach 2010-2019 wzrosła o ponad 10 mln osób (22%). Koleje Mazowieckie eksploatują 292 pojazdy, z czego ok 41% to pojazdy nowe, 47% to pojazdy zmodernizowane. Koleje Mazowieckie w 2019 r. przewiozły ponad 62 mln podróżnych. To o 2 miliony pasażerów więcej niż w 2018 roku. Obecna oferta przewoźnika, pomimo realizowanych inwestycji nie zaspokaja w pełni potrzeb przewoźnych i oczekiwań podróżnych pod względem czasu przejazdu, częstotliwości kursowania, stanu technicznego większości eksploatowanego taboru, a także nie w pełni satysfakcjonującego bezpieczeństwa. Wsparcie wpisuje się w priorytety EZŁ – przyspieszenie przejścia na zrównoważoną i inteligentną mobilność, stworzenie alternatywy dla transportu drogowego i zwiększenie możliwości przewoźnych kolei.

CP4

Mazowsze jest największym w Polsce regionalnym rynkiem pracy i zarazem najbardziej zróżnicowanym. Koncentruje się on wokół potencjału Warszawy i gmin sąsiadujących bezpośrednio ze stolicą oraz większych ośrodków miejskich w subregionach. Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 15-64 lata (2019) w RWS wyniósł 77,3%, z kolei w RMR był niższy niż średnia wartość dla Polski i wynosił 66,7%.

Wyzwaniem dla regionalnego rynku pracy jest wypracowanie systemu wsparcia dla osób doświadczających trudności w reaktywacji zawodowej w tym problemów z adaptacją do nowych warunków zatrudnienia a także wsparcie młodzieży wkraczającej na rynek pracy w tym młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym. Istotne jest również łagodzenie skutków negatywnych zjawisk związanych z kapitałem ludzkim i społecznym w regionie takich jak: starzenie się społeczeństwa, niskie, bądź niedostosowane do potrzeb rynku pracy kwalifikacje, niepełnosprawność. W obliczu tych zjawisk konieczne jest wdrożenie mechanizmów przeciwdziałania negatywnym skutkom utraty zatrudnienia oraz wsparcia instytucji rynku pracy i elastycznej organizacji form pracy. Konieczne jest także tworzenie warunków sprzyjających długotrwałemu utrzymywaniu się na rynku pracy w dobrym zdrowiu.

W dziedzinie edukacji priorytetowe obszary inwestycyjne dotyczyć będą zapewnienia równego dostępu do wysokiej jakości kształcenia i szkolenia na wszystkich poziomach edukacji w regionie oraz bardziej efektywne powiązanie rozwoju infrastruktury edukacyjnej z potrzebami rynku pracy. Nadal utrzymują się luki w zakresie wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, w szczególności na obszarach wiejskich, widoczne są silne różnice między RWS a RMR. Wsparcia wymagają działania umożliwiające wspólne kształcenie i wychowywanie dzieci oraz uczniów uwzględniające zróżnicowanie ich potrzeb edukacyjnych i rozwojowych, umożliwiające im rozwój, postępy w nauce, uczestnictwo i włączenie społeczne. Wyzwaniem dla szkół jest zapewnienie równości szans, wspieranie rozwoju umiejętności przekrojowych i wsparcie uczniów pochodzących ze środowisk defaworyzowanych. Wspierane będą kompetencje kluczowe, społeczne i społeczno-emocjonalne uczniów, a także podnoszenie kwalifikacji zawodowych nauczycieli, w zakresie uzupełniającym do wsparcia realizowanego z programów krajowych.

Obszarem wymagającym wsparcia jest szkolnictwo branżowe, w tym podniesienie jego jakości i konkurencyjności, poprzez włączenie pracodawców w proces kształcenia zawodowego oraz rozwój uczenia się w miejscu pracy, a także rozwój doradztwa zawodowego oraz systemów walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego.

Na Mazowszu odnotowuje się także duże różnice jeżeli chodzi o udział osób dorosłych w różnych formach kształcenia i szkolenia. Województwo znajduje się na pierwszym miejscu pod względem udziału osób z wykształceniem wyższym wśród ludności w wieku 15-64 lata (38,6%) oraz aktywności edukacyjnej osób dorosłych w wieku 25-64 lata w zakresie kształcenia ustawicznego (5,5%). Jednak odsetek osób w wieku 25-64 lata uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu jest znacznie wyższy wśród mieszkańców RWS (8,6%) niż RMR (1,5%) (BDL GUS, stan na 2020 r.). Ważnym obszarem

wsparcia będzie podnoszenie kwalifikacji osób dorosłych, w tym poprzez wspieranie szkoleń oferowanych przez pracodawców, jak również w ramach samokształcenia z wykorzystaniem BUR. Poziom ubóstwa na Mazowszu systematycznie maleje, jednak kryzys wywołany pandemią powoduje, że należy przygotować się na zmianę tej tendencji i pogłębienie się wykluczenia społecznego. Głównym wyzwaniem stawianym przed województwem mazowieckim będzie niwelowanie głównych przyczyn ubóstwa poprzez działania mające na celu włączanie do rynku pracy osób zagrożonych wykluczeniem, osób biernych zawodowo, migrantów, długotrwale bezrobotnych, bezdomnych i osób z niepełnosprawnościami. Aktywizacja niewykorzystanych zasobów rynku pracy wpłynie pozytywnie na problem zmniejszającej się, w wyniku starzenia się społeczeństwa, liczby osób w wieku produkcyjnym i powinna odbywać się przy równoczesnym rozwoju usług społecznych.

Wyzwaniem jest dalszy rozwój usług świadczonych w społeczności lokalnej zwiększający dostępność do tych usług i pozwalający na przyspieszenie procesu deinstytucjonalizacji, m.in. usług opieki długoterminowej i dziennej. Zwiększona dostępność wysokiej jakości usług społecznych pozwoli na aktywizację opiekunów osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu i ograniczy ryzyko pogłębienia ubóstwa rodzin.

Należy kontynuować wsparcie dla dzieci, poprzez działania skierowane do rodzin oraz deinstytucjonalizację usług pieczy zastępczej.

Działania w zakresie włączenia społecznego będą realizowane także przy wykorzystaniu potencjału podmiotów ekonomii społecznej i uwzględnieniu lokalnych potrzeb mieszkańców Mazowsza, dając szansę na rozwój ekonomii społecznej w obszarze reintegracji i usług społecznych. Tworzone będą miejsca pracy dla osób w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy w nowych i istniejących przedsiębiorstwach społecznych.

W Zaleceniach Rady oceniono, że efekty zdrowotne powoli ulegają poprawie, jednakże wyzwaniem pozostaje podniesienie jakości i dostępności do usług zdrowotnych. Ludność Mazowsza, zarówno RWS, jak i RMR, charakteryzuje się większym stopniem zaawansowania procesu starzenia się oraz większą oczekiwaną długością życia niż średnia dla ludności Polski. Mapy potrzeb zdrowotnych dla województwa mazowieckiego wskazują na rosnącą zachorowalność na choroby układu krążenia, a także udary, choroby onkologiczne, psychiczne, układu kostno-stawowo-mięśniowego i oddechowego. Tendencję wzrostową obserwuje się również w zakresie potrzeb dotyczących rehabilitacji dla ww. schorzeń. Stwarza to potrzeby w zakresie zapewnienia usług zdrowotnych, w tym w formie zdeinstytucjonalizowanej, jak również wzmocnienia infrastruktury podmiotów leczniczych oraz zapewnienia kompleksowej i skoordynowanej opieki, obejmującej zwiększenie dostępności do rehabilitacji i profilaktyki.

Istnieją również potrzeby w zakresie dostępności do usług zdrowotnych wśród osób zagrożonych wykluczeniem, w szczególności na terenie gmin zagrożonych trwałą marginalizacją wskazanych w SRWM.

Działania prowadzone w perspektywie 2014-2020 potwierdziły duże potrzeby w zakresie programów zdrowotnych nastawionych na profilaktykę i rehabilitację, zarówno wśród osób starszych, jak i dzieci i młodzieży, dlatego niezbędny jest dalszy rozwój wsparcia w tym zakresie, w tym również w kontekście wpływu pandemii na stan zdrowia ludności.

Sektory kultury i turystyki stanowią istotny potencjał zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego regionu. Mazowsze znajduje się w czołówce regionów m.in. pod względem liczby instytucji kultury oraz pod względem liczby turystów, w tym również zagranicznych. Pandemia COVID-19 oraz wprowadzone w celu jej zahamowania ograniczenia, praktycznie z dnia na dzień zmieniły funkcjonowanie instytucji kultury i turystyki w Polsce i na Mazowszu. Negatywne zmiany w tych obszarach wpłynęły także na inne sektory gospodarcze, stanowiące z nimi łańcuchy wartości. Tymczasem oddziaływanie kultury na społeczeństwo jest ważne z punktu widzenia życia codziennego – uczestnictwo w wydarzeniach kulturalnych (zarówno w formie stacjonarnej jak i online) wpływa na wzrost kompetencji w różnych aspektach, przyczynia się do podniesienia jakości życia oraz poprawę dobrostanu społeczeństwa i rozwój gospodarki. W związku z zaistniałą sytuacją wymagane są działania mające na celu złagodzenie skutków społeczno-gospodarczych pandemii COVID-19 i zwiększenie odporności sektorów na podobne zmiany w przyszłości. Wobec tego podejmowane działania koncentrować się będą na:

- doinwestowaniu działalności sektora kultury;
- zwiększeniu wspierania konkurencyjności i odporności sektora turystycznego;
- utrzymaniu różnorodności sektora kultury, jego potencjału i aktywności twórczej jego aktorów poprzez zwiększenie elastyczności ich działań;
- dostosowaniu sektorów kultury i turystyki do nowych wzorców socjologicznych;
- wzmocnieniu roli sektorów kultury i turystyki budujących wizerunek województwa mazowieckiego, jako regionu nowoczesnego i posiadającego duży potencjał rozwoju branż kreatywnych.

CP 5

CP 5 będzie zrealizowany przez dwa CS tzn.: „Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich” oraz „Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie”.

Cel ten wymaga odmiennego podejścia od pozostałych CP, m.in. poprzez mocny nacisk na inicjatywy oddolne oraz wzmacnianie wymiaru terytorialnego, co w przypadku WM, będącego jednym z najbardziej zróżnicowanych wewnątrz w kraju, jest zadaniem niezwykle trudnym i ambitnym.

Wyzwanie to będzie realizowane poprzez maksymalne wykorzystanie atutów poszczególnych terytoriów i ich społeczności lokalnych oraz wzmocnienie powiązań między różnymi terytoriami NUTS 2 i NUTS 3 m.in. za pomocą instrumentów terytorialnych takich jak ZIT i IIT.

Ich efektywność w dużej mierze zależy będzie od współpracy organów samorządu województwa oraz samorządów lokalnych i ich aktywności, a także włączenia w ten proces podmiotów społecznych. Ponadto podczas ich realizacji szczególny nacisk zostanie położony na poprawę bezpieczeństwa przestrzeni publicznych, w tym dostosowanie przestrzeni publicznej, architektury, transportu i produktów do wymagań wszystkich obywateli - seniorów, osób z niepełnosprawnościami, ale też np. kobiet w ciąży i rodziców z małymi dziećmi. Warunkiem realizacji ww. projektów będzie upowszechnianie projektowania uniwersalnego.

Działania w ramach CP5 będą wspierały projekty wynikające ze strategii terytorialnych bądź lokalnych strategii rozwoju, w tym programów rewitalizacji, ukierunkowanych na zmiany społeczne i strukturalne danego obszaru, w zgodzie z priorytetami UE oraz celami zdefiniowanymi na poziomie krajowym w KSRR oraz regionalnym w SR WM 2030.

Tabela 1

Cel polityki	Cel szczegółowy	Uzasadnienie (streszczenie)
<p>CP 1. Bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa dzięki wspieraniu innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej oraz regionalnej łączności cyfrowej</p>	<p>1(i) rozwijanie i wzmocnienie zdolności badawczych i innowacyjnych oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii</p>	<p>Zgodnie z Wytocznymi KE dla Polski 2019: „Wyniki Polski w zakresie innowacji są znacznie niższe od średniej UE, co w dużym stopniu wynika z niewystarczających inwestycji w badania i rozwój, zwłaszcza inwestycji prywatnych, oraz ograniczonej współpracy partnerów publicznych i prywatnych w zakresie innowacji.(...)”</p> <p>WM znacząco przoduje w zakresie wskaźników dot. zatrudnienia w B+R. Udział pracujących w B+R w ludności aktywnej zawodowo wynosił w 2019 r. – 2,46% (w kraju 1,26%), zaś wśród pracujących ogółem – 2,54% (w kraju 1,31%). Z 28 904,30 pracujących w B+R w sektorze przedsiębiorstw w WM, jedynie 1 225,7 pracuje na terenie RMR.</p> <p>Mazowsze wyróżnia się w kraju zarówno jeśli chodzi o liczbę jednostek prowadzących działalność B+R na 100 tys. ludności - 25,6 (w kraju 15,3), jak i w przeliczeniu na 100 tys. podmiotów gospodarki narodowej - 165,8 (w kraju 131,4) w 2019 r.</p> <p>Nakłady wewnętrzne na działalność B+R są na Mazowszu niezwykle wysokie (na tle kraju) i wyniosły w 2019 r. 10 889,5 mln PLN (30 284,8 mln PLN w kraju), w tym sektora przedsiębiorstw – 7 578,9 mln PLN (19 030,9 mln PLN w całym kraju). W RWS nakłady wyniosły 10 310,6 mln PLN, w tym sektora przedsiębiorstw – 7 091,6 mln PLN. RMR charakteryzuje się niskimi wartościami i ma 5% udział nakładów B+R w WM.</p> <p>Na terenie WM występuje wysoki poziom alokacji aparatury naukowo-badawczej względem całego kraju (ok. 30%, lata 2012-2018). Liczba udzielonych przez Urząd Patentowy RP praw ochronnych na krajowe wzory użytkowe w przeliczeniu na 100 tys. ludności wyniosła na Mazowszu w 2020 r. - 1,6, w RWS – 2,4 (2017 r. - 2,1), a w RMR – 0,6 (2017 r. - 1,7). Wartość powyższych wskaźników sytuuje Mazowsze w krajowej czołówce.</p> <p>Jednak z badania przeprowadzonego w 2018 r. wśród mazowieckich MŚP wynika, że jedynie 9% firm z RWS i 12% z RMR opiera swoją strategię rozwoju na wdrożeniach wyników prac B+R.</p> <p>Interwencja realizowana w ramach CS 1(i) będzie realizować cele SRWM 2030 oraz RIS 2030.</p> <p>Wsparcie bezwrotne.</p>
<p>CP 1. Bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa dzięki wspieraniu innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej oraz regionalnej łączności cyfrowej</p>	<p>1(ii) czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych</p>	<p>Zgodnie z Wytocznymi KE dla Polski 2019 interakcje cyfrowe obywateli z instytucjami publicznymi pozostają w Polsce na niskim poziomie. Mimo stałej poprawy liczby i jakości e-usług oraz standardów interoperacyjności realizowane w okresie programowania 2014-2020 e-usługi w Polsce nadal charakteryzują się rozproszeniem, zwłaszcza na poziomie regionalnym. Stąd także wynika potrzeba kontynuacji prac nad budową sieci usług, dostępnej w każdym powiecie i w każdej gminie na Mazowszu. W ślad za budową e-usług podążać musi także ich integracja, interoperacyjność, intuicyjność i dostępność. Niezbędnym są zatem procesy oparte na współpracy i wysokiej aktywności projektowej jednostek samorządu terytorialnego w celu wypracowania rozwiązań uniwersalnych, umożliwiających swobodną mobilność mieszkańców ale także, dzięki uniwersalizacji usług dostępnych w każdej części województwa, swobodne funkcjonowanie we wszystkich dziedzinach życia bez konieczności migracji wynikającej z zagrożeń wykluczenia społecznego czy informacyjnego. W związku z tym priorytetowe jest:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wprowadzenie we wszystkich podmiotach leczniczych wyłącznie elektronicznego systemu dokumentacji medycznej oraz zapewnienie cyberbezpieczeństwa EDM, • udostępnienie jak najszerszego zakresu usług publicznych świadczonych elektronicznie, umożliwiających pełną interakcję z urzędem, czyli możliwość całkowitego załatwienia danej sprawy na odległość, • rozwój internetowych platform kulturalnych poprzez zapewnienie stałego dostępu do zasobów oferowanych przez instytucje kultury, niezależnie od bieżących uwarunkowań, • rozwijanie zasobu geodezyjnego należącego do właściwości danego JST, które umożliwią realizację spraw urzędowych drogą elektroniczną, • wsparcie dla działań związanych z rozwojem e-edukacji – rozumianym jako rozwój zasobów elektronicznych (cyfryzacja treści), metod, standardów, kompetencji, a także zasobów ICT przez poszczególne podmioty. <p>Wsparcie bezwrotne. Preferowaną formą wsparcia będzie dotacja.</p>

Cel polityki	Cel szczegółowy	Uzasadnienie (streszczenie)
CP 1. Bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa dzięki wspieraniu innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej oraz regionalnej łączności cyfrowej	1(iii) wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne	<p>Zgodnie z Wytycznymi KE dla Polski 2019: „Wydajność małych i średnich przedsiębiorstw wzrasta powoli. Mniejsze przedsiębiorstwa napotykać również trudności z utrzymaniem przewag konkurencyjnych oraz prowadzeniem działalności na rynkach krajowych i zagranicznych.” W związku z tym priorytetowe jest:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wspieranie działań zwiększających wydajność MŚP; • ułatwienie dostępu do zaawansowanych usług dla przedsiębiorstw; • stymulowanie środowiska przedsiębiorczości, • wspierania wdrażania technologii cyfrowych. <p>Według danych REGON WM jest liderem wśród województw Polski pod względem liczby podmiotów gospodarczych. Na koniec 2020 r. w WM funkcjonowało 887 329 podmiotów gospodarki narodowej, z czego w RWS funkcjonowało 76%, a w RMR 24% ogółu podmiotów WM. Ze względu na liczbę podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności w 2020 r. region RWS sytuuje się na pierwszym miejscu z liczbą 2 180, natomiast RMR na przedostatnim z liczbą 910 – poniżej średniej krajowej, która wynosi 1 219. Sektor MŚP w WM stanowi 99,9% wszystkich przedsiębiorstw i pełni kluczową rolę w rozwoju gospodarki Mazowsza. Średni udział przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw w WM wyniósł w 2019 r. 17,7% (RWS 19,8%, RMR 11,9%) (Polska 15,5%).</p> <p>W świetle badań ankietowych i danych GUS jedna z kluczowych barier działalności innowacyjnej mazowieckich firm to bariera finansowa.</p> <p>Zgodnie z Rankiingiem Innowacyjności Regionów 2021 (ang. Regional Innovation Scoreboard) RWS zalicza się do grona tzw. umiarkowanych innowatorów, natomiast RMR do grona tzw. wschodzących innowatorów.</p> <p>Największe bariery w rozwoju MŚP na Mazowszu zdiagnozowane w Analizie potencjału innowacyjnego Mazowsza w ujęciu krajowym i międzynarodowym to niedostateczne inwestycje rozwojowe i koszty zatrudnienia.</p> <p>Interwencja realizowana w ramach CS 1(iii) będzie realizować cele SRWM 2030, RIS 2030 oraz SRSI WM 2020-2030.</p> <p>Wsparcie bezzwrotne i zwrotne</p>
CP 1. Bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa dzięki wspieraniu innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej oraz regionalnej łączności cyfrowej	1(iv) rozwijanie umiejętności w zakresie inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości	<p>Wsparcie będzie obejmowało działania na rzecz utrzymania stanu spełnienia warunku podstawowego dla CP1.</p> <p>Zgodnie z Wytycznymi KE dla Polski 2019:</p> <p>„Niedobór siły roboczej przekłada się na coraz większe niedopasowanie umiejętności do potrzeb rynku pracy, co hamuje rozwój innowacyjnych i szybko rozwijających się sektorów. Niniejsze potrzeby inwestycyjne określono w celu zwiększania umiejętności w małych i średnich przedsiębiorstwach oraz organizacjach badawczych w zakresie obszarów inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozwijanie umiejętności w obszarach inteligentnej specjalizacji, innowacyjnych modeli biznesowych, transferu technologii i zarządzania innowacjami, również jako integralna część innych inwestycji w ramach celu strategicznego 1; • wzmocnienie uczenia się w miejscu pracy w obszarach inteligentnej specjalizacji.” <p>Niezbędny jest rozwój kompetencji w przedsiębiorstwach oraz organizacjach badawczych w obszarach inteligentnych specjalizacji, obszarach związanych z cyfrową i niskoemisyjną transformacją przemysłu oraz w zakresie prowadzenia badań i wdrażania innowacji. Zastosowanie tego instrumentu wymaga inwestycji w rozwój kompetencji i potencjałów IOB, a także klastrów. Potrzebne jest wsparcie inicjatyw i konsorcjów realizujących zadania doskonalenia kompetencji i certyfikacji kadr transformacji cyfrowej. Potrzeba podnoszenia kwalifikacji i przekwalifikowywania ww. kadr wynika z konieczności wypełnienia luki pomiędzy zapotrzebowaniem na wykwalifikowanych pracowników z odpowiednimi umiejętnościami cyfrowymi a ich dostępnością. Postęp technologiczny oraz podnoszenie i aktualizacja kompetencji muszą być ze sobą powiązane, tak aby zapewniać wzajemną komplementarność.</p> <p>Interwencja będzie realizować cele SRWM 2030 oraz RIS 2030.</p> <p>Wsparcie bezzwrotne.</p>
CP 1. Bardziej	1(v) udoskonalanie	Zgodnie z Wytycznymi KE dla Polski 2019 stacjonarny dostęp do internetu w Polsce wciąż należy do najniższych w UE, a ultraszybkie

Cel polityki	Cel szczegółowy	Uzasadnienie (streszczenie)
konkurencyjna i inteligentna Europa dzięki wspieraniu innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej oraz regionalnej łączności cyfrowej	łączności cyfrowej	<p>łącza szerokopasmowe (powyżej 100 Mb/s) dostępne są głównie w dużych miastach. Niniejsze potrzeby inwestycyjne określono jako priorytetowe w celu poprawy łączności cyfrowej, w szczególności dla uruchomienia ultraszybkich sieci szerokopasmowych na obszarach występowania zawodności rynku. W 2017 roku odsetek gospodarstw domowych z możliwością dostępu do internetu o przepustowości 30 Mb/s lub większej wyniósł 66,7%, natomiast 12,8% gospodarstw domowych w Polsce abonowało usługi o przepustowości co najmniej 100 Mb/s. Na koniec 2017 roku odsetek gospodarstw domowych z możliwością dostępu do internetu o przepustowości 30 Mb/s lub większej w skali całej UE wyniósł 80%. Polska zobowiązała się do zapewnienia wszystkim obywatelom do 2020 r. łączności o przepustowości co najmniej 30 Mb/s, jak również zapewnienia dostępu do połączeń internetowych o prędkości gigabitowej w ramach celów społeczeństwa gigabitowego do 2025 r. Nowoczesna infrastruktura szerokopasmowa i poziom jej wykorzystania stanowią warunek konieczny nie tylko dla wzrostu WM, lecz również dla funkcjonowania wysokiej jakości społeczeństwa informacyjnego. W 2020 r. dostęp do stacjonarnego internetu szerokopasmowego posiadało 71% gospodarstw domowych WM (60% w 2019 r.), w tym w regionie RWS 78%, a w regionie RMR 61%. Mieszkańcy WM powszechnie korzystali z internetu i narzędzi cyfrowych w celu komunikowania się (84% mieszkańców, wzrost o 7 pkt. proc.). Rozwój gospodarki opartej o dane, usprawnienie funkcjonowania administracji publicznej, rozwój inteligentnych miast i obszarów wiejskich wykorzystujących ICT i innowacje społeczne oraz związany z tym wzrost wygody mieszkańców nie są możliwe bez dostępu do szybkiego internetu. Zapewnienie odpowiedniej infrastruktury technicznej jest zatem podstawowym czynnikiem umożliwiającym transformację cyfrową WM. Preferowaną formą wsparcia będzie dotacja.</p>
CP 2. Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna i przechodząca w kierunku gospodarki zeroemisyjnej oraz odporna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, łagodzenia zmian klimatu i przystosowania się do nich, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem, oraz zrównoważonej mobilności miejskiej	2(i) wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych	<p>Zgodnie z Wytocznymi KE dla Polski 2019 „Polska gospodarka jest jedną z najmniej efektywnych pod względem ograniczeń emisji dwutlenku węgla. Nieodpowiednia izolacja budynków publicznych i prywatnych przyczynia się do większego zużycia energii i ubóstwa energetycznego”.</p> <p>Polska stopniowo odchodzi od węgla jako paliwa kopalnego. Jeszcze w roku 1990 udział węgla w wytwarzaniu energii elektrycznej wynosił 98%, natomiast w roku 2017 stanowił 77%. Planowane do realizacji cele na rok 2030 wskazane w Polityce Energetycznej Polski do 2040 r. (projekt) to osiągnięcie 56-60% udziału węgla brutto oraz ograniczenie emisji CO₂ o 30% w stosunku do 1990 r.</p> <p>Z rocznej oceny jakości powietrza dla WM za rok 2019 wykonanej przez GIOŚ wynika, że na terenie Mazowsza podobnie jak w latach poprzednich, głównym problemem są wysokie dobowe stężenia pyłu PM₁₀ oraz stężenia zawartego w nim B(a)P. Jako główną przyczynę przekroczeń podano emisje z sektora bytowo-komunalnego (spalanie stałych paliw kopalnych w celach grzewczych). Na Mazowszu z powodu złej jakości powietrza co roku umiera ok. 4-6 tys. osób. Jednym z głównych problemów, który jest odpowiedzialny za smog w mikroskali jest problem ubóstwa energetycznego. Skala tego zjawiska w WM dotyczy około 200-300 tys. mieszkańców. Z analiz przeprowadzonych na potrzeby POP WM wynika, że na terenie Mazowsza kotłów bezklasowych lub klasy 3 i 4 jest około 631 919, łączny koszt wymiany wszystkich kotłów to ok. 9,5 mld PLN¹.</p> <p>Realizacja ambicji UE dot. osiągnięcia neutralności klimatycznej do 2050 r., z należyтым uwzględnieniem konsekwencji społecznych i gospodarczych, będzie możliwa tylko dzięki wsparciu środkami finansowymi UE i przyczyni się do zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych i zwalczania ubóstwa energetycznego.</p> <p>Wsparcie bezzwrotne i zwrotne.</p>
CP 2. Bardziej przyjazna dla środowiska,	2(ii) wspieranie energii odnawialnej zgodnie z	Cele polityki energetyczno-klimatycznej w perspektywie do roku 2030 zakładają, co najmniej 40% udział źródeł odnawialnych w zużyciu końcowym energii brutto w UE. Polska deklaruje swój udział ² na poziomie 21-23% ³ . Mając na uwadze fakt, że osiągnięcie celów

¹ analiza przeprowadzona w czerwcu 2020 r

² Projekt Polityki Energetycznej Polski do 2040 z 2019 r.

³ Łączne zużycie w elektroenergetyce, ciepłownictwie i chłodnictwie oraz dla celów transportowych.

Cel polityki	Cel szczegółowy	Uzasadnienie (streszczenie)
<p>niskoemisyjna i przechodząca w kierunku gospodarki zeroemisyjnej oraz odporna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, łagodzenia zmian klimatu i przystosowania się do nich, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem, oraz zrównoważonej mobilności miejskiej</p>	<p>dyrektywą (UE) 2018/200, w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju</p>	<p>strategii „Europa 2020” stanowi duże wyzwanie¹, realizacja planowanych zamierzeń będzie możliwa w sytuacji zaangażowania dodatkowych środków finansowych UE. Polityka energetyczna dla Polski do roku 2030 podkreśla szczególną rolę OZE w dywersyfikacji źródeł energii. Niezrównoważony bilans energetyczny Polski stanowi duży potencjał gospodarczy Mazowsza do rozwoju produkcji zielonej energii. Przeprowadzona ewaluacja ex-post „Określenie potrzeb interesariuszy Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego post 2020”, wskazywała zapotrzebowanie w rozbiciu na poszczególne rodzaje OZE. Cały obszar WM charakteryzuje się korzystnymi warunkami do wytwarzania energii ze słońca, ponad 80% jednostek terytorialnych jest zainteresowanych instalacjami typu fotowoltaika oraz kolektory słoneczne. W produkcji ciepła/energii duży potencjał dostrzega się w wykorzystaniu biomasy i biogazu w szczególności występuje on na obszarach wiejskich i dużej koncentracji hodowli zwierząt. W północno-zachodniej części Mazowsza występują natomiast bardzo dobre uwarunkowania wiatrowe. Mniejsze znaczenie przypisuje się energetyce wodnej na co wpływ mają warunki hydroenergetyczne rzek. Ponadto, w dalszym ciągu należy dążyć do generowania energii z OZE w systemie rozproszonym². Tego typu inicjatywy prowadzone w formie działalności jak np. klastry energetyczne oraz spółdzielnie energetyczne są już rozpowszechnione na Mazowszu jednak ciągle nie wykształciła się stała formuła współpracy dostrzegalna na tle rynkowym³. Wsparcie bezzwrotne i zwrotne.</p>
<p>CP 2. Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna i przechodząca w kierunku gospodarki zeroemisyjnej oraz odporna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, łagodzenia zmian klimatu i przystosowania się do nich, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem,</p>	<p>2(iv) wspieranie przystosowania się do zmiany klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego</p>	<p>Zgodnie z Wytycznymi inwestycyjnymi dla Polski 2019 określono potrzeby inwestycyjne zmierzające do przeciwdziałania postępującej zmianie klimatu i adaptacji do jej negatywnych skutków, a także zapobiegania ryzyku i odporności na klęski żywiołowe między innymi poprzez wdrażanie planów adaptacji miast do zmian klimatu oraz ochronę przed klęskami żywiołowymi i zapobieganie im. Negatywne skutki zmieniającego się klimatu, skutkują bardzo wysokim ryzykiem występowania pożarów lasów oraz innych negatywnych zjawisk atmosferycznych w WM. Dane PSP za 2018 r. uplasowały WM na pierwszym miejscu w kraju pod względem występowania pożarów lasów, upraw rolnych, łąk i rzysek oraz wyjazdów do takich interwencji jak: usuwanie następstw silnych wiatrów czy różnego rodzaju zagrożeń (ekologicznych, w transporcie oraz zagrożeń na obszarach wodnych i w obszarach medycznych). Wyraźnie dostrzegana jest potrzeba interwencji niezbędnych do poprawy sytuacji Mazowsza, obejmujących budowę lub modernizację infrastruktury przeciwpowodziowej, proekologiczne zarządzanie zasobami lokalnymi wód, w tym zarządzanie wodami opadowymi na obszarach zurbanizowanych poprzez różne formy retencji oraz rozwój infrastruktury zieleni. Zgodnie z Wytycznymi do przygotowania MPA, w ramach projektów dotyczących zielonej infrastruktury istnieje konieczność: zwiększenia powierzchni zielonych na terenach miejskich z zachowaniem różnorodności biologicznej i unikaniem nasadzeń gatunków inwazyjnych oraz ochroną gatunków rodzimych, efektywnego i skutecznego zarządzania infrastrukturą zieloną, a także realizacji działań związanych z instalacją roślinną i powierzchni zielonych w mieście, czyli zielone dachy, ściany oraz tereny pokryte roślinnością. Wytyczne MPA potwierdzają również konieczność interwencji dot. rozwoju niebieskiej infrastruktury, zwłaszcza związanej z systemem gospodarowania wodą, który głównie dotyczyć będzie retencji wodnej i elementów miejskiego systemu wodnego mającego na celu</p>

¹ w 2018 r. Polska osiągnęła 11,2% udziału energii ze źródeł odnawialnych, podczas gdy orientacyjna ścieżka na lata 2017- 2018 prowadząca do osiągnięcia krajowego celu wynosiła 12,3% - Europejski semestr 2020 (...), Bruksela, dnia 26.2.2020 r.

² Wytyczne inwestycyjne dla Polski w zakresie finansowania polityki spójności na lata 2021–2027, Załącznik D do „Dokumentu roboczy Służb Komisji, Sprawozdanie krajowe -Polska 2019

³ Działalność nierejestrowana. Na terenie województwa mazowieckiego występuje ok 10 klastrów. Dane poparte wynikami II konkursów dla klastrów energii przyznając organizowanych przez Ministerstwo Energii z dn. 9 maja 2018 r. oraz 6 listopada 2018 r.

Cel polityki	Cel szczegółowy	Uzasadnienie (streszczenie)
oraz zrównoważonej mobilności miejskiej		gromadzenie wody opadowej. Wsparcie bezzwrotne.
CP 2. Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna i przechodząca w kierunku gospodarki zeroemisyjnej oraz odporna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, łagodzenia zmian klimatu i przystosowania się do nich, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem, oraz zrównoważonej mobilności miejskiej	2(v) wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej	<p>Zgodnie z Wytycznymi KE dla Polski 2019 za priorytetowe uznano inwestycje w odprowadzanie i oczyszczanie ścieków komunalnych oraz efektywne wykorzystanie wody.</p> <p>Kluczowe zatem jest uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej. Łączna długość czynnej sieci kanalizacyjnej w 2019 r. bez przyłączy w WM stanowiła tylko 16 920,9 km i była ponad 2,5 razy niższa niż długość sieci wodociągowej. Braki w podłączeniu do sieci kanalizacyjnej dotyczą aż 70% ogółu ludności wiejskiej na Mazowszu.</p> <p>Z sieci kanalizacyjnej w 2019 r. korzystało 70% ludności WM, w RWS - 83%, a w RMR tylko - 52%. Zgodnie z postanowieniami dyrektywy 91/271/EWG oraz KPOŚK jednym z 3 warunków koniecznych do spełnienia przez aglomeracje jest wyposażenie w systemy zbierania ścieków komunalnych gwarantujące przynajmniej 98% poziom obsługi. Na obszarze WM znajduje się ponad 31 aglomeracji w zakresie 2 tys. do 15 tys. RLM z koniecznością spełnienia wymogów Dyrektywy Rady 91/271/EWG, z czego prawie 38% stanowią aglomeracje w zakresie od 2 tys. do 10 tys. RLM, natomiast 33% to aglomeracje z naruszeniami ww. dyrektywy w przedziale 10 tys. do 15 tys. RLM</p> <p>Odszetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków w 2019 r. był nieco niższy niż średnia w kraju i wynosił 73,5%. W miastach udział ten wyniósł 96%, a na obszarach wiejskich – 33%. W RWS z oczyszczalni ścieków korzystało 86,5% mieszkańców, natomiast w RMR 56,3%.</p> <p>Według BDL GUS, w 2019 r. odnotowano 7 864 awarii sieci wodociągowych, co stanowi 10,42% i daje Mazowszu 3 miejsce w kraju (średnia kraju 4 713 awarii rocznie). Wśród głównych przyczyn awaryjności sieci wodociągowych zaliczyć trzeba: przestarzałą infrastrukturę, brak ciągłości oraz zmienność natężenia przepływu wody. Średnie straty wody w kraju, według raportu NIK za 2018 r., wynosiły – 15,2%. Zgodnie z PPJiOSW, największe straty wody, odnotowano w gminach do 10 tys. mieszkańców, natomiast potrzeby inwestycyjne w tym obszarze, plasują WM na 2 miejscu w kraju.</p> <p>Preferowaną formą wsparcia będzie dotacja.</p>
CP 2. Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna i przechodząca w kierunku gospodarki zeroemisyjnej oraz odporna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, łagodzenia zmian klimatu i przystosowania się do nich, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem, oraz zrównoważonej mobilności miejskiej	2(vi) wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej	<p>Zgodnie z Wytycznymi KE dla Polski 2019, gospodarka odpadami notuje opóźnienia pod względem recyklingu, odzysku i gospodarki o obiegu zamkniętym. Za priorytetowe uznano wspieranie recyklingu odpadów komunalnych i efektywne gospodarowanie zasobami.</p> <p>Na podstawie analiz i prognoz zawartych w PGO WM oraz KPGO zdiagnozowano konieczność powstania nowych instalacji w zakresie przetwarzania wysegregowanych odpadów. Natomiast w ramach zidentyfikowanych problemów w zakresie gospodarki odpadami uznano przede wszystkim niewystarczającą liczbę PSZOK, zbyt małą liczbę punktów, w ramach których istnieje punkt napraw czy punkt przyjmujący rzeczy używane. Zgodnie z PI PGO WM interwencja zakłada powstawanie nowych oraz rozbudowę i modernizację istniejących PSZOK. Wykorzystanie funkcji PSZOK, to podstawowy krok do zwiększenia recyklingu, odzysku odpadów i realizacji podstawowych celów związanych z minimalizacją odpadów, zawracaniem zasobów z powrotem do gospodarki.</p> <p>Również rozwiązanie problemu wyrobów i odpadów zawierających azbest, to niezwykle istotna kwestia gospodarki odpadami w regionie ze względu na zagrożenie jakie niesie ze sobą obecność włókien azbestowych w środowisku, a przede wszystkim ze względu na dużą ilość ich występowania w WM. Na jednego mieszkańca Mazowsza przypada od 0,45 do 1,0 kg azbestu. Do unieszkodliwienia pozostało aż 87,7% wyrobów w stosunku do wszystkich wyrobów zinventaryzowanych w WM. Zgodnie z danymi z BA (2019 r.), do unieszkodliwienia pozostało 19,57%, wyrobów azbestowych w stosunku do pozostałych do unieszkodliwienia na terenie całego kraju.</p> <p>Preferowaną formą wsparcia będzie dotacja.</p>

Cel polityki	Cel szczegółowy	Uzasadnienie (streszczenie)
<p>CP 2. Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna i przechodząca w kierunku gospodarki zeroemisyjnej oraz odporna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, łagodzenia zmian klimatu i przystosowania się do nich, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem, oraz zrównoważonej mobilności miejskiej</p>	<p>2(vii) wzmocnienie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia</p>	<p>PEP 2030 stanowi dokument, w którym priorytetowo potraktowana jest ochrona dziedzictwa przyrodniczego Polski. Podejmowanie działań mających na celu poprawę stanu różnorodności biologicznej i pełniejsze powiązanie jej ochrony z rozwojem społecznym i gospodarczym kraju, to zasadnicze zadania, które będą realizowane w WM, a wpisują się zarówno w krajowy dokument strategiczny PEP 2030, jak również w USB 2030</p> <p>Postępująca urbanizacja, rozwój przemysłu, intensyfikacja rolnictwa, melioracje, jak również ekspansja gatunków obcych, stanowią poważne zagrożenia dla rodzimej flory i fauny. Zgodnie z Raportem ONZ o bioróżnorodności i funkcji ekosystemu, zagrożonych jest 25% gatunków roślin, a około milion wymrze w ciągu najbliższych dekad. W Polsce występuje około 45 000 gatunków zwierząt oraz około 365 zespołów roślinnych. 45 gatunków zwierząt jest na granicy przetrwania. Na terenie Mazowsza występują 3 gatunki ssaków objęte ścisłą ochroną gatunkową.</p> <p>Dane dotyczące zagrożonej wyginięciem flory w kraju publikowane są w aktualizowanych wydaniach „Czerwonej listy roślin i grzybów Polski” i dotyczą ponad 1 100 gatunków.</p> <p>Dlatego tak ważne dla Mazowsza, jest doskonalenie systemu ochrony przyrody, zachowanie i przywracanie siedlisk przyrodniczych oraz populacji zagrożonych gatunków, utrzymanie i odbudowa funkcji ekosystemów oraz zielona infrastruktura będąca źródłem usług dla człowieka. Nie bez znaczenia dla bioróżnorodności jest również ekspansja gatunków inwazyjnych, które mając dużą zdolność rozprzestrzeniania się, uniemożliwiają rozwój gatunkom rodzimym. Lista inwazyjnych gatunków obcych uznanych za stwarzające zagrożenie dla Unii Europejskiej zawarta jest w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1143/2014 i jest stale aktualizowana.</p> <p>Preferowaną formą wsparcia będzie dotacja.</p>
<p>CP 2. Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna i przechodząca w kierunku gospodarki zeroemisyjnej oraz odporna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, łagodzenia zmian klimatu i przystosowania się do nich, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem, oraz zrównoważonej mobilności miejskiej</p>	<p>2(viii) wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej</p>	<p>Zgodnie z Wytycznymi KE dla Polski 2019: „Słabo rozwinięty transport publiczny i długi czas dojazdów na obszarach miejskich powodują dalsze uzależnienie mieszkańców od transportu indywidualnego, co prowadzi do zatorów komunikacyjnych i dużej liczby wypadków.” Dlatego wspieranie zrównoważonej mobilności miejskiej, promowanie zintegrowanego, czystego i bezpiecznego transportu publicznego uznano za priorytetowe.</p> <p>Ograniczanie negatywnego wpływu transportu na środowisko, wskazane zostało w „Strategii zrównoważonego rozwoju transportu do 2030 r.” poprzez określenie celu pośredniego – od 2025 r. redukcja średniego poziomu emisji CO2 parku nowych samochodów osobowych i lekkich samochodów dostawczych o 15% w odniesieniu do 2021 r.</p> <p>Wzrost atrakcyjności i konkurencyjności zarówno transportu publicznego jak i niezmotoryzowanego pozwoli na zmniejszenie zatłoczenia na drogach miast, poprawiając tym samym również warunki ruchu pojazdów. Zgodnie ze <i>Strategią na rzecz odpowiedzialnego rozwoju 2020 z perspektywą do 2030</i>: „Zwiększenie wykorzystania taboru niskoemisyjnego (...) pomoże w ograniczeniu emisji zanieczyszczeń powietrza i gazów cieplarnianych.” W WM od kilku lat wzrasta liczba pasażerów transportu zbiorowego, z czego ponad 92% podróży ma miejsce w Warszawie oraz jej otoczeniu. Na poziomie krajowym, w „Strategii zrównoważonego rozwoju transportu do 2030 r.” w prognozie optymistycznej przewidziano szybszy wzrost natężenia ruchu rowerowego niż samochodowego w miastach. Podkreślono też potrzebę tworzenia łańcuchów ekomobilności, z uwzględnieniem transportu rowerowego i zbiorowego na terenach miejskich i podmiejskich.</p> <p>Wsparcie bezzwrotne i zwrotne.</p>
<p>CP 3. Lepiej połączona Europa dzięki zwiększeniu mobilności</p>	<p>3(ii) rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej</p>	<p>Zgodnie z Wytycznymi KE dla Polski, siatkę połączeń transportowych, zwłaszcza w transeuropejskiej sieci transportowej (TEN-T) charakteryzują luki. Problemem są też niskie standardy w zakresie ochrony środowiska i bezpieczeństwa. Jako priorytetowe określono wsparcie przejścia od transportu drogowego do kolejowego i innych zrównoważonych form transportu. Z uwagi na negatywne efekty</p>

Cel polityki	Cel szczegółowy	Uzasadnienie (streszczenie)
	na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawa dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej	zewnątrzne transportu tj. uciążliwości takie jak zanieczyszczenia powietrza czy nadmierny hałas, konieczne jest położenie szczególnego nacisku na wdrożenie rozwiązań przyjaznych środowisku i mieszkańcom, w szczególności mających na celu zwiększenie udziału efektywnych i przyjaznych dla środowiska środków transportu oraz budowa obwodnic miast. Obszary peryferyjne zwłaszcza na pograniczach województwa nadal są niedostatecznie dostępne ze względu na niewystarczające połączenia autostrad i dróg ekspresowych z siecią dróg drugorzędnych. Stan dróg wojewódzkich ulega poprawie, między innymi dzięki środkom UE. 70% jest w stanie dobrym, jednak 30% nadal pozostaje w stanie złym lub niezadowalającym. Wg. ETSC, Polska jest państwem o najwyższym udziale pieszych i rowerzystów wśród ofiar śmiertelnych wypadków. Ok. 1/3 wypadków śmiertelnych z udziałem pieszych i 40% z udziałem rowerzystów ma miejsce poza obszarem zabudowanym. Jak wynika ze sprawozdania krajowego KE–Polska 2020 wysoki wzrost przewozów w transporcie drogowym ma wpływ na mniejszy udział przewozów kolejowych w transporcie towarów i osób. Istotne znaczenie w rozwoju publicznego transportu kolejowego ma tabor dedykowany do realizacji przewozów. Pomimo realizacji przez KM znacznych inwestycji taborowych, część pojazdów nadal wymaga gruntownych napraw lub wymiany. Zakupom nowych pojazdów powinna również towarzyszyć budowa i rozwój baz utrzymaniowo-naprawczych taboru kolejowego. W zakresie poprawy dostępności transportowej wsparcie obejmie nisko i zero emisyjny tabor przeznaczony do pozamiejskich publicznych przewozów autobusowych. Preferowaną formą wsparcia będzie dotacja.
CP 4. Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych	4(ii) poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury, w tym poprzez wspieranie odporności w zakresie kształcenia i szkolenia na odległość oraz online (EFRR)	Zgodnie z Wytocznymi KE dla Polski 2019, wciąż dużym wyzwaniem dla polskiego systemu kształcenia i szkolenia jest utrzymanie wysokiej jakości edukacji, przekładającej się na wyniki. Niniejsze potrzeby inwestycyjne określono jako wysoce priorytetowe w celu promowania równego dostępu do kształcenia i szkolenia na wszystkich poziomach oraz poprawy ich jakości, skuteczności i adekwatności do potrzeb rynku pracy. Rozwój infrastruktury edukacyjnej wskazany w niniejszym CS jest istotnym warunkiem do poprawy dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu. Zgodnie z diagnozą przeprowadzoną w maju 2021 r. na Mazowszu, zapotrzebowanie na wsparcie infrastrukturalne w zakresie edukacji, nadal jest duże. Niezwykle istotną kwestią jest adaptacja i remont pomieszczeń, mających na celu tworzenie infrastruktury dostępnej dla wszystkich uczniów, jak też pozwalających na poszerzenie oferty edukacyjnej, poprawy jej jakości i dostosowanie do potrzeb regionalnego rynku pracy. W związku z powyższym szkoły, mając na celu zapewnienie aktualnej i nowoczesnej oferty edukacyjnej, powinny być również wyposażone w wystarczającą ilość sprzętu oraz dbać o jego aktualizację. Dlatego też istotną kwestią jest zapewnienie placówkom edukacyjnym, w ramach projektów infrastrukturalnych (jako element projektu) dobrej jakości oprogramowania interaktywnego, specjalistycznego sprzętu umożliwiającego wspieranie rozwoju kompetencji kluczowych na każdym etapie kształcenia.
CP 4. Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych	4(iii) wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym	Postępujący proces starzenia się społeczeństwa wpływa na zwiększone zapotrzebowanie na opiekę zdrowotną i usługi opiekuńcze. Pomoc dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu realizowana będzie w formach zdeinstytucjonalizowanych. Wsparcie tej grupy zostało wskazane jako priorytetowe przez Komisję Europejską oraz zostało uwzględnione w projekcie <i>Krajowego Programu Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu (aktualizacja 2021-2027)</i> . Pandemia COVID-19 ujawniła problemy i zagrożenia dotyczące funkcjonowania opieki zinstytucjonalizowanej, całodobowej i długoterminowej, w tym domów pomocy społecznej. Z jednej strony widoczna jest ograniczona skuteczność działań mających na celu ochronę zdrowia i życia podopiecznych poprzez zapobieganie rozprzestrzenianiu się pandemii. Z drugiej strony podejmowane w tym celu działania prowadzą do drastycznego ograniczenia relacji podopiecznych z ich rodzinami, środowiskiem społecznym i pogłębiają ich wykluczenie. Wskazuje to na potrzebę wzmocnienia i przyspieszenia procesu deinstytucjonalizacji opieki długoterminowej w środowisku lokalnym. Stopień zaspokojenia potrzeb w środowiskowych domach samopomocy w WM wynosi ok. 72% i kształtuje się poniżej średniej krajowej (ponad 79%). Największe potrzeby w tym zakresie dotyczą mieszkań chronionych (30 powiatów nie posiada tego typu jednostek), mieszkań wspomaganych (40 powiatów nie posiada tego typu placówki), dziennych domów pomocy (19 powiatów nie

Cel polityki	Cel szczegółowy	Uzasadnienie (streszczenie)
	usługi mieszkaniowe i usługi społeczne (EFRR)	<p>posiada tego typu placówek) oraz środowiskowych domów samopomocy (7 powiatów nie posiada takiej placówki). Liczebność placówek reintegracyjnych takich jak CIS zmniejszyła się w stosunku do lat ubiegłych, natomiast liczba KIS pozostaje na stałym poziomie. Dzięki dotacjom z budżetu województwa i wsparciu dotacyjnemu z MCPS powstały nowe podmioty (CIS 3 nowe podmioty), ZAZ (2 nowe podmioty). Nastąpił wzrost liczby spółdzielni socjalnych – dzięki dotacjom z OWES. W przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców liczba podmiotów CIS, KIS, WTZ, ZAZ jest jednak niewystarczająca - wartość mieści się w najniższym przedziale wartości w skali kraju. Środki będą mogły być przeznaczane wyłącznie na infrastrukturę placówek świadczących usługi w społeczności lokalnej, a więc z poszanowaniem zasad indywidualizacji wsparcia, zapewnienia osobom kontroli nad swoim życiem i decyzjami, które ich dotyczą i pierwszeństwa indywidualnych potrzeb mieszkańców przed wymaganiami organizacyjnymi. Wsparcie może obejmować m.in. współfinansowanie infrastruktury społecznej powiązanej z procesem integracji społecznej, aktywizacji społeczno-zawodowej, deinstytucjonalizacji usług, obejmie tworzenie i rozwój infrastruktury na potrzeby realizacji usług środowiskowych i dziennych, np. dziennych domów pomocy, środowiskowych domów samopomocy dla krótkookresowego całodobowego (np. placówki całodobowej opieki wytchnieniowej) i krótkookresowego dziennego pobytu, tworzenie i funkcjonowanie mieszkań wspomaganym na potrzeby pobytu okresowego (opieka wytchnieniowa)</p> <p>Wsparcie ze środków EFRR jest komplementarne ze wsparciem oferowanym w ramach EFS+.</p> <p>Wsparcie bezwrotne.</p>
CP 4. Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych	4(v) zapewnienie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz promowanie przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej	<p>Celem planowanej interwencji jest wsparcie odporności i skuteczności systemu opieki zdrowotnej na Mazowszu poprzez realizację działań wynikających z Wytocznych KE dla Polski 2019, w tym wsparcie opieki podstawowej i ambulatoryjnej oraz rozwój zdeinstytucjonalizowanych form opieki nad pacjentem, jak również profilaktyki i rehabilitacji oraz skoordynowanego, kompleksowego leczenia.</p> <p>Z uwagi na planowany wzrost roli POZ i AOS przewiduje się potrzeby m.in. w zakresie rozwoju telemedycyny i inwestycji w infrastrukturę na potrzeby świadczenia usług finansowanych w ramach publicznego systemu ochrony zdrowia.</p> <p>Rosnąca populacja osób starszych na Mazowszu zwiększa zapotrzebowanie na świadczenia i usługi medyczne dedykowane tej grupie. Dlatego też niezbędne są inwestycje, które poprawią dostęp do usług w zakresie: geriatry, rehabilitacji, do usług opiekuńczo-leczniczych i paliatywno-hospicyjnych. Z uwagi na wskazany w mapach potrzeb zdrowotnych dla Mazowsza (MPZ WM) wysoki wskaźnik zapadalności na chorobę Alzheimera i inne otępienne, istnieje potrzeba wsparcia w tym zakresie.</p> <p>MPZ WM wskazują na rosnącą zachorowalność na choroby układów: krążenia, oddechowego (w tym na mukowiscydozę), kostno-mięśniowego, oraz choroby onkologiczne i psychiczne. Wśród schorzeń układu krążenia przewidywany jest m.in. wzrost zachorowalności na udary¹, które stanowią poważne zagrożenie w grupie wiekowej po 40. roku życia. Z wniosków i rekomendacji w MPZ WM wynika, że należy wspierać specjalistyczną opiekę nad pacjentem z udarem niedokrwiennym mózgu na oddziałach udarowych oraz szybką rehabilitację. Niezbędne dla zaspokojenia potrzeb są m.in. inwestycje w rozwój centrów udarowych, jak również inwestycje zapewniające kompleksową opiekę pacjentom z mukowiscydozą.</p> <p>Tendencję wzrostową obserwuje się również w zakresie potrzeb dotyczących rehabilitacji dla ww. schorzeń.</p> <p>Z uwagi na zmiany systemowe służące wdrażaniu modelu środowiskowego w opiece psychiatrycznej, przewiduje się potrzebę wsparcia Centrów Zdrowia Psychicznego.</p> <p>Planuje się również przedsięwzięcia komplementarne do działań w obszarze zdrowia finansowanych z EFS+, w szczególności umożliwiające świadczenie usług zdrowotnych osobom zagrożonym wykluczeniem, m.in. na terenie gmin zagrożonych trwałą marginalizacją, wskazanych w SR WM.</p>

¹ Udary zaliczane są przez Światową Organizację Zdrowia do grupy chorób układu krążenia.

Cel polityki	Cel szczegółowy	Uzasadnienie (streszczenie)
		<p>W odpowiedzi na powyższe trendy epidemiologiczno-demograficzne, wynikające z MPZ WM, planowane są interwencje zgodne z dokumentem strategicznym <i>Zdrowa przyszłość. Ramy strategiczne rozwoju systemu ochrony zdrowia na lata 2021–2027 z perspektywą do 2030</i>, obejmujące w szczególności sprzęt i aparaturę medyczną podmiotów wykonujących działalność leczniczą finansowaną ze środków publicznych, jak również wyposażenie umożliwiające świadczenie usług z zakresu telemedycyny i e-usług, oraz roboty budowlane.</p> <p>Wsparcie bezzwrotne.</p>
<p>CP 4. Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych</p>	<p>4(vi) wzmocnienie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych</p>	<p>Z powodu obostrzeń związanych z pandemią COVID-19, firmy na Mazowszu poniosły znaczące straty, a wiele z nich upadło. Kryzys dotkliwie odczuły zwłaszcza branże: kulturalna i turystyczna, hotelowa, restauratorsko-gastronomiczna oraz wystawienniczo-targowa. Niewątpliwie kryzys związany z pandemią COVID-19 wpłynął zarówno na poziom udziału w kulturze, jak i na sposoby praktykowania tego udziału. Pandemia wymusiła na instytucjach kultury zmianę formatów działań – na bardziej kameralne (by możliwe było zachowanie dystansu), hybrydowe (łącznie z możliwością uczestnictwa online i fizycznie w siedzibie instytucji), mniej kosztowne w przygotowaniu i produkcji (ze względu na ograniczenia budżetowe).</p> <p>W przypadku branży turystycznej, paraliż gospodarczy skutkował nie tylko ograniczeniami w obszarze podróży wypoczynkowych, turystyki edukacyjnej, ale także ruchu biznesowego, co doprowadziło do spadku przychodów z samej turystyki (wszystkich uczestników tzw. turystycznego łańcucha wartości), ale także z działalności silnie związanej z turystyką (transport – w szczególności czarterowy, organizacja kongresów, konferencji, targów, konkursów, wydarzeń kulturalnych, sportowych i wielu innych rodzajów spotkań, wymiana towarowa związana z turystyką itd.).</p> <p>Pomimo powyższego, przemysł turystyczny na Mazowszu posiada duży potencjał rozwojowy, który nie jest dostatecznie wykorzystywany. Przyczyną są m.in. rozproszona oferta turystyczna i niedostateczna baza noclegowa. Ponadto niewystarczający jest również poziom wprowadzania innowacji w ramach przemysłu turystycznego i jego produktów, np. w zakresie systemu organizacji usług, kreowania nowych, innowacyjnych produktów czy wykorzystywania efektów współpracy i synergii do realizacji usług turystycznych.</p> <p>Wyzwania w obszarze kultury i turystyki, na które odpowiada interwencja funduszy europejskich, to przede wszystkim wzmocnienie roli kultury i turystyki dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej, w tym modernizacja infrastruktury kultury i turystyki, wzmocnienie potencjału instytucji kultury, wspieranie rozwoju sektorów kreatywnych i przemysłu czasu wolnego oraz promocja walorów turystycznych Mazowsza.</p> <p>Wsparcie bezzwrotne.</p>
<p>CP 4. Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych</p>	<p>4(a) poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a</p>	<p>Zgodnie z dokumentem KE Sprawozdanie krajowe – Polska 2019, zał.D: Wytyczne inwestycyjne dla Polski w zakresie finansowania polityki spójności na lata 2021–2027 „Sytuacja na polskim rynku pracy jest ogólnie dobra, ale przejście na gospodarkę opartą na wiedzy stwarza istotne wyzwania w zakresie rozwoju umiejętności, uczenia się dorosłych i zwiększania podaży pracy”. Inwestycje w zakresie poprawy dostępu do zatrudnienia długotrwale bezrobotnych, zwiększenia udziału kobiet w rynku pracy, osób z niepełnosprawnością, wspierania możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji, określono jako priorytetowe. Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 18-64 lata w XII 2019 r. wyniósł 78,9%, a współczynnik aktywności zawodowej osiągnął w tej grupie poziom 81,4%. W końcu 2019 r. odnotowano rekordowo niską stopę bezrobocia - 4,4%. Sytuacja ta stawia przed mazowieckim rynkiem pracy konieczność wypracowania mechanizmów łagodzących negatywne skutki bezrobocia: trudności adaptacyjne długotrwale bezrobotnych, osób o niskich kwalifikacjach, młodych, z niepełnosprawnością, kobiet i osób młodych. Elementem wsparcia jest warunkowa realizacja ukierunkowanych schematów mobilności transnarodowej (USMT). Brak powyższych działań może w dłuższym okresie źle wpłynąć na dalszy rozwój regionu. Celem interwencji jest aktywizacja zawodowa bezrobotnych. Realizacja celu wpłynie na zmniejszenie rezerw rynku pracy i przyczyni się do pełniejszego wykorzystania wolnych miejsc pracy w regionie.</p> <p>Działania są spójne z celem rozwojowym Poprawa jakości życia oraz wykorzystanie kapitału ludzkiego i społecznego do tworzenia nowoczesnej gospodarki SR WM . Interwencja odpowiada Zaleceniu nr 2 CSR KE dla Polski na 2019 r. w zakresie zwiększenia uczestnictwa w rynku pracy osób bezrobotnych i Zaleceniu nr 2 CSR KE dla Polski na 2020 r, w zakresie łagodzenia wpływu kryzysu</p>

Cel polityki	Cel szczegółowy	Uzasadnienie (streszczenie)
	także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej	pandemicznego na zatrudnienie. Interwencja odpowiada też na wyzwania Europejskiego Filaru Praw Socjalnych w zakresie warunku 2, 3, 4.
CP 4. Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych	4(b) modernizacja instytucji i służb rynków pracy celem oceny i przewidywania zapotrzebowania na umiejętności oraz zapewnienia terminowej i odpowiednio dopasowanej pomocy i wsparcia na rzecz dostosowania umiejętności i kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy oraz na rzecz przepływów i mobilności na rynku pracy	Zgodnie z załącznikiem D Wytyczne inwestycyjne dla Polski w zakresie polityki spójności na lata 2021–2027 Sprawozdania KE Europejski semestr 2019: Ocena postępów w zakresie reform strukturalnych, zapobiegania zakłóceniom równowagi makroekonomicznej i ich korygowania oraz wyniki szczegółowych ocen sytuacji na mocy rozporządzenia (UE) nr 1176/2011 jednym z celów inwestycyjnych jest modernizacja PSZ ukierunkowana na dynamicznie zmieniający się rynek pracy Według raportu, transformacja gospodarcza w kierunku gospodarki opartej na wiedzy kreować będzie rozwój umiejętności, uczenia się dorosłych i zwiększania podaży pracy. Te potrzeby określono jako priorytetowe m.in. w celu modernizacji instytucji rynku pracy jako ogniwa realizującego proces przywracania osób na rynek pracy. Jego kurczące się zasoby zmuszają do wspierania przez PSZ dotychczas niezainteresowanych zatrudnieniem, u których dezaktywacja zawodowa powodowana jest przez różne czynniki. Należy też wzmacniać kompetencje PSZ w kierunku obsługi rosnącej liczby migrantów podejmujących legalne zatrudnienie i powracających do kraju obywateli polskich. Celem interwencji jest przygotowanie PSZ do zmieniających się warunków na regionalnym rynku pracy i utrzymanie miejsc pracy. Jest on spójny z celem rozwojowym <i>Poprawa jakości życia oraz wykorzystanie kapitału ludzkiego i społecznego do tworzenia nowoczesnej gospodarki</i> SR WM Interwencja odpowiada Zaleceniu nr 2 CSR KE dla Polski na 2019 r. w zakresie podjęcia działań w celu zwiększenia uczestnictwa w rynku pracy poprzez stosowne przygotowanie PSZ do pracy na zmieniającym się rynku pracy oraz z Zaleceniem nr 2 CSR KE dla Polski na 2020 r. w zakresie łagodzenia wpływu pandemii na zatrudnienie. Interwencja odpowiada też na wyzwania Europejskiego Filaru Praw Socjalnych w zakresie warunku 1, 2, 3.
CP 4. Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych	4(d) wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, wspieranie aktywnego i zdrowego starzenia się oraz zdrowego i dobrze dostosowanego środowiska pracy, które uwzględni zagrożenia dla zdrowia;	Zgodnie z załącznikiem D Wytyczne inwestycyjne dla Polski w zakresie polityki spójności na lata 2021–2027 Sprawozdania KE Europejski semestr 2019: Ocena postępów w zakresie reform strukturalnych, zapobiegania zakłóceniom równowagi makroekonomicznej i ich korygowania oraz wyniki szczegółowych ocen sytuacji na mocy rozporządzenia (UE) nr 1176/2011 jednym z celów inwestycyjnych jest konieczność przeciwdziałania niedoborom pracowników i niekorzystnym perspektywom demograficznym poprzez zwiększanie poziomu inwestycji w umiejętności i kwalifikacje. W latach 2014 -2020 wspieranie nabywania kwalifikacji przez pracowników firm w regionie odbywało się przy wykorzystaniu KFS. Z KFS8.849 pracodawców, i 67.000 pracowników. Możliwości KFS nie pokrywają wszystkich potrzeb firm. Konieczne jest wprowadzenie popytowego systemu finansowania usług rozwojowych za pośrednictwem BUR, uwzględniający potrzeby ostatecznych odbiorców. Istotne jest tworzenie elastycznych form zatrudnienia.W Sprawozdaniu KE zwrócono też uwagę na niezadowalającą oczekiwaną długość życia w zdrowiu, przekraczającą średnią UE liczbę zgonów możliwych do uniknięcia m.in. dzięki profilaktyce oraz wysokie wydatki na świadczenia chorobowe i opiekę zdrowotną. Jako priorytetowe określono wsparcie profilaktyki oraz promowanie aktywnego i zdrowego starzenia się. Wsparcie profilaktyki i rehabilitacji zdrowotnej pozwoli ograniczyć absencję w pracy, ryzyko jej utraty oraz przyczyni się do aktywnego i zdrowego starzenia się. Wpłynie też na wykorzystanie miejsc pracy i pracowników w regionie. Cel jest spójny ze SR WM z celem rozwojowym <i>Poprawa jakości życia oraz wykorzystanie kapitału ludzkiego i społecznego do tworzenia nowoczesnej gospodarki</i> . Interwencja odpowiada Zaleceniu nr 2 CSR KE dla Polski na 2019 r. w zakresie rozwijania umiejętności odpowiadających potrzebom rynku pracy, zwłaszcza poprzez kształcenie dorosłych. Interwencja odpowiada na wyzwania Europejskiego Filaru Praw Socjalnych w zakresie warunku 1, 2, 3. 5. 10.
CP 4. Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej	4(f) wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia	Niniejszy cel szczegółowy wpisuje się w Wytyczne KE dla Polski 2019 . Priorytetowe obszary inwestycyjne w dziedzinie edukacji są zgodne z potrzebami zdiagnozowanymi na obszarze WM. Na Mazowszu nadal utrzymują się deficyty w zakresie wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, w szczególności na obszarach

Cel polityki	Cel szczegółowy	Uzasadnienie (streszczenie)
sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych	i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnością	wiejskich oraz w zakresie udziału w edukacji ogólnodostępnej dzieci z niepełnosprawnościami. W miastach odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym wynosi 105%, na wsiach jedynie 72% (BDL GUS stan na 2019 r.). Wyzwaniem dla szkół jest zapewnienie równości szans, wspieranie rozwoju umiejętności podstawowych i przekrojowych związanych z niezależnym, twórczym i krytycznym myśleniem, a także wsparcie uczniów pochodzących ze środowisk o niekorzystnej sytuacji społeczno-ekonomicznej. Wyniki Bilansu Kapitału Ludzkiego (BKL, 2017) wskazują na istotne deficyty młodzieży w zakresie kompetencji społecznych oraz cech gwarantujących odpowiednią jakość wykonanej pracy. Europejska Agencja ds. Specjalnych Potrzeb i Edukacji Włączającej zaznaczyła potrzebę jak najwcześniejszego rozpoczynania działań umożliwiających wspólne kształcenie i wychowywanie dzieci oraz uczniów uwzględniające zróżnicowanie ich potrzeb edukacyjnych i rozwojowych, umożliwiające im rozwój, postępy w nauce, uczestnictwo i włączenie społeczne. W WM 66% uczniów (r. szk. 2018/2019) posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego uczęszczała do szkół ogólnodostępnych. Istotną kwestią jest szkolnictwo branżowe, w tym podniesienie jego jakości i konkurencyjności, poprzez włączenie pracodawców w proces kształcenia zawodowego oraz rozwój kształcenia w miejscu pracy. W WM, w obszarze szkolnictwa branżowego zaznaczają się różnice regionalne. Blisko 70% uczniów szkół branżowych I stopnia uczęszcza do placówek, zlokalizowanych w RMR. Potrzebę wsparcia edukacji zawodowej, poprzez budowanie pozytywnego wizerunku szkół prowadzących kształcenie zawodowe wskazano w KSRR, jak również w SR WM 2030. Przewiduje się wsparcie bezzwrotne.
CP 4. Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych	4(g) wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej	W Wytycznych KE dla Polski 2019 wskazano na niski poziom uczestnictwa osób dorosłych w formalnym lub nieformalnym uczeniu się (wg danych z 2018 r. jedynie 5,7%; średnia UE: 11,1%). SROR kluczową rolę przypisuje umiejętnościom uniwersalnym (np. umiejętności językowe, komunikacyjne, przedsiębiorczość), umiejętnościom cyfrowym, które są niezbędne do funkcjonowania we współczesnym świecie oraz umiejętnościom zawodowym. ZSU wskazuje, iż jednym z priorytetowych działań w sferze edukacji jest poprawa umiejętności podstawowych i ogólnych osób dorosłych. W woj. mazowieckim odnotowuje się niski udział osób dorosłych w kształceniu ustawicznym. Dane wskazują, iż wskaźnik osób uczestniczących w kształceniu ustawicznym w wieku 25-64 dla RWS wynosi 8,6%, dla RMR zaś jedynie 1,4% (BDL GUS stan na 2020 r.). Wyniki z badania OECD na temat umiejętności dorosłych wskazują, iż ponad 60% polskich dorosłych nie planuje uczestniczyć w kształceniu dorosłych. Zainteresowanie podnoszeniem kwalifikacji wyróżnia osoby z wyższym wykształceniem, mieszkańców dużych miast. Wg pracodawców oprócz kwalifikacji zawodowych równie ważnym elementem są kompetencje miękkie: współpraca w grupie, komunikatywność i jasne przekazywanie myśli, oraz łatwe nawiązywanie kontaktów. Kluczową kwestią jest walidacja i poradnictwo, które pomagają w ocenie umiejętności pozyskanych poza formalnym kształceniem, wdrażaniu ich w praktyce oraz określaniu szkoleń służących uzupełnieniu braków.
CP 4. Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu	4(h) wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości	W związku ze starzeniem się społeczeństwa i zmniejszającą się liczbą osób w wieku produkcyjnym, ważna staje się aktywizacja niewykorzystanych zasobów pracy oraz włączanie w rynek pracy osób wykluczonych. Wyzwaniem będzie docieranie m.in. do osób biernych zawodowo, długotrwale bezrobotnych, osób z niepełnosprawnościami i osób opiekujących się osobami potrzebującymi wsparcia w codziennym funkcjonowaniu oraz wykorzystanie potencjału migrantów przybywających na Mazowsze. Część osób

Cel polityki	Cel szczegółowy	Uzasadnienie (streszczenie)
społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych	szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji	<p>korzystająca ze świadczeń pomocy społecznej charakteryzuje się biernością w zakresie działań prowadzących do zmiany swojej sytuacji życiowej, w tym przede wszystkim zawodowej i materialnej. Wymagają one skoordynowanych z aktywizacją zawodową, działań integracyjnych oraz uzupełniających je usług opiekuńczych.</p> <p>Duże zróżnicowanie społeczno-gospodarcze Mazowsza powoduje konieczność podjęcia kompleksowych interwencji mających na celu przeciwdziałanie marginalizacji i ubóstwu całych rodzin, w szczególności zamieszkujących obszary peryferyjne. Dane dotyczące powodów ubiegania się o pomoc społeczną, z uwzględnieniem podziału statystycznego województwa, wskazują na różnice między rozwijającym się RWS i pozostałą, wolniej rozwijającą się częścią regionu. W RMR najważniejszym problemem pozostaje ubóstwo, a w RWS najważniejsze są długotrwała lub ciężka choroba.</p> <p>Szczególnie ważnym elementem wsparcia w ramach celu szczegółowego jest wsparcie sektora ekonomii społecznej. Istotnym wydaje się wzmocnienie kompetencji i oferty usług oferowanych na rzecz podmiotów ekonomii społecznej, w tym dla przedsiębiorstw społecznych, przez OWES. Mazowsze mimo relatywnie dużej liczby podmiotów świadczących usługi reintegracji społeczno-zawodowej (KIS, CIS, WTZ, ZAZ) osiągnęło najniższą wartość wskaźnika – niespełna 2 placówki na 100 tys. ludności (2018 r.), co obrazuje potrzeby w tym zakresie. Ponieważ ubóstwo często jest następstwem długotrwałej choroby lub niepełnosprawności, potrzebne jest zapewnienie kompleksowych działań mających na celu integrację społeczno-zawodową, przy jednoczesnym objęciu wsparciem opiekunów, którzy mogliby powrócić na rynek pracy.</p> <p>Wsparcie bezwrotne.</p>
CP 4. Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych	4(k) zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej;	<p>Starzenie się społeczeństwa powoduje coraz większe zapotrzebowanie na usługi społeczne i zdrowotne, zarówno w społeczności lokalnej jak i usługi instytucji. Wzmacniane będą zdeinstytucjonalizowane formy pomocy.</p> <p>W wielu gminach brakuje usług dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, a także ich opiekunów nieformalnych, którzy mając do nich dostęp, mogliby zasilić rynek pracy i ograniczyć ryzyko zagrożenia ubóstwem. W 2020 r. usługi opiekuńcze nie były świadczone w 52 gminach, a obecna liczba mieszkańców chronionych w przeliczeniu na liczbę mieszkańców plasuje Mazowsze na ostatniej pozycji w Polsce.</p> <p>Niewystarczające zasoby personelu pomocy społecznej oraz tzw. singularyzacja starości, powodują konieczność rozwoju technologicznego wsparcia opieki, aby utrzymać ich samodzielność oraz zapewnić jak najdłuższe bezpieczne życie w swoim domu.</p> <p>Największe potrzeby dotyczą usług opiekuńczych, specjalistycznych usług opiekuńczych oraz usług krótkookresowego pobytu w celu zapewnienia opieki osobom potrzebującym wsparcia w codziennym funkcjonowaniu oraz seniorom.</p> <p>Ponadto potrzeby dotyczą długoterminowej domowej opieki pielęgniarzkiej, która pozwala na pozostanie we własnym miejscu zamieszkania. CSR i Mapy Potrzeb Zdrowotnych wskazują na długość życia niższą od średniej UE. Wydatki publiczne na ochronę zdrowia, pomimo ich stopniowego podnoszenia, nadal pozostają niewystarczające, co skutkuje niezaspokojonymi potrzebami w zakresie usług medycznych.</p> <p>Powyzsze wyzwania powodują potrzebę wdrożenia programów zdrowotnych dla dzieci i młodzieży, seniorów oraz innych osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, dotyczące: wczesnego wykrywania istotnych problemów zdrowotnych, rehabilitacji, oraz zapobiegania przedwczesnej niepełnosprawności. Istnieją również potrzeby w zakresie poprawy dostępności do usług dla osób zagrożonych wykluczeniem, w szczególności na terenie gmin zagrożonych trwałą marginalizacją, wskazanych w SRWM.</p> <p>W celu ograniczenia ryzyka wykluczenia osób wymagających opieki długoterminowej, umożliwienia zatrudnienia ich opiekunom oraz dla poprawy efektywności działania systemu ochrony zdrowia, istnieje potrzeba wsparcia deinstytucjonalizacji usług zdrowotnych na Mazowszu oraz rozwoju opieki skoordynowanej, jak również wdrażania standardów dostępności.</p> <p>Wsparcie bezwrotne.</p>

Cel polityki	Cel szczegółowy	Uzasadnienie (streszczenie)
CP 4. Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych	4(I) wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci	<p>Działania w ramach CS 4(I) wynikają z Wytycznych KE dla Polski 2019 dotyczących wspierania zintegrowanych działań na rzecz aktywnego włączenia, mających dotrzeć do większej liczby osób defaworyzowanych.</p> <p>Planowane jest rozszerzenie działań mających na celu wzmocnienie rodziny i ograniczenie umieszczania dzieci w pieczy zastępczej. Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych jest częstą przyczyną korzystania z usług pomocy społecznej, przy czym bardzo często jest ona składową tzw. wieloproblemowości rodzin. Potrzebne jest stworzenie oferty wsparcia dla rodzin w formie działań profilaktycznych, asysty rodzinnej, rodzin wspierających czy placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży. Należy też zwiększyć potencjał istniejących rodzin zastępczych oraz rozpowszechnić tę formę pieczy. Na Mazowszu wskaźnik zagęszczenia dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej jest wysoki, a w 2017 r. był najwyższy w kraju. Spada też liczba rodzinnych form pieczy zastępczej oraz zainteresowanie ich tworzeniem, a dla istniejących rodzin brakuje specjalistycznego wsparcia.</p> <p>Brakuje instytucji pomocy kompleksowo zabezpieczających sytuację osób doznających przemocy w rodzinie lub innych sytuacji kryzysowych (w 42 powiatach działa tylko 14 ośrodków interwencji kryzysowej).</p> <p>Do najbardziej potrzebujących grup należą też osoby bezdomne. To przede wszystkim problem dużych miast, do Warszawy napływa ich duża liczba (14% wszystkich w Polsce w 2019), a czas trwania bezdomności wydłuża się. W 2019 r. w stosunku do 2017 r. nastąpił wzrost o 38,2% liczby rodzin korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tego powodu. Osoby zbyt długo przebywają w placówkach, podejmuje się zbyt mało skutecznych działań, których celem jest wychodzenie z kryzysu, a im krótszy okres pozostawania w bezdomności, tym efektywniejsze jest usamodzielnienie się. Mazowsze, przyciąga osoby z krajów trzecich (głównie z Ukrainy i Białorusi) oraz przedstawicieli mniejszości etnicznych. Planowane jest wsparcie integracyjne skoncentrowane na potrzebach poszczególnych grup, społeczności marginalizowanych, w tym migrantów i Romów, które będzie polegało głównie na działaniach integracyjnych, doradczych i wsparciu edukacji, umożliwiających zmniejszenie marginalizacji oraz będzie szansą na poprawę funkcjonowania całych rodzin. Wsparcie bezwrotne.</p>
CP 5. Europa bliższa obywatelom dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju wszystkich rodzajów terytoriów oraz inicjatyw lokalnych	5(i) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwojowi społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	<p>Mazowsze jest największym województwem w kraju i posiada największy potencjał ludnościowy. Jednocześnie należy do najbardziej zróżnicowanych wewnątrz. Obok Warszawy – miasta o charakterze metropolii i samego Obszaru Metropolitalnego Warszawy, znajduje się 8 miast zdiagnozowanych jako tracące funkcje społeczno-gospodarcze. W związku z powyższym potencjał gospodarczy WM jest rozmieszczony bardzo nierównomiernie i podobnie silnie jest zróżnicowana konkurencyjność gospodarek lokalnych.</p> <p>W celu efektywnego wsparcia wszystkich podobszarów konieczne jest dostosowanie polityki regionalnej do ich odmiennych uwarunkowań i potencjałów przy zaangażowaniu środowisk lokalnych: samorządów, podmiotów prywatnych oraz organizacji pozarządowych.</p> <p>Najbardziej adekwatnym sposobem prowadzenia polityki rozwoju uwzględniającym powyższe uwarunkowania jest polityka uwzględniająca wymiar terytorialny. Prowadzona będzie ona przy wykorzystaniu instrumentów terytorialnych tj. jak ZIT, IIT oraz rewitalizacji – dopasowanych do potencjałów i możliwości poszczególnych podobszarów – pozwalając na wykraczenie poza sztywne podziały administracyjne.</p> <p>Instrumenty terytorialne będą skutecznym narzędziem dystrybowania wsparcia, także w innych celach polityki UE. Wspierane również będą projekty dziedzictwa kulturowego.</p> <p>Kultura Mazowska tworzyła się dzięki przenikaniu wielu tradycji, także na obszarach wiejskich. W dziedzictwo kulturowe jest bardzo ważnym elementem tożsamości miejsca, a także stanowi czynnik integrujący lokalną społeczność i może być podstawą m.in. budowania produktu turystycznego danego obszaru, przez co służy rozwojowi gospodarek regionalnej i lokalnych.</p> <p>Przewiduje się wsparcie bezwrotne i zwrotne.</p>
CP 5. Europa bliższa obywatelom dzięki wspieraniu zrównoważonego i	5(ii) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwojowi	<p>Mazowsze jest największym województwem w kraju i posiada największy potencjał ludnościowy. Jednocześnie należy do najbardziej zróżnicowanych wewnątrz. Obok Warszawy – miasta o charakterze metropolii w województwie znaleźć można jedno z biedniejszych w kraju gmin wiejskich. Charakteryzują się one znacznymi lukami w rozwoju infrastruktury komunikacyjnej, w tym małą dostępnością przestrzenną. Ponadto na znacznej powierzchni obszarów wiejskich trudno jest wskazać alternatywne dla rolnictwa kierunki rozwoju.</p>

Cel polityki	Cel szczegółowy	Uzasadnienie (streszczenie)
zintegrowanego rozwoju wszystkich rodzajów terytoriów oraz inicjatyw lokalnych	społecznego, gospodarczego i środowiskowego na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie	<p>Jednocześnie w regionie wykształciła się silna współpraca lokalna. Na Mazowszu funkcjonuje 29 Lokalnych Grup Działania (LGD), w ramach których współpracuje 244 gmin (78% wszystkich gmin woj.). Partnerstwa lokalne pełnią rolę płaszczyzny współpracy między trzema sektorami: publicznym, społecznym i gospodarczym.</p> <p>W celu efektywnego wsparcia wszystkich podobszarów położonych w granicach administracyjnych Mazowsza, a także stymulowania ich rozwoju, konieczne jest dostosowanie polityki regionalnej do ich odmiennych uwarunkowań i potencjałów przy zaangażowaniu środowisk lokalnych: samorządów, podmiotów prywatnych oraz organizacji pozarządowych.</p> <p>Najbardziej adekwatnym sposobem prowadzenia polityki rozwoju uwzględniającym powyższe uwarunkowania jest polityka uwzględniająca wymiar terytorialny. Prowadzona będzie ona przy wykorzystaniu instrumentów terytorialnych. Będą one skutecznym narzędziem dystrybuowania wsparcia, także w innych celach polityki UE. Na obszarach wiejskich będą wspierane również projekty dziedzictwa kulturowego.</p> <p>Kultura Mazowsza tworzyła się dzięki przenikaniu wielu tradycji, także na obszarach wiejskich. Jednocześnie dziedzictwo kulturowe jest bardzo ważnym elementem tożsamości miejsca, a także stanowi czynnik integrujący lokalną społeczność i może być podstawą m.in. budowania produktu turystycznego danego obszaru, przez co służy rozwojowi turystyki i tym samym gospodarek regionalnej i lokalnych. Wszystkie inwestycje realizowane przez instrumenty terytorialne, będą przyczyniać się do zrównoważonego i odpornego rozwoju gospodarczego, społecznego i środowiskowego opartego na międzysektorowych strategiach terytorialnych.</p> <p>Wsparcie bezzwrotne i zwrotne.</p>

*

2. PRIORYTETY

2.1. Priorytety inne niż pomoc techniczna

2.1.1. Priorytet I – Bardziej konkurencyjne i inteligentne Mazowsze

Ten priorytet dotyczy działań innowacyjnych.

Ten priorytet dotyczy celu szczegółowego w zakresie łączności cyfrowej określonej w art. 3 ust. 1 lit.

a) ppkt (v) rozporządzenia w sprawie EFRR i Funduszu Spójności.

2.1.1.1. Cel szczegółowy 1(i) rozwijanie i wzmacnianie zdolności badawczych i innowacyjnych oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii

INTERWENCJE W RAMACH FUNDUSZY

Powiązane rodzaje działań

W ramach CS 1(i) planowane są do realizacji, w szczególności, następujące typy projektów:

➤ **Projekty badawczo-rozwojowe**

Przewiduje się realizację zarówno projektów obejmujących jedynie prace B+R, jak i inwestycji, w których badania stanowią element dominujący i są uzupełnione komponentem wdrożeniowym.

Wspierane mogą być projekty kompleksowe obejmujące cały proces powstawania innowacji (od pomysłu do rynku) lub jego wybrane elementy. Modułowość pozwala na lepsze dostosowanie pomocy do realnych potrzeb odbiorcy, zawodności rynku oraz stopnia zaawansowania technologicznego projektów (różne wielkości projektów, większa komplementarność wsparcia B+R i wdrożeń). Projekt kompleksowy składa się z następujących modułów: doradztwo (np. weryfikacja pomysłu B+R), prace B+R przedsiębiorstw, w tym z udziałem sektora nauki (efektem modułu B+R powinno być opracowanie innowacyjnego rozwiązania możliwego do wykorzystania gospodarczego, spójnego z RIS 2030, infrastruktura B+R (inwestycje w aparaturę, sprzęt i inną niezbędną infrastrukturę), prace przedwdrożeniowe (np. doradztwo, zapewnienie praw ochrony własności intelektualnej), wdrożenie (np. zakup maszyn, oprogramowania i innych elementów niezbędnych do wdrożenia rozwiązania, testy), kompetencje (doskonalenie kompetencji pracowników i osób zarządzających (związanych z pracami B+R), zdobywanie przez nich nowych umiejętności oraz wiedzy, a także nabywanie kwalifikacji rozumiane jako formalne potwierdzanie posiadanych kompetencji w szczególności z zakresu obszarów inteligentnej specjalizacji, przedsiębiorczości, transferu technologii, zarządzania innowacjami, ekoprojektowania, kompetencji cyfrowych, a także kompetencji niezbędnych do obsługi infrastruktury badawczej sfinansowanej w ramach kompleksowego projektu i komercjalizacji). Możliwa będzie realizacja wybranych komponentów w ramach kompleksowego projektu. Wsparcie obejmować będzie badania przemysłowe i eksperymentalne prace rozwojowe. Wsparciem objęte będą przedsięwzięcia ukierunkowane na badania stosowane i wpisujące się w priorytetowe kierunki badań zawarte w odpowiednim dokumencie kierunkowym dla inteligentnej specjalizacji WM.

Wsparcie infrastruktury badawczo-rozwojowej przedsiębiorstw

Inwestycje w infrastrukturę badawczą będą obejmowały zakup, wytworzenie aparatury, sprzętu lub technologii służącej tworzeniu innowacyjnych produktów i usług oraz niezbędnych kompetencji do ich pełnego wykorzystania. W ramach inwestycji w infrastrukturę badawczą będzie możliwy zakup prac budowlanych celem budowy i/lub rozbudowy zaplecza badawczego, w tym także wykonania prac adaptacyjno-dostosowawczych. Do uzyskania wsparcia wymagane jest określenie agendy badawczej odpowiadającej na zidentyfikowane potrzeby przedsiębiorców, do realizacji w oparciu o wspieraną infrastrukturę, a także wykazanie zgodności tej agendy z priorytetowymi kierunkami badań zawartymi w odpowiednim dokumencie kierunkowym dla inteligentnej specjalizacji WM. Oferowane wsparcie przyczyni się do powstawania bądź rozwoju w przedsiębiorstwach działów B+R, laboratoriów lub centrów B+R.

➤ **Wsparcie infrastruktury badawczo-rozwojowej jednostek naukowych**

Wsparcie będzie kierowane na rozbudowę lub modernizację infrastruktury B+R JN realizujących badania ukierunkowane na komercjalizację i współpracę z przedsiębiorstwami, odpowiadające ich zidentyfikowanym potrzebom. Warunkiem otrzymania wsparcia będzie współpraca i osiągnięcie przychodów z sektora przedsiębiorstw. Do uzyskania wsparcia wymagane jest określenie agendy badawczej do realizacji w oparciu o wspieraną infrastrukturę, a także wykazanie zgodności tej agendy z priorytetowymi kierunkami badań zawartymi w odpowiednim dokumencie kierunkowym dla inteligentnej specjalizacji WM. Rezultatem wsparcia będzie wzrost współpracy pomiędzy JN a przedsiębiorcami.

W ramach CS 1(i) zakłada się budowanie przewagi konkurencyjnej Mazowsza poprzez rozwój potencjału badawczego i innowacyjnego. Dalsze zwiększanie potencjału gospodarki do tworzenia innowacyjnych rozwiązań wymaga wzmocnienia podaży innowacji ze strony sektora nauki. W WM nadal niezadowolający jest poziom współpracy JN z biznesem. Najważniejszymi instytucjami oddziałującymi na dostępność usług badawczych w kontekście podnoszenia innowacyjności gospodarki są uczelnie wyższe i instytuty badawcze, dlatego konieczne jest dalsze wspieranie rozwoju ich infrastruktury B+R do świadczenia zaawansowanych usług badawczych na rzecz przedsiębiorstw zgodnie ze zgłaszanym przez nie popytem. Według danych GUS, w aparaturę naukowo-badawczą, wyposażonych jest 395 jednostek (z czego 91,1% jest zlokalizowanych w RWS). Jest to najwyższy wynik w kraju, jednakże aparatura ta charakteryzuje się wysokim, bo wynoszącym 78,8% stopniem zużycia (średnia krajowa to 77,2%)¹. Wspierany będzie również zakup aparatury specjalistycznej niezbędnej do prowadzenia prac B+R, uzupełniającej posiadane zasoby. Dzięki nowoczesnej infrastrukturze B+R odpowiadającej potrzebom przedsiębiorców, możliwe będzie realizowanie projektów B+R przez firmy we współpracy z JN. Jest to szczególnie ważne dla przedsiębiorstw nieposiadających swoich własnych laboratoriów, ale również dla tych, które nie posiadają doświadczenia w prowadzeniu prac B+R. Przewiduje się również wsparcie projektów B+R prowadzonych przez przedsiębiorstwa samodzielnie lub poprzez zlecenie zewnętrznemu wykonawcy. Realizowane będą także projekty przedsiębiorstw polegające na rozwoju technologii (opracowanej przez przedsiębiorcę lub nabytej), która nie została jeszcze wykorzystana w działalności gospodarczej. W przypadku przedsiębiorstw nie posiadających doświadczenia w obszarze B+R oraz wcześniej nie współpracujących z sektorem nauki planowane jest budowanie kompetencji jako element projektu B+R. Wsparciem zostaną także objęte projekty polegające na tworzeniu lub rozwoju infrastruktury B+R w przedsiębiorstwach, planujących samodzielne prowadzenie prac B+R. Tworzenie i rozwój zaplecza B+R przedsiębiorstw będzie służyło ich innowacyjnej działalności (tworzeniu innowacyjnych produktów i usług), poprzez inwestycje w aparaturę, sprzęt, technologie i inną niezbędną infrastrukturę. Oferowane wsparcie przyczyni się do powstawania działów B+R, laboratoriów i centrów B+R. Wsparcie infrastruktury będzie możliwe jedynie pod warunkiem przedstawienia przez przedsiębiorstwo agendy badawczej, która będzie realizowana na wspartej infrastrukturze. Dopuszczalne jest wsparcie działalności B+R przedsiębiorstw oraz konsorcjów przedsiębiorstw z organizacjami badawczymi w formule Wspólnych Przedsięwzięć rozumianych jako agenda badawcza przygotowana i finansowana wspólnie z partnerami, którzy uczestniczą w określaniu celu i zakresu agendy.

Główne grupy docelowe

- przedsiębiorstwa,
- organizacje badawcze,
- konsorcja przedsiębiorstw i (lub) organizacji badawczych.

Organizacja badawcza rozumiana jest jako organizacja prowadząca badania i upowszechniająca wiedzę np. jednostka naukowa, agencja zajmująca się transferem technologii itp.

Jednostka naukowa - podmiot prowadzący w sposób ciągły badania naukowe lub prace rozwojowe.

Do JN zaliczane są w szczególności: uczelnie, federacje podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i

---

¹ Analiza potencjału innowacyjnego Mazowsza w ujęciu krajowym i międzynarodowym, LB&E Sp. z o.o. i EGO – Evaluation for Government Organisations S.C. (2018)

nauki, instytuty naukowe PAN, instytuty badawcze, międzynarodowe instytuty naukowe, Centrum Łukasiewicz, instytuty działające w ramach Sieci Badawczej Łukasiewicz, Polska Akademia Umiejętności.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Zgodnie z art. 9 CPR, państwa członkowskie mają obowiązek podjęcia działań w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Na gruncie polskim niniejszy artykuł jest realizowany w ramach horyzontalnych zasad równościowych. Tym samym, w każdym z celów szczegółowych Programu ww. zasady będą przestrzegane na każdym poziomie wdrażania. Wsparcie będzie udzielane również z poszanowaniem fundamentalnych praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej w zakresie m.in. ochrony danych osobowych, równości wobec prawa, równości kobiet i mężczyzn, integracji osób z niepełnosprawnościami, możliwości zwrócenia się do Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich. Ponadto wsparcie będzie udzielane z poszanowaniem odpowiednich postanowień Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Mazowsze znajduje się w czołówce krajowej pod względem potencjału sfery B+R. O dużym potencjale WM decyduje lokalizacja instytucji naukowych w RWS. W dużej mierze stanowią o potencjale naukowym kraju, z uwagi na to potrzeby dotyczące zapewnienia odpowiednich warunków do prowadzenia działalności B+R są znacznie większe niż w pozostałych regionach.

Wsparcie dotyczące działalności B+R i tworzenia przełomowych innowacji trafiać powinno do wiodących ośrodków naukowych i przedsiębiorstw aktywnych w zakresie prowadzenia prac B+R.

Terytorializacja wsparcia bazować będzie przede wszystkim na wzmocnieniu już istniejących potencjałów, warunkowaniu wsparcia współpracą z instytucjami naukowymi oraz na rozwijaniu regionalnych specjalizacji.

Ważne jest skierowanie odpowiedniego wsparcia do obu regionów NUTS 2: RWS i RMR. Będzie ono koncentrowało się w miejskim obszarze funkcjonalnym miasta Warszawy, a także w mniejszych ośrodkach badawczych, których zaangażowanie będzie wspierane stosownymi zachętami. Wsparcie działalności B+R w RWS jest niezbędne dla zwiększenia procesu dyfuzji innowacji w całym województwie, a także będzie miało wpływ na inne regiony. Wsparcie działalności B+R+I w RMR pozwoli na aktywizację lokalnych JN i przedsiębiorców do działań innowacyjnych, zwiększenie absorpcji wiedzy i innowacji do gospodarki. Wsparcia wymaga też budowanie potencjału B+R+I w RMR, w celu dążenia do zmniejszania dysproporcji w zakresie innowacyjności na Mazowszu. Dotyczy to zarówno prac B+R+I prowadzonych wewnątrz przedsiębiorstw, jak i podejmowania współpracy z instytucjami naukowymi, bądź wdrażania wyników badań pozyskanych od JN.

Planowane interwencje będą realizowane na obszarze całego WM z uwzględnieniem podziału na RMR oraz RWS. Preferencje mogą mieć projekty zlokalizowane w średnich i małych miastach w szczególności zagrożonych utratą funkcji gospodarczych i społecznych. Priorytety mogą być też skierowane do projektów zlokalizowanych na obszarach strategicznej interwencji (OSI) wyznaczonych w KSRR i wynikających ze Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego.

W ramach celu dopuszcza się realizację przedsięwzięć poprzez IIT.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Nie przewiduje się realizacji przedsięwzięć międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

Wsparcie w ramach CS 1(i) jest realizowane wyłącznie w formie dotacji. Ze względu na bardzo wysoki poziom ryzyka niepowodzenia w projektach B+R nie planuje się wykorzystania instrumentów finansowych.

WSKAŹNIKI

Tabela 2: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
I	1(i)	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO01	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem (w tym: mikro, małe, średnie, duże)	przedsiębiorstwa	do uzupełnienia	80

Tabela 3: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
I	1(i)	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR02	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne (w tym: dotacje, instrumenty finansowe)	EUR	do uzupełnienia	do uzupełnienia	33 900 000	SL2021	do uzupełnienia

INDYKATYWNY PODZIAŁ ZAPROGRAMOWANYCH ZASOBÓW (UE) WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI

Tabela 4. Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
I	EFRR	Lepiej rozwinięte	1(i)	001. Inwestycje w środki trwałe, w tym infrastrukturę badawczą, w mikroprzedsiębiorstwach bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	800 000
I	EFRR	Lepiej rozwinięte	1(i)	002. Inwestycje w środki trwałe, w tym infrastrukturę badawczą, w małych i średnich przedsiębiorstwach (w tym prywatnych organizacjach badawczych) bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	1 800 000
I	EFRR	Lepiej rozwinięte	1(i)	003. Inwestycje w środki trwałe, w tym infrastrukturę badawczą, w dużych przedsiębiorstwach bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	1 600 000
I	EFRR	Lepiej rozwinięte	1(i)	004. Inwestycje w środki trwałe, w tym infrastrukturę badawczą, w publicznych organizacjach badawczych i instytucjach szkolnictwa wyższego bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	7 000 000
I	EFRR	Lepiej rozwinięte	1(i)	009. Działania badawcze i innowacyjne w mikroprzedsiębiorstwach, w tym tworzenie sieci kontaktów (badania przemysłowe, eksperymentalne prace rozwojowe, studia wykonalności)	2 000 000
I	EFRR	Lepiej rozwinięte	1(i)	010. Działania badawcze i innowacyjne w MŚP, w tym tworzenie sieci kontaktów	10 000 000
I	EFRR	Lepiej rozwinięte	1(i)	011. Działania badawcze i innowacyjne w dużych przedsiębiorstwach, w tym tworzenie sieci kontaktów	8 000 000
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(i)	001. Inwestycje w środki trwałe, w tym infrastrukturę badawczą, w mikroprzedsiębiorstwach bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	800 000
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(i)	002. Inwestycje w środki trwałe, w tym infrastrukturę badawczą, w małych i średnich	1 800 000

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
				przedsiębiorstwach (w tym prywatnych organizacjach badawczych) bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(i)	003. Inwestycje w środki trwałe, w tym infrastrukturę badawczą, w dużych przedsiębiorstwach bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	1 600 000
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(i)	004. Inwestycje w środki trwałe, w tym infrastrukturę badawczą, w publicznych organizacjach badawczych i instytucjach szkolnictwa wyższego bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	16 472 000
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(i)	009. Działania badawcze i innowacyjne w mikroprzedsiębiorstwach, w tym tworzenie sieci kontaktów (badania przemysłowe, eksperymentalne prace rozwojowe, studia wykonalności)	2 000 000
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(i)	010. Działania badawcze i innowacyjne w MŚP, w tym tworzenie sieci kontaktów	10 000 000
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(i)	011. Działania badawcze i innowacyjne w dużych przedsiębiorstwach, w tym tworzenie sieci kontaktów	8 000 000

Tabela 5. Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
I	EFRR	Lepiej rozwinięte	1(i)	01. Dotacja	31 200 000
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(i)	01. Dotacja	40 672 000

Tabela 6. Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
I	EFRR	Lepiej rozwinięte	1(i)	do uzupełnienia	31 200 000
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(i)	do uzupełnienia	40 672 000

Tabela 8. Wymiar 7 – wymiar „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR, Funduszu Spójności i FST

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
I	EFRR	Lepiej rozwinięte	1(i)	do uzupełnienia	31 200 000
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(i)	do uzupełnienia	40 672 000

2.1.1.2. Cel szczegółowy 1(ii) czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych

INTERWENCJE W RAMACH FUNDUSZY

Powiązane rodzaje działań

Usługi wysokiej jakości świadczone na rzecz obywateli, w tym również przedsiębiorców, będą zapewniane przez nowoczesne rozwiązania teleinformatyczne wspierające logiczny i spójny system informacyjny państwa, zbudowany i zarządzany przy udziale wszystkich podmiotów na różnych szczeblach administracji publicznej. W ramach CS 2(ii) realizowane będą w szczególności, następujące typy projektów:

➤ E-administracja

Rozwój społeczeństwa informacyjnego na Mazowszu będzie prowadzony poprzez wsparcie tworzenia, wykorzystywania rozwoju powszechnych i przyjaznych technologii informacyjno-komunikacyjnych podnoszących jakość życia mieszkańców oraz wspierających rozwój gospodarczy regionu i stały wzrost jego konkurencyjności. Cele, kierunki i działania w obszarze cyfryzacji wyznaczające ramy dla realizacji poszczególnych przedsięwzięć, zostały uwzględnione w SR WM 2030, SRSI WM 2020-2030 oraz RIS 2030. Wydajne cyfrowe usługi publiczne prowadzą do zmniejszenia niepotrzebnych obciążeń regulacyjnych i administracyjnych, co może mieć zasadnicze znaczenie na etapie ożywienia gospodarczego. Sprawdzianem funkcjonowania rozwiązań cyfrowych były wydarzenia związane z rozprzestrzenianiem się na wszystkich kontynentach pandemii Covid-19. Okoliczności te pokazały jak ważną rolę odgrywa we współczesnym świecie możliwość komunikacji elektronicznej. Dalsza transformacja cyfrowa przedsiębiorstw i administracji publicznej jest więc niezbędna w odpowiedzi na obecne i przyszłe wyzwania rozwojowe. Efektem realizowanych projektów będą e-usługi (front office), których wdrożenie będzie mogło być poparte przygotowaniem zaplecza informatycznego w danej instytucji (back-office). Działania w zakresie informatyzacji będą miały jedynie charakter pomocniczy, a nadrzędnym celem projektu będzie świadczenie e-usług. Odsetek urzędów korzystających z systemu elektronicznego zarządzania dokumentami osiągnął 91% w skali WM. W 2019 r. był to podstawowy sposób dokumentowania przebiegu i rozstrzygania spraw w większości (61%) urzędów w RWS i 29% w RMR, z dynamiczną tendencją wzrostową: odpowiednio 14 i 8 pkt proc. Podstawą dalszego rozwoju usług elektronicznych jest również zapewnienie odpowiedniego zaplecza teleinformatycznego działającego m.in. w oparciu o rozwiązania chmurowe, a tym samym umożliwiającego gromadzenie i przetwarzanie dużych zbiorów danych oraz doskonalenie e-usług z wykorzystaniem najnowszych technologii cyfrowych. W związku z tym, w uzasadnionych przypadkach, wsparcie będzie mogło zostać udzielone na modernizację lub zakup infrastruktury pozwalającej m.in. na bezpieczne przechowywanie dużych zbiorów danych oraz świadczenie usług na najwyższym poziomie, w tym w oparciu o nowoczesne technologie takie jak AI, IoT, RPA - automatyzacja procesów. Wśród pozostałych działań sprzyjających poprawie efektywności działania administracji samorządowej należy wymienić: rozwój produktów i usług opartych na TIK oraz aplikacje webowych w administracji, integrację usług e-administracji z systemami obiegu dokumentów, w celu podniesienia poziomu automatyzacji procesów po stronie administracji oraz podniesienie kompetencji administracji w zakresie TIK. Wszystkie cyfrowe usługi publiczne będą musiały wykazywać najwyższą możliwą dojrzałość usług. Wspierane będą usługi na co najmniej 4 poziomie dojrzałości. Zostanie zapewniona interoperacyjność oraz komplementarność planowanych e-usług z poziomem krajowym. Rozwiązania będą realizowały założenia Architektury Informacyjnej Państwa.

➤ E-kultura

Wsparcie rozwoju usług elektronicznych powinno obejmować również sektor kultury. Pandemia Covid-19 wymusiła zamknięcie większości fizycznych przestrzeni kultury i przeniesienie ich do internetu. Jedną z najpilniejszych potrzeb jest rozwój internetowych platform kulturalnych, umożliwiających tworzenie nowych form przekazu i udostępnianie kultury online. Działania te zapewnią stały dostęp do zasobów oferowanych przez instytucje kultury, niezależnie od bieżących uwarunkowań, jak również umożliwią promocję oferty kulturalnej wśród nowych grup odbiorców. Wykorzystanie integracyjnego potencjału kultury i dziedzictwa kulturowego, zapewnienie dostępu wszystkim obywatelom do dóbr

kultury (digitalizacja zasobów) i usług kulturalnych, wzmacnianie uczestnictwa w kulturze (w tym aktywności kulturotwórcze, kreatywne) na poziomie lokalnym i regionalnym. Dodatkowo w ramach poprawy dostępu do zasobów kultury, planowane jest wsparcie informatyzacji bibliotek celem świadczenia e-usług dla obywateli.

➤ **E-edukacja**

Wspierane będą działania związane z rozwojem e-edukacji na wszystkich poziomach, w ujęciu wielowymiarowym – rozumianym jako rozwój zasobów elektronicznych (cyfryzacja treści), metod, standardów, kompetencji, a także zasobów TIK przez poszczególne podmioty. W kontekście aktualnej sytuacji, wyzwań jakie stawia sytuacja pandemiczna, jest to jeden z istotniejszych obszarów związanych z cyfryzacją.

➤ **E-Zdrowie**

Najbardziej priorytetowym, zidentyfikowanym problemem będzie dalsze dostosowanie sektora ochrony zdrowia do zapisów znowelizowanych aktów prawnych, narzucających wprowadzenie we wszystkich podmiotach leczniczych wyłącznie elektronicznego systemu dokumentacji medycznej. Na przełomie 2019 i 2020 roku 16 z 23 podmiotów leczniczych, dla którymi podmiotem tworzącym jest WM, udostępniło on-line usługi publiczne, w tym e-rejestrację, telemonitoring oraz telekonsultacje (chat, audio, video).

W związku z pandemią Covid-19 gwałtownie przyspieszył proces zmiany standardów obsługi pacjentów, w tym upowszechnienie i rozwój telemedycyny i zdalnej ochrony zdrowia, co skutkuje zwiększeniem ilości dostępnych usług on-line. Wspierane będą również projekty związane z cyberbezpieczeństwem EDM. Doposażenie placówek medycznych w infrastrukturę teleinformatyczną jest niezbędne z uwagi na wdrażanie nowych systemów do obsługi różnych obszarów działalności tych podmiotów, konieczność przechowywania i zarządzania coraz większą ilością danych w postaci cyfrowej oraz ciągłego dostosowywania systemów do zmieniających się przepisów prawa. W związku z wyzwaniami wynikającymi ze zmian demograficznych, należy również zadbać o rozwój usług i narzędzi wsparcia osób starszych i osób z niepełnosprawnościami, w tym np. wdrażanie nowoczesnych rozwiązań z zakresu teleopieki. Zakłada się realizację działań komplementarnych do wsparcia z poziomu krajowego e-Zdrowia poprzez interwencje skierowaną do podmiotów wykonujących działalność leczniczą np. e- apteki, teleradiologia, telemedycyna. Projekty polegające na dostosowaniu systemów informatycznych świadczeniodawców do wymiany z Systemem Informacji Medycznej będą weryfikowane pod kątem komplementarności oraz nie dublowania funkcjonalności przewidzianych w krajowych platformach (P1 i P2)

➤ **Cyfrowa dostępność i ponowne wykorzystanie informacji przez przedsiębiorstwa**

Nieodłączną częścią transformacji cyfrowej regionu jest dalsze wzmocnienie wykorzystania przez administrację publiczną potencjału rozwiązań informatycznych w obszarze e-usług oraz rozwój publicznie dostępnych baz danych. W związku z tym konieczne jest zapewnienie dostępności, spójności, aktualności, kompletności i rzetelności przetwarzanych danych. Do działań realizowanych na rzecz otwartych danych należy zaliczyć zdefiniowanie polityki publikacji danych (częstotliwość, jakość, format, ewentualne ograniczenia w wykorzystywaniu), zapewnienie jej stabilnej realizacji i nie pogarszania w czasie. W 2019 r. 75,3% jednostek administracji publicznej w kraju udostępniło drogą elektroniczną dane przestrzenne obywatelom. Najczęściej były to informacje dotyczące ewidencji gruntów i budynków (73,0%) oraz ortofotomapy (63,4%). Najwyższym wskaźnikiem dotyczącym udostępniania danych przestrzennych charakteryzowało się województwo małopolskie (87,1%). Na Mazowszu ten wskaźnik plasował się na poziomie poniżej 73,1%.

Główne grupy docelowe

- JST, ich związki i stowarzyszenia,
- jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną,
- jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną,
- szkoły,
- organizacje badawcze,
- podmioty lecznicze działające w publicznym systemie ochrony zdrowia,

- podmiot, który wdraża instrumenty finansowe,
- spółki z udziałem JST,
- instytucje kultury

Organizacja badawcza rozumiana jest jako organizacja prowadząca badania i upowszechniająca wiedzę np. jednostka naukowa, agencja zajmująca się transferem technologii itp.

Jednostka naukowa - podmiot prowadzący w sposób ciągły badania naukowe lub prace rozwojowe.

Do JN zaliczane są w szczególności: uczelnie, federacje podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki, instytuty naukowe PAN, instytuty badawcze, międzynarodowe instytuty naukowe, Centrum Łukasiewicz, instytuty działające w ramach Sieci Badawczej Łukasiewicz, Polska Akademia Umiejętności.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Zgodnie z art. 9 CPR, państwa członkowskie mają obowiązek podjęcia działań w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Na gruncie polskim niniejszy artykuł jest realizowany w ramach horyzontalnych zasad równościowych. Tym samym, w każdym z celów szczegółowych Programu ww. zasady będą przestrzegane na każdym poziomie wdrażania. Wsparcie będzie udzielane również z poszanowaniem fundamentalnych praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej w zakresie m.in. ochrony danych osobowych, równości wobec prawa, równości kobiet i mężczyzn, integracji osób z niepełnosprawnościami, możliwości zwrócenia się do Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich. Ponadto wsparcie będzie udzielane z poszanowaniem odpowiednich postanowień Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Planowane interwencje będą obowiązywały na obszarze całego województwa z uwzględnieniem podziału na RMR oraz RWS. Preferencje mogą mieć projekty zlokalizowane w średnich i małych miastach w szczególności zagrożonych utratą funkcji gospodarczych i społecznych. Priorytety mogą być też skierowane do projektów zlokalizowanych na obszarach strategicznej interwencji (OSI) wyznaczonych w KSRR i wynikających ze Strategii Województwa Mazowieckiego. W ramach celu szczegółowego nie planuje się wydzielenia szczególnych terytoriów docelowych i przypisania im alokacji, ponieważ efekty zaplanowanych działań będą oceniane w skali całego województwa. Celem interwencji w obszarze e-administracji, e-zdrowia, cyberbezpieczeństwa, jest uruchomienie e-usług na poziomie regionalnym, z których korzystanie powinno być możliwe niezależnie od miejsca pobytu i rodzaju technologii stosowanej przez odbiorcę (sprzętu, oprogramowania). Pozostałe działania w celu szczegółowym w tym rozwój cyfrowej dostępności i ponownego wykorzystania informacji, będą miały charakter regionalny. Cel szczegółowy (ii) realizuje cele horyzontalne, bez ukierunkowania terytorialnego. W ramach celu dopuszcza się realizację przedsięwzięć poprzez IIT.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Nie przewiduje się realizacji przedsięwzięć międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

Projekty w CS 1(ii) będą realizowane głównie przez podmioty publiczne. Realizowane będą następujące typy projektów: e-usługi publiczne, digitalizacja i udostępnianie informacji sektora publicznego, a także działania wzmacniające odporność podmiotów publicznych na cyberataki. Wytworzone produkty będą stanowiły dobra publiczne niekonkurencyjne w konsumpcji. Wpływa to na konieczność zastosowanie dotacyjnej formy wsparcia.

WSKAŹNIKI

Tabela 2: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
I	1(ii)	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO14	Institucje publiczne otrzymujące wsparcie na opracowywanie usług produktów i procesów cyfrowych	instytucje publiczne	do uzupełnienia	do uzupełnienia

Tabela 3: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
I	1(ii)	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR11	Użytkownicy nowych i zmodernizowanych publicznych usług, produktów i procesów cyfrowych	użytkownicy/rok	do uzupełnienia	do uzupełnienia	do uzupełnienia	SL2021	do uzupełnienia

INDYKATYWNY PODZIAŁ ZAPROGRAMOWANYCH ZASOBÓW (UE) WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI

Tabela 4. Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
I	EFRR	Lepiej rozwinięte	1(ii)	016. Rozwiązania TIK, usługi elektroniczne, aplikacje dla administracji	7 600 000
I	EFRR	Lepiej rozwinięte	1(ii)	019. Usługi i aplikacje w zakresie e-zdrowia (w tym e-opieka, internet rzeczy w zakresie aktywności fizycznej i nowoczesnych technologii w służbie osobom starszym)	8 400 000
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(ii)	016. Rozwiązania TIK, usługi elektroniczne, aplikacje dla administracji	30 200 000
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(ii)	019. Usługi i aplikacje w zakresie e-zdrowia (w tym e-opieka, internet rzeczy w zakresie aktywności fizycznej i nowoczesnych technologii w służbie osobom starszym)	33 100 000

Tabela 5. Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
I	EFRR	Lepiej rozwinięte	1(ii)	01. Dotacja	16 000 000
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(ii)	01. Dotacja	63 300 000

Tabela 6. Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
I	EFRR	Lepiej rozwinięte	1(ii)	do uzupełnienia	16 000 000
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(ii)	do uzupełnienia	63 300 000

Tabela 8. Wymiar 7 – wymiar „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR, Funduszu Spójności i FST

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
I	EFRR	Lepiej rozwinięte	1(ii)	do uzupełnienia	16 000 000
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(ii)	do uzupełnienia	63 300 000

2.1.1.3. Cel szczegółowy 1(iii) wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne

INTERWENCJE W RAMACH FUNDUSZY

Powiązane rodzaje działań

W ramach CS 1(iii) zakłada się budowanie przewagi konkurencyjnej Mazowsza poprzez zwiększenie wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP. Pod względem całkowitych nakładów na działalność innowacyjną WM plasuje się na pierwszym miejscu w kraju dzięki liczbie podmiotów gospodarczych i wysokim nakładom firm usługowych na innowacje. Średnie nakłady firm na innowacje według GUS wydają się wysokie. Wynika to z faktu, iż dane obejmują wyłącznie nakłady ponoszone przez firmy zatrudniające powyżej 9 pracowników, ponadto najczęściej działalność innowacyjną ponoszą firmy duże. Z badań ankietowych (Analiza potencjału innowacyjnego Mazowsza w ujęciu krajowym i międzynarodowym) wynika, że zaledwie 1,9% firm mikro i 3,6% pozostałych firm w okresie ostatnich trzech lat przeznaczyło na innowacje kwoty przekraczające 1 mln PLN. W obu grupach wyraźnie dominowały nakłady do 100 tys. PLN (77,7% wśród firm mikro i 61,5% firm zatrudniających powyżej 9 pracowników). Niewysokie nakłady tłumaczą umiarkowany poziom innowacyjności wprowadzanych przez mazowieckie firmy rozwiązań. Nakłady przekraczające 100 tys. PLN nieco częściej ponoszą przedsiębiorstwa z RWS niż RMR (odpowiednio 14,3% i 12,2%).

Wsparcie będzie obejmowało działania na rzecz utrzymania stanu spełnienia warunku podstawowego dla CP1, w tym w szczególności działania usprawniające systemy rozwoju innowacyjności oraz transformacji przemysłowej, zwłaszcza transformacji w kierunku Przemysłu 4.0. i cyfryzacji przedsiębiorstw. Wsparcie będzie koncentrowało się również na wzmocnieniu zasobów ludzkich/infrastrukturalnych, testowaniu nowych usług oraz umiędzynarodowieniu rozumianym jako finansowanie wydatków związanych z promocją zagraniczną i dotyczących m.in.: komercjalizacji wyników prac B+R za granicą, udziału w międzynarodowych łańcuchach dostaw, promocji produktów lub usług na rynkach zagranicznych oraz wymianą i współpracą osób (tylko jako element innych działań w zakresie internacjonalizacji). W ramach CS 1(iii) planowane są do realizacji, w szczególności, następujące typy projektów:

➤ **Wspieranie wdrożenia wyników prac badawczo-rozwojowych lub nowoczesnych rozwiązań TIK**

W ramach projektów polegających wyłącznie na wdrożeniu wyników prac B+R lub rozwiązań TIK, duży nacisk będzie położony na wsparcie inwestycyjne, w szczególności produkcyjne, z uwagi na ich istotny wpływ na tworzenie miejsc pracy w MŚP

Interwencja polegać będzie na wsparciu inwestycji obejmujących:

- rozbudowę przedsiębiorstwa, w szczególności związaną z wprowadzaniem na rynek nowych lub ulepszonych produktów i usług. W ramach typu operacji, wsparcie będzie kierowane również na zasadniczą zmianę procesu produkcyjnego lub zmianę w sposobie świadczenia usług,
- rozwój produktów i usług opartych na TIK, w tym sprzedaż produktów i usług w internecie, tworzenie i udostępnianie usług elektronicznych, optymalizacja procesów ułatwiających zarządzanie przedsiębiorstwem oraz współpracę pomiędzy przedsiębiorcami poprzez rozwiązania informatyczne. W celu wdrożenia wyników prac B+R lub technologii TIK dopuszcza się wsparcie nabycia usług doradczych świadczonych przez IOB, jako element projektu.

➤ **Wspieranie akceleracji działalności innowacyjnej MŚP**

Realizowane będą programy inkubacyjne z elementami akceleracji, mające na celu wspieranie działalności innowacyjnej MŚP. Zapewnione będzie wsparcie usług oferowanych przez IOB w zakresie transferu technologii i innowacyjnych modeli biznesowych, prowadzenia działalności B+R i akceleracji projektów B+R. Działania inkubacyjne i akceleracyjne przeprowadzone zostaną przez operatorów wyłonionych w procedurze konkursowej, odrębnie dla RWS i RMR, którzy przeprowadzą kompleksowe procesy, do których zostaną zrekrutowane MŚP. Programy akceleracyjne będą kończyć się wsparciem postakceleracyjnym (w tym m.in. pomoc w pozyskaniu inwestorów, dodatkowych źródeł finansowania nowych rozwiązań i ich wdrożeniu na rynku) zwłaszcza wobec podmiotów działających

w RMR. Programy rozwojowe mają zapewnić wsparcie dopasowane do etapu rozwoju innowacyjnej spółki, m.in. poprzez wsparcie w formie grantu, dostępu do wydarzeń typu hackathon, zindywidualizowane wsparcie merytoryczne ekspertów, dostęp do potencjalnych klientów, inwestorów (np. na wydarzeniach demo day), stworzenie warunków do realizacji testowego wdrożenia produktu/usługi, a także wsparcie w procesie pozyskiwania finansowania zewnętrznego (np. od funduszy VC) oraz w zakresie internacjonalizacji działalności (w tym wyjazdy na wybrane rynki zagraniczne służące rozwinięciu działalności i przygotowaniu produktu na konkretny rynek).

➤ **Wspieranie prowadzenia i rozwoju działalności przedsiębiorstw, w tym modyfikacji lub wprowadzania nowych modeli biznesowych**

Wspierane będzie prowadzenie i rozwój działalności przedsiębiorstw poprzez usługi doradcze świadczone przez mazowieckie i krajowe akredytowane IOB. Projekty realizowane będą kompleksowo z zastosowaniem mechanizmu popytowego. Celem tego wsparcia będzie modyfikacja lub powstanie nowego modelu biznesowego. Zakłada się uzupełnienie interwencji komponentem wdrożeniowym i/lub działaniami na rzecz internacjonalizacji przedsiębiorstw w obszarach regionalnej inteligentnej specjalizacji.

Dopuszcza się również wsparcie inwestycji w obszarze GOZ. Planuje się premiowanie projektów skupiających się na minimalizowaniu powstawania odpadów, inwestowaniu w środki trwałe umożliwiające zapobieganie powstawania odpadów oraz wspomagające przygotowanie do ponownego użycia, wymianę rzeczy używanych, na wydajnym recyklingu i odzysku.

Planuje się, że projekty dotyczyć będą działań mających na celu wprowadzenie do przedsiębiorstwa nowoczesnych rozwiązań umożliwiających redukcję kosztów działalności rynkowej w przedsiębiorstwie wynikających m.in. z mniejszego zużycia energii lub bardziej efektywnego wykorzystania surowców.

Główne grupy docelowe

- mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa,
- Województwo Mazowieckie,
- Instytucje Otoczenia Biznesu,
- podmiot, który wdraża instrumenty finansowe.

Instytucja Otoczenia Biznesu (IOB) jest rozumiana, bez względu na formę prawną, jako podmiot prowadzący działalność na rzecz rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności, niedziałający dla zysku lub przeznaczający zysk na cele statutowe (nadwyżki przychodów nad kosztami są w takim przypadku wykorzystywane na rozwój IOB i świadczenie większej ilości usług dla sektora MŚP, a nie na dywidendy czy zaspokojenie innych potrzeb dla właścicieli IOB) zgodnie z postanowieniami statutu lub innego równoważnego dokumentu założycielskiego. Posiadający bazę materialną, techniczną i zasoby ludzkie oraz kompetencyjne niezbędne do świadczenia usług na rzecz sektora MŚP.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Zgodnie z art. 9 CPR, państwa członkowskie mają obowiązek podjęcia działań w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Na gruncie polskim niniejszy artykuł jest realizowany w ramach horyzontalnych zasad równościowych. Tym samym, w każdym z celów szczegółowych Programu ww. zasady będą przestrzegane na każdym poziomie wdrażania. Wsparcie będzie udzielane również z poszanowaniem fundamentalnych praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej w zakresie m.in. ochrony danych osobowych, równości wobec prawa, równości kobiet i mężczyzn, integracji osób z niepełnosprawnościami, możliwości zwrócenia się do Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich. Ponadto wsparcie będzie udzielane z poszanowaniem odpowiednich postanowień Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

WM zajmuje czołowe miejsce w kraju pod względem liczby podmiotów gospodarczych, 99,9% stanowią MŚP. Mazowsze jest wiodące również w obszarze zatrudnienia, innowacyjności, czy poziomie eksportu. Jednakże ta wiodąca pozycja jest zapewniona dzięki wysokim wskaźnikom w RWS.

Planowane interwencje będą realizowane na obszarze całego województwa z uwzględnieniem podziału na RMR oraz RWS. Dysproporcje pomiędzy RWS a RMR występują w następujących obszarach:

- liczba podmiotów gospodarczych: , w WM 887 329 podmiotów gospodarki narodowej, z czego w RWS 675 752 podmiotów (76% ogółu podmiotów WM), a w RMR 211 577 podmiotów (24% ogółu podmiotów WM) (2020 r.),
- średni udział przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw: RWS – 19,8%, RMR – 11,9% (2019 r.),
- nakłady na działalność innowacyjną w przedsiębiorstwach w relacji do nakładów brutto na środki trwałe: RWS – 15,27%, RMR – 5,64% (2018 r.),
- wartość eksportu: Wartość globalna mazowieckiego eksportu w 2017 r. wyniosła 109,6 mld PLN (druga pozycja w kraju), 71,1% eksportu przypada na RWS1, w którym siedzibę ma 75,1% ogółu mazowieckich eksporterów,
- udział przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych dla rynku na eksport w przychodach netto ze sprzedaży ogółem: RWS – 2,1%, RMR – 0,6% (2019 r.).

Zakłada się realizację niektórych interwencji tylko na obszarze lepiej rozwiniętego RWS albo słabiej rozwiniętego RMR. Możliwe ukierunkowanie na obszary zagrożone trwałą marginalizacją i miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze w formie odrębnej ścieżki skierowanej do nowych przedsiębiorstw (inkubacja, akceleracja), których działalność opiera się na nowych rozwiązaniach technologicznych (start-upów) i przyjaznego ekosystemu start-upowego.

Preferencje mogą mieć projekty zlokalizowane w średnich i małych miastach w szczególności zagrożonych utratą funkcji gospodarczych i społecznych. Priorytety mogą być też skierowane do projektów zlokalizowanych na obszarach strategicznej interwencji (OSI) wyznaczonych w KSRR i wynikających ze SR WM 2030.

W ramach celu dopuszcza się realizację przedsięwzięć poprzez IIT.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Nie przewiduje się realizacji przedsięwzięć międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W CS 1(iii) IF będą stosowane w projektach inwestycyjnych o niższym ryzyku niepowodzenia.

Największe możliwości dla wsparcia IF zostały zidentyfikowane w RWS. W projektach skomplikowanych, obciążonych wyższym ryzykiem, możliwe będzie wykorzystanie instrumentów mieszanych, m.in. komponentu dotacji dla części badawczej. Wsparcie z elementem dotacji na wdrożenie wyników prac B+R lub nowoczesnych rozwiązań TIK będzie udzielane, w szczególności w RMR, do wysokości zgodnie z regułami pomocy publicznej. Zniweluje to większe ryzyko inwestycyjne i stworzy zachęty do inwestowania w projekty ważne dla rozwoju Mazowsza.

Możliwe będzie finansowanie kosztów obrotowych dla ratowania MŚP, które zostały dotknięte skutkami wystąpienia czynników egzogenicznych (np. pandemii) i znalazły się w trudnej sytuacji lub są nią zagrożone. W odniesieniu do obszaru usług świadczonych przez instytucje otoczenia biznesu, analiza zapotrzebowania na środki finansowe wskazała, iż luka ma charakter marginalny.

---

1 Analiza potencjału innowacyjnego Mazowsza w ujęciu krajowym i międzynarodowym, LB&E Sp. z o.o. i EGO – Evaluation for Government Organisations S.C. (2018)

WSKAŹNIKI

Tabela 2: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
I	1(iii)	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO01	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem (w tym: mikro, małe, średnie, duże)	przedsiębiorstwa	do uzupełnienia	do uzupełnienia

Tabela 3: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
I	1(iii)	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR02	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne (w tym: dotacje, instrumenty finansowe)	EUR	0	2021	do uzupełnienia	SL2021	do uzupełnienia

INDYKATYWNY PODZIAŁ ZAPROGRAMOWANYCH ZASOBÓW (UE) WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI

Tabela 4. Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
I	EFRR	Lepiej rozwinięte	1(iii)	001. Inwestycje w środki trwałe, w tym infrastrukturę badawczą, w mikroprzedsiębiorstwach bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	1 000 000
I	EFRR	Lepiej rozwinięte	1(iii)	002. Inwestycje w środki trwałe, w tym infrastrukturę badawczą, w małych i średnich przedsiębiorstwach (w tym prywatnych organizacjach badawczych) bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	3 000 000
I	EFRR	Lepiej rozwinięte	1(iii)	021. Rozwój działalności i umiędzynarodowienie MŚP, w tym inwestycje produkcyjne	1 500 000
I	EFRR	Lepiej rozwinięte	1(iii)	025. Inkubatory przedsiębiorczości, wsparcie dla przedsiębiorstw typu spin-off i spin-out i przedsiębiorstw typu start-up	2 000 000
I	EFRR	Lepiej rozwinięte	1(iii)	027. Procesy innowacji w MŚP (innowacje w zakresie procesów, organizacji, marketingu, i współtworzenia, innowacje zorientowane na użytkownika i motywowane popytem)	2 500 000
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iii)	001. Inwestycje w środki trwałe, w tym infrastrukturę badawczą, w mikroprzedsiębiorstwach bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	3 000 000
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iii)	002. Inwestycje w środki trwałe, w tym infrastrukturę badawczą, w małych i średnich przedsiębiorstwach (w tym prywatnych organizacjach badawczych) bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	9 000 000
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iii)	021. Rozwój działalności i umiędzynarodowienie MŚP, w tym inwestycje produkcyjne	4 500 000
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iii)	025. Inkubatory przedsiębiorczości, wsparcie dla przedsiębiorstw typu spin-off i spin-out i przedsiębiorstw typu start-up	9 000 000

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iii)	027. Procesy innowacji w MŚP (innowacje w zakresie procesów, organizacji, marketingu, i współtworzenia, innowacje zorientowane na użytkownika i motywowane popytem)	7 500 000

Tabela 5. Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
I	EFRR	Lepiej rozwinięte	1(iii)	01. Dotacja	do uzupełnienia
I	EFRR	Lepiej rozwinięte	1(iii)	03. Wsparcie poprzez instrumenty finansowe: pożyczka	do uzupełnienia
I	EFRR	Lepiej rozwinięte	1(iii)	05. Wsparcie poprzez instrumenty finansowe: dotacje w ramach operacji instrumentu finansowego	do uzupełnienia
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iii)	01. Dotacja	do uzupełnienia
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iii)	03. Wsparcie poprzez instrumenty finansowe: pożyczka	do uzupełnienia
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iii)	05. Wsparcie poprzez instrumenty finansowe: dotacje w ramach operacji instrumentu finansowego	do uzupełnienia

Tabela 6. Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
I	EFRR	Lepiej rozwinięte	1(iii)	do uzupełnienia	10 000 000
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iii)	do uzupełnienia	33 000 000

Tabela 8. Wymiar 7 – wymiar „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR, Funduszu Spójności i FST

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
I	EFRR	Lepiej rozwinięte	1(iii)	do uzupełnienia	10 000 000
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iii)	do uzupełnienia	33 000 000

2.1.1.4. Cel szczegółowy 1(iv) rozwijanie umiejętności w zakresie inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości

INTERWENCJE W RAMACH FUNDUSZY

Powiązane rodzaje działań

Zgodnie z dokumentem: Analiza wąskich gardeł dyfuzji innowacji na Mazowszu, w tym cyfryzacji, największą barierą w rozwoju cyfryzacji regionu nie jest już infrastruktura i dostęp do sieci szerokopasmowych, a brak kompetencji cyfrowych pracowników i właścicieli przedsiębiorstw. Na terenie RMR wskaźnik niewystarczającego poziomu wiedzy w zakresie tak zwanej chmury wynosi aż 41,4%. W celu stymulowania postępowania procesu cyfryzacji regionu powinny być brane pod uwagę przede wszystkim działania związane z dostarczaniem i wsparciem rozwoju kompetencji cyfrowych pracowników, zwłaszcza przedsiębiorstw prowadzących działania w ramach inteligentnych specjalizacji.

Rozwój regionalnego ekosystemu innowacji wymaga współpracy innowacyjnych podmiotów z różnych branż. Wzmacnianie tej współpracy może być osiągnięte zarówno poprzez zapewnianie warunków technicznych (platformy technologiczne), jak i wsparcie tworzenia i rozwijania klastrów. Szczególne znaczenie może mieć wspieranie klastrów w uzyskiwaniu statusu Krajowego Klastra Kluczowego. Wielkość regionu, potencjał gospodarczy oraz wysoki poziom innowacyjności na tle kraju wskazują, iż klastrów takich powinno być znacznie więcej. Rozwój współpracy wymaga zaangażowania animatorów rozwoju gospodarczego, takich jak organizacje branżowe, koordynatorzy klastrów i stowarzyszenia działające na rzecz podnoszenia potencjału, konkurencyjności i kompetencji przedsiębiorstw. Według RIS 2030 duże znaczenie będzie miała aktywność JST jako podmiotów inicjujących i wspierających współpracę, a także jako podmiotów, które generują popyt na innowacje poprzez promowanie nowych rozwiązań w procedurach zamówień publicznych. Możliwe jest też wytworzenie synergii pomiędzy przedsięwzięciami rozwojowymi realizowanymi przez administrację szczebla lokalnego a regionalną inteligentną specjalizacją. W tym celu niezbędne będzie uwzględnienie inteligentnej specjalizacji i włączenie elementów PPO w proces tworzenia i wdrażania strategii, planów i programów szczebla lokalnego. Współpraca na poziomie lokalnym pozwoli na pogłębione rozpoznanie potrzeb poszczególnych firm i sektorów.

Działania realizowane w ramach CS 1(iv) koncentrują się na wsparciu rozwoju umiejętności w obszarach inteligentnych specjalizacji, cyfrowej i niskoemisyjnej transformacji przemysłu i przedsiębiorczości, innowacyjnych modeli biznesowych, transferu technologii i zarządzania innowacjami, również jako integralna część innych projektów w ramach CP1. Przewidziano również wzmocnienie kompetencji i potencjału klastrów i ośrodków innowacji (które stanowią szczególny profil IOB) do świadczenia wysokich jakościowo proinnowacyjnych usług na rzecz firm. W ramach CS 1(iv) planowane są do realizacji, w szczególności, następujące typy projektów:

➤ Wspieranie rozwoju mazowieckich ośrodków innowacji i klastrów

W ramach tego typu interwencji wsparcie będzie koncentrowało się na wzmocnieniu zasobów ludzkich/infrastrukturalnych, testowaniu nowych usług, oraz umiędzynarodowieniu. Z badania „Potrzeby klastrów w Polsce” zleconego w 2019 r. na potrzeby prac Grupy roboczej ds. polityki klastrowej, wynika, że największą barierą w rozwoju klastrów stanowi brak finansowania zewnętrznego. Finansowanie to klastry zamierzają przeznaczyć na infrastrukturę badawczą i demonstracyjną, zasoby komunikacyjne oraz rozwój zasobów kadrowych i podnoszenie ich kwalifikacji. Realizacja wsparcia będzie odbywać się zgodnie z zakresem tematycznym wskazanym w Kierunkach polityki klastrowej po 2020 roku, np. poprzez politykę edukacyjną, promocję gospodarczą regionu, politykę innowacyjną, transformację cyfrową gospodarki krajowej i regionalnej, dostosowanie do potrzeb Przemysłu 4.0, GOZ.

Zgodnie wytycznymi KE dotyczącymi ukierunkowania polityki klastrowej, istotnym aspektem jest poprawa procesów zarządzania klastrami i ich profesjonalizacji. Biorąc pod uwagę stopień rozwoju klastrów w WM zasadne wydaje się wzmacnianie tego wymiaru interwencji. Wsparcie będzie realizowane wyłącznie dla klastrów załączkowych i klastrów wzrostowych o charakterze regionalnym

oraz regionalnych ośrodków innowacji (stanowiących szczególny profil IOB), które będą mogły uzyskać wsparcie w obszarze wzmocnienia potencjału, w tym m.in. w zakresie zasobów ludzkich i testowania nowych usług.

➤ **Wspieranie rozwoju mazowieckich przedsiębiorstw w oparciu o klastry**

Wzmocniane będą przedsiębiorstwa prowadzące działalność w tradycyjnych gałęziach przemysłu i rolnictwie. Celem wsparcia będzie wypracowanie nowych rozwiązań (produktów/usług) w przedsiębiorstwach. Wsparcie będzie realizowane poprzez klastry wzrostowe o charakterze regionalnym lub krajowe klastry kluczowe. Klaster będzie świadczył usługi na rzecz przedsiębiorstw, w celu wypracowania i wdrożenia nowych rozwiązań w przedsiębiorstwach m.in.: doradztwo dla przedsiębiorstw w zakresie optymalizacji procesów produkcyjnych, pomoc we wdrażaniu nowych technologii, doradztwo proinnowacyjne. Wsparcie będzie koncentrowało się na wzmocnieniu zasobów ludzkich/infrastrukturalnych, testowaniu nowych usług, oraz umiędzynarodowieniu. Finansowane będą wydatki m.in.: na nabywanie kwalifikacji, na kursy, szkolenia, staże, które podnoszą kompetencje pracowników, właścicieli i kadry zarządzającej przedsiębiorstwa lub partnera w ramach konsorcjum w obszarach istotnych dla realizacji zadań w ramach pozostałych modułów projektu, w szczególności związanych z pracami B+R.

➤ **Proces przedsiębiorczego odkrywania**

Osiągnięcie CS 1(iv) będzie możliwe dzięki realizacji projektu strategicznego - Proces przedsiębiorczego odkrywania. Projekt będzie obejmował działania na rzecz utrzymania stanu spełnienia warunku podstawowego dla CP1, w tym w szczególności rozwoju i utrzymania ciągłości PPO: intensyfikacji współpracy między światem nauki, gospodarki, społeczeństwem obywatelskim i administracją publiczną, identyfikacji i doprecyzowania obszarów inteligentnej specjalizacji (np. poprzez agendy badawcze), zapewnienia informacji o występowaniu lub braku potencjału rozwojowego, a także udziału interesariuszy w procesach tworzenia, wdrażania, monitorowania, ewaluacji i aktualizacji regionalnej strategii inteligentnej specjalizacji. Wsparcie udzielane w tym module umożliwi doskonalenie kompetencji pracowników i osób zarządzających (związanymi z pracami B+R), zdobywanie przez nich nowych umiejętności oraz wiedzy, a także nabywanie kwalifikacji rozumiane jako formalne potwierdzenie posiadanych kompetencji, w szczególności z zakresu obszarów inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłu w kierunku Przemysłu 4.0, przedsiębiorczości, transferu technologii, zarządzania innowacjami, ekoprojektowania, a także kompetencji niezbędnych do obsługi infrastruktury badawczej sfinansowanej w ramach kompleksowego projektu. W szczególności projekt będzie obejmował działania na rzecz:

- identyfikacji priorytetów w ramach systemu wdrażania RIS,
- monitorowania postępów wdrażania RIS,
- oceny (ewaluacji, badań, analiz) i aktualizacji RIS,
- utrzymania ciągłej współpracy z interesariuszami,
- współpracy pomiędzy regionami oraz pomiędzy administracją samorządową i rządową na rzecz koordynacji inteligentnych specjalizacji,
- podnoszenia świadomości na temat PPO i inteligentnej specjalizacji,
- integracji regionalnego systemu wspierania innowacyjności,
- priorytetyzacji, rozumianej jako określenie szczegółowych działań rozwojowych i mechanizmów oceny przedsięwzięć w obszarach inteligentnej specjalizacji,
- dostosowania istniejących instrumentów i testowania nowych form wsparcia w odpowiedzi na identyfikowane priorytety rozwojowe.

Wsparcie rozwoju mazowieckich klastrów oraz wspieranie rozwoju mazowieckich przedsiębiorstw w oparciu o klastry jest zgodne z założeniami regionalnej polityki klastrowej zawartymi w RIS 2030.

Główne grupy docelowe

- przedsiębiorstwa,
- koordynatorzy klastrów,
- ośrodki innowacji (stanowiące szczególny profil IOB),
- Województwo Mazowieckie.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Zgodnie z art. 9 CPR, państwa członkowskie mają obowiązek podjęcia działań w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Na gruncie polskim niniejszy artykuł jest realizowany w ramach horyzontalnych zasad równościowych. Tym samym, w każdym z celów szczegółowych Programu ww. zasady będą przestrzegane na każdym poziomie wdrażania. Wsparcie będzie udzielane również z poszanowaniem fundamentalnych praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej w zakresie m.in. ochrony danych osobowych, równości wobec prawa, równości kobiet i mężczyzn, integracji osób z niepełnosprawnościami, możliwości zwrócenia się do Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich. Ponadto wsparcie będzie udzielane z poszanowaniem odpowiednich postanowień Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

WM zajmuje czołowe miejsce w kraju pod względem liczby podmiotów gospodarczych, 99,9% stanowią małe i średnie przedsiębiorstwa. Mazowsze jest wiodące również w obszarze zatrudnienia, innowacyjności, czy poziomie eksportu. Jednakże ta wiodąca pozycja jest zapewniona dzięki wysokim wskaźnikom w RWS. Na terenie Mazowsza klastry skoncentrowane są głównie w Warszawie i w jej obszarze funkcjonalnym, a także w Płońsku i Radomiu. Klastry działają m.in. w sektorze ICT, metalowym i rolno-spożywczym. Z dostępnych danych wynika, że w WM aktywnych jest 9 klastrów podejmujących nowe inicjatywy, jednak liczba klastrów i inicjatyw klastrowych ulega częstym zmianom.

Planowane interwencje będą realizowane na obszarze całego województwa z uwzględnieniem podziału na RMR oraz RWS. Preferencje mogą mieć projekty zlokalizowane w średnich i małych miastach w szczególności zagrożonych utratą funkcji gospodarczych i społecznych. Priorytety mogą być też skierowane do projektów zlokalizowanych na OSI wyznaczonych w KSRR i wynikających ze SR WM 2030.

W ramach celu dopuszcza się realizację przedsięwzięć poprzez IIT.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Nie przewiduje się realizacji przedsięwzięć międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

Interwencja w ramach CS 1(iv) realizowana jest przy wykorzystaniu dotacji. Nie jest planowane wykorzystanie instrumentów finansowych. Projekty zaplanowane w CS 1(iv) to projekty, które nie przynoszą bezpośrednich korzyści finansowych ani oszczędności, a są realizowane ze względu na szeroko rozumiane korzyści społeczne, w tym wzmocnienie ekosystemu innowacji.

WSKAŹNIKI

Tabela 2: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
I	1(iv)	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO01	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem (w tym: mikro, małe, średnie, duże)	przedsiębiorstwa	do uzupełnienia	do uzupełnienia

Tabela 3: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
I	1(iv)	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR02	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne (w tym: dotacje, instrumenty finansowe)	EUR	do uzupełnienia	2021	do uzupełnienia	SL2021	do uzupełnienia

INDYKATYWNY PODZIAŁ ZAPROGRAMOWANYCH ZASOBÓW (UE) WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI

Tabela 4. Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
I	EFRR	Lepiej rozwinięte	1(iv)	024. Zaawansowane usługi wsparcia dla MŚP i grup MŚP (w tym usługi w zakresie zarządzania, marketingu i projektowania)	1 000 000
I	EFRR	Lepiej rozwinięte	1(iv)	026. Wsparcie dla klastrów innowacyjnych, w tym między przedsiębiorstwami, organizacjami badawczymi i organami publicznymi oraz sieciami biznesowymi, z korzyścią głównie dla MŚP	1 000 000
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iv)	023. Rozwój umiejętności na rzecz inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej, przedsiębiorczości i zdolności przedsiębiorstw dostosowania się do zmian	1 900 000
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iv)	024. Zaawansowane usługi wsparcia dla MŚP i grup MŚP (w tym usługi w zakresie zarządzania, marketingu i projektowania)	979 000
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iv)	026. Wsparcie dla klastrów innowacyjnych, w tym między przedsiębiorstwami, organizacjami badawczymi i organami publicznymi oraz sieciami biznesowymi, z korzyścią głównie dla MŚP	1 000 000

Tabela 5. Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
I	EFRR	Lepiej rozwinięte	1(iv)	01. Dotacja	2 000 000
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iv)	01. Dotacja	3 879 000

Tabela 6. Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
I	EFRR	Lepiej rozwinięte	1(iv)	do uzupełnienia	2 000 000
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iv)	do uzupełnienia	3 879 000

Tabela 8. Wymiar 7 – wymiar „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR, Funduszu Spójności i FST

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
I	EFRR	Lepiej rozwinięte	1(iv)	do uzupełnienia	2 000 000
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iv)	do uzupełnienia	3 879 000

2.1.1.5. Cel szczegółowy 1(v) udoskonalanie łączności cyfrowej

INTERWENCJE W RAMACH FUNDUSZY

Powiązane rodzaje działań

W ramach CS 1(v) wspierane będą działania umożliwiające jak najszerszy dostęp do szerokopasmowego internetu. W tym celu planuje się rozwój i rozbudowę regionalnej sieci szerokopasmowej „Internet dla Mazowsza”.

Działania koncentrować się będą na niwelowaniu dysproporcji w upowszechnianiu zastosowań TIK, szczególnie na obszarach o niskim wskaźniku potencjału e-rozwoju, poprzez realizację projektów z zakresu budowy infrastruktury teleinformatycznej WM (sieci szerokopasmowe oraz wsparcie budowy infrastruktury „ostatniej mili”). W ciągu najbliższych lat rozwiązania takie jak: przetwarzanie w chmurze, IoT, obliczenia o wysokiej wydajności i analityka dużych zbiorów danych wpłyną na przekształcenie procesów biznesowych oraz interakcje społeczne. Efektem tych przemian i jednocześnie ich dalszym motorem będzie zmiana potrzeb i oczekiwań konsumentów oraz przedsiębiorców w zakresie dostępu do sieci szerokopasmowej i jej jakości.

Wsparciem będą objęte JST na terenie Mazowsza w procesie podjęcia zadań operatorskich (dla własnych sieci dostępowych). Realizowane będą działania związane z wyposażeniem i podjęciem funkcjonowania gminnej jednostki organizacyjnej jako OSD (wsparcie na etapie decyzyjnym i organizacyjnym inicjatywy budowy lokalnej sieci, a także wsparcie na zadania związane z budową infrastruktury zarządzającej lokalną siecią dystrybucyjną oraz zakupem infrastruktury dla radiowej transmisji usług cyfrowych). Ze względu na wzrastające potrzeby w zakresie przepustowości usług, wspierana będzie infrastruktura o przepustowości co najmniej 100 Mb/s z możliwością modyfikacji. Sprawdzeniem dla funkcjonowania rozwiązań cyfrowych były wydarzenia związane z rozprzestrzenieniem się na wszystkich kontynentach pandemii COVID-19. Sytuacja ta pokazała, jak ważną rolę odgrywa we współczesnym świecie możliwość komunikacji elektronicznej, zarówno dla potrzeb ogólnospołecznej komunikacji, jak i komunikacji biznesowej czy w kontaktach z administracją publiczną.

Zgodnie z Komunikatem Komisji Europejskiej Łączność dla konkurencyjnego jednolitego rynku cyfrowego: w kierunku europejskiego społeczeństwa gigabitowego w celu zapewnienia dostępności i wykorzystania sieci o bardzo dużej przepustowości umożliwiającej powszechne korzystanie z produktów, usług i aplikacji, konieczne jest zrealizowanie do 2025 r. trzech celów strategicznych:

- zapewnienie gigabitowego dostępu do Internetu w miejscach stanowiących siłę napędową rozwoju społeczno-gospodarczego, aby w ten sposób wspierać wzrost i zatrudnienie w Europie,
- zapewnienie zasięgu sieci 5G na wszystkich obszarach miejskich oraz na wszystkich głównych szlakach komunikacyjnych, aby w ten sposób wspierać konkurencyjność Europy,
- zapewnienie we wszystkich gospodarstwach domowych w Europie dostępu do Internetu o przepustowości co najmniej 100 Mb/s, aby w ten sposób wspierać spójność Europy,

Założenia te znalazły odzwierciedlenie w Narodowym Planie Szerokopasmowym, który określa działania i środki dla realizacji celu, jakim jest zapewnienie powszechnego, szybkiego, szerokopasmowego dostępu do internetu. Na przestrzeni ostatnich lat nastąpił wzrost poziomu pokrycia kraju i WM infrastrukturą szerokopasmową, m.in. dzięki realizacji projektów współfinansowanych ze środków UE, których efektem była budowa światłowodowej sieci szkieletowo-dystrybucyjnej w WM. Konieczne jest jednak dalsze wsparcie działań umożliwiających rozwój infrastruktury szerokopasmowej. Działania te powinny koncentrować się w szczególności na wyrównywaniu terytorialnych różnic związanych z dostępem do szybkiego internetu poprzez budowę sieci na obszarach, na których taka infrastruktura nie istnieje i stanowią one miejsca mało atrakcyjne z punktu widzenia podmiotów prywatnych. Jednocześnie infrastruktura ta powinna zapewniać możliwość dostępu do sieci o przepustowości co najmniej 100 Mb/s do 2025 r. a także możliwość modyfikacji w celu świadczenia usług o przepustowości mierzonej w gigabitach. Zapewnienie odpowiedniej przepustowości Internetu będzie możliwe dzięki rozwojowi infrastruktury technicznej przede wszystkim w oparciu o światłowód. Dostarczenie produktów, usług i aplikacji funkcjonujących w oparciu o dostęp do internetu będzie przebiegało w sposób zrównoważony jedynie tam, gdzie sieci

światłowodowe będą prowadzone aż do stacjonarnego lub bezprzewodowego punktu dostępu w pobliżu użytkownika końcowego. Przewody światłowodowe są również zalecanym medium transmisyjnym dla powiązania między siecią szkieletową a końcowymi podsieciami, w celu uzyskania bezprzewodowego dostępu do sieci 5G.

Główne grupy docelowe

- osoby i instytucje z województwa mazowieckiego
- Województwo Mazowieckie

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Zgodnie z art. 9 CPR, państwa członkowskie mają obowiązek podjęcia działań w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Na gruncie polskim niniejszy artykuł jest realizowany w ramach horyzontalnych zasad równościowych. Tym samym, w każdym z celów szczegółowych Programu ww. zasady będą przestrzegane na każdym poziomie wdrażania. Wsparcie będzie udzielane również z poszanowaniem fundamentalnych praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej w zakresie m.in. ochrony danych osobowych, równości wobec prawa, równości kobiet i mężczyzn, integracji osób z niepełnosprawnościami, możliwości zwrócenia się do Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich. Ponadto wsparcie będzie udzielane z poszanowaniem odpowiednich postanowień Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Działania będą koncentrowały się w szczególności na wyrównywaniu terytorialnych różnic związanych z dostępem do szybkiego Internetu poprzez budowę sieci na obszarach, na których taka infrastruktura nie istnieje. Planowane interwencje będą realizowane na obszarze całego województwa z uwzględnieniem podziału na RMR oraz RWS oraz różnic pomiędzy RWS i RMR wynikających z dostępu do internetu szerokopasmowego. Preferencje mogą mieć projekty zlokalizowane w średnich i małych miastach w szczególności zagrożonych utratą funkcji gospodarczych i społecznych. Priorytety mogą być też skierowane do projektów zlokalizowanych na obszarach strategicznej interwencji (OSI) wyznaczonych w KSRR i wynikających ze Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego. W ramach celu dopuszcza się realizację przedsięwzięć poprzez IIT.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Nie przewiduje się realizacji przedsięwzięć międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

Projekty w CS 1(v) będą realizowane przez podmioty publiczne. Wpływa to na konieczność zastosowanie dotacyjnej formy wsparcia. Doświadczenia wynikające z realizacji budowy sieci szerokopasmowych wskazują, że podstawową formą finansowania projektów powinny być dotacje.

WSKAŹNIKI

Tabela 2: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
I	1(v)	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO41	Dodatkowe lokale mieszkalne dysponujące szerokopasmowym dostępem do sieci o bardzo dużej przepustowości	lokale mieszkalne	do uzupełnienia	do uzupełnienia

Tabela 3: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
I	1(v)	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR53	Lokale mieszkalne z abonamentem na szerokopasmowy i dostęp do sieci o bardzo dużej przepustowości	lokale mieszkalne	do uzupełnienia	do uzupełnienia	do uzupełnienia	SL2021	do uzupełnienia
I	1(v)	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR54	Przedsiębiorstwa z abonamentem na szerokopasmowy i dostęp do sieci o bardzo dużej przepustowości	przedsiębiorstwa	do uzupełnienia	do uzupełnienia	do uzupełnienia	SL2021	do uzupełnienia

INDYKATYWNY PODZIAŁ ZAPROGRAMOWANYCH ZASOBÓW (UE) WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI

Tabela 4. Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
I	EFRR	Lepiej rozwinięte	1(v)	032. TIK: sieć szerokopasmowa o bardzo dużej przepustowości (sieć szkieletowa/dosyłowa)	1 100 000
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(v)	032. TIK: sieć szerokopasmowa o bardzo dużej przepustowości (sieć szkieletowa/dosyłowa)	22 607 000

Tabela 5. Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
I	EFRR	Lepiej rozwinięte	1(v)	do uzupełnienia	1 100 000
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(v)	do uzupełnienia	22 607 000

Tabela 6. Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
I	EFRR	Lepiej rozwinięte	1(v)	do uzupełnienia	1 100 000
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(v)	do uzupełnienia	22 607 000

Tabela 8. Wymiar 7 – wymiar „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR, Funduszu Spójności i FST

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
I	EFRR	Lepiej rozwinięte	1(v)	do uzupełnienia	1 100 000
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(v)	do uzupełnienia	22 607 000

2.1.2. Priorytet II – Bardziej zielone Mazowsze

Ten priorytet dotyczy celu szczegółowego w zakresie mobilności miejskiej określonego w art. 3 ust. 1 lit. b) ppkt (viii) rozporządzenia w sprawie EFRR i Funduszu Spójności.

2.1.2.1. Cel szczegółowy 2(i) wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych

INTERWENCJE W RAMACH FUNDUSZY

Powiązane rodzaje działań

W ramach celu szczegółowego CS 2(i) planowane są następujące typy projektów:

- **Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych i mieszkalnych,**
Interwencja ukierunkowana będzie na realizację kompleksowych działań inwestycyjnych przyczyniających się do poprawy efektywności energetycznej, mających na celu redukcję emisji gazów cieplarnianych oraz zmniejszenie zjawiska ubóstwa energetycznego. Największy potencjał w tym zakresie został zidentyfikowany w obszarze termomodernizacji budynków o niskiej charakterystyce energetycznej zarówno w gospodarstwach domowych jak i sektorze usług publicznych.
- **Kontrola jakości powietrza**
- **Wsparcie mazowieckich gmin w realizacji programu ochrony powietrza dla stref w województwie mazowieckim**

Planowane interwencje będą dotyczyły w szczególności podnoszenie potencjału administracyjnego gmin w zakresie:

- właściwego planowania działań związanych z ochroną powietrza,
- wdrażania systemów informatycznych wspierających procesy zarządzania jakością powietrza,
- monitorowania, kontroli i egzekucji działań w zakresie poprawy jakości powietrza,
- komunikacji z mieszkańcami, doradztwa energetycznego i ekologicznego,
- współpracy międzygminnej, instytucjonalnej i z organizacjami ekologicznymi,
- zwiększania dostępu do alternatywnych, nisko lub zero emisyjnych nośników energii dla indywidualnych odbiorców poprzez poprawę potencjału inwestycyjnego i likwidację barier organizacyjnych, formalnych, ekonomicznych i społecznych,
- diagnozy, narzędzi przeciwdziałania i wsparcia gospodarstw dotkniętych ubóstwem energetycznym.

W celu osiągnięcia jak najlepszych rezultatów ramach typu projektu **Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych i mieszkalnych**, wspierane będą projekty kompleksowe z zakresu modernizacji energetycznej. Interwencją objęte zostaną budynki mieszkalne (wielorodzinne, zamieszkania zbiorowego) oraz budynki użyteczności publicznej w zakresie między innymi prac tj.:

- minimalizacja strat ciepła: ocieplenie ścian i dachu budynku, wymiana okien i drzwi zewnętrznych,
- modernizacja instalacji grzewczej wraz z wymianą kotła grzewczego, w tym z zastosowaniem mikrokogeneracji i/lub przyłączenia do sieci ciepłowniczej,
- budowa/przebudowa systemów wentylacji i klimatyzacji wraz z rekuperacją,
- wymiana oświetlenia na energooszczędne,
- instalacja urządzeń OZE, wraz z magazynami energii,
- budowa/modernizacja systemów ciepłowniczych i chłodniczych (sieci) wraz z magazynami ciepła,
- projekty sieci ciepłowniczych w systemach, które nie uzyskały statusu efektywnych energetycznie.

W ramach prowadzonych działań termomodernizacyjnych ciepło powinno być wytwarzane w oparciu o źródła niskoemisyjne, kogeneracyjne, odnawialne lub gazowe. Prace w zakresie wymiany kotła grzewczego będą dopuszczone w przypadku, gdy podłączenie do sieci ciepłowniczej na danym obszarze nie będzie ekonomicznie uzasadnione.

Zakres działań projektu termomodernizacyjnego powinien wynikać z audytów energetycznych. Inwestycja zostanie uznana za efektywną, jeśli nastąpi wzrost efektywności energetycznej, o co najmniej 30% w odniesieniu do stanu sprzed realizacji projektu.

W celu zwiększenia efektywności wykorzystania energii, preferowane będą projekty:

- zwiększające efektywność energetyczną powyżej 60%,
  - zapewniające jak najwyższy poziom redukcji CO₂,
  - promujące niskoemisyjność, oszczędność energii i ograniczenie wykorzystania zasobów naturalnych,
  - wykorzystujące odnawialne źródła energii (OZE),
- Realizacja projektów w przedmiotowej formule prowadzi będzie do optymalizacji finansowej projektu przy jednoczesnej gwarancji uzyskania oszczędności energii.

Niezwykle istotną rolę w ograniczaniu „niskiej emisji” i efektywnej walce ze smogiem odgrywa zmiana sposobu ogrzewania. W celu zintensyfikowania działań mających na celu na wzrost świadomości mieszkańców regionu w tym zakresie, dopuszczone zostaną działania edukacyjno-informacyjne realizowane jako element inwestycji termomodernizacyjnych.

Rozwój czystych źródeł energii i poprawa jakości powietrza zostanie wzmocniona poprzez działania w zakresie kontroli jakości powietrza, w tym inspekcji domowych palenisk i emisji z pieców. W ramach typu projektu **Kontrola jakości powietrza** możliwy będzie zakup przyrządów pomiarowych wspomagających prowadzenie kontroli pieców i spalanych w nich paliw m.in. zestaw do poboru próbek popiołu z paleniska, sito analityczne, wilgotnościomierz, dron badający skład dymu z kominów, mobilne laboratorium itp. Wyposażenie pracowników urzędów gmin i jednostek podległych (straż miejska, ekopatrol itp.) w urządzenia pomiarowe wraz z odpowiednim przeszkoleniem pozwoli na skuteczniejsze monitorowanie zakazów spalania odpadów i nie ekologicznych paliw stałych. Koszty operacyjne (np. wynagrodzenia dla pracowników prowadzących kontrole) nie będą objęte dofinansowaniem.

Wszystkie ww. działania mają na celu przyczynić się do realizacji celów ujętych KPEiK, który wskazuje na konieczność poprawy efektywności energetycznej do 2030 r. na poziomie 23% w odniesieniu do zużycia energii pierwotnej. Realizowane inwestycje przyczynią się do uzyskania oszczędności zużycia energii, przyniosą optymalizację kosztów jej zużycia, prowadząc tym samym do zmniejszenia zjawiska ubóstwa energetycznego.

Program ochrony powietrza dla stref w województwie mazowieckim dotyczy ograniczenia emisji i zmniejszenia stężeń: pyłu zawieszonego PM₁₀ i PM_{2,5}, B(a)P oraz dwutlenku azotu, a także ograniczenia emisji CO₂. Zaangażowanie gmin w realizację programu jest niezbędne, gdyż jedynie współpraca pomiędzy samorządami gminnymi, powiatowymi i samorządem województwa pozwoli na efektywne wdrożenie strategii poprawy jakości powietrza oraz realizację polityki energetyczno-klimatycznej. Aby zrealizować cele programu realizowany jest projekt strategiczny: Wsparcie mazowieckich gmin w realizacji programu ochrony powietrza dla stref w województwie mazowieckim. Projekt będzie odpowiedzią na regionalne potrzeby w zakresie ochrony powietrza, w tym stanowił będzie wsparcie gmin jako głównych, lokalnych realizatorów działań naprawczych. W szczególności będzie on obejmował podnoszenie potencjału administracyjnego gmin w zakresie:

- właściwego planowania działań związanych z ochroną powietrza,
- wdrażania systemów informatycznych wspierających procesy zarządzania jakością powietrza,
- monitorowania, kontroli i egzekucji działań w zakresie poprawy jakości powietrza,
- komunikacji z mieszkańcami, doradztwa energetycznego i ekologicznego,
- współpracy międzygminnej, instytucjonalnej i z organizacjami ekologicznymi,
- zwiększania dostępu do alternatywnych, nisko lub zero emisyjnych nośników energii dla indywidualnych odbiorców poprzez poprawę potencjału inwestycyjnego i likwidację barier organizacyjnych, formalnych, ekonomicznych i społecznych,
- diagnozy, narzędzi przeciwdziałania i wsparcia gospodarstw dotkniętych ubóstwem energetycznym.

Główne grupy docelowe

- JST, ich związki i stowarzyszenia,
- jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną,
- jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną,

- szkoły i uczelnie,
- osoby fizyczne,
- spółki komunalne,
- jednostki naukowe i organizacje badawcze,
- podmioty lecznicze działające w publicznym systemie ochrony zdrowia,
- spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe, Towarzystwo Budownictwa Społecznego (TBS-y),
- organizacje pozarządowe (w tym również podmioty działające w oparciu o przepisy ustawy o partnerstwie publiczno-privatnym),
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
- podmiot, który wdraża instrumenty finansowe.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Zgodnie z art. 9 CPR, państwa członkowskie mają obowiązek podjęcia działań w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Na gruncie polskim niniejszy artykuł jest realizowany w ramach horyzontalnych zasad równościowych. Tym samym, w każdym z celów szczegółowych Programu ww. zasady będą przestrzegane na każdym poziomie wdrażania. Wsparcie będzie udzielane również z poszanowaniem fundamentalnych praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej w zakresie m.in. ochrony danych osobowych, równości wobec prawa, równości kobiet i mężczyzn, integracji osób z niepełnosprawnościami, możliwości zwrócenia się do Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich. Ponadto wsparcie będzie udzielane z poszanowaniem odpowiednich postanowień Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Planowane interwencje będą obowiązywały na obszarze całego województwa. Preferencje mogą mieć projekty zlokalizowane w średnich i małych miastach w szczególności zagrożonych utratą funkcji gospodarczych i społecznych. Preferencje mogą mieć także obszary dotknięte problemem ubóstwa energetycznego. Priorytety mogą być też skierowane do projektów zlokalizowanych na wyznaczonych w KSRR obszarach strategicznej interwencji (OSI) i wynikających ze Strategii województwa Mazowieckiego. Szczególne preferencje uzyskają projekty zlokalizowane na obszarach, na których występują przekroczenia zanieczyszczeń powietrza zgodnie z obowiązującym Programem Ochrony Powietrza dla stref w województwie mazowieckim.

W ramach celu dopuszcza się realizację przedsięwzięć poprzez IIT.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Nie przewiduje się realizacji przedsięwzięć międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W CS 2 (i) planuje się wdrażać pożyczki inwestycyjne, które z racji długiego okresu zwrotu z inwestycji oraz niechęci podmiotów zarządzających budynkami mieszkalnymi i ich właścicieli do zadłużania się, mogą być łączone z komponentem umorzeniowym lub dotacyjnym, do wysokości zgodnie z regułami pomocy publicznej. Ma to zachęcać do osiągnięcia wyższych wartości wskaźników efektywności energetycznej oraz może być stosowane w przypadku elementów projektów niezyskowych (np. koszty audytu energetycznego), a także generujących efekt społeczny (np. dostosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnością, walki z ubóstwem energetycznym). Poziom wskaźnika efektywności energetycznej w wys. 30% z racji zwrotnego charakteru wsparcia nie będzie obligatoryjny. Instrumenty będą kierowane do potencjalnych wnioskodawców na obszarze całego Mazowsza.

Odstępstwem od wdrażania IF powinny być budynki publiczne, które z uwagi na cele i korzyści społeczne powinny być wspierane w formie dotacyjnej.

WSKAŹNIKI

Tabela 2: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
II	2(i)	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO18	Lokale mieszkalne o lepszej udoskonalonej charakterystyce energetycznej	lokale mieszkalne	do uzupełnienia	do uzupełnienia
II	2(i)	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO19	Budynki publiczne o lepszej charakterystyce energetycznej	m ²	do uzupełnienia	do uzupełnienia

Tabela 3: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
II	2(i)	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR29	Szacowana emisja gazów cieplarnianych	tony równoważnika CO ₂ /rok	do uzupełnienia	do uzupełnienia	do uzupełnienia	SL2021	do uzupełnienia

INDYKATYWNY PODZIAŁ ZAPROGRAMOWANYCH ZASOBÓW (UE) WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI

Tabela 4. Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(i)	042. Renowacja istniejących budynków mieszkalnych pod kątem efektywności energetycznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające zgodne z kryteriami efektywności energetycznej	6 882 984
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(i)	044. Renowacja zwiększająca efektywność energetyczną lub działania w zakresie efektywności energetycznej w odniesieniu do infrastruktury publicznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające	10 000 000
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(i)	046. Wsparcie dla podmiotów, które świadczą usługi wspierające gospodarkę niskoemisyjną i odporność na zmiany klimatu, w tym działania w zakresie zwiększania świadomości	15 600 000
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(i)	053. Inteligentne systemy energetyczne (w tym inteligentne sieci i systemy TIK) oraz związane z nimi magazynowanie	366 000
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(i)	077. Działania mające na celu poprawę jakości powietrza i ograniczenie hałasu	2 000 000
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	2(i)	042. Renowacja istniejących budynków mieszkalnych pod kątem efektywności energetycznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające zgodne z kryteriami efektywności energetycznej	17 219 769
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	2(i)	044. Renowacja zwiększająca efektywność energetyczną lub działania w zakresie efektywności energetycznej w odniesieniu do infrastruktury publicznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające	20 000 000
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	2(i)	046. Wsparcie dla podmiotów, które świadczą usługi wspierające gospodarkę niskoemisyjną i odporność na zmiany klimatu, w tym działania w zakresie zwiększania świadomości	27 675 300

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	2(i)	053. Inteligentne systemy energetyczne (w tym inteligentne sieci i systemy TIK) oraz związane z nimi magazynowanie	105 000
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	2(i)	077. Działania mające na celu poprawę jakości powietrza i ograniczenie hałasu	2 000 000

Tabela 5. Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(i)	03. Wsparcie poprzez instrumenty finansowe: pożyczka	do uzupełnienia
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(i)	05 Wsparcie poprzez instrumenty finansowe: dotacje w ramach operacji instrumentu finansowego	do uzupełnienia
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	2(i)	03. Wsparcie poprzez instrumenty finansowe: pożyczka	do uzupełnienia
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	2(i)	05. Wsparcie poprzez instrumenty finansowe: dotacje w ramach operacji instrumentu finansowego	do uzupełnienia

Tabela 6. Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(i)	do uzupełnienia	34 848 984
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	2(i)	do uzupełnienia	67 000 069

Tabela 8. Wymiar 7 – wymiar „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR, Funduszu Spójności i FST

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(i)	do uzupełnienia	34 848 984
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	2(i)	do uzupełnienia	67 000 069

2.1.2.2. Cel szczegółowy 2(ii) wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/200, w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju

INTERWENCJE W RAMACH FUNDUSZY

Powiązane rodzaje działań

W ramach CS 2(ii) planowane są do realizacji następujące typy projektów:

➤ **Budowa i rozbudowa instalacji/jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepłej ze źródeł odnawialnych wraz z infrastrukturą powiazaną.**

Inwestycje związane z wytwarzaniem energii z OZE odgrywać będą istotną rolę w redukcji emisyjności gospodarki oraz dywersyfikacji źródeł wytwarzania energii w miksie energetycznym na Mazowszu. Interwencja prowadzić będzie do zrównoważonej transformacji energetycznej w kierunku gospodarki przyjaznej środowisku i neutralnej dla klimatu.

W ramach typu projektu **Budowa i rozbudowa instalacji/jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepłej ze źródeł odnawialnych wraz z infrastrukturą powiazaną** interwencja będzie ukierunkowana w szczególności na przedsięwzięcia zgodne z potencjałem regionu tj. energetyka słoneczna, mała energetyka wiatrowa oraz biomasa i biogaz. Priorytetyzacja przedmiotowych źródeł energii nie będzie oznaczać ograniczenia wsparcia dla pozostałych odnawialnych zasobów. Dopuszcza się wykorzystanie OZE z cieków wodnych lub wiatru w szczególności poza obszarem miejskim. Preferowane będą również inwestycje w formule instalacji hybrydowej np. pompy ciepła wraz z panelami fotowoltaicznymi. Zarówno zespół instalacji jak i pojedyncze jednostki będą mogły być wspomagane magazynami energii w celu zapewnienia lokalnej stabilności dostaw energii z OZE w sposób nieprzerwany. Przyłącza do sieci dystrybucyjnej/przesyłowej będą mogły być finansowane jako element projektu.

Możliwe do realizacji będą przedsięwzięcia polegające na budowie nowych lub zwiększeniu mocy (w wyniku rozbudowy lub przebudowy) istniejących jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepła z OZE w technologii wysokosprawnej kogeneracji. Interwencja będzie dedykowana jednostkom o małej mocy wytwarzania, mającej charakter lokalny, wykorzystywanej zarówno na potrzeby pojedynczych obiektów jak i grupy budynków. Dzięki takim układom osiągnięty zostanie wzrost ogólnej sprawności wykorzystania ciepła i tym samym nastąpi zmniejszenie strat związanych z przesyłem.

Powyższe interwencje w zakresie wytwarzania energii i ciepła ze źródeł odnawialnych będą dedykowane jednostkom o małej mocy wytwarzania. Preferowane będą projekty pracujące w systemie energetyki prosumenckiej. Dalszy rozwój energetyki rozproszonej z uwzględnieniem miejscowych zasobów i potencjału przyczyni się do poprawy lokalnego bezpieczeństwa energetycznego. Wzrost efektywności, stabilności i konkurencyjności energetyki rozproszonej będzie zapewniony poprzez wspieranie takich form przedsiębiorczości jak np. spółdzielnie energetyczne czy klastry. Układ powiazanych jednostek produkujących energię przyczyni się do zrównoważenia systemu poprzez niwelowanie niestabilności produkcji energii z OZE. Produkcja energii w małych zdecentralizowanych wytwórniach będzie jednocześnie dodatkowym źródłem dochodów lokalnych społeczności i podmiotów.

Wytwarzanie energii ze źródeł odnawialnych stanowi ważny element działań na rzecz obniżenia emisyjności, jak również dywersyfikacji źródeł w mikście energetycznym i zaspokojenia wzrastającego zapotrzebowania na energię. Jest wyrazem dbałości o środowisko przyrodnicze i odpowiedzią na potrzebę prowadzenia gospodarki niskoemisyjnej zgodnej z zasadą zrównoważonego rozwoju.

Główne grupy docelowe

- JST, ich związki i stowarzyszenia,
- jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną,
- jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną,
- administracja rządowa,
- przedsiębiorstwa,
- spółki komunalne,

- klastry i spółdzielnie energetyczne,
- osoby fizyczne,
- szkoły wyższe, uczelnie,
- podmioty lecznicze działające w publicznym systemie ochrony zdrowia,
- spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe, TBS-y (Towarzystwo Budownictwa Społecznego), mieszkania komunalne,
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
- organizacje pozarządowe; (w tym również podmioty działające w oparciu o przepisy ustawy o partnerstwie publiczno-prywatnym),
- podmiot, który wdraża instrumenty finansowe.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Zgodnie z art. 9 CPR, państwa członkowskie mają obowiązek podjęcia działań w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Na gruncie polskim niniejszy artykuł jest realizowany w ramach horyzontalnych zasad równościowych. Tym samym, w każdym z celów szczegółowych Programu ww. zasady będą przestrzegane na każdym poziomie wdrażania. Wsparcie będzie udzielane również z poszanowaniem fundamentalnych praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej w zakresie m.in. ochrony danych osobowych, równości wobec prawa, równości kobiet i mężczyzn, integracji osób z niepełnosprawnościami, możliwości zwrócenia się do Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich. Ponadto wsparcie będzie udzielane z poszanowaniem odpowiednich postanowień Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Planowane interwencje będą realizowane na obszarze całego WM

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Nie przewiduje się realizacji przedsięwzięć międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

Co do zasady projekty z zakresu OZE są finansowo wykonalne. Znaczącym problemem we wdrożeniu IF w tym obszarze na poziomie regionalnym może być duża konkurencja ze strony różnych programów wsparcia z poziomu krajowego, m.in. Czyste Powietrze oraz Stop Smog czy Mój Prąd. W CS 2(ii) planuje się wdrażać pożyczkę inwestycyjną z komponentem umorzeniowym, do wysokości zgodnie z regułami pomocy publicznej. Będzie on dotyczył przypadków, w których osiągnięty zostanie odpowiednio wysoki poziom wskaźników przypisanych w FEM 2021-2027. Wsparciem w ramach IF będzie objęte całe Mazowsze. Dostępne na rynku środki stanowią dużą konkurencję dla IF w tym obszarze. Jednocześnie należy zwrócić uwagę, że za zastosowaniem IF przemawiają takie czynniki, jak wzrastające ceny energii, cele klimatyczne na rzecz zielonej gospodarki oraz dochodowość inwestycji.

Komponent umorzeniowy powinien również obejmować elementy projektów dotyczące działań niegenerujących dochodu, technicznego zarządzania instalacjami.

WSKAŹNIKI

Tabela 2: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
II	2(ii)	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO22	Dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej (w tym: energii elektrycznej, energii cieplnej)	MW	do uzupełnienia	do uzupełnienia

Tabela 3: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
II	2(ii)	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR31	Wytworzona energia odnawialna ogółem (w tym: energia elektryczna, energia cieplna)	MWh/rok	do uzupełnienia	do uzupełnienia	do uzupełnienia	SL2021	do uzupełnienia

INDYKATYWNY PODZIAŁ ZAPROGRAMOWANYCH ZASOBÓW (UE) WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI

Tabela 4. Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(ii)	048. Energia odnawialna: słoneczna	6 500 000
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	2(ii)	047. Energia odnawialna: wiatrowa	7 000 000
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	2(ii)	048. Energia odnawialna: słoneczna	40 000 000
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	2(ii)	049. Energia odnawialna: biomasa	18 000 000

Tabela 5. Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(ii)	03. Wsparcie poprzez instrumenty finansowe: pożyczka	do uzupełnienia
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(ii)	05. Wsparcie poprzez instrumenty finansowe: dotacje w ramach operacji instrumentu finansowego	do uzupełnienia finansowego
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	2(ii)	03. Wsparcie poprzez instrumenty finansowe: pożyczka	do uzupełnienia
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	2(ii)	05. Wsparcie poprzez instrumenty finansowe: dotacje w ramach operacji instrumentu finansowego	do uzupełnienia finansowego

Tabela 6. Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(ii)	do uzupełnienia	6 500 000
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	2(ii)	do uzupełnienia	65 000 000

Tabela 8. Wymiar 7 – wymiar „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR, Funduszu Spójności i FST

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(ii)	do uzupełnienia	6 500 000
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	2(ii)	do uzupełnienia	65 000 000

2.1.2.3. Cel szczegółowy 2(iv) wspieranie przystosowania się do zmiany klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego

INTERWENCJE W RAMACH FUNDUSZY

Powiązane rodzaje działań

W ramach CS 2(iv) planowane są następujące typy projektów:

- **Sprzęt i infrastruktura do celów zarządzania klęskami i katastrofami;**
- **Zwiększanie ochrony przeciwpowodziowej i ograniczanie skutków suszy poprzez retencjonowanie wód opadowych;**
- **Przeciwdziałanie skutkom suszy oraz ulewnych deszczy na obszarach zurbanizowanych poprzez zastosowanie zielonej i błękitnej infrastruktury;**
- **Opracowanie planów adaptacji do zmian klimatu (MPA).**

W ramach typu projektu - **Sprzęt i infrastruktura do celów zarządzania klęskami i katastrofami**, za priorytetowe uważa się doposażenie OSP, które stanowią istotny element systemu reagowania i ratownictwa w przypadku wystąpienia zagrożeń dla ludzi i mienia. Przystarzałe pojazdy oraz sprzęt specjalistyczny znacznie ograniczają możliwości reagowania niniejszych służb ratowniczych.

Przedmiotowe pojazdy, które stanowią podstawę do przeprowadzenia akcji ratowniczych są w zdecydowanej większości wyeksploatowane, są to ponad 30-letnie wozy ratowniczo-gaśnicze. Mimo wsparcia dla OSP w regionalnych programach na lata 2007-2013 oraz 2014-2020 w dalszym ciągu niezaspokojone są potrzeby gmin w dostępie do wyżej wymienionego sprzętu. Jak wynika z analiz za 2019 r. przedłożonych przez Oddział Wojewódzkiego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej Województwa Mazowieckiego najważniejsze potrzeby dotyczą zakupu średnich wozów ratowniczo-gaśniczych i ciężkich wozów na łączną kwotę ponad 600 000 000 PLN. Zapotrzebowanie dotyczy lekkiego sprzętu ratowniczego na kwotę 9 327 370 PLN. Realizacja działań zwiększy efektywność funkcjonowania służb ratowniczych, umożliwi szybką i skuteczną interwencję służb ratowniczo-gaśniczych. Pozyskanie nowych pojazdów zwiększy mobilność jednostek oraz skróci czas dojazdu do miejsca zdarzenia. Warunkiem współfinansowania jest przynależność OSP do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego.

W ramach typu projektu: **Zwiększanie ochrony przeciwpowodziowej i ograniczanie skutków suszy poprzez retencjonowanie wód opadowych**, planowane jest wsparcie budowy lub rozbudowy otwartych zbiorników retencyjnych, zbiorników małej retencji wodnej i budowli hydrotechnicznych. W zakresie przeciwdziałania suszy wsparcie zostanie ukierunkowane na ochronę zasobów wody oraz utrzymanie i rozwijanie naturalnej retencji poprzez m.in. zachowanie oraz odtwarzanie lokalnych mokradeł, torfowisk, śródpolnych oczek wodnych. Kluczowym jest ukierunkowanie interwencji na działania zmierzające do retencjonowania wód opadowych oraz do ogólnej poprawy struktury bilansu wodnego na obszarze WM. O randze problemu nadmiarów wody prowadzących do powodzi, czy jej deficytów prowadzących do suszy oraz o konieczności podjęcia konkretnych działań chroniących przed powyższymi zagrożeniami świadczą zapisy takich dokumentów jak: Ramowa Dyrektywa Wodna, ustawa Prawo wodne. Wyżej wymienione interwencje wpisują się również w założenia *Programu Rozwoju Retencji, Plan przeciwdziałania skutkom suszy*. Problematyka retencji została także ujęta w dokumentach regionalnych i wpisuje się w kierunki działań określone w *Programie Ochrony Środowiska dla Województwa Mazowieckiego do roku 2030 r., SR WM 2030* oraz *Planie zagospodarowania przestrzennego dla województwa mazowieckiego*. Powyższe dokumenty wskazują na konieczność przeciwdziałania deficytom wodnym i zwiększania retencji wodnej WM poprzez m.in.: budowę małych zbiorników wodnych wraz z budowlami hydrotechnicznymi, zwiększanie lesistości, i terenów zielonych, piętrzenie wody w ciekach i jeziorach, przebudowę rowów i kanałów, retencjonowanie wód opadowych, tworzenie polderów zalewowych. Wspierane inwestycje nie mogą powodować nieosiągnięcia dobrego stanu lub potencjału jednolitych części wód, nie mogą pogarszać stanu lub potencjału jednolitych części wód oraz nie mogą mieć znaczącego wpływu na cele ochrony obszarów objętych siecią Natura 2000.

Sieć hydrograficzna Mazowsza jest dobrze rozwinięta, jednak większość cieków charakteryzuje się małymi przepływami, a nasilające się zjawisko suszy okresowej jest przyczyną wysychania i obniżania się poziomu wód gruntowych. WM cechuje się niskim stopniem retencji naturalnej gruntów, a powtarzające się zjawiska suszy powodują znaczne straty.

Przeciwdziałanie dalszej negatywnej ekspansji niepożądanych zjawisk związanych ze zmianami klimatu polegało będzie na wpieraniu bieżącemu usuwaniu szkód wynikających z ich występowania. oraz rozwój wszelkich form retencji wraz z inwestycjami w zieloną infrastrukturę na obszarze WM. Przyczyni się do zwiększenia poziomu racjonalnego wykorzystywania zasobów wodnych oraz rozwoju odpowiednio zaplanowanej przestrzennie infrastruktury przeciwpowodziowej, co w konsekwencji poprawi bezpieczeństwo powodziowe oraz suszowe Mazowsza.

Przeciwdziałanie skutkom suszy oraz ulewnych deszczy na obszarach zurbanizowanych poprzez zastosowanie zielonej i błękitnej infrastruktury.

Interwencja ukierunkowana będzie na przedsięwzięcia dotyczące zagospodarowania wód opadowych i roztopowych, zwłaszcza w miejscu ich wystąpienia oraz rozwój błękitno-zielonej infrastruktury. Wspierana będzie budowa, rozbudowa lub przebudowa różnego rodzaju zbiorników retencyjnych, systemów infiltracyjnych, systemów sedymentacyjno-biofiltracyjnych, powierzchni przepuszczalnych na dużych powierzchniach (m.in. na boiskach, parkingach, placach, podwórzach), których celem jest przede wszystkim zatrzymanie wód opadowych w miejscu opadu. Współfinansowane będzie zakładanie parków miejskich, powierzchniowych i podziemnych zbiorników szczelnych, ogrodów deszczowych. Bardzo istotne w tym obszarze będą także przedsięwzięcia mające na celu zwiększanie powierzchni zieleni na terenach miast i wsi (np. parków, zieleńców, zieleni ulicznej, zieleni osiedlowej, zielonych podwórek, zielonych dachów i fasad budynków, ogrodów deszczowych, zielonych przystanków komunikacji miejskiej). Niebieska infrastruktura związana z systemem gospodarowania wodą dotyczyć będzie: retencji wodnej i elementów systemu wodnego mającego na celu gromadzenie wody opadowej (w tym budowy przydomowych zbiorników retencjonujących wodę), drenażu i elementów miejskiego systemu wodnego mającego na celu odwadnianie i odprowadzanie wody deszczowej. Ze wsparcia zostaną wyłączone ośrodki miejskie, do których adresowana jest interwencja FEPW tj.: Ciechanów, Ostrołęka, Ostrów Mazowiecka, Siedlce, Mława.

W ramach typu projektu: **Opracowanie planów adaptacji do zmian klimatu** wsparcie będzie skierowane do miast o gęstości zaludnienia nie większej niż 1000 mieszkańców na km². Zgodnie z projektem Ustawy o zmianie niektórych ustaw w celu wzmocnienia klimatycznego wymiaru polityki miejskiej, wszystkie miasta powyżej 20 000 mieszkańców będą miały obowiązek tworzenia i aktualizacji co 6 lat miejskich planów adaptacji do zmian klimatu.

Możliwa będzie realizacja przedsięwzięć edukacyjnych dotyczących zmian klimatu i ochrony zasobów wodnych. Działania edukacyjne obejmować będą tematykę: konsekwencji jakie mogą powodować zmiany klimatu, sposoby przeciwdziałania i adaptacji, w tym promowanie właściwych postaw i zachowań, zarówno zmniejszających wpływ człowieka na klimat, jak i właściwych w momencie wystąpienia katastrofalnych zjawisk pochodzenia naturalnego. Projekty edukacyjne swoim zasięgiem będą obejmowały maksymalnie obszar całego WM i powinny stanowić element większego projektu.

Główne grupy docelowe

- JST, ich związki i stowarzyszenia;
- jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną;
- podmioty wykonujące usługi publiczne na zlecenie jednostek samorządu terytorialnego, w których większość udziałów lub akcji posiada samorząd;
- podmioty wybrane w drodze ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych
- spółki wodne i ich związki;
- PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne;
- państwowa osoba prawna;
- OSP i ich związki;
- osoby i instytucje z województwa mazowieckiego;
- przedsiębiorstwa.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Zgodnie z art. 9 CPR, państwa członkowskie mają obowiązek podjęcia działań w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Na gruncie polskim niniejszy artykuł jest realizowany w ramach horyzontalnych zasad równościowych. Tym samym, w każdym z celów szczegółowych Programu ww. zasady będą przestrzegane na każdym poziomie wdrażania. Wsparcie będzie udzielane również z poszanowaniem fundamentalnych praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej w zakresie m.in. ochrony danych osobowych, równości wobec prawa, równości kobiet i mężczyzn, integracji osób z niepełnosprawnościami, możliwości zwrócenia się do Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich. Ponadto wsparcie będzie udzielane z poszanowaniem odpowiednich postanowień Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Zgodnie z zapisami „Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030” jednym z 7 wyzwań dla polityki regionalnej jest Adaptacja do zmian klimatu oraz ograniczanie zagrożeń dla środowiska. Zmieniający się klimat przedkłada się na zwiększające się częstotliwości oraz intensywności ekstremalnych zjawisk pogodowych (np. deszczy nawalnych, suszy, wichur). Powodują one straty w rolnictwie, gospodarce i są kosztowne dla administracji. Za priorytetowe uznano, aby częściowo minimalizować ich negatywne skutki poprzez zagospodarowanie, wód opadowych przez ogrody deszczowe, oczka wodne, suche i podziemne zbiorniki, zielone dachy i ściany itp. w szczególności w miastach. Ponadto niezbędne jest dalsze doposażenie Ochotniczych Straży Pożarnych stanowiących istotny element systemu reagowania i ratownictwa w przypadku wystąpienia zagrożeń dla ludzi i mienia. Problematyka retencji została także ujęta w dokumentach regionalnych i wpisuje się w kierunki działań określone w Programie Ochrony Środowiska dla Województwa Mazowieckiego do roku 2030 r., Strategii Województwa Mazowieckiego do roku 2030 oraz Planie zagospodarowania przestrzennego dla województwa mazowieckiego. Szczególnym wsparciem zostaną objęte miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze oraz krajowe i regionalne obszary strategicznej interwencji, w tym obszary zagrożonych trwałą marginalizacją. Planowane interwencje będą realizowane na obszarze całego województwa z uwzględnieniem podziału na region Mazowiecki regionalny oraz region Warszawski stołeczny. Preferencje mogą mieć projekty zlokalizowane w średnich i małych miastach w szczególności zagrożonych utratą funkcji gospodarczych i społecznych. Priorytety mogą być też skierowane do projektów zlokalizowanych na obszarach strategicznej interwencji (OSI) wyznaczonych w KSRR i wynikających ze Strategii Województwa Mazowieckiego.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Nie przewiduje się realizacji przedsięwzięć międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach realizacji Celu szczegółowego 2 (iv) przewiduje się wsparcie w formie dotacji.

Co do zasady, przedsięwzięcia planowane do wsparcia, nie mają charakteru dochodowego i nie będą generowały oszczędności umożliwiającą sfinansowanie kosztów wynikających z finansowania zwrotnego. Nie będą występowały także korzyści z ich realizacji, ponieważ pomoc będzie skierowana na przeciwdziałanie powodzi, suszy i innych zdarzeń wynikających z siły wyższej. Wprowadzenie wszelkich rozwiązań zapobiegających zmianom klimatu, (np. poprawa gospodarki wodnej), ma szczególne znaczenie strategiczne dla bezpieczeństwa mieszkańców. Dlatego też na tego typu działania będzie udzielane pomoc w formie dotacji.

WSKAŹNIKI

Tabela 2: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
II	2(iv)	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO26	Zielona infrastruktura wybudowana lub zmodernizowana w celu przystosowania się do zmian klimatu	ha	do uzupełnienia	do uzupełnienia
II	2(iv)	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO28	Powierzchnia objęta środkami ochrony przed niekontrolowanymi pożarami	ha	do uzupełnienia	do uzupełnienia

Tabela 3: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
II	2(iv)	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR35	Ludność odnosząca korzyści ze środków ochrony przeciwpożarowej	osoby	do uzupełnienia	2021	do uzupełnienia	SL2021	do uzupełnienia
II	2(iv)	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR36	Ludność odnosząca korzyści ze środków ochrony przed niekontrolowanymi pożarami	osoby	do uzupełnienia	2021	do uzupełnienia	SL2021	do uzupełnienia
II	2(iv)	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	PLRO041	Liczba jednostek służb ratowniczych wyposażonych w sprzęt do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków katastrof	szt.	do uzupełnienia	do uzupełnienia	do uzupełnienia	SL2021	do uzupełnienia

INDYKATYWNY PODZIAŁ ZAPROGRAMOWANYCH ZASOBÓW (UE) WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI

Tabela 4. Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(iv)	059. Działania w zakresie przystosowania się do zmian klimatu oraz zapobieganie ryzykom związanym z klimatem i zarządzanie nimi: pożary (w tym zwiększanie świadomości, ochrona ludności i systemy zarządzania klęskami żywiołowymi i katastrofami, infrastruktura i podejście ekosystemowe)	4 400 000
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(iv)	060. Działania w zakresie przystosowania się do zmian klimatu oraz zapobieganie ryzykom związanym z klimatem i zarządzanie nimi: inne ryzyka, np. burze i susze (w tym zwiększanie świadomości, ochrona ludności i systemy zarządzania klęskami żywiołowymi i katastrofami, infrastruktura i podejście ekosystemowe)	16 000 000
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	2(iv)	059. Działania w zakresie przystosowania się do zmian klimatu oraz zapobieganie ryzykom związanym z klimatem i zarządzanie nimi: pożary (w tym zwiększanie świadomości, ochrona ludności i systemy zarządzania klęskami żywiołowymi i katastrofami, infrastruktura i podejście ekosystemowe)	12 410 000
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	2(iv)	060. Działania w zakresie przystosowania się do zmian klimatu oraz zapobieganie ryzykom związanym z klimatem i zarządzanie nimi: inne ryzyka, np. burze i susze (w tym zwiększanie świadomości, ochrona ludności i systemy zarządzania klęskami żywiołowymi i katastrofami, infrastruktura i podejście ekosystemowe)	50 000 000

Tabela 5. Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(iv)	01. Dotacja	20 400 000
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	2(iv)	01. Dotacja	62 410 000

Tabela 6. Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(iv)	do uzupełnienia	20 400 000
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	2(iv)	do uzupełnienia	62 410 000

Tabela 8. Wymiar 7 – wymiar „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR, Funduszu Spójności i FST

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(iv)	do uzupełnienia	20 400 000
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	2(iv)	do uzupełnienia	62 410 000

2.1.2.4. Cel szczegółowy 2(v) wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej

INTERWENCJE W RAMACH FUNDUSZY

Powiązane rodzaje działań

W ramach CS 2(v) planowane są następujące typy projektów:

- **Porządkowanie gospodarki wodno-kanalizacyjnej**
- **Zarządzanie efektywnymi, inteligentnymi sieciami wodociągowymi.**

W zakresie projektów związanych z gospodarką ściekową wspierane będą inwestycje, dla których podstawą będą zalecenia wynikające z Dyrektywy 91/271/EWG (tzw. Dyrektywy ściekowej), dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych. Dotychczasowe wsparcie ze środków unijnych przyczyniło się do znacznego rozwoju infrastruktury komunalnej zapewniającej zbieranie, odprowadzanie i efektywne oczyszczanie ścieków komunalnych. Niemniej jednak istnieje konieczność dalszego wspierania przedsięwzięć, które przyczyniają się do wypełnienia zobowiązań wynikających z Dyrektywy ściekowej, której wdrażającym dokumentem strategicznym jest KPOŚK. Załącznik zaktualizowanego dokumentu stanowi podstawę do wyboru projektów i odzwierciedla potrzeby inwestycyjne w wyznaczonych aglomeracjach. Wsparciem zostanie objęty obszar całego WM, zgodnie z wykazem, w aglomeracjach niespełniających wymogów wskazanych w KPOŚK, w przedziale 2-15 tys. RLM.

Analiza stanu realizacji KPOŚK wskazała na problemy w WM i ukierunkowała interwencje dotyczące inwestycji w aglomeracjach, prowadzące do wzrostu wydajności oczyszczalni ścieków, spełnienia standardów oczyszczania ścieków oraz wypełnienia zobowiązań dotyczących wyposażenia w aglomeracjach, w systemy zbierania ścieków komunalnych. Inwestycje, które będą realizowane w aglomeracjach ujętych w KPOŚK będą dążyły do wymaganego prawem, pożądanego poziomu obsługi zbiorczymi systemami kanalizacyjnymi.

W ramach typu projektu: **Porządkowanie gospodarki wodno-kanalizacyjnej** wsparcie ukierunkowane zostanie na inwestycje związane z budową, przebudową, modernizacją i rozbudową oczyszczalni ścieków komunalnych oraz sieci kanalizacyjnej wraz z kanalizacją deszczową. Działania mające na celu ewidencjonowanie jak największej ilości ścieków będą prowadzić do znacznej redukcji presji wywieranej na środowisko przyrodnicze poprzez ograniczenie wprowadzania zanieczyszczeń płynnych do wód i gleb, eliminować braki w dostępie do sieci oraz niwelować dysproporcje pomiędzy siecią wodociągową i kanalizacyjną. Na przestrzeni ostatnich lat, działania w zakresie rozbudowy infrastruktury kanalizacyjnej i oczyszczalni ścieków ograniczyły ilość nieoczyszczonych ścieków, ale nie wyeliminowały zjawiska odprowadzania nieczystości płynnych do wód lub do ziemi. Znajdująca się w KPOŚK szczegółowa priorytetyzacja potrzeb inwestycyjnych w obszarze gospodarki ściekowej potwierdza zapotrzebowanie na realizację inwestycji związanych z infrastrukturą kanalizacyjną, z oczyszczaniem ścieków komunalnych, w tym zagospodarowywaniem osadów ściekowych. Mając na uwadze hierarchię postępowania z odpadami oraz założenia gospodarki o obiegu zamkniętym, priorytetem w zakresie osadów ściekowych będzie zapobieganie lub znaczne ograniczanie ich powstawania. W przypadku osadów, których powstania nie da się uniknąć, priorytetem będzie ograniczenie ich składowania i efektywne oraz zrównoważone zagospodarowanie, mające na celu stwarzanie warunków i mechanizmów sprzyjających rozwiązywaniu narastającego problemu ich zagospodarowywania. Zastosowanie nowoczesnych technologii czy zwiększenie przepustowości systemu, a także, w uzasadnionych przypadkach, przedsięwzięcia z zakresu budowy indywidualnych systemów oczyszczania ścieków, przyczynią się do kontrolowanego zrzutu ścieków, likwidacji nieszczelnych szamb oraz wpłyną na lepszy stan wód i gleb na Mazowszu. Dopuszczone będzie również włączenie do projektu rozbudowy systemów wodociągowych (budowa nowych sieci wodociągowych, nowe stacje ujęć i uzdatniania wody), także działania związane z poprawą systemów zaopatrzenia, dystrybucji i magazynowania wody. Powyższe działania mają na celu dążenie do zmniejszenia strat wody w systemie zaopatrzenia w wodę, ograniczenie zużycia wody prowadzące do zasobooszczędności i zapewnienia wymaganego monitoringu jakości wody. Inwestycje te będą miały charakter uzupełniający, a dofinansowanie na tę część będzie limitowana.

W ramach typu projektu: **Zarządzanie efektywnymi, inteligentnymi sieciami wodociągowymi** za priorytetowe uznaje się finansowanie operacji dotyczących zwiększenia efektywności dostaw wody, rozwój systemów ujęć, uzdatniania, zaopatrzenia i magazynowania wody. W zakresie projektów związanych z gospodarką wodną wspierane będą inwestycje, dla których podstawą, będą zalecenia wynikające z Dyrektywy 98/83/WE oraz Dyrektywy 2020/2184 - w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi. Dokumentem strategicznym, wdrażającym powyższe Dyrektywy i sprawdzającym stopień spełnienia wymogów jest PPJiOSW. Załącznik opracowanego dokumentu stanowi podstawę do wyboru projektów i odzwierciedla potrzeby inwestycyjne w WM.

W związku z rosnącymi deficytami wody na Mazowszu, ważna jest zrównoważona gospodarka wodna, eliminacja awaryjności sieci wodociągowej i strat wody z powodu wycieków, kradzieży i błędów opomiarowania. Konieczność kierowania działań jest związana z jak najbardziej efektywnym wykorzystywaniem zasobów wodnych, wprowadzaniem systemów monitorowania sieci wodociągowej, modernizacją systemów monitoringu jakości i ilości pobieranej oraz uzdatnianej wody. W konsekwencji zrealizowane działania doprowadzą do zasobooszczędności i zmniejszenia strat wody w systemie zaopatrywania ludności w wodę oraz ograniczą zużycie zasobów wodnych w WM. We wszystkich projektach, w których będzie to zasadne i możliwe, zostaną zastosowane rozwiązania prowadzące do obiegu cyrkularnego. Dopuszczone będą inwestycje służące porządkowaniu gospodarki wodno-ściekowej, realizującej GOZ, zmniejszającej zużycie wody oraz pozwalających na wtórne jej wykorzystanie.

Główne grupy docelowe

- mieszkańcy i jednostki samorządu terytorialnego z województwa mazowieckiego

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Zgodnie z art. 9 CPR, państwa członkowskie mają obowiązek podjęcia działań w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Na gruncie polskim niniejszy artykuł jest realizowany w ramach horyzontalnych zasad równościowych. Tym samym, w każdym z celów szczegółowych Programu ww. zasady będą przestrzegane na każdym poziomie wdrażania. Wsparcie będzie udzielane również z poszanowaniem fundamentalnych praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej w zakresie m.in. ochrony danych osobowych, równości wobec prawa, równości kobiet i mężczyzn, integracji osób z niepełnosprawnościami, możliwości zwrócenia się do Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich. Ponadto wsparcie będzie udzielane z poszanowaniem odpowiednich postanowień Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Planowane interwencje będą realizowane na obszarze całego WM z uwzględnieniem podziału na RMR oraz RWS. Preferencje mogą mieć projekty zlokalizowane w średnich i małych miastach, w szczególności zagrożonych utratą funkcji gospodarczych i społecznych. Priorytety mogą być też skierowane do projektów zlokalizowanych na obszarach strategicznej interwencji (OSI) wyznaczonych w KSRR i wynikających ze Strategii Województwa Mazowieckiego.

W ramach celu dopuszcza się realizację przedsięwzięć poprzez IIT i ZIT.

Szczególne preferencje uzyskają projekty zlokalizowane na obszarach z:

- najniższym odsetkiem ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków;
- najniższą jakością i wydajnością oczyszczalni ścieków;
- najniższą gęstością sieci kanalizacyjnej (z najniższym stopniem skanalizowania);
- największymi dysproporcjami pomiędzy długościami sieci wodociągowej i kanalizacyjnej;
- największym wyciekami wody względem wody dystrybuowanej;
- największą liczbą awarii wodociągowych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Nie przewiduje się realizacji przedsięwzięć międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

Nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych ze względu na nieopłacalność i nierentowność realizowanych projektów. Preferowane jest wsparcie z wykorzystaniem form bezzwrotnych ze względu na swój usługowy charakter. Przedsięwzięcia nie generują zysków, mają na celu poprawę dostępu do usług i realizację określonych celów polityki. Projekty obarczone są wysokim ryzykiem inwestycyjnym, mają na celu interes społeczny i gospodarczy, efektywność i skuteczność zarządzania środkami publicznymi, wypełnienie ustawowych obowiązków nałożonych na gminy. Forma dotacji będzie stanowić efekt zachęty i zapewnieni właściwe zarządzanie i gospodarowanie mieniem.

WSKAŹNIKI

Tabela 2: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
II	2(v)	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO31	Długość nowych lub zmodernizowanych sieci kanalizacyjnych w ramach zbiorowych systemów odprowadzania ścieków	km	do uzupełnienia	do uzupełnienia

Tabela 3: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
II	2(v)	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR42	Ludność przyłączona do zbiorowych systemów oczyszczania ścieków co najmniej II stopnia	osoby	do uzupełnienia	do uzupełnienia	do uzupełnienia	SL2021	do uzupełnienia

INDYKATYWNY PODZIAŁ ZAPROGRAMOWANYCH ZASOBÓW (UE) WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI

Tabela 4. Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(v)	062. Dostarczanie wody do spożycia przez ludzi (infrastruktura do celów ujęcia, uzdatniania, magazynowania i dystrybucji, działania na rzecz efektywności, zaopatrzenie w wodę do spożycia)	1 750 000
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(v)	063. Dostarczanie wody do spożycia przez ludzi (infrastruktura do celów ujęcia, uzdatniania, magazynowania i dystrybucji, działania na rzecz efektywności, zaopatrzenie w wodę do spożycia) zgodne z kryteriami efektywności	1 750 000
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(v)	065. Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków	5 500 000
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(v)	066. Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków zgodne z kryteriami efektywności energetycznej	5 500 000
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	2(v)	062. Dostarczanie wody do spożycia przez ludzi (infrastruktura do celów ujęcia, uzdatniania, magazynowania i dystrybucji, działania na rzecz efektywności, zaopatrzenie w wodę do spożycia)	5 000 000
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	2(v)	063. Dostarczanie wody do spożycia przez ludzi (infrastruktura do celów ujęcia, uzdatniania, magazynowania i dystrybucji, działania na rzecz efektywności, zaopatrzenie w wodę do spożycia) zgodne z kryteriami efektywności	5 000 000
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	2(v)	065. Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków	14 000 000
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	2(v)	066. Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków zgodne z kryteriami efektywności energetycznej	14 020 000

Tabela 5. Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(v)	01. Dotacja	14 500 000
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	2(v)	01. Dotacja	38 020 000

Tabela 6. Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(v)	do uzupełnienia	14 500 000
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	2(v)	do uzupełnienia	38 020 000

Tabela 8. Wymiar 7 – wymiar „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR, Funduszu Spójności i FST

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(v)	do uzupełnienia	14 500 000
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	2(v)	do uzupełnienia	38 020 000

2.1.2.5. Cel szczegółowy 2(vi) wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej

INTERWENCJE W RAMACH FUNDUSZY

Powiązane rodzaje działań

W ramach celu szczegółowego 2(vi) planowane są do realizacji następujące typy projektów:

- **Gospodarka odpadami komunalnymi zgodnie z hierarchią postępowania z odpadami,**
- **Transformacja przedsiębiorstw w kierunku GOZ,**
- **Zagospodarowanie odpadów niebezpiecznych.**

W zakresie gospodarki odpadami konieczne jest podjęcie działań zmierzających do ochrony środowiska oraz przeprowadzenie kluczowych inwestycji wynikających z tzw. ramowej dyrektywy o odpadach (Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/98/WE z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie odpadów oraz uchylająca niektóre dyrektywy, Dz. U.UE L 312 z dnia 22 listopada 2008 r.) oraz tzw. dyrektywy składowiskowej (Dyrektywa Rady 1999/31/WE z dnia 26 kwietnia 1999 r. w sprawie składowania odpadów).

W celu zapewnienia właściwej realizacji założeń idei gospodarki o obiegu zamkniętym, należy wprowadzić rozwiązania umożliwiające zawrócenie do gospodarki surowców wtórnych, o jak najwyższej jakości. Interwencja w tym zakresie ma na celu ukierunkowanie gospodarki odpadami w WM, polegającej na minimalizowaniu powstawania odpadów komunalnych, recyklingu, odzysku, poprawie efektywności w systemach selektywnych zbiórek odpadów, inwestowaniu w infrastrukturę umożliwiającą zapobieganie powstawaniu odpadów, wspomagającą przygotowanie do ponownego użycia i wymianę rzeczy używanych.

W ramach typu projektu **Gospodarka odpadami komunalnymi zgodnie z hierarchią postępowania z odpadami**, za priorytetowe uważa się finansowanie działań ujętych w Planie Inwestycyjnym Planu Gospodarki Odpadami dla Województwa Mazowieckiego, KPGO oraz inwestycje w recykling nieobjęte PI PGO WM. Wsparciem objęte będą przede wszystkim instalacje do przetwarzania odpadów, odzysku i recyklingu, w tym recyklingu organicznego (budowa, rozbudowa lub modernizacja). Powyższe inwestycje umożliwią powstanie rynku zbytu dla odpadów zebranych w sposób selektywny oraz powstałych po przetworzeniu w instalacjach komunalnych. Sfinansowanie powyższych zadań przyczyni się do osiągnięcia zakładanych poziomów, przez co uzyskamy zwiększenie skuteczności i efektywności recyklingu i odzysku. Obok budowy nowych instalacji, poprzez ukierunkowanie inwestycji i finansowanie w doczyszczanie selektywnie zebranych odpadów wysegregowanych u źródła, usprawnianie funkcjonowania instalacji i unowocześnianie wykorzystywanych technologii, zostanie wykorzystany potencjał już funkcjonujących instalacji. Natomiast inne metody odzysku, recyklingu oraz unieszkodliwiania (innego niż składowanie odpadów nienadających się do odzysku, w tym osadów ściekowych) oraz inwestycje związane z powtórным wykorzystaniem odpadów będą służyć realizacji hierarchii postępowania z odpadami i transformacji GOZ. Nowe i zmodernizowane instalacje przyczynią się do wielu korzystnych zmian, służących poprawie sposobu gospodarowania odpadami. Przede wszystkim doprowadza do zmniejszania masy odpadów komunalnych, zawrócą ponownie odpad jako surowiec do gospodarki, przyczynią się do realizacji założeń gospodarki o obiegu zamkniętym i ograniczą negatywne oddziaływanie na środowisko. Wspierane będą również inwestycje zmierzające do zapobiegania powstawania odpadów. Selektywna zbiórka stanowi ważny etap dochodzenia do gospodarki obiegu zamkniętego w regionie. Zaproponowane działania, oparte będą o inwestycje związane z efektywnym wysortowaniem odpadów, podniesieniem atrakcyjności i użyteczności dobrej jakości surowców wtórnych, umożliwią ponowne wykorzystanie ich, jako zasobów. Inwestycje, pozwolą otworzyć rynki zbytu dla surowców wtórnych i produktów używanych. Dodatkowo w ramach tego typu projektu będzie możliwe wdrożenie monitoringu i kontroli procesu segregacji oraz odbioru odpadów u źródła, co zwłaszcza w zabudowie wielorodzinnej umożliwi skuteczne zarządzanie odpadem jako zasobem. Systemy indywidualnej segregacji odpadów, instrumenty służące selektywnej zbiórce odpadów w miejscu ich wytworzenia, infrastruktura związana z systemem kaucyjnym będą stanowiły rozwiązania prowadzące do zwiększenia potencjału poziomu recyklingu i odzysku oraz wpiszą się w założenia gospodarki obiegu zamkniętego.

Finansowane będą działania umożliwiające mieszkańcom łatwy dostęp do Punktów Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych, takie jak budowa minimum jednego PSZOK w każdej gminie, rozbudowa i modernizacja już istniejących np.: o punkty napraw, punkty ponownego użycia, ogródki kompostownikowe, działania przeciwdziałające marnotrawieniu żywności itp.

Równie ważna w obszarze gospodarki odpadami będzie realizacja działań informacyjno-edukacyjnych z zakresu prawidłowego postępowania z odpadami, odpowiedzialnego ich wytwarzania, zapobiegania powstawaniu odpadów, recyklingu i odzysku. Działania te będą stanowiły komponent projektów infrastrukturalnych. Najszybciej i najskuteczniej do największej liczby mieszkańców można dotrzeć z poziomu lokalnego, dlatego dofinansowaniem, objęte zostaną akcje informacyjno-promocyjne samorządów różnych szczebli, które stanowiąc będą element projektu mający wpływ na zmianę świadomości mieszkańców Mazowsza.

W ramach projektu **Transformacja przedsiębiorstw w gospodarce obiegu zamkniętego** realizowane będą interwencje w zakresie gospodarki odpadami, redukcji ich masy, eliminowania tworzyw sztucznych, zastępowanie biodegradowalnymi lub nadającymi się do ponownego wykorzystania. Racjonalizacja wykorzystania zasobów będzie oparta głównie na technologiach przyjaznych środowisku, związanych z wtórnym wykorzystaniem odpadów i produktów ubocznych, zamykaniem obiegu, przechodzeniem z modelu liniowego na cyrkularny (np. woda w obiegu zamkniętym, zmniejszanie zużycia wody, wykorzystanie wody szarej)

Kolejnym typem projektu będzie **Kompleksowy projekt zagospodarowywania odpadów niebezpiecznych**. Zarówno wymogi unijne jak i prawo krajowe narzuca obowiązek zakazu stosowania wyrobów zawierających azbest ze względu na potwierdzoną szkodliwość włóknistych krzemianów i ich właściwości rakotwórcze. Interwencja ukierunkowana będzie na demontaż, transport i unieszkodliwienie materiałów azbestowych z możliwością zastąpienia materiałów azbestowych, materiałami nieszkodliwymi, w celu przywrócenia stanu obiektu przed demontażem. Udzielenie dofinansowania w tym zakresie spowoduje przyspieszenie tempa oczyszczania województwa z rakotwórczego materiału, co w konsekwencji przełoży się na zdrowie jego mieszkańców. W obliczu zagrożeń epidemicznych i związanych z tym wzrostem masy odpadów niebezpiecznych, w tym w szczególności medycznych, wsparciem zostaną również objęte instalacje do zagospodarowywania i unieszkodliwiania tych odpadów.

We wszystkich projektach, w których będzie to zasadne i możliwe, zostaną zastosowane rozwiązania w zakresie obiegu cyrkularnego (w tym efektywności energetycznej i użycia energii ze źródeł odnawialnych, wychwytywania i zastosowania biogazu) jak również elementy sprzyjające adaptacji do zmiany klimatu i łagodzeniu jej skutków (np.: zatrzymywanie wody opadowej).

Priorytetowo realizowane będą inwestycje służące porządkowaniu gospodarki odpadowej, realizujące zasadę Rozszerzonej Odpowiedzialności Producenta - „zanieczyszczający płaci” oraz horyzontalne zasady „Do No Significant Harm” (DNSH) – nie czynić znaczącej szkody i wpisujące się w kierunek GOZ.

Główne grupy docelowe

- mieszkańcy i przedsiębiorstwa z województwa mazowieckiego

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Zgodnie z art. 9 CPR, państwa członkowskie mają obowiązek podjęcia działań w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Na gruncie polskim niniejszy artykuł jest realizowany w ramach horyzontalnych zasad równościowych. Tym samym, w każdym z celów szczegółowych Programu ww. zasady będą przestrzegane na każdym poziomie wdrażania. Wsparcie będzie udzielane również z poszanowaniem fundamentalnych praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej w zakresie m.in. ochrony danych osobowych, równości wobec prawa, równości kobiet i mężczyzn, integracji osób z niepełnosprawnościami, możliwości zwrócenia się do Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich. Ponadto wsparcie będzie udzielane z poszanowaniem odpowiednich postanowień Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Planowane interwencje będą realizowane na obszarze całego województwa z uwzględnieniem podziału na region Mazowiecki regionalny oraz region Warszawski stołeczny. Preferencje mogą mieć projekty zlokalizowane w średnich i małych miastach w szczególności zagrożonych utratą funkcji gospodarczych i społecznych. Priorytety mogą być też skierowane do projektów zlokalizowanych na obszarach strategicznej interwencji (OSI) wyznaczonych w KSRR i wynikających ze Strategii Województwa Mazowieckiego.

W ramach celu dopuszcza się realizację przedsięwzięć poprzez IIT i ZIT.

Szczególne preferencje uzyskają projekty zlokalizowane na obszarach z:

- inwestycjami stojącymi najwyżej w hierarchii postępowania z odpadami.
- największym odsetkiem odpadów zawierających azbest i przeznaczonych do ich unieszkodliwienia;

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Nie przewiduje się realizacji przedsięwzięć międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

Nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych ze względu na nieopłacalność i nierentowność realizowanych projektów. Preferowane jest wsparcie z wykorzystaniem form bezzwrotnych ze względu na swój usługowy charakter. Przedsięwzięcia nie generują zysków, mają na celu poprawę dostępu do usług i realizację określonych celów polityki. Projekty obarczone są wysokim ryzykiem inwestycyjnym, mają na celu interes społeczny i gospodarczy, efektywność i skuteczność zarządzania środkami publicznymi, wypełnienie ustawowych obowiązków nałożonych na gminy.

Forma dotacji będzie stanowić efekt zachęty i zapewnieni właściwe zarządzanie i gospodarowanie mieniem.

WSKAŹNIKI

Tabela 2: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
II	2(vi)	EFRR	Lepiej rozwinięte/Słabiej rozwinięte	RCO34	Dodatkowe zdolności w zakresie recyklingu odpadów	tony/rok	do uzupełnienia	do uzupełnienia
II	2(vi)	EFRR	Lepiej rozwinięte/Słabiej rozwinięte	RCO107	Inwestycje w obiekty do selektywnego zbierania odpadów	EUR	do uzupełnienia	do uzupełnienia

Tabela 3: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
II	2(vi)	EFRR	Lepiej rozwinięte/Słabiej rozwinięte	RCR47	Odpady poddane recyklingowi	tony/rok	do uzupełnienia	do uzupełnienia	do uzupełnienia	SL2021	do uzupełnienia
II	2(vi)	EFRR	Lepiej rozwinięte/Słabiej rozwinięte	RCR103	Odpady zbierane selektywnie	tony/rok	do uzupełnienia	do uzupełnienia	do uzupełnienia	SL2021	do uzupełnienia

Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Tabela 4. Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(vi)	067. Gospodarowanie odpadami z gospodarstw domowych: działania w zakresie zapobiegania powstawaniu odpadów, ich minimalizacji, segregacji, ponownego użycia, recyklingu	8 000 000
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(vi)	069. Gospodarowanie odpadami przemysłowymi i handlowymi: działania w zakresie zapobiegania powstawaniu odpadów, ich minimalizacji, segregacji, ponownego użycia, recyklingu	700 000
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(vi)	070. Gospodarowanie odpadami przemysłowymi i handlowymi: odpady reszkowe i niebezpieczne	4 000 000
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(vi)	072. Wykorzystanie materiałów pochodzących z recyklingu jako surowców zgodnie z kryteriami efektywności	700 000
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(vi)	075. Wsparcie ekologicznych procesów produkcyjnych oraz efektywnego wykorzystywania zasobów w MŚP	600 000
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	2(vi)	067. Gospodarowanie odpadami z gospodarstw domowych: działania w zakresie zapobiegania powstawaniu odpadów, ich minimalizacji, segregacji, ponownego użycia, recyklingu	25 962 000
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	2(vi)	070. Gospodarowanie odpadami przemysłowymi i handlowymi: odpady reszkowe i niebezpieczne	11 446 000

Tabela 5. Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(vi)	01. Dotacja	14 000 000
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	2(vi)	01. Dotacja	37 408 000

Tabela 6. Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(vi)	do uzupełnienia	14 000 000
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	2(vi)	do uzupełnienia	37 408 000

Tabela 8. Wymiar 7 – wymiar „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR, Funduszu Spójności i FST

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(vi)	do uzupełnienia	14 000 000
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	2(vi)	do uzupełnienia	37 408 000

2.1.2.6. Cel szczegółowy 2(vii) wzmocnienie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia

INTERWENCJE W RAMACH FUNDUSZY

Powiązane rodzaje działań

W ramach celu szczegółowego 2(vii) planowane są do realizacji następujące typy projektów:

- **Aktualizacja planów ochrony parków krajobrazowych;**
- **Ochrona różnorodności biologicznej oraz tworzenie centrów ochrony rodzimych gatunków roślinnych i zwierzęcych;**
- **Rekultywacja składowisk odpadów komunalnych.**

Zgodnie z dokumentami strategicznymi i zidentyfikowanymi potrzebami województwa mazowieckiego konieczne jest umocnienie systemu ochrony przyrody, w tym usprawnienie zarządzania siecią Natura 2000. Wspierane będą działania wynikające z dokumentów o charakterze strategicznym, w szczególności z USB 2030 i PAF. Kontynuacja procesu planowania zadań ochronnych i tworzenia planów ochrony dla wymagających tego form ochrony przyrody wiązać się będzie min. z aPOPK oraz realizacją założonych w planach celów, dotyczących ochrony przyrody.

W ramach typu projektu **Aktualizacja planów ochrony parków krajobrazowych** wsparciem będą objęte prace nad opracowaniem i zatwierdzeniem aktualizacji dokumentów planistycznych jakimi są plany ochrony parków krajobrazowych. Aktualizacja dokumentu poprzedzona będzie opracowaniem stanu i koncepcji ochrony zasobów, wskazaniem zadań ochronnych, ich zakresu i lokalizacji. Zakres prac będzie dotyczył również zebrania niezbędnego materiału i opracowań oraz wykonania szeregu ekspertyz związanych z inwentaryzacją zasobów. Dokonanie identyfikacji zagrożeń i zagadnień problemowych, scharakteryzowanie oceny uwarunkowań społecznych i gospodarczych, a także analiza skuteczności dotychczasowych sposobów ochrony to działania mające zastosowanie w parkach krajobrazowych i wpisujące się w zakres interwencji powyższego typu projektu.

Ochrona różnorodności biologicznej oraz tworzenie centrów ochrony rodzimych gatunków roślinnych i zwierzęcych to typ projektu związany z wdrażaniem aktualnie obowiązujących planów ochrony parków krajobrazowych. Realizacja planów ochrony na obszarach chronionego krajobrazu obejmować będzie tworzenie centrów edukacji ekologicznej, wykonywanie zabiegów ochrony czynnej siedlisk przyrodniczych i gatunków objętych ochroną oraz monitoring obszarów chronionych w celu zachowania i zwiększenia różnorodności biologicznej.

Finansowane będą działania skierowane na ochronę zasobów przyrodniczych, jak również na kontynuowanie wsparcia ochrony wybranych gatunków i siedlisk, przede wszystkim na terenach parków krajobrazowych, rezerwatów przyrody oraz innych form ochrony przyrody.

Priorytetowe działania będą prowadzić do przywracania utraconej różnorodności biologicznej, tworzyć centra ochrony rodzimych gatunków roślinnych i zwierzęcych na obszarach miejskich i pozamiejskich, tworzyć warunki rozwoju i rozmnażania dla fauny i flory (arboreta, ogrody botaniczne, ośrodki rehabilitacji, banki genowe). Główne cele jakie będziemy realizować to zapewnienie warunków do wzrostu liczebności populacji rzadkich, ginących, zagrożonych i innych cennych przyrodniczo gatunków oraz ograniczenie rozprzestrzeniania się populacji gatunków obcego geograficznie pochodzenia, w tym roślin inwazyjnych, szczególnie zagrażających gatunkom rodzimym.

Wspierane działania będą miały na celu zmniejszenie negatywnych oddziaływań na zasoby przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe, ograniczenie antropopresji urbanistycznej i promowanie zrównoważonego rozwoju turystyki na obszarach cennych przyrodniczo np.: skanalizowanie ruchu turystycznego. Interwencje związane będą z udostępnianiem parków dla celów rekreacyjnych, edukacyjnych i wypoczynkowych, zadrzewianiem i zazielenianiem przestrzeni okołomiejskich (parki, skwery, zielen miejska, miejsca rekreacji i wypoczynku), a także osiągnięciem i utrzymaniem dobrego stanu i potencjału ekologicznego wód i związanych z nimi ekosystemów.

Zalecenia dotyczące turystyki na terenie parków krajobrazowych zawarte w planach ochrony wskazują również na potrzebę finansowania renowacji istniejących i budowę nowych szlaków turystyki pieszej,

rowerowej i ścieżek dydaktycznych, szczególnie tam, gdzie wymagane jest ograniczenie negatywnego wpływu ruchu turystycznego na środowisko naturalne.

W celu skutecznej ochrony przyrody realizowane będą, jako element uzupełniający dla powyższych operacji kampanie edukacyjno-informacyjne. Kształtowanie świadomości ekologicznej, przekazywanie wiedzy i promowanie w społeczeństwie ekologicznych postaw i zachowań oraz tworzenie warunków do aktywnego korzystania z jej zasobów, bez szkody dla środowiska jest niezbędne do osiągnięcia zamierzonych celów w tym obszarze.

W ramach typu projektu: **Rekultywacja składowisk odpadów komunalnych**, wsparciem będzie objęte zamknięcie i zrehabilitowanie składowisk odpadów komunalnych. Wartość dodaną w tym projekcie będzie przywrócenie wartości użytkowej terenu w szczególności funkcjonalności przyrodniczej lub społecznej np.: związane z nią nasadzenia miododajnych łąk kwiatnych, drzew i krzewów, zazielenianie, zadrzewianie lub inne zagospodarowanie gruntu. Finansowanie powyższych działań przyczyni się do zapobiegania negatywnemu wpływowi składowisk odpadów na środowisko naturalne.

Województwo mazowieckie zwraca również uwagę na narastający problem, dzikich wysypisk i planuje interwencje przeciwdziałające rozprzestrzenianiu się temu zjawisku.

We wszystkich projektach, w których będzie to zasadne i możliwe, zostaną zastosowane rozwiązania w zakresie obiegu cyrkularnego (w tym efektywności energetycznej i użycia energii ze źródeł odnawialnych, wychwytywania i zastosowania biogazu) jak również elementy sprzyjające adaptacji do zmiany klimatu i łagodzeniu jej skutków (np.: zatrzymywanie wody opadowej). Mogą zostać również uwzględnione dodatkowe elementy, związane np. z zazielenianiem, usuwaniem barier architektonicznych, elementami budownictwa wynikającymi ze zmian klimatu oraz realizujące zasady horyzontalne GOZ, DNSH oraz zasadę „zanieczyszczający płaci”.

Główne grupy docelowe

- mieszkańcy i instytucje z województwa mazowieckiego oraz odwiedzający turyści.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Zgodnie z art. 9 CPR, państwa członkowskie mają obowiązek podjęcia działań w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Na gruncie polskim niniejszy artykuł jest realizowany w ramach horyzontalnych zasad równościowych. Tym samym, w każdym z celów szczegółowych Programu ww. zasady będą przestrzegane na każdym poziomie wdrażania. Wsparcie będzie udzielane również z poszanowaniem fundamentalnych praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej w zakresie m.in. ochrony danych osobowych, równości wobec prawa, równości kobiet i mężczyzn, integracji osób z niepełnosprawnościami, możliwości zwrócenia się do Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich. Ponadto wsparcie będzie udzielane z poszanowaniem odpowiednich postanowień Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Planowane interwencje będą realizowane na obszarze całego województwa z uwzględnieniem podziału na region Mazowiecki regionalny oraz region Warszawski stołeczny. Preferencje mogą mieć projekty zlokalizowane w średnich i małych miastach w szczególności zagrożonych utratą funkcji gospodarczych i społecznych. Priorytety mogą być też skierowane do projektów zlokalizowanych na obszarach strategicznej interwencji (OSI) wyznaczonych w KSRR i wynikających ze Strategii Województwa Mazowieckiego.

W ramach celu dopuszcza się realizację przedsięwzięć poprzez IIT i ZIT.

Szczególne preferencje uzyskają projekty zlokalizowane na obszarach:

- objętych formami ochrony przyrody jak: parki krajobrazowe, pomniki przyrody, obszary chronionego krajobrazu czy rezerwy przyrody stanowiące Mazowiecki System obszarów prawnie chronionych;

- z problemem składowania odpadów wymagających zrekultywowania terenu;
- z problemem nielegalnego składowania zanieczyszczeń i wymagające np.: rekultywacji;
- z największymi ubytkami terenów zieleni.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Nie przewiduje się realizacji przedsięwzięć międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

Nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych ze względu na nieopłacalność i nierentowność realizowanych projektów. Preferowane jest wsparcie z wykorzystaniem form bezzwrotnych ze względu na swój usługowy charakter. Przedsięwzięcia nie generują zysków, mają na celu poprawę dostępu do usług i realizację określonych celów polityki. Projekty obciążone są wysokim ryzykiem inwestycyjnym, mają na celu interes przyrodniczy i społeczny. Forma dotacji będzie stanowić efekt zachęty dla inwestycji realizowanych w celu poprawy stanu środowiska naturalnego, jego ochrony i zachowania walorów środowiskowych.

WSKAŹNIKI

Tabela 2: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
II	2(vii)	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO36	Zielona infrastruktura objęta wsparciem do celów innych niż przystosowanie się do zmian klimatu	ha	do uzupełnienia	do uzupełnienia
II	2(vii)	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO38	Powierzchnia wspieranych zrehabilitowanych gruntów	ha	do uzupełnienia	do uzupełnienia

Tabela 3: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
II	2(vii)	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR95	Ludność mająca dostęp do nowej lub udoskonalonej zielonej infrastruktury	osoby	do uzupełnienia	do uzupełnienia	do uzupełnienia	SL2021	do uzupełnienia
II	2(vii)	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR52	Grunty zrehabilitowane wykorzystywane jako tereny zielone, pod budowę lokali socjalnych lub pod działalność gospodarczą lub inną	ha	do uzupełnienia	do uzupełnienia	do uzupełnienia	SL2021	do uzupełnienia

INDYKATYWNY PODZIAŁ ZAPROGRAMOWANYCH ZASOBÓW (UE) WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI

Tabela 4. Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(vii)	073. Rewaloryzacja obszarów przemysłowych i rekultywacja skażonych gruntów	700 000
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(vii)	074. Rewaloryzacja obszarów przemysłowych i rekultywacja skażonych gruntów zgodnie z kryteriami efektywności	800 000
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(vii)	079. Ochrona przyrody i różnorodności biologicznej, dziedzictwo naturalne i zasoby naturalne, zielona i niebieska infrastruktura	2 100 000
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(vii)	080. Inne działania służące redukcji emisji gazów cieplarnianych w dziedzinie zachowania i odtwarzania obszarów naturalnych o wysokim potencjale pochłaniania i składowania dwutlenku węgla, np. poprzez ponowne nawadnianie wrzosowisk, wychwytywanie gazu składowiskowego	500 000
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	2(vii)	073. Rewaloryzacja obszarów przemysłowych i rekultywacja skażonych gruntów	4 000 000
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	2(vii)	074. Rewaloryzacja obszarów przemysłowych i rekultywacja skażonych gruntów zgodnie z kryteriami efektywności	5 000 000
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	2(vii)	079. Ochrona przyrody i różnorodności biologicznej, dziedzictwo naturalne i zasoby naturalne, zielona i niebieska infrastruktura	13 910 000
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	2(vii)	080. Inne działania służące redukcji emisji gazów cieplarnianych w dziedzinie zachowania i odtwarzania obszarów naturalnych o wysokim potencjale pochłaniania i składowania dwutlenku węgla, np. poprzez ponowne nawadnianie wrzosowisk, wychwytywanie gazu składowiskowego	3 500 000

Tabela 5. Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(vii)	01. Dotacja	4 100 000
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	2(vii)	01. Dotacja	26 410 000

Tabela 6. Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(vii)	do uzupełnienia	4 100 000
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	2(vii)	do uzupełnienia	26 410 000

Tabela 8. Wymiar 7 – wymiar „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR, Funduszu Spójności i FST

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(vii)	do uzupełnienia	4 100 000
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	2(vii)	do uzupełnienia	26 410 000

2.1.2.7. Cel szczegółowy 2(viii) wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej

INTERWENCJE W RAMACH FUNDUSZY

Powiązane rodzaje działań

W ramach CS 2(viii) planowane są do realizacji następujące typy projektów:

- **Infrastruktura rowerowa i piesza;**
- **Poprawa konkurencyjności transportu publicznego oraz ekologiczności taboru;**
- **Kompleksowe projekty dotyczące budowy i przebudowy infrastruktury transportu publicznego.**

Infrastruktura rowerowa i piesza to typ projektu skierowany na wsparcie niezmotoryzowanego transportu indywidualnego w obrębie miast i ich obszarów funkcjonalnych. Wspierana będzie infrastruktura niezbędna do korzystania z form indywidualnej mobilności aktywnej, w tym ruchu pieszego i rowerowego (drogi rowerowe, ciągi piesze), wydzielone drogi rowerowe poza jezdnią, łączniki rowerowe przy ślepych ulicach, pasy ruchu dla rowerów w jezdni, kontrapasy, śluzy rowerowe w jezdni na skrzyżowaniach, strefowe uspokojenie ruchu, kładki, tunele, wyciągi rowerowe, ogólnodostępne punkty serwisowe, przechowalnie rowerów, parkingi i stojaki rowerowe, strefy ruchu pieszego i rowerowego, jak również infrastruktura niezbędna do korzystania z komplementarnych form transportu w stosunku do transportu publicznego (bike sharing i wypożyczalnie hulajnóg).

W ramach typu projektu: **Poprawa konkurencyjności transportu publicznego oraz ekologiczności taboru**, wsparcie będzie skierowane przede wszystkim na finansowanie przedsięwzięć dotyczących zakupu niskoemisyjnego i zeroemisyjnego taboru autobusowego, rozbudowa infrastruktury paliw o punkty ładowania samochodów elektrycznych i stacji tankowania samochodów wodorowych (w szczególności: punktów/stacji ładowania/ tankowania paliw alternatywnych. Wspierana będzie infrastruktura niezbędna do korzystania z komplementarnych form transportu, tj. transportu bezemisyjnego komplementarnego w stosunku do autobusowego transportu publicznego- carsharing oparty o pojazdy elektryczne.

W ramach typu projektu: **Kompleksowe projekty dotyczące budowy i przebudowy infrastruktury transportu publicznego** wspierane będą: pętle autobusowe wraz z zapleczem socjalnym dla kierowców, obiekty P&R, oświetlenie, ITS, systemy dynamicznej informacji pasażerskiej, systemy powiadamiania alarmowego SOS, systemy monitoringu przestrzeni wokół przystankowej, działania na rzecz integracji transportu zbiorowego i wdrażania nowych sposobów przemieszczania się, w tym szczególnie w zakresie integracji taryfowej i wdrożenia koncepcji „Mobilność jako usługa” (np. systemy biletowe i aplikacje służące mobilności, systemy współdzielenia środków transportu i rozwój innowacyjnych środków transportu). W przypadku obiektów P&R wspierane będą jedynie obiekty położone z dala od centrów miast i jedynie wówczas, jeżeli będą one zintegrowane z transportem publicznym.

Wdrażanie działań takich jak strefowe uspokojenie ruchu, porządkowanie parkowania w strefie śródmiejskiej, usuwanie barier architektonicznych w przestrzeni miejskiej czy wytyczanie pasów rowerowych na jezdni pozwolą zwiększyć udział najmniej uciążliwego dla tkanki miejskiej ruchu pieszego i rowerowego. Wzrost atrakcyjności zarówno transportu publicznego jak i niezmotoryzowanego pozwoli na zmniejszenie zatłoczenia na drogach miast, poprawiając tym samym również warunki ruchu dla pojazdów transportu publicznego.

Dopełnieniem projektów będą działania informacyjno-promocyjne i edukacyjne promujące transport zbiorowy i bezpieczeństwo ruchu w transporcie publicznym.

W przypadku transportu miejskiego taboru kołowy powinien spełniać wymogi "ekologicznie czystych pojazdów" w rozumieniu dyrektywy 2019/1161 zmieniającej dyrektywę 2009/33/WE w sprawie promowania ekologicznie czystych i energooszczędnych pojazdów transportu drogowego.

Interwencja w zakresie zrównoważonej mobilności miejskiej w mieście wojewódzkim możliwa będzie pod warunkiem posiadania planu zrównoważonej mobilności miejskiej (Sustainable Urban Mobility Plans – SUMP). W przypadku pozostałych miast posiadanie SUMP będzie fakultatywne. Możliwe

będzie wsparcie przygotowania planów zrównoważonej mobilności miejskiej przez władze miasta i podmioty zaangażowane w realizację miejskiej polityki transportowej.

Wszystkie projekty związane z rozwojem zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej muszą prowadzić do skoordynowania polityki transportowej z polityką przestrzenną tak, aby uzyskać zmniejszenie transportochłonności przyczyniając się do osiągnięcia niskoemisyjności. Muszą one wynikać z przygotowanych przez samorządy planów, zawierających odniesienia do kwestii przechodzenia na bardziej ekologiczne i zrównoważone systemy transportowe w miastach. Funkcję takich dokumentów mogą pełnić plany dotyczące gospodarki niskoemisyjnej lub strategia ZIT lub plany zrównoważonej mobilności miejskiej. Dokumenty te powinny określać lokalne uwarunkowania oraz kierunki planowanych interwencji na danym obszarze i w zależności od zidentyfikowanych potrzeb zawierać odniesienia lub wskazywać adekwatne obowiązujące dokumenty zawierające odniesienia do takich kwestii jak np.: zbiorowy transport pasażerski, transport niezmotoryzowany, wykorzystanie ITS, logistyka miejska, bezpieczeństwo ruchu drogowego w miastach, czy wdrażanie nowych wzorców użytkowania.

Główne grupy docelowe

- użytkownicy systemu transportowego w miejskich obszarach funkcjonalnych, jednostki wykonujące zadania w zakresie publicznego transportu zbiorowego (na zasadzie użyteczności publicznej) – organizatorzy transportu zbiorowego.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Zgodnie z art. 9 CPR, państwa członkowskie mają obowiązek podjęcia działań w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Na gruncie polskim niniejszy artykuł jest realizowany w ramach horyzontalnych zasad równościowych. Tym samym, w każdym z celów szczegółowych Programu ww. zasady będą przestrzegane na każdym poziomie wdrażania. Wsparcie będzie udzielane również z poszanowaniem fundamentalnych praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej w zakresie m.in. ochrony danych osobowych, równości wobec prawa, równości kobiet i mężczyzn, integracji osób z niepełnosprawnościami, możliwości zwrócenia się do Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich. Ponadto wsparcie będzie udzielane z poszanowaniem odpowiednich postanowień Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Działania przewidziane w ramach celu szczegółowego (viii) Promowanie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej w ramach przejścia na gospodarkę zeroemisyjną, będą miały w głównej mierze na celu realizację postanowień wynikających z właściwych strategii rozwojowych o charakterze krajowym – Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego do roku 2030, oraz o charakterze regionalnym - Strategii rozwoju województwa Mazowieckiego do 2030 r.

Z tego względu szczególnym wsparciem zostaną objęte miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze oraz krajowe i regionalne obszary strategicznej interwencji, w tym obszary zagrożonych trwałą marginalizacją.

Wdrażanie *Promowania zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej w ramach przejścia na gospodarkę zeroemisyjną Instrumenty* będzie następowało wyłącznie w ramach ZIT i IIT.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Nie przewiduje się realizacji przedsięwzięć międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W CS 2(viii) planuje się wdrażać instrumenty finansowe w postaci pożyczki inwestycyjnej, które ma być wsparciem pilotażowym. Istnieje ryzyko przeniesienia kosztów inwestycji na odbiorcę oraz podniesienia poziomu cen świadczonych usług. Sugerowane jest do zastosowania wsparcie zwrotne w przypadku podmiotów prywatnych (przedsiębiorców), którzy realizują przedsięwzięcia dotyczące

tworzenia, uruchamiania systemów wypożyczeń rowerów, hulajnóg lub samochodów oraz z zakresu rozwoju infrastruktury ładowania pojazdów paliwem alternatywnym.

W przypadku projektów realizowanych przez jednostki administracji publicznej, formą wsparcia będzie dotacja z uwagi na to, że realizowane przedsięwzięcia stanowią dobro publiczne.

Wymiar terytorialny będzie obejmował całe Mazowsze, ze szczególnym uwzględnieniem RMR.

WSKAŹNIKI

Tabela 2: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
II	2(viii)	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO57	Ekologiczny tabor transportu publicznego	pojazdy	do uzupełnienia	do uzupełnienia
II	2(viii)	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO58	Infrastruktura przeznaczona specjalnie dla rowerów objęta wsparciem	km	do uzupełnienia	do uzupełnienia

Tabela 3: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
II	2(viii)	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR62	Roczna liczba pasażerów transportu publicznego	Pasażerowie/rok	do uzupełnienia	do uzupełnienia	do uzupełnienia	SL2021	do uzupełnienia
II	2(viii)	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR64	Roczna liczba użytkowników infrastruktury przeznaczonej specjalnie dla rowerów	Użytkownicy/rok	do uzupełnienia	do uzupełnienia	do uzupełnienia	SL2021	do uzupełnienia

INDYKATYWNY PODZIAŁ ZAPROGRAMOWANYCH ZASOBÓW (UE) WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI

Tabela 4. Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(viii)	081. Infrastruktura czystego transportu miejskiego	55 000 000
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(viii)	082. Tabor czystego transportu miejskiego	21 000 000
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(viii)	083. Infrastruktura rowerowa	35 000 000
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	2(viii)	081. Infrastruktura czystego transportu miejskiego	40 000 000
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	2(viii)	082. Tabor czystego transportu miejskiego	40 000 000
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	2(viii)	083. Infrastruktura rowerowa	54 000 000

Tabela 5. Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(viii)	01. Dotacja	do uzupełnienia
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(viii)	03. Wsparcie poprzez instrumenty finansowe: pożyczka	do uzupełnienia
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	2(viii)	01. Dotacja	do uzupełnienia
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	2(viii)	03. Wsparcie poprzez instrumenty finansowe: pożyczka	do uzupełnienia

Tabela 6. Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(viii)	do uzupełnienia	111 000 000
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	2(viii)	do uzupełnienia	134 000 000

Tabela 8. Wymiar 7 – wymiar „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR, Funduszu Spójności i FST

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
II	EFRR	Lepiej rozwinięte	2(viii)	do uzupełnienia	111 000 000
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	2(viii)	do uzupełnienia	134 000 000

2.1.3. Priorytet III – Lepiej połączone Mazowsze

2.1.3.1. Cel szczegółowy 3(ii) rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawa dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej

INTERWENCJE W RAMACH FUNDUSZY

Powiązane rodzaje działań

W ramach CS 3(ii) planowane są do realizacji następujące typy projektów:

- **Budowa i przebudowa dróg wojewódzkich, poprawiających dostępność do sieci TEN-T, w tym inwestycje na rzecz poprawy bezpieczeństwa na tych drogach;**
- **Budowa obwodnic odciążających miasta od ruchu samochodowego, w szczególności tranzytowego;**
- **Budowa i przebudowa dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych spełniających warunki zapisane w UP w ramach mazowieckich strukturalnych inwestycji terytorialnych,;**
- **Tabor kolejowy - zakup lub modernizacja;**
- **Budowa zapleczy utrzymaniowo-naprawczych**
- **Zakup taboru dla pozamiejskiego publicznego transportu autobusowego wraz z budową infrastruktury ładowania/tankowania.**

Analiza sieci transportowej zawarta w Planie wykonawczym do SR WM 2030 roku - w obszarze Przestrzeń i Transport wskazuje, na mocne strony transportu na Mazowszu, które odpowiednio wykorzystane przyczynią się do zwiększenia szans i uniknięcia zagrożeń rozwojowych. Prowadzi także do następujących wniosków: położenie WM wraz ze stolicą Polski w centrum kraju, rozwój sieci drogowej, rozwój lotnisk, dogodne połączenia z ośrodkami regionalnymi i subregionalnymi, stwarzają dogodne warunki dla rozwoju WM. Dla pełnego wykorzystania tych zalet konieczna jest m.in. rozbudowa i modernizacja istniejącej infrastruktury transportowej. Infrastruktura ta, przyczyni się do rozwoju Mazowsza, a także wpłynie na poprawę jakości życia mieszkańców. Głównym problemem systemu transportowego WM jest niedostatecznie wysoki udział niskoemisyjnych i bezemisyjnych środków transportu w podziale zadań przewozowych, niedostateczny poziom bezpieczeństwa, zbyt duże natężenie ruchu samochodowego na większości odcinków dróg krajowych i niektórych wojewódzkich, zwłaszcza na trasach wlotowych do Warszawy. Istotny problem stanowi również coraz większa liczba pojazdów, rosnący udział ruchu samochodowego w podziale zadań przewozowych i zwiększające się w związku z tym natężenie ruchu, co ma negatywny wpływ na środowisko oraz bezpieczeństwo, w szczególności w miastach i na ich obszarach funkcjonalnych. Problemem jest też niezadowalający stan dróg (w tym stanowiących uzupełnienie sieci dróg krajowych, w szczególności leżących w sieci TEN-T). Istnieje zatem potrzeba dalszego rozwoju systemu dróg, przy czym priorytetem powinny być inwestycje poprawiające bezpieczeństwo m.in. poprzez budowę obwodnic i wyprowadzanie ruchu drogowego poza miasta oraz uspokajanie ruchu wewnątrz miast. Inwestycje będą ukierunkowane na niezbędne połączenia do sieci TEN-T, miejsc inwestycyjnych, terminali intermodalnych/centrów logistycznych, węzłów transportowych, przejść granicznych oraz przyczyniające się do rozwoju publicznego transportu zbiorowego. W przypadku dróg lokalnych (powiatowych i gminnych), interwencja będzie ograniczona tylko do tzw. inwestycji o charakterze dostępowym. Wspierane będą również inwestycje skierowane na poprawę bezpieczeństwa ruchu drogowego np. likwidacja miejsc niebezpiecznych oraz rozwiązania cyfrowe w ramach realizowanych projektów. Wspierane będzie także rozmieszczenie infrastruktury ładowania/tankowania pojazdów paliwami alternatywnymi. W celu integracji transportu indywidualnego ze zbiorowym rozwijany będzie system parkingów P&R. Istotne znaczenie będą też miały powiązania z siecią TEN-T i drogami krajowymi, z uwzględnieniem hierarchii sieci drogowej, ryzyka popytu wzbudzonego i funkcji poszczególnych kategorii dróg, tak by przeciwdziałać nadmiernemu wzrostowi natężenia ruchu drogowego oraz przenoszeniu podróży np. z kolei na drogi. W celu poprawy bezpieczeństwa dla niezmotoryzowanych uczestników ruchu drogowego planuje się wspierać budowę ciągów pieszo-rowerowych wzdłuż dróg oraz uzupełniać braki w infrastrukturze. Wsparcie obejmie również budowę

dróg rowerowych stanowiących np. łączność pierwszej/ostatniej mili ze stacjami/przystankami kolejowymi na terenach wiejskich. Wszystkie budowane i przebudowywane drogi będą dostosowane do nacisku 11,5 tony/oś (115 kN/oś).

Transport kolejowy będzie miał kluczowe znaczenie w skali makroregionu. Tabor kolejowy ma istotne znaczenie dla rozwoju publicznego transportu zbiorowego, wpływając w szczególności na zdolność przewozową, komfort jazdy, bezpieczeństwo podróży, dostępność osób o ograniczonej mobilności. Przy rosnącym popycie na przewozy regionalne, szczególnie w obszarze metropolii warszawskiej w godzinach szczytów przewozowych, podaż miejsc nie nadąży za rosnącym popytem. Tabor kolejowy objęty wsparciem będzie wyposażony w urządzenia pokładowe ERTMS. Projekt związany z zakupem taboru wpisuje się również w zasady zrównoważonego rozwoju poprzez promocję transportu szynowego, traktowanego, jako transport ekologiczny. Wzrost atrakcyjności transportu kolejowego na skutek wprowadzenia do ruchu taboru zapewniającego lepszy czas przejazdu i większy komfort podróży spowoduje przejście podróżnych z transportu samochodowego, czego wynikiem będzie mniejsza ilość samochodów w ruchu drogowym, a co za tym idzie mniejsza emisja gazów do atmosfery. Promocja zbiorowego transportu sprzyja bardziej racjonalnemu i oszczędniejszemu wykorzystaniu zasobów, co jest kluczowym elementem zasad zrównoważonego rozwoju. W zakresie poprawy dostępności transportowej WM wsparcie obejmie również budowę i rozwoju pozamiejskiego publicznego transportu autobusowego wraz z infrastrukturą ładowania/tankowania nisko i zero emisyjnego taboru przeznaczanego do pozamiejskich przewozów publicznych. Zakup taboru wpisuje się w poszczególne obszary polityki horyzontalnej UE, ponieważ jego realizacja w pozytywny sposób wpływa na rozwój systemu transportu publicznego, z zachowaniem zasad równego dostępu, jak również poprawy konkurencyjności obszaru, na który zostanie skierowany tabor. Zakup taboru dostosowanego do potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych oraz dostosowanie (w tym właściwe oznakowanie) dworców i stacji kolejowych wpisują się także w priorytety dotyczące poprawy dostępności infrastruktury transportowej. Wszystkie inwestycje w ramach celu szczegółowego muszą wynikać z Regionalnego Planu Transportowego.

Główne grupy docelowe

- JST, ich związki i stowarzyszenia,
- jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną,
- jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną,
- osoby i instytucje z województwa mazowieckiego,
- użytkownicy infrastruktury drogowej i kolejowej

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Zgodnie z art. 9 CPR, państwa członkowskie mają obowiązek podjęcia działań w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Na gruncie polskim niniejszy artykuł jest realizowany w ramach horyzontalnych zasad równościowych. Tym samym, w każdym z celów szczegółowych Programu ww. zasady będą przestrzegane na każdym poziomie wdrażania. Wsparcie będzie udzielane również z poszanowaniem fundamentalnych praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej w zakresie m.in. ochrony danych osobowych, równości wobec prawa, równości kobiet i mężczyzn, integracji osób z niepełnosprawnościami, możliwości zwrócenia się do Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich. Ponadto wsparcie będzie udzielane z poszanowaniem odpowiednich postanowień Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Planowane interwencje będą obowiązywały na obszarze całego województwa z uwzględnieniem podziału na RMR oraz RWS. Preferencje mogą mieć projekty w zakresie poprawy dostępności transportowej zlokalizowane w średnich i małych miastach w szczególności zagrożonych utratą funkcji gospodarczych i społecznych. Interwencje planowane do realizacji w ramach celu

szczegółowego będą głównie realizowały postanowienia wynikających z właściwych strategii rozwojowych o charakterze regionalnym - Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku, Regionalny Plan Transportowy Województwa Mazowieckiego Dla Realizacji Warunku Podstawowego Celu Polityki 3 (w zakresie transportu) w Perspektywie Finansowej 2021-2027. Inwestycje będą uwzględniały specyficzne uwarunkowania terytorialne zawarte w tych dokumentach. Priorytety mogą być też skierowane do projektów zlokalizowanych na obszarach strategicznej interwencji (OSI) wyznaczonych w KSRR i wynikających ze Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego.

W ramach celu dopuszcza się realizację przedsięwzięć poprzez IIT.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Do ewentualnego uzupełnienia na dalszym etapie prac.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

Projekty w Celu szczegółowym (ii) będą realizowane głównie przez podmioty publiczne w ogólnym interesie publicznym. Wpływa to na konieczność zastosowanie dotacyjnej formy wsparcia.

WSKAŹNIKI

Tabela 2: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
III	3(ii)	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO44	Długość nowych lub rozbudowanych dróg – poza TENT	km	do uzupełnienia	23
III	3(ii)	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO46	Długość dróg przebudowanych lub zmodernizowanych poza TEN-T	km	do uzupełnienia	do uzupełnienia
III	3(ii)	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	PLRO113	Liczba zakupionych jednostek kolejowego taboru pasażerskiego	szt	do uzupełnienia	75

Tabela 3: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
III	3(ii)	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RRCR56	Oszczędność czasu dzięki udoskonalonej infrastrukturze drogowej	osobodni/rok	do uzupełnienia	do uzupełnienia	do uzupełnienia	do uzupełnienia	do uzupełnienia

INDYKATYWNY PODZIAŁ ZAPROGRAMOWANYCH ZASOBÓW (UE) WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI

Tabela 4. Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
III	EFRR	Lepiej rozwinięte	3(ii)	090. Nowo wybudowane lub rozbudowane inne krajowe, regionalne i lokalne drogi dojazdowe	22 000 000
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	3(ii)	077. Działania mające na celu poprawę jakości powietrza i ograniczenie hałasu	60 000 000
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	3(ii)	090. Nowo wybudowane lub rozbudowane inne krajowe, regionalne i lokalne drogi dojazdowe	42 000 000
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	3(ii)	093. Inne drogi przebudowane lub zmodernizowane (autostrady, drogi krajowe, regionalne lub lokalne)	43 000 000
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	3(ii)	107. Bezemisyjny / zasilany energią elektryczną tabor kolejowy	55 000 000

Tabela 5. Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
III	EFRR	Lepiej rozwinięte	3(ii)	01. Dotacja	22 000 000
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	3(ii)	01. Dotacja	200 000 000

Tabela 6. Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
III	EFRR	Lepiej rozwinięte	3(ii)	do uzupełnienia	22 000 000
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	3(ii)	do uzupełnienia	200 000 000

Tabela 8. Wymiar 7 – wymiar „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR, Funduszu Spójności i FST

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
III	EFRR	Lepiej rozwinięte	3(ii)	do uzupełnienia	22 000 000
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	3(ii)	do uzupełnienia	200 000 000

2.1.4. Priorytet IV – Wyższa jakość życia na Mazowszu

Ten priorytet dotyczy działań innowacyjnych.

2.1.4.1. Cel szczegółowy 4(ii) poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury, w tym poprzez wspieranie odporności w zakresie kształcenia i szkolenia na odległość oraz online

INTERWENCJE W RAMACH FUNDUSZY

Powiązane rodzaje działań

Niniejszy CS wpisuje się w kierunku działań wymienionych w SR WM 2030, zarówno w aspekcie wsparcia edukacji ogólnej, jak i zawodowej. Działania priorytetowe na Mazowszu w obszarze edukacji to przede wszystkim podniesienie poziomu i jakości nauczania, zwiększenie zainteresowania uczniów nauką, dostosowanie systemu nauczania do potrzeb mazowieckiego rynku pracy oraz wyrównywanie szans edukacyjnych poprzez tworzenie i doinwestowanie placówek edukacyjnych.

Dla poprawy dostępu do wysokiej jakości usług edukacyjnych, istotne są działania podejmowane od edukacji przedszkolnej po kształcenie ustawiczne dorosłych. Do realizacji ww. celów niezbędne będą inwestycje infrastrukturalne, zarówno jeśli chodzi o modernizację/adaptację lub jeśli nie ma innej możliwości - budowę infrastruktury edukacyjnej dostosowanej do potrzeb wszystkich uczniów, w tym także uczniów niepełnosprawnych, jak również zakup niezbędnego wyposażenia umożliwiającego zapewnienie wysokiej jakości edukacji wszystkim uczniom, w tym ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Nowoczesne umiejętności wymagają nie tylko nowoczesnych metod kształcenia, ale i odniesienia do współcześnie używanych urządzeń, sprzętu, materiałów dydaktycznych itp. Wiele instytucji edukacyjnych odbiega standardami od tego, czego wymaga i co oferuje współczesny rynek pracy – ich właściwe wyposażenie jest więc niezbędne dla zapewnienia efektywności procesu nauczania. Wykorzystanie możliwości, jakie dają nowoczesne technologie w procesie kształcenia jest nieporównywalne do standardowych narzędzi dydaktycznych. Łatwo dostępna infrastruktura oraz właściwe wyposażenie ma szczególnie istotne znaczenie, jeśli chodzi o uczniów niepełnosprawnych, ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi lub osiągających słabsze wyniki w nauce.

Planowana interwencja będzie uwzględniać specyfikę regionalną i odnosić się do zdiagnozowanych deficytów i potrzeb, uwarunkowań społeczno-ekonomicznych regionu i procesów demograficznych zachodzących na obszarach objętych wsparciem, uwzględniając również osiągnięcia perspektywy finansowej 2014-2020, zarówno w odniesieniu do wytworzonych zasobów jak i wypracowanych rozwiązań.

Mając na uwadze powyższe, w ramach CS 4(ii) planowana jest realizacja następujących przedsięwzięć:

➤ **Rozwój łatwo dostępnej i nowoczesnej infrastruktury w zakresie edukacji ogólnej**

Według danych z SIO na rok 2020, na Mazowszu znajdują się 1952 szkoły podstawowe i 462 licea ogólnokształcące.

Biorąc pod uwagę zgłoszone przez szkoły na terenie woj. mazowieckiego potrzeby, rozwój/modernizację/dostosowanie infrastruktury do potrzeb wszystkich uczniów będzie ukierunkowane na przedsięwzięcia prowadzące bezpośrednio do poprawy warunków nauczania zwłaszcza w zakresie zajęć matematyczno-przyrodniczych i cyfrowych realizowane poprzez:

- przebudowę, rozbudowę, nadbudowę lub adaptację istniejącej infrastruktury dydaktycznej, w tym sal gimnastycznych, służącą zwiększeniu jej dostępności dla wszystkich uczniów, w tym także w zakresie wyposażenia w nowoczesny sprzęt i materiały dydaktyczne pracowni przedmiotowych, zwłaszcza matematyczno-przyrodniczych i cyfrowych,

- budowę nowej, dostępnej dla wszystkich uczniów infrastruktury jedynie wyjątkowo i w uzasadnionych przypadkach, kiedy nie będzie możliwości adaptacji lub modernizacji istniejącej lub kiedy byłoby to nieefektywne kosztowo.

➤ **Rozwój łatwo dostępnej i nowoczesnej infrastruktury w zakresie edukacji zawodowej**

Według danych z SIO na rok 2020, na Mazowszu znajduje się 561 szkół prowadzących kształcenie zawodowe. Urząd Statystyczny w Warszawie (warszawa.stat.gov.pl) określił liczbę uczniów na Mazowszu na około 127 814, a liczbę nauczycieli szkół prowadzących kształcenie zawodowe na 9073. Zgodnie z przeprowadzoną diagnozą szkoły wykazały duże zainteresowanie wsparciem w zakresie adaptacji i remontu pomieszczeń - ponad 81% ankietowanych¹.

W ramach ankiety potrzeby zgłoszono zarówno na wyposażenie sal lekcyjnych w niezbędne do procesu kształcenia narzędzia dydaktyczne i sprzęt, jak też pracowni przedmiotowych, w różnego rodzaju sprzęt w zależności od kierunku kształcenia zawodowego. W zakresie potrzeb dot. modernizacji pracowni przedmiotowych szkoły zgłaszały potrzeby modernizacji pracowni, matematycznej, informatycznej, fizycznej, biologicznej, chemicznej, geograficznej, językowej i zawodowej. Zdecydowana większość respondentów wskazała pracownie zawodowe, jako pracownie wymagające największej modernizacji. Poza nimi najczęściej wymieniane były pracownie językowe oraz geograficzne

Biorąc pod uwagę zgłoszone przez szkoły na terenie woj. mazowieckiego potrzeby, rozwój infrastruktury edukacyjnej w zakresie szkolnictwa branżowego będzie ukierunkowany na:

- przedsięwzięcia prowadzące bezpośrednio do poprawy warunków nauczania poprzez przebudowę, rozbudowę, nadbudowę, adaptację i/lub zakup wyposażenia infrastruktury dydaktycznej szkół prowadzących kształcenie zawodowe, służące zwiększeniu jej dostępności dla wszystkich uczniów,
- przedsięwzięcia z zakresu budowy nowych, dostępnych dla wszystkich uczniów obiektów służących praktycznej nauce zawodu jedynie wyjątkowo i w uzasadnionych przypadkach, kiedy nie będzie możliwości adaptacji lub modernizacji istniejącej infrastruktury lub kiedy byłoby to nieefektywne kosztowo.

Główne grupy docelowe

- JST, ich związki i stowarzyszenia oraz jednostki organizacyjne, jednostki zależne od JST posiadające osobowość prawną
- szkoły i placówki systemu oświaty realizujące kształcenie ogólne, zawodowe i ustawiczne i ich organy prowadzące
- organizacje pozarządowe .

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Zgodnie z równościowymi zasadami horyzontalnymi, realizującymi postanowienia rozporządzenia ogólnego, państwa członkowskie mają obowiązek podjęcia działań w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.

W celu szczegółowym planuje się wsparcie infrastrukturalne w obszarze edukacji, tj. w ramach edukacji ogólnej, zawodowej i kształcenia ustawicznego.

We wszystkich typach projektów, na poziomie kryteriów wyboru projektów, planuje się zapewnienie równego dostępu do udziału w projektach wszystkim osobom wpisującym się w zakres interwencji. Z

¹ Departament Edukacji Publicznej i Sportu UMWM w maju 2021 r. przeprowadził na terenie Mazowsza ankietę internetową, dotyczącą zapotrzebowania na dofinansowanie infrastruktury edukacyjnej w szkołach branżowych I i II stopnia, w Centrach Kształcenia Ustawicznego, w Centrach Kształcenia Zawodowego, w Centrach Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego, w szkołach policealnych oraz technikach. Ankieta pozwoliła kompleksowo zbadać stan infrastruktury w mazowieckich szkołach zawodowych. W badaniu wzięło udział 238 szkół, co stanowi 42,42% szkół prowadzących kształcenie zawodowe na Mazowszu według danych z SIO. 81,9% ankiet zostało wypełnionych przez szkoły znajdujące się na terenach gęsto i średnio zaludnionych (Degurba 1 i 2), natomiast 18,1% stanowią szkoły z terenów słabo zaludnionych (Degurba 3).

kolei zasada niedyskryminacji, równości i włączenia społecznego będzie realizowana na poziomie kryteriów wyboru projektu, obowiązkowych dla każdego projektu i dotyczyć będzie wszystkich etapów ich wdrażania, tj. przygotowania, realizacji, monitorowania i kontroli. Od spełnienia tych kryteriów uzależnione będzie dopuszczenie projektu do dalszego etapu oceny. Planowane są także szkolenia dla potencjalnych beneficjentów w zakresie zasady równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji oraz jej implementacji w projektach dofinansowanych z EFS+. Przewiduje się obowiązek stosowania w projektach standardów dostępności opracowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 wraz z ich bieżącymi aktualizacjami.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Planowane interwencje będą realizowane na obszarze całego województwa z uwzględnieniem podziału na RMR oraz RWS. Preferencje mogą mieć projekty zlokalizowane w średnich i małych miastach w szczególności zagrożonych utratą funkcji gospodarczych i społecznych. Priorytety mogą być też skierowane do projektów zlokalizowanych w ramach OSI wyznaczonych w KSRR i wynikających ze SW WM 2030. W ramach celu dopuszcza się realizację przedsięwzięć poprzez IIT i ZIT.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Do ewentualnego uzupełnienia na dalszym etapie prac.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

Do ewentualnego uzupełnienia na dalszym etapie prac.

WSKAŹNIKI

Tabela 2: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
IV	4(ii)	EFRR	Lepiej rozwinięty/ Słabiej rozwinięty	PLRO125	Liczba wspartych szkół	szt.	2 (RWS)/5 (RMR)	193 (RWS)/ 462 RMR)

Tabela 3: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
IV	4(ii)	EFRR	Lepiej rozwinięty/ Słabiej rozwinięty	do uzupełnienia	Roczni użytkownicy nowych lub zmodernizowanych placówek edukacyjnych	osoby	0	2021	260 (RWS)/ 222(RMR)	SL2021	nie dotyczy

INDYKATYWNY PODZIAŁ ZAPROGRAMOWANYCH ZASOBÓW (UE) WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI

Tabela 4. Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
IV	EFRR	Lepiej rozwinięte	4(ii)	do uzupełnienia	11 000 000
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	4(ii)	do uzupełnienia	45 200 000

Tabela 5. Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
IV	EFRR	Lepiej rozwinięte	4(ii)	do uzupełnienia	11 000 000
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	4(ii)	do uzupełnienia	45 200 000

Tabela 6. Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
IV	EFRR	Lepiej rozwinięte	4(ii)	do uzupełnienia	11 000 000
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	4(ii)	do uzupełnienia	45 200 000

Tabela 8. Wymiar 7 – wymiar „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR, Funduszu Spójności i FST

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
IV	EFRR	Lepiej rozwinięte	4(ii)	do uzupełnienia	11 000 000
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	4(ii)	do uzupełnienia	45 200 000

2.1.4.2. Cel szczegółowy 4(iii) wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne

INTERWENCJE W RAMACH FUNDUSZY

Powiązane rodzaje działań

W ramach CS 4(iii) planowany jest do realizacji, w szczególności, następujący typ projektów:

➤ **tworzenie infrastruktury społecznej w ramach deinstytucjonalizacji usług i reintegracji społecznej**

Zasadnym jest realizacja projektów polegających na tworzeniu ośrodków wsparcia, w tym m.in., dziennych domów pomocy, środowiskowych domów samopomocy dla krótkookresowego całodobowego (np. placówki całodobowej opieki wytchnieniowej) i krótkookresowego dziennego pobytu, których celem jest zapewnienie opieki dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu.¹ Zasadnym jest również wsparcie w zakresie tworzenia i funkcjonowania mieszkań wspomaganych i mieszkań chronionych na potrzeby pobytu okresowego (mieszkania treningowe, opieka wytchnieniowa) lub stałego (mieszkania wspierane) oraz wspomaganych społeczności mieszkaniowych. Ważnym aspektem jest także wsparcie placówek reintegracyjnych takich jak CIS, KIS, ZAZ czy WTZ. W związku z sytuacją demograficzną regionu konieczne jest konsekwentne rozwijanie dziennych form opieki dla osób starszych i potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, opieki długoterminowej, paliatywnej, hospicyjnej, opieki w nowoczesnych formach, np. poprzez wsparcie opiekunów nieformalnych. Ponadto pandemia COVID-19 ujawniła problemy i zagrożenia dotyczące funkcjonowania opieki zinstytucjonalizowanej, całodobowej i długoterminowej, w tym domów pomocy społecznej. Dlatego należy podjąć działania mające na celu deinstytucjonalizację usług społecznych poprzez rozwój ich zdeinstytucjonalizowanych form. Kluczowym efektem wsparcia będzie usamodzielnienie się społeczne i ekonomiczne osób objętych komplementarnym wsparciem z EFS+.

Podejmowane działania przyczynią się do rozwoju opieki nad osobami potrzebującymi wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w tym osób starszych, ale także nad osobami z niepełnosprawnościami. Dofinansowanie uzyskują przedsięwzięcia dotyczące wyposażenia, dostosowania, adaptacji lub modernizacji infrastruktury niezbędnej do świadczenia usług, a w uzasadnionych przypadkach także budowy nowych budynków. Zaplanowane działania będą zmierzać do zmniejszenia poziomu ubóstwa i wykluczenia społecznego mieszkańców województwa mazowieckiego poprzez wyrównywanie różnic w jakości i dostępie do infrastruktury społecznej, a tym samym zapewnienie efektywnych, dostępnych i wysokiej jakości usług społecznych, odpowiadających na potrzeby mieszkańców województwa. Interwencja będzie realizowana na obszarze RWS oraz RMR oraz obejmie grupy docelowe, które wymagają szczególnego wsparcia, w szczególności na obszarach niezapewniających dostępu lub utrudnionego dostępu do usług.

Rozwój usług społecznych na rzecz osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, wspierany ze środków EFRR, będzie zgodny z założeniami Ogólnoeuropejskich Wytucznych dotyczących przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności, Strategią Rozwoju Usług Społecznych - polityka publiczna na lata 2021-2035 oraz z kierunkami wskazanymi w Krajowym Programie Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu (aktualizacja 2021-2027) oraz Strategii na Rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030.

---

¹ Zapotrzebowanie co do tworzenia nowej infrastruktury zostało przygotowane w oparciu o diagnozę potrzeb przeprowadzoną przez Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej w maju 2021 r. wśród ośrodków pomocy społecznej oraz powiatowych centrów pomocy społecznej w województwie mazowieckim z wykorzystaniem Centralnej Aplikacji Statystycznej (CAS) Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej.

Wsparcie będzie dotyczyło finansowania infrastruktury społecznej zgodnie z zasadą deinstytucjonalizacji, a inwestycje z EFRR nie mogą być ukierunkowane na inwestycje o charakterze instytucjonalnym.

W ramach realizacji poszczególnych projektów nie wyklucza się kompleksowego wsparcia, uwzględniającego kwestie poprawy dostępności do budynków/obiektów/przestrzeni publicznych zgodnie z zasadami projektowania uniwersalnego. Mając na uwadze horyzontalną zasadę deinstytucjonalizacji, istotne będą działania wzmacniające indywidualizację wsparcia oraz dostosowujące przestrzeń do potrzeb mieszkańców oraz danej grupy docelowej.

Tworzenie nowych miejsc aktualnie funkcjonujących w środowiskowych formach wsparcia będzie odbywało się (tak jak w perspektywie finansowej 2014-2020) ze środków EFS+ w ramach wsparcia oferowanego w CS 4(k). Wsparcie realizowane w ramach ww. działań stanowi uzupełnienie wsparcia oferowanego w CS 4(k) ze środków EFS+.

Główne grupy docelowe

- mieszkańcy województwa mazowieckiego oraz podmioty korzystające z rezultatów projektu.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Zgodnie z równościowymi zasadami horyzontalnymi, realizującymi postanowienia rozporządzenia ogólnego, państwa członkowskie mają obowiązek podjęcia działań w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.

W celu szczegółowym planuje się wsparcie w zakresie infrastruktury społecznej, powiązane z procesem integracji społecznej, aktywizacji społeczno-zawodowej i deinstytucjonalizacji usług. Interwencja umożliwi także wzrost integracji społeczno-ekonomicznej grup w niekorzystnej sytuacji i marginalizowanych poprzez usługi społeczne i tworzenie mieszkań o charakterze wspomaganym.

We wszystkich typach projektów, na poziomie kryteriów wyboru projektów, planuje się zapewnienie równego dostępu do udziału w projektach wszystkim osobom wpisującym się w zakres interwencji. Z kolei zasada niedyskryminacji, równości i włączenia społecznego będzie realizowana na poziomie kryteriów wyboru projektu, obowiązkowych dla każdego projektu i dotyczyć będzie wszystkich etapów wdrażania, tj. przygotowania, realizacji, monitorowania i kontroli. Od spełnienia tych kryteriów uzależnione będzie dopuszczenie projektu do dalszego etapu oceny. Planowane są także szkolenia dla potencjalnych beneficjentów w zakresie zasady równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji oraz jej implementacji w projektach dofinansowanych z EFS+. Planowane jest także obowiązkowe stosowanie w projektach standardów dostępności opracowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 wraz z ich bieżącymi aktualizacjami.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Planowane interwencje będą realizowane na obszarze całego województwa z uwzględnieniem podziału na region Mazowiecki regionalny oraz region Warszawski stołeczny. Preferencje mogą mieć projekty zlokalizowane w średnich i małych miastach w szczególności zagrożonych utratą funkcji gospodarczych i społecznych. Priorytety mogą być też skierowane do projektów zlokalizowanych na obszarach strategicznej interwencji (OSI) wyznaczonych w KSRR i wynikających ze Strategii Województwa Mazowieckiego.

W ramach celu dopuszcza się realizację przedsięwzięć poprzez IIT.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Do ewentualnego uzupełnienia na dalszym etapie prac.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

Do ewentualnego uzupełnienia na dalszym etapie prac.

WSKAŹNIKI

Tabela 2: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
IV	4(iii)	EFRR	Lepiej rozwinięte /słabiej rozwinięte	RCO65	Pojemność nowych lub zmodernizowanych lokali społecznych	osoby	7 (RWS)/4 (RMR)	708 (RWS)/379 (RMR)

Tabela 3: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
IV	4(iii)	EFRR	Lepiej rozwinięte /słabiej rozwinięte	RCR67	Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych lokali społecznych	użytkownicy/rok	0	2021	708 (RWS)/379 (RMR)	SL2021	nie dotyczy

INDYKATYWNY PODZIAŁ ZAPROGRAMOWANYCH ZASOBÓW (UE) WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI

Tabela 4. Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
IV	EFRR	Lepiej rozwinięte	4(iii)	do uzupełnienia	11 000 000
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	4(iii)	do uzupełnienia	10 000 000

Tabela 5. Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
IV	EFRR	Lepiej rozwinięte	4(iii)	do uzupełnienia	11 000 000
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	4(iii)	do uzupełnienia	10 000 000

Tabela 6. Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
IV	EFRR	Lepiej rozwinięte	4(iii)	do uzupełnienia	11 000 000
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	4(iii)	do uzupełnienia	10 000 000

Tabela 8. Wymiar 7 – wymiar „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR, Funduszu Spójności i FST

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
IV	EFRR	Lepiej rozwinięte	4(iii)	do uzupełnienia	11 000 000
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	4(iii)	do uzupełnienia	10 000 000

2.1.4.3. Cel szczegółowy 4(v) zapewnianie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz wspieranie przechodzenia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej

INTERWENCJE W RAMACH FUNDUSZY

Powiązane rodzaje działań

W ramach CS 4(v) planowany jest do realizacji, w szczególności, następujący typ projektów:

➤ **Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną**

W ramach wskazanego typu projektu, w celu poprawy dostępności i jakości usług zdrowotnych, planuje się wsparcie POZ i AOS w związku z realizowanymi przez nie świadczeniami finansowanymi przez NFZ, w tym m.in. na potrzeby profilaktyki, diagnostyki, umożliwienia świadczenia teleusług i e-usług.

Przewiduje się również wsparcie przedsięwzięć w zakresie: geriatry, rehabilitacji, usług opiekuńczo-leczniczych i paliatywno-hospicyjnych, dedykowanych w szczególności osobom starszym. W tym zakresie zostaną dostosowane przede wszystkim szpitale powiatowe, zakłady opieki długoterminowej oraz hospicja, aby umożliwić świadczenie usług w zakresie diagnostyki, opieki specjalistycznej, rehabilitacji i opieki długoterminowej, hospicyjnej i paliatywnej, w tym w formach zdeinstytucjonalizowanych, tj. opieki domowej, świadczeń na poziomie AOS, oddziału dziennego, DDOM.

Planuje się także inwestycje w sprzęt o wysokiej skuteczności, chroniące pacjenta i ograniczające koszty dalszego leczenia. Przykładem są inwestycje w rozwój centrów udarowych, które pozwolą wspierać specjalistyczną opiekę nad pacjentem z udarem niedokrwiennym mózgu na oddziałach udarowych, oraz szybką rehabilitację, tj. obszary wskazane w Mapach Potrzeb Zdrowotnych dla Mazowsza (MPZ WM). Projekt jest przedsięwzięciem komplementarnym w stosunku do pilotażu realizowanego z poziomu krajowego w Warszawie i jej bezpośrednim sąsiedztwie. Celem projektu jest wyrównywanie różnic geograficznych w dostępie do opieki zdrowotnej w tym zakresie, poprzez równomierne rozmieszczenie centrów udarowych na terenie województwa.

Planuje się również inwestycje w oddział dla dzieci oraz utworzenie nowego Centrum Mukowiscydozy dla dorosłych, co zapewni pacjentom z mukowiscydozą kompleksową opiekę specjalistyczną, monitorowanie stanu pacjenta i powikłań choroby, diagnostykę i leczenie pulmonologiczne, oraz rehabilitację, w tym w ramach AOS.

Ponadto wymagają wsparcia inwestycje służące zaspokojeniu potrzeb rehabilitacji leczniczej w zakresie schorzeń stanowiących główne przyczyny niezdolności do pracy, tj.: układów: krążenia, oddechowego, kostno-stawowo-mięśniowego, oraz chorób onkologicznych i psychicznych.

Przedsięwzięcia w tym zakresie umożliwią świadczenie kompleksowej opieki zdrowotnej przez podmioty prowadzące działalność leczniczą, co zapewni pacjentowi szybszy powrót do zdrowia. Planowane jest również wsparcie opieki psychiatrycznej, zgodnie ze zmianami systemowymi w tym obszarze, m.in.: rozwoju deinstytucjonalizacji (DI), tj. projektów służących wdrażaniu modelu środowiskowego, w szczególności Centrów Zdrowia Psychicznego.

Ponadto możliwa jest również interwencja w zakresie potrzeb wynikających ze wskazanej w MPZ WM, rosnącej zachorowalności, w szczególności na choroby układów: krążenia, oddechowego, kostno-stawowo-mięśniowego, oraz choroby onkologiczne i psychiczne oraz służąca przeciwdziałaniu niekorzystnym trendom demograficznym.

Możliwe będą również przedsięwzięcia inwestycyjne umożliwiające realizację projektów zdrowotnych w ramach EFS, w szczególności kierowanych do osób zagrożonych wykluczeniem, w tym na terenie gmin zagrożonych trwałą marginalizacją, wskazanych w SRWM.

W przypadku wystąpienia zagrożeń dla zdrowia i życia mieszkańców spowodowanych chorobami zakaźnymi lub innymi czynnikami, istnieje możliwość realizacji projektów, których zadaniem będzie zwiększenie dostępności do usług zdrowotnych zapobiegających, przeciwdziałających i zwalczających te zagrożenia. Możliwy będzie zakup sprzętu i aparatury medycznej oraz przeprowadzenie działań, które przyczynią się do zmniejszania istniejących zagrożeń.

W odpowiedzi na trendy epidemiologiczno-demograficzne, wynikające z MPZ WM, planowane są interwencje zgodne z dokumentem: *Zdrowa przyszłość. Ramy strategiczne rozwoju systemu ochrony zdrowia na lata 2021- 2027, z perspektywą do 2030 r.*, obejmujące w szczególności zakup sprzętu i aparatury medycznej, wyposażenia umożliwiającego świadczenie usług z zakresu telemedycyny (np.: teleporady, teleopieka, telekonsultacje) i e-usług oraz niezbędne, roboty budowlane.

Powyższe przedsięwzięcia przyczynią się do poprawy dostępności do usług zdrowotnych kierowanych do osób starszych, oraz dotkniętych chorobami stanowiącymi główne przyczyny niezdolności do pracy. Będą również nakierowane na wsparcie POZ, AOS i DI, co przyczyni się do zwiększenia dostępności do profilaktyki, diagnostyki i rehabilitacji.

Projekty mogą także obejmować wdrożenie standardów dostępności w podmiotach wykonujących działalność leczniczą.

Działania w ramach FEM 2021-2027 przyczynią się do realizacji celów określonych w dokumencie: *Zdrowa przyszłość. Ramy strategiczne rozwoju systemu ochrony zdrowia na lata 2021- 2027, z perspektywą do 2030 r.* przyczynią się ponadto do realizacji rekomendacji określonych w *Planie Transformacji systemu opieki zdrowotnej województwa mazowieckiego* oraz wynikających z *Krajowego Planu Transformacji*.

Interwencja w obszarze zdrowia będzie podlegała uzgodnieniom zgodnie z przyjętym systemem koordynacji.

Główne grupy docelowe

- pacjenci;
- personel podmiotów wykonujących działalność leczniczą;
- podmioty wykonujące działalność leczniczą
- JST, ich związki, spółki i stowarzyszenia.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Wdrażanie CS 4(v) będzie realizowane zgodnie z warunkami w zakresie zapewnienia równości, włączenia i niedyskryminacji oraz z horyzontalnymi warunkami podstawowymi, określonymi w dokumentach krajowych i europejskich, w tym w Rozporządzeniu Ramowym i Załączniku III do Rozporządzenia Ramowego.

Projekty będą realizowane z zachowaniem zasad sprzyjających podniesieniu jakości życia i zapewnienia niezależności obywateli, którzy ze względu na stan zdrowia, wiek, czy niepełnosprawność napotykać się na ograniczenia w życiu codziennym. Dostępność będzie realizowana przez stosowanie zasad uniwersalnego projektowania oraz regulacji prawnych i standardów oraz zasad niedyskryminacji ze względu na pochodzenie etniczne, wiek, płeć, stan zdrowia, poziom sprawności, miejsce zamieszkania, status ekonomiczny, status rodzicielski, wyznanie lub światopogląd, orientację psychoseksualną, etc. Realizacja programu będzie odbywała się zgodnie z poszanowaniem zasad równości w rozumieniu prawa wspólnotowego oraz krajowego w procesach: programowania, wdrażania, monitorowania kontroli, informacji i promocji.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Planowane interwencje będą realizowane na obszarze całego województwa z uwzględnieniem podziału na region Mazowiecki regionalny oraz region Warszawski stołeczny. Preferencje mogą mieć projekty zlokalizowane w średnich i małych miastach w szczególności zagrożonych utratą funkcji gospodarczych i społecznych. Priorytety mogą być też skierowane do projektów zlokalizowanych na obszarach strategicznej interwencji (OSI) wyznaczonych w KSRR i wynikających ze Strategii Województwa Mazowieckiego. Ewentualne preferencje muszą być zgodne z Mapami Potrzeb Zdrowotnych dla Mazowsza oraz z dokumentem: *Zdrowa przyszłość. Ramy strategiczne rozwoju systemu ochrony zdrowia na lata 2021- 2027, z perspektywą do 2030 r.* W ramach celu dopuszcza się realizację przedsięwzięć poprzez IIT.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Do ewentualnego uzupełnienia na dalszym etapie prac.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

Obszar ochrony zdrowia stanowi dobra publiczne niekonkurencyjny w konsumpcji. Wsparcie mogą uzyskać wyłącznie podmioty działające w publicznym systemie ochrony zdrowia, tj. posiadające kontrakt z NFZ. Najpopularniejszymi zawodnościami rynku są dobra publiczne oraz efekty zewnętrzne oddziałujące na potrzeby ochrony zdrowia zarówno w przypadku podmiotów publicznych, jak i również prywatnych. Zauważa się jednak, że występują również inne niedoskonałości, tj. siła monopoli, co ma przełożenie m.in. na aktywność w sferze infrastruktury badawczo-rozwojowej. Z uwagi na powyższe preferowana jest forma wsparcia dotacyjnego.

WSKAŹNIKI

Tabela 2: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
IV	4(v)	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO69	Pojemność nowych lub zmodernizowanych placówek opieki zdrowotnej	osoby/rok	do uzupełnienia	640

Tabela 3: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
IV	4(v)	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR72	Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych elektronicznych usług opieki zdrowotnej	użytkownicy/rok	do uzupełnienia	do uzupełnienia	do uzupełnienia	SL2021	do uzupełnienia
IV	4(v)	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR73	Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych placówek opieki zdrowotnej	użytkownicy/rok	do uzupełnienia	do uzupełnienia	5 697	SL2021	do uzupełnienia

INDYKATYWNY PODZIAŁ ZAPROGRAMOWANYCH ZASOBÓW (UE) WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI

Tabela 4. Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
IV	EFRR	Lepiej rozwinięte	4(v)	do uzupełnienia	17 000 000
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	4(v)	do uzupełnienia	35 200 000

Tabela 5. Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
IV	EFRR	Lepiej rozwinięte	4(v)	do uzupełnienia	17 000 000
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	4(v)	do uzupełnienia	35 200 000

Tabela 6. Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
IV	EFRR	Lepiej rozwinięte	4(v)	do uzupełnienia	17 000 000
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	4(v)	do uzupełnienia	35 200 000

Tabela 8. Wymiar 7 – wymiar „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR, Funduszu Spójności i FST

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
IV	EFRR	Lepiej rozwinięte	4(v)	do uzupełnienia	17 000 000
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	4(v)	do uzupełnienia	35 200 000

2.1.4.4. Cel szczegółowy 4(vi) wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych

INTERWENCJE W RAMACH FUNDUSZY

Powiązane rodzaje działań

CS 4(vi) będzie osiągnięty poprzez realizację typów projektów tj.:

- **Rozwój infrastruktury do prowadzenia działalności kulturalnej ważnej dla edukacji i aktywności kulturalnej.**
- **Rozwój międzysektorowej współpracy w zakresie przemysłów kultury i kreatywnych.**
- **Turystyczne szlaki tematyczne i produkty turystyczne (odwołujące się do walorów historycznych, kulturowych, przyrodniczych i kulinarnych).**

Wyżej wskazane typy projektów zostaną dostosowane do obszarów i charakteru województwa mazowieckiego, jako jednego z najbardziej zróżnicowanych w kraju.

Ponadto podczas ich realizacji szczególny nacisk zostanie położony na:

- Ułatwienie i dostosowanie obiektów i przestrzeni do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami, osób z niepełnosprawnościami tzn. wykorzystywanie projektowania uniwersalnego.
- Wdrożenie rozwiązań w zakresie obiegu cyrkularnego i sprzyjające adaptacji do zmian klimatu,
- Przemodelowanie funkcjonowania obiektów turystycznych i kulturalnych tak, aby odbudować i rozwinąć potencjał obu tych sektorów przy zachowaniu niezbędnych środków ostrożności, na wypadek ewentualnych lock-down-ów gospodarki wywołanych m.in. COVID 19, a także, dostosowania ich do funkcjonowania w warunkach post-covidowych oraz do nowych ram, w jakich w kolejnych latach będą zmuszone funkcjonować.
- Wzmacnianie potencjału instytucji kultury, wspieranie rozwoju sektorów kreatywnych i przemysłu czasu wolnego, promocja dziedzictwa narodowego i walorów turystycznych Mazowsza dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej. W ramach ww. typów interwencji: Co do zasady nie ma możliwości budowania nowych obiektów kubaturowych. W pierwszej kolejności należy wykorzystywać infrastrukturę istniejącą.
- Wszelkie działania powinny być zgodne z duchem European Green Deal, New European Bauhaus, sustainability i SDGs, circular economy itp.
- Wsparcie nie będzie udzielane na wydarzenia artystyczne i festiwale jako nieprzynoszące trwałego efektu gospodarczego.

W ramach typu projektu **Rozwój infrastruktury do prowadzenia działalności kulturalnej ważnej dla edukacji i aktywności kulturalnej** za priorytetowe uznaje się wsparcie instytucji kultury na rzecz włączenia ich w tworzenie produktów turystycznych i oferty wypoczynkowo-turystycznej, a także wzmocnienia ich funkcji regionotwórczej. Za kluczowe uznaje się wypracowanie nowych formatów działań i sposobów budowania relacji z odbiorcami oraz ekologizacja instytucji (tzn. poprawa wpływu na środowisko funkcjonowania i zarządzania całej instytucji, w tym w zakresie aspektów technologicznych). Jako uzupełnienie interwencji konieczne jest wsparcie rozwoju nowych form udostępniania kultury online w celu zapewnienia stałego dostępu do zasobów kulturalnych, również w warunkach ograniczonego funkcjonowania instytucji kultury.

Wsparcie otrzymają głównie szkoły artystyczne, uczelnie artystyczne, teatry, zespoły artystyczne, galerie, biblioteki, centra kultury (instytucje statutowo prowadząca działalność społeczno-kulturalną tzn. która tworzy i prezentuje sztukę, edukuje, animuje i angażuje społeczność, inicjuje debaty, jest miejscem spotkań), muzea. Wsparcie w zakresie tego typu projektów, stanowić będzie potencjał dla kreowania aktywizacji społeczności regionalnych i lokalnych oraz budowania kapitału społecznego.

W ramach typu projektu **Rozwój międzysektorowej współpracy w zakresie przemysłów kultury i kreatywnych** za priorytetowe uznaje się projekty dotyczące nowych i innowacyjnych produktów w dziedzinie kultury i turystyki, wynikające ze współpracy uczelni i szkół artystycznych i instytucji sektora kultury z przedsiębiorstwami i klastrami przemysłów kreatywnych. W zakresie ww. projektów preferowane będą te pozwalające na ograniczenie negatywnego wpływu przemysłów kultury i kreatywnych na środowisko naturalne. Sektor kultury i kreatywny, dzięki tworzeniu oryginalnej wiedzy,

produktów i usług, może stanowić źródło wartości i przewagi dla nowoczesnej gospodarki. Na świecie przedsiębiorstwa z branż kultury i kreatywnych – łącząc sztukę, biznes, technologię – odgrywają kluczową rolę w tworzeniu wartości i pobudzaniu innowacyjności, charakteryzując się przy tym wysokim potencjałem wzrostu. Sektor kreatywny staje się zatem coraz ważniejszą częścią nowoczesnej, postindustrialnej gospodarki opartej na wiedzy. Koncepcja rozwoju sektora kultury i kreatywnego na Mazowszu zakłada, że efekty takiej współpracy będą promieniować na kolejne obszary, które z kolei będą oddziaływać na całą gospodarkę.

W ramach typu projektu **Turystyczne szlaki tematyczne i produkty turystyczne** za priorytetowe uznaje się działania na rzecz obszarów o wysokich walorach historycznych, kulturowych, przyrodniczych i krajobrazowych stanowiące o ich wysokiej atrakcyjności turystycznej. Wsparciem zostaną objęte projekty zorientowane na poprawę oferty regionalnej i subregionalnej – tzn. turystycznej i kulturalnej, bazującej na walorach Mazowsza lub regionów etnograficznych, kulturowych, historycznych i przyrodniczych położonych w jego granicach i przynależne do istniejących szlaków turystycznych.

Nacisk zostanie położony na wprowadzanie innowacji w ramach przemysłu turystycznego i jego produktów, np. w zakresie zarządzania, systemu organizacji usług, kreowania nowych, innowacyjnych produktów czy wykorzystywania efektów współpracy i synergii do realizacji usług turystycznych, co pozwoli na wzrost dochodów i tym samym przyczyni się do odbudowy lokalnych gospodarek.

Główne grupy docelowe

- mieszkańcy województwa mazowieckiego;
- JST, ich związki i stowarzyszenia (np. LGD);
- jednostki organizacyjne JST, posiadające osobowość prawną;
- organizacje pozarządowe;
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych;
- przedsiębiorstwa;
- instytucje kultury (szkoły artystyczne, uczelnie artystyczne, teatry, zespoły artystyczne, galerie, biblioteki, centra kultury)
- instytucje edukacyjne, uczelnie.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Do ewentualnego uzupełnienia na dalszym etapie prac.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Planowane interwencje będą realizowane na obszarze całego województwa z uwzględnieniem podziału na region Mazowiecki regionalny oraz region Warszawski stołeczny. Preferencje mogą mieć projekty zlokalizowane w średnich i małych miastach w szczególności zagrożonych utratą funkcji gospodarczych i społecznych. Priorytety mogą być też skierowane do projektów zlokalizowanych na obszarach strategicznej interwencji (OSI) wyznaczonych w KSRR i wynikających ze Strategii Województwa Mazowieckiego.

W ramach celu dopuszcza się realizację przedsięwzięć poprzez IIT.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Program na lata 2021-2027 jest programem co do zasady obejmującym terytorium Województwa Mazowieckiego. Program realizować będzie jednak projekty z zakresu kultury i turystyki, które z uwagi na ich rangę i wpływ będą miały wymiar europejski.

Rozwój nowoczesnych instytucji kultury będzie tworzyć przestrzeń dla współpracy artystycznej twórców i artystów z różnych krajów oraz wzmacniać prorozwojowe oddziaływanie projektów kulturowych także poprzez tworzenie sieci współpracy i budowania partnerstw w otoczeniu międzynarodowym. Wpłynie na zwiększenie dostępności oferty kulturalnej oraz rozpoznawalności

województwa mazowieckiego zagranicą, a także możliwość rozwoju współpracy międzysektorowej dzięki udostępnianiu zasobów w celach naukowych.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

Wspierane będą przedsięwzięcia kategorii wysokich dóbr publicznych, usług publicznych niekonkurencyjnych na rynku. Często przyczyną niedoinwestowania jest przesuwanie środków na inne, bardziej istotne dla JST cele oraz m.in. charakter obiektów, tj. Zabytki. Przewiduje się wsparcie dotacyjne.

WSKAŹNIKI

Tabela 2: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
IV	4(vi)	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO77	Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem	obiekty kulturalne i turystyczne	do uzupełnienia	do uzupełnienia

Tabela 3: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
IV	4(vi)	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR77	Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem	osoby odwiedzające/rok	do uzupełnienia	do uzupełnienia	do uzupełnienia	SL2021	do uzupełnienia

INDYKATYWNY PODZIAŁ ZAPROGRAMOWANYCH ZASOBÓW (UE) WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI

Tabela 4. Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
IV	EFRR	Lepiej rozwinięte	4(vi)	166. Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury	11 000 000
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	4(vi)	165. Ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych	26 250 000
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	4(vi)	166. Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury	22 000 000

Tabela 5. Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
IV	EFRR	Lepiej rozwinięte	4(vi)	01. Dotacja	11 000 000
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	4(vi)	01. Dotacja	48 250 000

Tabela 6. Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
IV	EFRR	Lepiej rozwinięte	4(vi)	do uzupełnienia	11 000 000
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	4(vi)	do uzupełnienia	48 250 000

Tabela 8. Wymiar 7 – wymiar „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR, Funduszu Spójności i FST

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
IV	EFRR	Lepiej rozwinięte	4(vi)	do uzupełnienia	11 000 000
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	4(vi)	do uzupełnienia	48 250 000

2.1.5. Priorytet V – Aktywne zawodowo Mazowsze

Ten priorytet dotyczy zatrudnienia ludzi młodych.

2.1.5.1. Cel szczegółowy 4(a) poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej

INTERWENCJE W RAMACH FUNDUSZY

Powiązane rodzaje działań

W ramach CS 4(a) planowane są do realizacji, następujące typy projektów:

- **Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych przez PUP, w szczególności osób młodych, długotrwale bezrobotnych, z niepełnosprawnością, z wykształceniem odpowiadającym poziomowi ISCED 3 i niższym, kobiet i osób, które ukończyły 50 lat.**

Zgodnie z danymi WUP (XII 2019 r.) osoby w szczególnej sytuacji na rynku pracy stanowiły 82,4% zarejestrowanych bezrobotnych w województwie. Ponad połowa z nich (52,5%) to osoby długotrwale bezrobotne, 27,9% to osoby, które ukończyły 50 lat, a 23,8% stanowią osoby przed 30 r.ż. Kobiety i osoby z niepełnosprawnością stanowią odpowiednio 51,6% i 5,2% zarejestrowanych. W gorszej sytuacji na rynku pracy znajdują się osoby bezrobotne zamieszkujące obszary wiejskie (47% bezrobotnych). Sytuację ww. grup charakteryzuje występowanie wielu niekorzystnych czynników: brak kwalifikacji i doświadczenia, wiek obniżający atrakcyjność na rynku pracy, długa przerwa w zatrudnieniu. Niekorzystne trendy demograficzne determinują maksymalne wykorzystanie zasobów regionalnego rynku pracy. Osoby bezrobotne pozostające w ewidencji PUP powinny jako pierwsze zostać objęte intensywnymi działaniami aktywizacyjnymi. Interwencja na rzecz ich aktywizacji będzie prowadzona na podstawie Ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Ustawa) y w trybie niekonkurencyjnym przez PUP. Możliwe będzie wsparcie z wykorzystaniem form wsparcia określonych ww. ustawie m.in. sfinansowania kosztów szkoleń, staży, prac interwencyjnych, dotacji na utworzenie własnej działalności gospodarczej, refundacji kosztów utworzenia miejsca pracy dla osoby bezrobotnej. W niniejszym typie projektu nie przewiduje się realizacji robót publicznych, grantów na telepracę i pożyczek na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Rodzaje narzędzi aktywizujących zastosowanych w interwencji powinny mieć zindywidualizowany charakter w zależności od potrzeb poszczególnych uczestników. Proces dostosowania wsparcia do zindywidualizowanych potrzeb osób bezrobotnych następować będzie poprzez sporządzenie oraz aktualizację Indywidualnych Planów Działania. Przewiduje się zastosowanie stawki jednostkowej dla działań aktywizujących prowadzonych przez powiatowe urzędy pracy oraz dostosowanie zakresu interwencji do planowanych nowych uregulowań prawnych. ... Wysokość stawki może być zmieniona zgodnie z zapisami metodyki stanowiącej załącznik do programu.

Ważnym elementem projektowanego wsparcia jest pakiet działań skierowanych do osób młodych w wieku do 29 r. życia. Zakłada się, że na aktywizację osób 18-29 lat zostanie przeznaczony min. 12,5% alokacji przeznaczonej na projekty niekonkurencyjne PUP. Do osób do 29 roku życia adresowane będą wszystkie formy wsparcia wynikające z ustawy w szczególności dodatkowe instrumenty adresowane do bezrobotnych do 30 roku życia, z wyłączeniem jak wyżej.

- **Aktywizacja zawodowa osób młodych znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy realizowana przez Ochotnicze Hufce Pracy.**

Jak wskazano powyżej działania skierowane do osób młodych mają szczególne znaczenie dla przyszłości regionalnego rynku. Wsparcie w zakresie przygotowania zawodowego osób do 18 roku życia, będących w szczególnej sytuacji wymaga odmiennego podejścia. Zgodnie z art. 6.3 Ustawy,

OHP są państwową jednostką wyspecjalizowaną w działaniach na rzecz młodzieży, w szczególności młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym. W niniejszej interwencji, adresatami działań OHP są osoby w wieku 15-18 lat, ze środowisk niewydolnych wychowawczo, nie realizujące obowiązku szkolnego, mają problemy z ukończeniem szkoły i potrzebują zdobycia kwalifikacji zawodowych oraz osoby NEET w wieku od 18 do 25 r.ż. Powyższe jest wynikiem zapewnienia demarkacji pomiędzy projektami PUP i OHP. Zgodnie z danymi Mazowieckiej Wojewódzkiej Komendy OHP, na koniec września 2021 r. w województwie mazowieckim 1776 osób do 18 r.ż. objętych było działaniami OHP. Planuje się, że młodzież objęta wsparciem OHP będzie mogła skorzystać z pomocy w uzyskaniu kwalifikacji oraz uzupełnienia wykształcenia podstawowego, ponadgimnazjalnego lub ponadpodstawowego wykształcenia ogólnego i zawodowego. Ponadto, w zakresie zatrudnienia, OHP będzie realizować m.in.: poradnictwo zawodowe, pośrednictwo pracy. Dodatkowo, wsparcie OHP obejmuje także refundację kosztów poniesionych przez pracodawcę na wynagrodzenia i składki na ubezpieczenia społeczne młodocianych pracowników, zatrudnionych na podstawie umowy o pracę w celu przygotowania zawodowego a także finansować koszty staży. W ramach interwencji OHP realizowane będzie wsparcie osób NEET w wieku do 25 r.ż. Stanowią one będą nie mniej niż 11% wszystkich osób objętych interwencją OHP. Niniejszy typ interwencji będzie realizowany w trybie niekonkurencyjnym.

➤ **Realizacja ukierunkowanych schematów mobilności transnarodowej (USMT) w ramach sieci EURES**

Wsparcie tego typu ma charakter warunkowy, uzależniony od zdiagnozowanych potrzeb regionalnego rynku pracy. Zakres i warunki uczestnictwa we wsparciu zostaną określone po przeprowadzeniu bieżących analiz regionalnego rynku lub danego obszaru w zakresie sektorów rynku pracy, zawodów lub kompetencji i branż. Dane WUP w Warszawie, potwierdzają potrzebę warunkowego planowania niniejszej interwencji. W 2018 r. wpłynęły 584 oferty od pracodawców zagranicznych obejmujące 3.527 miejsc pracy. W ramach współpracy z polskimi pracodawcami otrzymano 118 ofert pracy na terenie woj. mazowieckiego obejmujących 231 miejsc pracy skierowanych do obywateli państw UE/EOG i Szwajcarii. W 2019 roku wpłynęło 466 ofert od pracodawców zagranicznych obejmujących 2.809 miejsc pracy. W ramach współpracy z polskimi pracodawcami otrzymano 5 ofert pracy na terenie woj. mazowieckiego obejmujących 62 miejsca pracy skierowanych do obywateli państw UE/EOG i Szwajcarii. Jako podstawowe formy wsparcia przewiduje się pośrednictwo pracy, poradnictwo zawodowe, organizację targów pracy w formie bezpośredniej oraz on-line, prowadzenie rekrutacji bezpośrednich i on-line, upowszechnianie informacji o podejmowanych działaniach. Dodatkowo przewiduje się wsparcie w postaci: bezpłatnych kursów językowych (zarówno dla osób wyjeżdżających z kraju, jak również cudzoziemców do niego przyjeżdżających), kursy zawodowe i komputerowe (w nowym miejscu pobytu lub w kraju), zwrot kosztów dojazdu, środki na lokum w nowym miejscu, tłumaczenie CV i innych wymaganych podczas rekrutacji dokumentów, płatne praktyki zawodowe, po których możliwe byłoby faktyczne zatrudnienie, częściowe pokrycie wynagrodzenia, aby zachęcić do udziału w projekcie również pracodawców.

Celem interwencji w celu szczegółowym (a) jest pełniejsze wykorzystanie rezerw regionalnego rynku pracy i jednoczesne przygotowanie ich do dynamicznie zachodzących zmian w dłuższym okresie. Dlatego też za preferowane sektory gospodarki, do których powinno być kierowane wsparcie, uznano sektory związane z gospodarką funkcjonującą w obiegu zamkniętym, gospodarką niskoemisyjną, odnawialnymi źródłami energii, gospodarką białą i srebrną, informatyzacją i digitalizacją oraz uznane za innowacyjne w Regionalnej Strategii Inteligentnych Specjalizacji. Zakres wsparcia w RWS i RMR dostosowany będzie do bieżącej sytuacji na obydwu rynkach pracy.

Interwencja projektowana w celu szczegółowym (a) przyczyni się do:

- podejmowania zatrudnienia przez osoby bezrobotne
- popularyzowania nowoczesnych technologii i nowoczesnych gałęzi regionalnej gospodarki
- zwiększenia produktywności regionalnej gospodarki.

Główne grupy docelowe

- osoby bezrobotne zarejestrowane w powiatowych urzędach pracy

- osoby młode do 18 r.ż. znajdujące się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku
- osoby NEET do 25 r.ż.
- osoby które spełnią warunki do realizacji USMT w ramach sieci EURES

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W interwencji, we wszystkich typach projektów, na poziomie kryteriów wyboru projektów, planuje się zapewnienie równego dostępu do udziału w projektach wszystkim osobom bezrobotnym wpisującym się w zakres interwencji. Ujęcie zasady niedyskryminacji, równości i włączenia społecznego zapisane będzie na poziomie kryteriów wyboru projektu obowiązkowych dla każdego projektu i dotyczyć będzie wszystkich etapów realizacji projektów tj. przygotowania, realizacji, monitorowania, oceny i kontroli. Od spełnienia tych kryteriów uzależnione będzie dopuszczenie projektu do dalszego etapu oceny. Planowane są także szkolenia dla potencjalnych beneficjentów na temat zasady równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji oraz jej implementacji w projektach dofinansowanych z EFS+. Planowane jest także obowiązkowe stosowanie w projektach standardów dostępności opracowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 wraz z ich bieżącymi aktualizacjami. Osoby bezrobotne, będące w szczególnej sytuacji na rynku pracy: długotrwale bezrobotni, kobiety, osoby młode, osoby po 50 roku życia, osoby z niepełnosprawnościami, osoby o niskich kwalifikacjach, będące preferowaną grupą docelową w interwencji, kwalifikowane są do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Wszystkie podejmowane działania wyrównują ich szanse na rynku pracy i zmierzają do pozytywnej, długotrwałej zmiany ich statusu na rynku pracy. Na wszystkich etapach realizacji interwencji jako obowiązkowe będzie stosowanie Karty Praw Podstawowych.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Planowane interwencje będą realizowane na obszarze całego województwa z uwzględnieniem podziału na region Mazowiecki regionalny oraz region Warszawski stołeczny. Preferencje mogą mieć projekty zlokalizowane w średnich i małych miastach w szczególności zagrożonych utratą funkcji gospodarczych i społecznych. Priorytety mogą być też skierowane do projektów zlokalizowanych na obszarach strategicznej interwencji (OSI) wyznaczonych w KSRR i wynikających ze Strategii Województwa Mazowieckiego.

W ramach celu dopuszcza się realizację przedsięwzięć poprzez IIT.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

W interwencji planuje się działania transgraniczne i transnarodowe, przewidziane w ukierunkowanych schematach mobilności transnarodowej (USMT) w ramach sieci EURES.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

Do ewentualnego uzupełnienia na dalszym etapie prac.

WSKAŹNIKI

Tabela 2: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
V	4(a)	EFS+	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	CO01	Liczba osób bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotnych, objętych wsparciem w programie	osoby	992 (RWS)/ 4 927(RMR)	6 9448 585 (RWS)/ 34 492 (RMR)

Tabela 3: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
V	4(a)	EFS+	Lepiej rozwinięte /Słabiej rozwinięte	CR04	Liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, po opuszczeniu programu	osoby	5 312/ 26 38734 124	2021	6 250 (RWS)/ 31 043 (RMR)	SL2021	Z uwagi na nieporównywalne koszty jednostkowe wsparcia w okresie 2014-2020 wartość bazową ustalono jako 90% wartości docelowej 2021-2027

INDYKATYWNY PODZIAŁ ZAPROGRAMOWANYCH ZASOBÓW (UE) WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI

Tabela 4. Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
V	EFS+	Lepiej rozwinięte	4(a)	134. Działania na rzecz poprawy dostępu do zatrudnienia	9 627 625
V	EFS+	Lepiej rozwinięte	4(a)	136. Wsparcie szczególne na rzecz zatrudnienia ludzi młodych i integracji społeczno-gospodarczej ludzi młodych	1 885 375
V	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(a)	134. Działania na rzecz poprawy dostępu do zatrudnienia	81 294 500
V	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(a)	134. Działania na rzecz poprawy dostępu do zatrudnienia	13 903 500

Tabela 5. Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
V	EFS+	Lepiej rozwinięte	4(a)	01. Dotacja	11 513 000
V	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(a)	01. Dotacja	95 198 000

Tabela 6. Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
V	EFS+	Lepiej rozwinięte	4(a)	do uzupełnienia	11 513 000
V	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(a)	do uzupełnienia	95 198 000

Tabela 7. Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
V	EFS+	Lepiej rozwinięte	4(a)	do uzupełnienia	11 513 000
V	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(a)	do uzupełnienia	95 198 000

Tabela 8. Wymiar 7 – wymiar „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR, Funduszu Spójności i FST

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
V	EFS+	Lepiej rozwinięte	4(a)	do uzupełnienia	11 513 000
V	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(a)	do uzupełnienia	95 198 000

2.1.5.2. Cel szczegółowy 4(b) modernizacja instytucji i służb rynków pracy celem oceny i przewidywania zapotrzebowania na umiejętności oraz zapewnienia terminowej i odpowiednio dopasowanej pomocy i wsparcia na rzecz dostosowania umiejętności i kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy oraz na rzecz przepływów i mobilności na rynku pracy

INTERWENCJE W RAMACH FUNDUSZY

Powiązane rodzaje działań

W ramach CS 4(b) planowane są do realizacji, następujące typy projektów:

➤ **Podnoszenie kompetencji pracowników regionalnych Publicznych Służb Zatrudnienia w tym doradców i asystentów EURES.**

Przejście na gospodarkę opartą na wiedzy stwarza istotne wyzwania dla rozwoju umiejętności, uczenia się dorosłych i zwiększania podaży pracy. Te potrzeby określono jako priorytetowe w celu modernizacji instytucji rynku pracy jako ogniwa realizującego proces przywracania osób na rynek pracy. Kurcząca się zasoba rynku pracy rozszerzają grupę klientów PSZ o osoby dotychczas niezainteresowane podejmowaniem zatrudnienia. W związku z tym zachodzi konieczność ukierunkowania regionalnych PSZ na pracę z klientami, u których dezaktywacja zawodowa powodowana jest przez różne czynniki warunkujące z kolei metody i formy pracy doprowadzające do ich ponownego zatrudnienia. Konieczne jest też wzmacnianie kompetencji pracowników PSZ w kierunku obsługi rosnącej liczby migrantów podejmujących legalne zatrudnienie i powracających do kraju obywateli polskich. Wsparcie szkoleniowe PSZ pozwoli na stworzenie możliwości świadczenia dopasowanej i realnej pomocy osobom niepracującym. Podejście regionalne umożliwi uwzględnienie w interwencji potrzeb pracowników PSZ z mniejszych urzędów. Ułatwi identyfikację konkretnych problemów, co w efekcie przełoży się na realną poprawę jakości świadczonych usług. Poza tym zmiany na rynku pracy zachodzą dynamicznie i dotyczą m.in. procesu starzenia się społeczeństwa oraz modernizacji technologicznej. Zauważalny jest trend polegający na częstszej niż w przeszłości zmianie miejsca pracy. Z tymi problemami już obecnie się stykają pracownicy PSZ. Dlatego też niezbędne będzie rozwijanie kompetencji społecznych. Znaczenie kompetencji społecznych na współczesnym rynku pracy potwierdzają badania realizowane przez Mazowieckie Obserwatorium Rynku Pracy. Z przeprowadzonego badania pn. „Kompetencje przyszłości na mazowieckim rynku pracy w perspektywie średnio- i długookresowej” wynika, że ponad połowa kompetencji wzrostowych wyłonionych w toku badania to kompetencje o charakterze społecznym lub z częściowym społecznym komponentem. W ramach tego typu operacji przewiduje się realizację szkoleń wykorzystujących zarówno metody tradycyjne, jak i nowoczesne techniki takie jak: on job training czyli szkolenie w miejscu pracy, case study, wykłady interaktywne, metody symulacyjne czy eksperymenty pozwalające na wcielanie się w różne role zawodowe i bieżące rozwiązywanie trudnych do przewidzenia problemów.

Ważne jest także podnoszenie kompetencji regionalnych doradców i asystentów EURES co przyczyni się do podniesienia skuteczności zadań realizowanych przez te osoby. Z doświadczeń przy świadczeniu usług w ramach EURES wynika, że instytucje obsługujące ten system borykają się na co dzień z wieloma trudnościami mającymi wpływ na skuteczność ich pracy. Są to: brak kadry oraz brak odpowiedniej i aktualnej wiedzy lub możliwości bieżącego uzupełniania wiedzy na temat zmieniających się warunków pracy w krajach UE i regulacjach prawnych wśród pracowników PSZ. Realizacja odpowiednich szkoleń, targów i innych rodzajów spotkań branżowych w ramach tego typu operacji znacząco pozwoli na podniesienie kompetencji ww. zakresie. Będzie także tworzyć możliwości zacieśniania współpracy na poziomie pracowników danej instytucji, jak również pracodawców i innych specjalistów z zakresu EURES. Zarówno w przypadku podnoszenia kompetencji pracowników PSZ także i wsparcie szkoleniowe regionalnych doradców i asystentów EURES powinno być poprzedzone analizą potrzeb w tym zakresie. Powinna ona obejmować również wpływ pandemii COVID-19 na europejski rynek pracy, która w znaczący sposób ograniczyła przepływy transgraniczne a co za tym idzie wpłynęła na liczebność kadr obsługujących system EURES.

Wdrażanie interwencji planowane jest w trybie konkurencyjnym z możliwością wykorzystania BUR. Celem interwencji jest przygotowanie PSZ do zmieniających się warunków na regionalnym rynku pracy oraz ochrona miejsc pracy w sytuacjach kryzysowych.

Realizacja wsparcia w celu szczegółowym (b) przyczyni się do:

- zwiększenia efektywności pracy pracowników PSZ i doradców i asystentów EURES
- potencjalnego wzrostu zadowolenia klientów PSZ
- poprawy możliwości przewidywania zmian na regionalnym rynku pracy

Projekty realizowane w ramach celu szczegółowego (b) przyczyniają się do realizacji Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku.

Główne grupy docelowe

- pracownicy PSZ
- doradcy i asystenci EURES

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W interwencji, w typie projektu **Podnoszenie kompetencji pracowników regionalnych Publicznych Służb Zatrudnienia oraz podnoszenie kompetencji doradców i asystentów EURES**, na poziomie kryteriów wyboru projektów, planuje się zapewnienie równego dostępu do udziału w projektach wszystkim osobom wpisującym się w zakres interwencji. Ujęcie zasady niedyskryminacji, równości i włączenia społecznego zapisane będzie na poziomie kryteriów wyboru projektu obowiązkowych dla każdego projektu i dotyczyć będzie wszystkich etapów realizacji projektów tj. przygotowania, realizacji, monitorowania, oceny i kontroli. Od spełnienia tych kryteriów uzależnione będzie dopuszczenie projektu do dalszego etapu oceny. Planowane są także szkolenia dla potencjalnych beneficjentów na temat zasady równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji oraz jej implementacji w projektach dofinansowanych z EFS+. Planowane jest również obowiązkowe stosowanie w projektach standardów dostępności opracowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 wraz z ich bieżącymi aktualizacjami. Na wszystkich etapach realizacji interwencji jako obowiązkowe będzie stosowanie Karty Praw Podstawowych.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Planowane interwencje będą realizowane na obszarze całego województwa z uwzględnieniem podziału na region Mazowiecki regionalny oraz region Warszawski stołeczny. Preferencje mogą mieć projekty zlokalizowane w średnich i małych miastach w szczególności zagrożonych utratą funkcji gospodarczych i społecznych. Priorytety mogą być też skierowane do projektów zlokalizowanych na obszarach strategicznej interwencji (OSI) wyznaczonych w KSRR i wynikających ze Strategii Województwa Mazowieckiego.

W ramach celu dopuszcza się realizację przedsięwzięć poprzez IIT.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

W interwencji nie planuje się zastosowania działań międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

Do ewentualnego uzupełnienia na dalszym etapie prac.

WSKAŹNIKI

Tabela 2: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
V	4(b)	EFS+	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	C2P1	Liczba pracowników instytucji rynku pracy objętych wsparciem w programie)	osoby	43 (RWS)/ 250 (RMR)	213 (RWS)/1 252 (RMR)

Tabela 3: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
V	4(b)	EFS+	Lepiej rozwinięte /Słabiej rozwinięte	C2R1	Liczba pracowników instytucji rynku pracy, którzy uzyskali kwalifikacje po opuszczeniu programu	osoby	0	2021	202 (RWS)/ 1 189 (RMR)	SL2021	nie dotyczy

INDYKATYWNY PODZIAŁ ZAPROGRAMOWANYCH ZASOBÓW (UE) WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI

Tabela 4. Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
V	EFS+	Lepiej rozwinięte	4(b)	139. Działania na rzecz modernizacji i wzmocnienia instytucji i służb rynku pracy celem oceny i przewidywania zapotrzebowania na umiejętności oraz zapewnienia terminowej i dopasowanej do potrzeb pomocy	100 000
V	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(b)	139. Działania na rzecz modernizacji i wzmocnienia instytucji i służb rynku pracy celem oceny i przewidywania zapotrzebowania na umiejętności oraz zapewnienia terminowej i dopasowanej do potrzeb pomocy	1 000 000

Tabela 5. Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
V	EFS+	Lepiej rozwinięte	4(b)	01. Dotacja	100 000
V	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(b)	01. Dotacja	1 000 000

Tabela 6. Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
V	EFS+	Lepiej rozwinięte	4(b)	do uzupełnienia	100 000
V	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(b)	do uzupełnienia	1 000 000

Tabela 7. Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
V	EFS+	Lepiej rozwinięte	4(b)	do uzupełnienia	100 000
V	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(b)	do uzupełnienia	1 000 000

Tabela 8. Wymiar 7 – wymiar „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR, Funduszu Spójności i FST

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
V	EFS+	Lepiej rozwinięte	4(b)	do uzupełnienia	100 000
V	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(b)	do uzupełnienia	1 000 000

2.1.5.3. Cel szczegółowy 4(d) wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, wspieranie aktywnego i zdrowego starzenia się oraz zdrowego i dobrze dostosowanego środowiska pracy, które uwzględnia zagrożenia dla zdrowia

INTERWENCJE W RAMACH FUNDUSZY

Powiązane rodzaje działań

W ramach CS 4(d) planowane są do realizacji, następujące typy projektów:

➤ **Przystosowanie pracowników i przedsiębiorców do zmian**

Województwo mazowieckie w 2017 r. odnotowało największą w kraju liczbę wolnych miejsc pracy (25,5 tys.), zaś odsetek niewykorzystanych miejsc pracy wyniósł 1,05%. Mazowieckie, podobnie jak inne regiony Polski, przeżywa trudności ze znalezieniem pracowników posiadających odpowiednie umiejętności, co w konsekwencji negatywnie wpływa na rozwój gospodarki i innowacyjność przedsiębiorstw. W związku z powyższym oraz mając na względzie konieczność wydłużenia aktywności zawodowej na regionalnym rynku pracy planowane jest podjęcie działań na rzecz adaptacyjności przedsiębiorstw i ich pracowników do zmian. Jak wynika z realizacji działań finansowanych z Krajowego Funduszu Szkoleniowego dominującymi kierunkami szkoleń powinny być szkolenia kwalifikacyjne w tym dla osób powyżej 45 roku życia i doradztwo oraz szkolenia kompetencyjne dla pracodawców zgodne z potrzebami regionalnego rynku pracy. Dotyczy to przede wszystkim zastosowania w firmach innowacyjnych technologii i narzędzi pracy, wynikających między innymi z RIS, strategii zarządzania wiekiem Działaniami w tym zakresie będą mogły być objęte także osoby zatrudnione na podstawie przepisów ustawy Kodeks Cywilny, jeżeli wsparcie doprowadzi do zmiany formy zatrudnienia na zawartą w ustawie Kodeks Pracy. Powyższa interwencja będzie realizowana w trybie niekonkurencyjnym, w formie finansowania bonowego w ramach popytowego systemu finansowania usług rozwojowych obsługiwane przez BUR.

➤ **Wdrażanie programów służących przeciwdziałaniu dezaktywacji zawodowej oraz aktywnemu i zdrowemu starzeniu się.**

W ramach ww. typu projektu wdrażane będą działania zapobiegające ryzykom zdrowotnym w miejscu pracy, negatywnie wpływającym na aktywność zawodową jak również sprzyjające aktywnemu i zdrowemu starzeniu, w tym programy zdrowotne dotyczące profilaktyki bądź rehabilitacji (w tym fizjoterapii) w zakresie chorób wynikających z ryzyka w miejscu pracy, jak również schorzeń będących istotnymi problemami zdrowotnymi regionu, tj. w szczególności: pocovidowych, onkologicznych, kostno-stawowo-mięśniowych, kardiologicznych, neurologicznych, oddechowych i psychicznych, . Realizowane będą programy polityki zdrowotnej, m.in. na podstawie rekomendacji znajdujących się w repozytorium AOTMiT. Wdrażane programy polityki zdrowotnej, poprzez wczesne wykrywanie schorzeń oraz rehabilitację, przyczynią się do ograniczenia absencji chorobowych oraz ryzyka utraty pracy, ułatwienia powrotów na rynek pracy, a także do dłuższego życia w zdrowiu.

W ramach projektów możliwy będzie zakup środków trwałych oraz cross – financing. Kwalifikowalne będą również koszty informacji, promocji i edukacji oraz koszty transportu na potrzeby świadczenia usług zdrowotnych.

➤ **Wsparcie pracodawców z sektora prywatnego we wprowadzaniu telepracy.**

Promowanie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian będzie realizowane poprzez działania ułatwiające godzenie ról życiowych poprzez promowanie i ułatwienie organizowania miejsc telepracy wśród sektora prywatnego. Będą one przeciwdziałały wykluczeniu z rynku pracy defaworyzowanych grup społecznych, takich jak opiekunowie osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, osoby z niepełnosprawnościami, bezrobotne, osoby w wieku poprodukcyjnym. Dzięki tej formie uczestnicy wsparcia będą mogli znacznie poprawić swoją sytuację finansową, utrzymać lub znaleźć miejsce pracy na warunkach umożliwiających łączenie życia zawodowego z prywatnym. Wspieranie telepracy pozwoli na wykorzystanie nabytego potencjału zawodowego i doświadczenia, które z momentem przejścia osoby na emeryturę, podjęcia się opieki nad osobą potrzebującą wsparcia zostają utracone dla lokalnej gospodarki. Będą one polegały na finansowaniu kosztów utworzenia miejsca telepracy w rozumieniu art. 67 KP w wysokości i na

zasadach wynikających z ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz trzymiesięcznej refundacji wynagrodzenia w wysokości nie przekraczającej trzykrotności miesięcznego minimalnego wynagrodzenia za pracę przysługującego zatrudnionemu na tym miejscu pracownikowi przez pierwsze trzy miesiące funkcjonowania tego miejsca oraz należnych składek na ubezpieczenie społeczne. Skorzystanie z tej formy wsparcia będzie wiązać się z koniecznością utrzymania utworzonego miejsca pracy przez okres minimum 12 miesięcy. Konieczność popularyzowania idei telepracy została jednoznacznie wykazana w obliczu epidemii COVID-19, podczas której nie było możliwości świadczenia pracy w warunkach tradycyjnych. Brak aktywności rynkowej w okresie epidemii firm z różnych sektorów gospodarki negatywnie odbił się na ich bilansie. Możliwość prowadzenia aktywności gospodarczej w wielu dziedzinach regionalnej gospodarki w formie telepracy mogłaby znacznie ograniczyć straty i przede wszystkim ułatwić mieszkańcom bieżące funkcjonowanie.

Interwencja w celu szczegółowym (d) przyczyni się między innymi do:

- podniesienia zdolności adaptacyjnych przedsiębiorstw i pracowników do zmian zachodzących w otoczeniu społeczno-gospodarczym, także w wyniku w sytuacji kryzysowych spowodowanych np. pandemią;-
- podniesienia kompetencji i umiejętności pracowników przedsiębiorstw, co może przyczynić się do wydłużenia okresu aktywności zawodowej na rynku pracy;
- podniesienia sprawności i elastyczności zarządzania przedsiębiorstwem, w szczególności zarządzania wiekiem
- przechodzenia z krótkoterminowego zatrudnienia do zatrudnienia stałego, opartego o przepisy KP w związku z podwyższeniem atrakcyjności pracowników na rynku pracy
- ograniczenia rezygnacji z zatrudnienia z powodu choroby
- wydłuży czas aktywności zawodowej w dobrym zdrowiu
- godzenia ról życiowych poprzez promowanie i ułatwienie organizowania miejsc telepracy w sektorze prywatnym

Projekty realizowane w ramach celu szczegółowego (d) przyczyniają się do realizacji Strategii rozwoju województwa mazowieckiego do 2030 roku. Uzyskanie wsparcia na tożsamy typ wsparcia z innych źródeł uniemożliwia otrzymanie wsparcia w FEM 2021-2027.

Powyższe przedsięwzięcia w zakresie usług zdrowotnych przyczynią się do realizacji celów wskazanych w dokumencie: *Zdrowa przyszłość. Ramy strategiczne rozwoju na lata 2021- 2027, z perspektywą do 2030 r.*, jak również rekomendacji określonych w Planie transformacji systemu opieki zdrowotnej województwa mazowieckiego.

Główne grupy docelowe

- pracownicy,
- pracodawcy,
- osoby w wieku aktywności zawodowej z grup ryzyka wynikających z epidemiologii,
- osoby wymagające rehabilitacji/ fizjoterapii,
- podmioty lecznicze.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W interwencji, w typie projektu *Przystosowanie pracowników i przedsiębiorców do zmian* przewiduje się przyjmowanie od organizatorów usług rozwojowych i pracodawców obowiązkowej deklaracji o spełnieniu zasady równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji. Deklaracja weryfikowana będzie na poziomie operatora i jej spełnienie warunkować będzie zlecenie prowadzenia usługi rozwojowej danemu organizatorowi i kwalifikowanie wniosku pracodawcy do dofinansowania z EFS+. Przewidziane są szkolenia dla organizatorów usług rozwojowych i pracodawców na temat zasady równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji i jej implementacji w projektach dofinansowanych z EFS+. Przewiduje się także przeprowadzanie weryfikacyjnych kontroli sprawdzających rzetelność złożonych deklaracji przed i w trakcie trwania świadczonej usługi rozwojowej.

W interwencji, w typie projektu *Wdrażanie programów zdrowotnych służących przeciwdziałaniu dezaktywacji zawodowej oraz aktywnemu i zdrowemu starzeniu się i Wsparcie pracodawców z sektora prywatnego we wprowadzaniu telepracy*, na poziomie kryteriów wyboru projektów, planuje się zapewnienie równego dostępu do udziału w projektach wszystkim osobom wpisującym się w zakres interwencji. Ujęcie zasady niedyskryminacji, równości i włączenia społecznego zapisane będzie na poziomie kryteriów wyboru projektu obowiązkowych dla każdego projektu i dotyczyć będzie wszystkich etapów realizacji projektów tj. przygotowania, realizacji, monitorowania, oceny i kontroli. Od spełnienia tych kryteriów uzależnione będzie dopuszczenie projektu do dalszego etapu oceny. Planowane są szkolenia dla wnioskodawców na temat zasady równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji oraz jej implementacji w projektach dofinansowanych z EFS+ a także obowiązkowe stosowanie w projektach standardów dostępności opracowanych w latach 2014-2020 z ich bieżącymi aktualizacjami. Na wszystkich etapach realizacji interwencji jako obowiązkowe będzie stosowanie Karty Praw Podstawowych.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Planowane interwencje będą realizowane na obszarze całego województwa z uwzględnieniem podziału na region Mazowiecki regionalny oraz region Warszawski stołeczny. Preferencje mogą mieć projekty zlokalizowane w średnich i małych miastach w szczególności zagrożonych utratą funkcji gospodarczych i społecznych. Priorytety mogą być też skierowane do projektów zlokalizowanych na obszarach strategicznej interwencji (OSI) wyznaczonych w KSRR i wynikających ze Strategii Województwa Mazowieckiego.

W ramach celu dopuszcza się realizację przedsięwzięć poprzez IIT. Ewentualne preferencje muszą być zgodne z Mapami Potrzeb Zdrowotnych dla Mazowsza oraz z dokumentem: *Zdrowa przyszłość. Ramy strategiczne rozwoju systemu ochrony zdrowia na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030 r.* i strategią deinstytucjonalizacji w zakresie opieki zdrowotnej.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

W interwencji nie planuje się zastosowania działań międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

Do ewentualnego uzupełnienia na dalszym etapie prac.

WSKAŹNIKI

Tabela 2: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
V	4(d)	EFS+	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	C3P24	Liczba pracowników mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw (w tym spółdzielni i przedsiębiorstw społecznych) objętych usługą rozwojową)	osoby	1 631 (RWS)/ 1 173 (RMR)	8 154 (RWS)/ 5 863 (RMR)

Tabela 3: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
V	4(d)	EFS+	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	C3R1	Liczba pracowników mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw (w tym spółdzielni i przedsiębiorstw społecznych), którzy uzyskali kwalifikacje w wyniku uczestnictwa w usłudze rozwojowej (osoby)	osoby	0	2021	7 747 (RWS)/ 5 570 (RMR)	SL2021	nie dotyczy
V	4(d)	EFS+	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	C3R1	Liczba pracowników mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw (w tym spółdzielni i przedsiębiorstw społecznych), którzy uzyskali kwalifikacje w wyniku uczestnictwa w usłudze rozwojowej (osoby)	osoby	0	2021	7 747 (RWS)/ 5 570 (RMR)	SL2021	nie dotyczy

INDYKATYWNY PODZIAŁ ZAPROGRAMOWANYCH ZASOBÓW (UE) WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI

Tabela 4. Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
V	EFS+	Lepiej rozwinięte	4(d)	146. Wsparcie na rzecz przystosowywania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian	12 150 000
V	EFS+	Lepiej rozwinięte	4(d)	do uzupełnienia	1 500 000
V	EFS+	Lepiej rozwinięte	4(d)	do uzupełnienia	2 950 000
V	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(d)	146. Wsparcie na rzecz przystosowywania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian	14 850 000
V	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(d)	do uzupełnienia	1 500 000
V	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(d)	do uzupełnienia	4 250 000

Tabela 5. Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
V	EFS+	Lepiej rozwinięte	4(d)	01. Dotacja	16 600 000
V	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(d)	01. Dotacja	20 600 000

Tabela 6. Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
V	EFS+	Lepiej rozwinięte	4(d)	do uzupełnienia	16 600 000
V	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(d)	do uzupełnienia	20 600 000

Tabela 7. Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
V	EFS+	Lepiej rozwinięte	4(d)	do uzupełnienia	16 600 000
V	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(d)	do uzupełnienia	20 600 000

Tabela 8. Wymiar 7 – wymiar „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR, Funduszu Spójności i FST

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
V	EFS+	Lepiej rozwinięte	4(d)	do uzupełnienia	16 600 000
V	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(d)	do uzupełnienia	20 600 000

2.1.6. Priorytet VI – Nowoczesna i dostępna edukacja na Mazowszu

2.1.6.1. Cel szczegółowy 4(f) *wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami*

INTERWENCJE W RAMACH FUNDUSZY

Powiązane rodzaje działań

W ramach CS 4(f) planowana jest realizacja następujących przedsięwzięć:

- **Podniesienie jakości edukacji przedszkolnej**

Wychowaniem przedszkolnym na Mazowszu objętych jest 93,5% dzieci w wieku 3-5 lat, niemniej jednak zaznacza się nierównomierną dostępność do przedszkoli w miastach (ok. 105%) i na obszarach wiejskich (ok. 72%). Z placówek zlokalizowanych w miastach korzystają również dzieci z obszarów wiejskich. W RMR dostępność do placówek jest gorsza, zwłaszcza w powiatach zwolenkim i sierpeckim, w których na 1 miejsce przypada więcej niż 2 dzieci (BDL GUS stan na 2019 r.). Jednym z najważniejszych wyzwań społecznych, związanych z rozwojem kapitału ludzkiego w regionie, w długiej perspektywie, jest zwiększenie wskaźnika upowszechnienia edukacji przedszkolnej, przy jednoczesnym zwiększeniu jakości i dostępności tej formy edukacji, ze szczególnym uwzględnieniem edukacji włączającej na wzór modelu „Dostępna szkoła”.

Wsparcie będzie kierowane na tworzenie dostępnych dla wszystkich dzieci miejsc przedszkolnych, w szczególności na obszarach, gdzie występują rzeczywiste deficyty i potrzeby na tego typu usługi.

- Planuje się także wsparcie w zakresie poszerzenia oferty edukacyjnej placówki poprzez zajęcia dodatkowe dla dzieci. Priorytetem będą zajęcia rozwijające kompetencje kluczowe dzieci, zajęcia wspierające rozwój psychofizyczny, zajęcia specjalistyczne oraz rozwijające uzdolnienia i zainteresowania dzieci, w tym w szczególności dzieci ze stwierdzonymi deficytami rozwojowymi i niepełnosprawnością. Dla realizacji zakładanego zakresu interwencji niezbędne będzie również podnoszenie umiejętności i kwalifikacji zawodowych kadry pedagogicznej i niepedagogicznej oraz zarządzającej. Planuje się także działania polegające na eliminowaniu barier architektonicznych w budynkach ośrodków wychowania przedszkolnego oraz dostosowaniu infrastrukturalnym tych placówek do potrzeb wszystkich dzieci. **Rozwój kompetencji kluczowych i umiejętności niezbędnych na rynku pracy uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych ogólnokształcących**

W ramach wsparcia edukacji ogólnej (podstawowej i ponadpodstawowej) będą realizowane projekty ukierunkowane na podniesienie jakości edukacji, obejmujące rozwój kompetencji kluczowych, społecznych i społeczno-emocjonalnych uczniów mających na celu podniesienie świadomości w zakresie planowania ścieżki zawodowej, a także wspieranie podnoszenia kwalifikacji zawodowych nauczycieli, w zakresie uzupełniającym do wsparcia realizowanego z programów krajowych.

Przewiduje się możliwość finansowania zajęć dodatkowych, w tym pozaszkolnych form edukacji służących rozwojowi kompetencji, umiejętności, uzdolnień oraz zainteresowań uczniów.

Ze względu na wyzwania związane z prowadzeniem edukacji na odległość, obok wsparcia w zakresie rozwijania u uczniów kompetencji kluczowych, planuje się także kontynuację wsparcia w zakresie wyposażenia pracowni przedmiotowych oraz sprzętu ułatwiającego zdalną edukację dla szkół, które dotychczas nie korzystały z ww. wsparcia i tylko jako uzupełniający element projektu. Wsparciem zostanie objęte również wdrażanie edukacji włączającej, z wykorzystaniem modelu „Dostępna szkoła”. Celem realizowanych działań będzie wspólne kształcenie i wychowywanie uczniów uwzględniające zróżnicowanie ich potrzeb edukacyjnych i rozwojowych, umożliwiające im rozwój, postępy w nauce, uczestnictwo i włączenie społeczne. Wsparcie edukacji włączającej będzie polegało przede wszystkim na zapewnieniu odpowiedniego wyposażenia szkół, dofinansowaniu rozwoju

kompetencji kadr pedagogicznych, realizacji programów dla uczniów sprawnych i ich rodziców, w celu przygotowania ich do wspólnej edukacji z kolegami z niepełnosprawnościami oraz przeciwdziałania zrachowaniom dyskryminacyjnym. Planuje się również bezpośrednie wsparcie uczniów poprzez zapewnienie usług asystenckich oraz rozwijanie kompetencji, umiejętności, uzdolnień, zainteresowań uczniów poza edukacją formalną. Działania w zakresie edukacji włączającej będą skierowane także do uczniów, którzy doświadczają ubóstwa, ograniczeń w edukacji w związku z przynależnością do mniejszości narodowościowych lub etnicznych, są dziećmi migrantów, lub dysponują szczególnymi zdolnościami. W ramach interwencji przewidziano wsparcie szkół także poprzez działania rehabilitacyjno-kompensacyjne na rzecz uczniów z niepełnosprawnościami oraz ich rodzin w środowisku szkolnym i pozaszkolnym, działania w zakresie pomocy psychologiczno-pedagogicznej na rzecz wczesnej diagnostyki i interwencji. Istotne są działania w zakresie kształtowania postaw społecznych i wiedzy o potrzebach osób z niepełnosprawnością. Wsparciem zostaną objęci również nauczyciele, inni przedstawiciele kadr pedagogicznych i niepedagogicznych oraz dyrektorzy szkół i placówek systemu oświaty w zakresie edukacji włączającej, w tym w zakresie współpracy, wymiany wiedzy i doświadczeń z nauczycielami z placówek specjalnych. Planuje się także działania polegające na eliminowaniu barier architektonicznych w budynkach szkół oraz dostosowaniu infrastrukturalnym tych placówek do realizacji kształcenia wszystkich uczniów.

Zgodnie ze ZSU szczególnie istotna dla rozwoju gospodarczego, społecznego, naukowego i kulturalnego jest pomoc dla uczniów szczególnie uzdolnionych. W związku z powyższym, planuje się realizację programów stypendialnych, których działania wpłyną na wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów i pozwolą na rozwijanie zdolności, zmotywują do dalszej nauki i rozwoju. Wsparcie stypendialne realizowane będzie w trybie niekonkurencyjnym przez UMWM.

W procesie podejmowania decyzji edukacyjnych i zawodowych kluczową rolę odgrywa efektywne i wysokiej jakości doradztwo zawodowe. Dlatego też planuje się realizację działań z zakresu rozwoju doradztwa zawodowego dla uczniów oraz szkolenia dla nauczycieli, pedagogów i psychologów. ZSU 2030 (część szczegółowa) wskazuje doradztwo zawodowe jako jeden z kluczowych obszarów dla rozwijania i wykorzystywania umiejętności.

➤ **Wsparcie szkół prowadzących kształcenie zawodowe w ramach kompleksowych programów rozwojowych**

Planuje się realizację projektów mających na celu lepsze dostosowanie kształcenia w systemie szkolnictwa branżowego do potrzeb regionalnego rynku pracy, tak aby szkoły prowadzące kształcenie zawodowe edukowały uczniów zgodnie z bieżącym i przewidywanym zapotrzebowaniem pracodawców na określone kwalifikacje. Projekty te będą również przewidywały współpracę z pracodawcami. Oczekuje się, że dzięki realizowanym interwencjom na rynek pracy wejdą absolwenci szkół prowadzących kształcenie zawodowe z kompetencjami dostosowanymi do potrzeb rynku pracy, z doświadczeniem zdobytym dzięki stażom uczniowskim, które będą rozliczane w oparciu o stawkę jednostkową. Przewiduje się także tworzenie klas patronackich. Prognoza Barometr Zawodów w WM, w kolejnych edycjach wskazuje na utrzymujące się zapotrzebowanie na pracowników w branżach: budowlanej, medycznej i produkcyjnej.

Kierunek rozwoju kwalifikacji zdobywanych w ramach kształcenia zawodowego będzie zgodny z założonym rozwojem regionu, w tym z inteligentnymi specjalizacjami. Środki przeznaczone będą również na kształtowanie u uczniów kompetencji kluczowych, w tym m.in. przedsiębiorczych, społecznych i cyfrowych. Planuje się także działania przyczyniające się do wyrównywania szans edukacyjnych uczniów z niepełnosprawnościami, uwzględniające zróżnicowanie ich potrzeb edukacyjnych i rozwojowych, umożliwiające im rozwój, postępy w nauce, uczestnictwo i włączenie społeczne, poprzez wdrażanie skutecznej edukacji włączającej, z wykorzystaniem modelu „Dostępna szkoła”, obejmującej bezpośrednie wsparcie uczniów, ale także wyposażenie, wsparcie kompetencji nauczycieli, kadr pedagogicznych i niepedagogicznych oraz dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowe.

Elementem projektu będzie mogło być również wyposażenie pracowni, w których prowadzone są zajęcia praktyczne.

Zwiększenie dostępu i jakości doradztwa edukacyjnego i zawodowego na wszystkich poziomach kształcenia wskazano jako priorytetowe działanie w Wytycznych KE dla Polski 2019. Pomimo

wprowadzenia regulacji prawnych w zakresie doradztwa zawodowego, niezbędna jest intensyfikacja działań adresowanych do szkół prowadzących kształcenie zawodowe. Planuje się realizację działań z zakresu rozwoju doradztwa zawodowego dla uczniów oraz szkolenia dla nauczycieli, pedagogów i psychologów. ZSU 2030 (część szczegółowa) wskazuje doradztwo zawodowe jako jeden z kluczowych obszarów dla rozwijania i wykorzystywania umiejętności.

Celem wsparcia uczniów szczególnie uzdolnionych przewiduje się także wsparcie stypendialne dla uczniów szkół prowadzących kształcenie zawodowe, realizowane w trybie niekonkurencyjnym przez UMWM. Program stypendialny dla uzdolnionych uczniów szkół prowadzących kształcenie zawodowe przyczyni się do niwelowania barier w dostępie do edukacji i będzie skierowany głównie do uczniów z obszarów wiejskich i miast średnich.

Wsparcie szkół prowadzących kształcenie zawodowe będzie realizowane z uwzględnieniem kierunków działania ujętych w ZSU.

Główne grupy docelowe

- dzieci w wieku przedszkolnym oraz ich rodzice/opiekunowie
- nauczyciele i pracownicy ośrodków wychowania przedszkolnego
- dzieci i młodzież szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne
- nauczyciele i pracownicy szkół i placówek systemu oświaty, z wyłączeniem szkół dla dorosłych i szkół policealnych
- uczniowie/słuchacze szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe i ustawiczne, w tym również młodociani pracownicy
- nauczyciele kształcenia zawodowego, instruktorzy praktycznej nauki zawodu szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe
- nauczyciele i specjaliści z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego
- przedszkola, oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych oraz inne formy wychowania przedszkolnego (w tym specjalne, integracyjne) i ich organy prowadzące
- szkoły i placówki systemu oświaty i ich organy prowadzące
- szkoły i placówki systemu oświaty prowadzące kształcenie zawodowe i ustawiczne i ich organy prowadzące
- Centra Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego i inne podmioty realizujące zadania CKZiU i ich organy prowadzące organizacje pozarządowe
- JST (w tym wszystkie jednostki organizacyjne JST np. spółki komunalne, szkoły, instytucje kultury), ich związki i stowarzyszenia

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Zgodnie z równościowymi zasadami horyzontalnymi, realizującymi postanowienia rozporządzenia ogólnego, państwa członkowskie mają obowiązek podjęcia działań w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.

W tym celu szczegółowym zakłada się wsparcie dla dzieci w wieku przedszkolnym, uczniów, nauczycieli i szkół, którego rezultatem będzie rozwój umiejętności wśród jego odbiorców.

Jednocześnie interwencja przewiduje prowadzenie skutecznej edukacji włączającej dzieci i młodzieży, doświadczających ograniczeń w samodzielnym funkcjonowaniu w środowisku szkolnym.

We wszystkich typach projektów, na poziomie kryteriów wyboru projektów, planuje się zapewnienie równego dostępu do udziału w projektach wszystkim osobom wpisującym się w zakres interwencji. Z kolei zasada niedyskryminacji, równości i włączenia społecznego będzie realizowana na poziomie kryteriów wyboru projektu, obowiązkowych dla każdego projektu i dotyczyć będzie wszystkich etapów ich wdrażania, tj. przygotowania, realizacji, monitorowania i kontroli. Od spełnienia tych kryteriów uzależnione będzie dopuszczenie projektu do dalszego etapu oceny. Planowane są także szkolenia dla potencjalnych beneficjentów w zakresie zasady równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji oraz jej implementacji w projektach dofinansowanych z EFS+. Planowane jest także

obowiązkowe stosowanie w projektach standardów dostępności opracowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 wraz z ich bieżącymi aktualizacjami.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Planowane interwencje będą realizowane na obszarze całego województwa z uwzględnieniem podziału na RMR oraz RWS. Preferencje mogą mieć projekty zlokalizowane w średnich i małych miastach w szczególności zagrożonych utratą funkcji gospodarczych i społecznych. Priorytety mogą być też skierowane do projektów zlokalizowanych w ramach OSI wyznaczonych w KSRR i wynikających ze SR WM 2030.

W ramach celu dopuszcza się realizację przedsięwzięć poprzez IIT i ZIT.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Do ewentualnego uzupełnienia na dalszym etapie prac.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

Do ewentualnego uzupełnienia na dalszym etapie prac.

WSKAŹNIKI

Tabela 2: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
VI	4(f)	EFS+	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	PLFCO03	Liczba uczniów objętych wsparciem	osoby	6 062 (RWS)/14 079 (RMR)	33 679 (RWS)/78 215 (RMR)
VI	4(f)	EFS+	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	PLFCR04	Liczba uczniów uczestniczących w stażach uczniowskich	osoby	147 (RWS)/147 (RMR)	815 (RWS)/819 (RMR)

Tabela 3: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
VI	4(f)	EFS+	Lepiej rozwinięty/ Słabiej rozwinięty	PLFCR01	Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje lub umiejętności uniwersalne po opuszczeniu programu	osoby	52%	2021	23 596 (RWS)/46 787 (RMR)	SL2021	nie dotyczy

INDYKATYWNY PODZIAŁ ZAPROGRAMOWANYCH ZASOBÓW (UE) WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI

Tabela 4. Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
VI	EFS+	Lepiej rozwinięte	4(f)	do uzupełnienia	33 114 735
VI	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(f)	do uzupełnienia	94 076 371

Tabela 5. Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
VI	EFS+	Lepiej rozwinięte	4(f)	do uzupełnienia	33 114 735
VI	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(f)	do uzupełnienia	94 076 371

Tabela 6. Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
VI	EFS+	Lepiej rozwinięte	4(f)	do uzupełnienia	33 114 735
VI	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(f)	do uzupełnienia	94 076 371

Tabela 7. Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
VI	EFS+	Lepiej rozwinięte	4(f)	do uzupełnienia	33 114 735
VI	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(f)	do uzupełnienia	94 076 371

Tabela 8. Wymiar 7 – wymiar „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR, Funduszu Spójności i FST

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
VI	EFS+	Lepiej rozwinięte	4(f)	do uzupełnienia	33 114 735
VI	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(f)	do uzupełnienia	94 076 371

2.1.6.2. Cel szczegółowy 4(g) wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej

INTERWENCJE W RAMACH FUNDUSZY

Powiązane rodzaje działań

W CS 4(g) planowana jest realizacja następujących działań w zakresie zwiększenia aktywności edukacyjnej osób dorosłych:

- **Wsparcie poprzez usługi rozwojowe w ramach PSF kształcenia zawodowego osób dorosłych, które chcą z własnej inicjatywy zdobyć nowe umiejętności, uzyskać dodatkowe kwalifikacje w wyniku potwierdzenia umiejętności zdobytych poza edukacją formalną, przy wykorzystaniu usług dostępnych w BUR.**

Wyzwaniem dla regionu jest niewystarczające w stosunku do potrzeb rynku pracy zainteresowanie mieszkańców kształceniem zawodowym i ustawicznym. Tymczasem, kwalifikacje i umiejętności nieadekwatne do potrzeb rynku pracy skutkują trudnościami z zatrudnieniem, jego utrzymaniem lub zmianą. Wsparcie osób dorosłych w zakresie podnoszenia kwalifikacji zawodowych, poprzez zdobycie nowych umiejętności przyczyni się nie tylko do poprawy sytuacji tych osób na rynku pracy, ale także do zmiany ich nastawienia do uczenia się w dorosłym życiu. Wsparcie realizowane będzie zgodnie z założeniami ZSK.

Realizacja celu szczegółowego stanowić będzie odpowiedź na dynamicznie zmieniającą się sytuację na rynku pracy. Pracodawcy poszukują obecnie wykwalifikowanych pracowników, przygotowanych do pracy z wykorzystaniem nowoczesnych technologii, gotowych do ciągłego doksztalcania się i podnoszenia kompetencji zawodowych, otwartych na wyzwania jakie stawia nowoczesna gospodarka oparta na wiedzy.

W tym celu osoby dorosłe otrzymają dostęp do szkoleń i kursów z wykorzystaniem systemu Bazy Usług Rozwojowych. Wsparcie realizowane będzie przez Operatorów, wyłonionych w trybie konkurencyjnym.

Badania wskazują, że w Polsce nadal istnieje przeświadczenie o wyższości edukacji formalnej nad pozaformalną i nieformalną¹. W celu przeciwdziałania temu zjawisku zostaną podjęte działania na rzecz zwiększenia walidacji i certyfikacji kwalifikacji zdobytych na drodze pozaformalnego i nieformalnego kształcenia. Dorośli mieszkańcy regionu będą mogli formalnie potwierdzić swoje umiejętności zdobyte na drodze pozaformalnego i nieformalnego kształcenia w ramach Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji. Jest to szczególnie istotna kwestia dla osób, które zdobyły umiejętności i kwalifikacje w zawodzie innym, niż wyuczony i posiadają kompetencje poszukiwane na rynku pracy, ale nie mogą ich oficjalnie potwierdzić przed potencjalnym pracodawcą.

Zgodnie z zaleceniem Rady UE walidacja uczenia się pozaformalnego i nieformalnego powinna być wsparta odpowiednim doradztwem i poradnictwem oraz być łatwo dostępna².

- **Wsparcie realizowane poza systemem BUR i PSF w zakresie nabywania podstawowych kompetencji i umiejętności, w tym cyfrowych dla grup wykluczonych cyfrowo³**

¹ Independent national experts network in the area of adult education/adult skills, Full Country Report – Poland, 2018

² ZALECENIE RADY z dnia 20 grudnia 2012 r. w sprawie walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego (2012/C 398/01)

³ Realizowane poza systemem BUR i PSF umożliwiające wdrażanie Upskilling pathways – ścieżek poprawy umiejętności. Zalecenie w sprawie ścieżek poprawy umiejętności: Nowe możliwości dla dorosłych przyjęte przez Radę Unii Europejskiej 19 XII 2016 r., zakłada wsparcie edukacyjne osób dorosłych o niskich umiejętnościach podstawowych, rozumianych jako: rozumienie i tworzenie informacji, rozumowanie matematyczne, umiejętności cyfrowe oraz kompetencje społeczne realizowane 3-stopniowo poprzez: 1) ocenę umiejętności, 2) ofertę edukacyjną i 3) walidację.

Podjęmowane będą przedsięwzięcia ukierunkowane na rzecz poprawy umiejętności podstawowych (literacy – czytanie i rozumienie tekstu, numeracy – liczenie i rozumowanie matematyczne, ICT – Technologie Informacyjno-Komunikacyjne) i innych ogólnych umiejętności, które są na zbyt niskim poziomie. Jest to szczególnie istotne w kontekście zachodzących w regionie przemian demograficznych (postępujące starzenie się zasobów pracy) i konieczności zwiększenia aktywności zawodowej przez dorosłych mieszkańców regionu.

Zgodnie z Zaleceniem Rady Unii Europejskiej z 19 grudnia 2016 r. w sprawie ścieżek poprawy umiejętności: nowe możliwości dla dorosłych (2016/C 484/01) każdy musi posiadać zestaw umiejętności, wiedzy i kompetencji, w tym wystarczający poziom umiejętności czytania i pisania, umiejętności rozumowania matematycznego i kompetencji cyfrowych, aby móc w pełni realizować swój potencjał, odgrywać aktywną rolę w społeczeństwie i realizować swoje obowiązki społeczne i obywatelskie. Interwencje planowane do realizacji w niniejszym obszarze są odpowiedzią na ww. zalecenia, służą zwiększeniu uczestnictwa osób dorosłych w uczeniu się przez całe życie poprzez podnoszenie kompetencji kluczowych i umiejętności, w szczególności kompetencji językowych, cyfrowych oraz interpersonalnych. Aktualizacja i nabywanie umiejętności służy wzmocnieniu pozycji na rynku pracy i budowaniu nawyku uczenia się przez całe życie.

Kompetencje językowe wpływają na wyższy poziom mobilności pracowników i zwiększenie konkurencyjności gospodarki. Zgodnie z wynikami badania Kształcenie dorosłych w 2016 r. ponad 2/3 badanej populacji osób w wieku 18-69 lat deklaruowało znajomość jakiegokolwiek języka obcego (38,7% ogółu respondentów określała swoje umiejętności językowe na poziomie podstawowym). Obecnie akcentuje się wzrost znaczenia tzw. „kompetencji miękkich”. Z Bilansu Kapitału Ludzkiego (2018) wynika, iż w średnich i dużych firmach najbardziej ceni się u pracowników trzy kategorie kompetencji: samoorganizacyjne (odpowiedzialność, zarządzanie czasem i terminowość), interpersonalne (bycie komunikatywnym i jasne przekazywanie myśli), oraz kognitywne (uczenie się nowych rzeczy, pomysłowość, kreatywność, analiza informacji i wyciągania wniosków). Kompetencje te są cenione bez względu na zawód¹.

W obszarze kształcenia ustawicznego działania w dalszym ciągu koncentrować się będą na rozwoju kompetencji cyfrowych wśród dorosłych mieszkańców województwa. Zdobycie umiejętności cyfrowych ma kluczowe znaczenie dla nadążania za zmianami technologicznymi. Nacisk zostanie położony na podstawowe kompetencje cyfrowe dla grup wykluczonych cyfrowo oraz doskonalenie kompetencji cyfrowych. Środki EFS zostaną przeznaczone na wsparcie osób z grup defaworyzowanych, czyli wykazujących największą lukę kompetencyjną i posiadających największe potrzeby w dostępie do edukacji. Działania skierowane dla osób o niskich umiejętnościach będą miały na celu dopasowanie szkoleń do ich potrzeb zawodowych i specyficznych deficytów kompetencyjnych, zgodnie z popytowym modelem indywidualnych ścieżek poprawy umiejętności. Konieczność stworzenia atrakcyjnej i elastycznej oferty wsparcia dorosłych o niskim poziomie umiejętności, w tym działania umożliwiające zmianę zawodu, zostały także wskazane w SROR jako kluczowe dla poprawy jakości kapitału ludzkiego w Polsce.

➤ **Kształcenie podyplomowe i doskonalenie zawodowe osób wykonujących zawody niemedyczne w obszarach istotnych z punktu widzenia funkcjonowania systemu ochrony zdrowia.**²

Główne grupy docelowe

- osoby dorosłe, zgłaszające z własnej inicjatywy chęć podniesienia swoich kwalifikacji/ kompetencji lub przekwalifikowania się, za pośrednictwem BUR,
- osoby dorosłe, zainteresowane z własnej inicjatywy wsparciem w zakresie kompetencji podstawowych, realizowanym poza BUR,

¹ Aktywność zawodowa i edukacyjna dorosłych Polaków wobec wyzwań współczesnej gospodarki Raport podsumowujący VI edycje badania BKL w latach 2017–2018

² uwzględnienie typu projektu uzależnione od linii demarkacyjnej

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Zgodnie z równościowymi zasadami horyzontalnymi, realizującymi postanowienia rozporządzenia ogólnego, państwa członkowskie mają obowiązek podjęcia działań w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.

Działania zaplanowane w celu szczegółowym będą wspierać proces uczenia się przez całe życie, poprzez realizację usług rozwojowych, rozwój podstawowych kompetencji wśród osób dorosłych, w tym dla grup wykluczonych cyfrowo.

We wszystkich typach projektów, na poziomie kryteriów wyboru projektów, planuje się zapewnienie równego dostępu do udziału w projektach wszystkim osobom wpisującym się w zakres interwencji. Z kolei zasada niedyskryminacji, równości i włączenia społecznego będzie realizowana na poziomie kryteriów wyboru projektu, obowiązkowych dla każdego projektu i dotyczyć będzie wszystkich etapów ich wdrażania, tj. przygotowania, realizacji, monitorowania i kontroli. Od spełnienia tych kryteriów uzależnione będzie dopuszczenie projektu do dalszego etapu oceny. Planowane są także szkolenia dla potencjalnych beneficjentów w zakresie zasady równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji oraz jej implementacji w projektach dofinansowanych z EFS+. Przewiduje się również obowiązkowe stosowanie w projektach standardów dostępności opracowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 wraz z ich bieżącymi aktualizacjami.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Planowane interwencje będą realizowane na obszarze całego województwa z uwzględnieniem podziału na RMR oraz RWS. Preferencje mogą mieć projekty zlokalizowane w średnich i małych miastach w szczególności zagrożonych utratą funkcji gospodarczych i społecznych. Priorytety mogą być też skierowane do projektów zlokalizowanych w ramach OSI wyznaczonych w KSRR i wynikających ze SR WM 2030. W ramach celu dopuszcza się realizację przedsięwzięć poprzez IIT.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Do ewentualnego uzupełnienia na dalszym etapie prac.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

Do ewentualnego uzupełnienia na dalszym etapie prac.

WSKAŹNIKI

Tabela 2: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
VI	4(g)	EFS+	Lepiej rozwinięty/ Słabiej rozwinięty	PLGCO01	Liczba osób dorosłych objętych usługami rozwojowymi	osoby	1 182 (RWS)/1 780 (RMR)	6 568 (RWS)/9 886 (RMR)
VI	4(g)	EFS+	Lepiej rozwinięty/ Słabiej rozwinięty	PLGCO03	Liczba osób dorosłych objętych wsparciem w zakresie kompetencji podstawowych, realizowanym poza Bazą Usług Rozwojowych	osoby	2 197 (RWS)/3 307 (RMR)	12 206 (RWS)/18 371 (RMR)

Tabela 3: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
VI	4(g)	EFS+	Lepiej rozwinięty/ Słabiej rozwinięty	PLGCR01	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu	osoby	73%	2020	13 705 (RWS)/20 628 (RMR)	SL2021	nie dotyczy

INDYKATYWNY PODZIAŁ ZAPROGRAMOWANYCH ZASOBÓW (UE) WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI

Tabela 4. Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
VI	EFS+	Lepiej rozwinięte	4(g)	do uzupełnienia	13 703 000
VI	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(g)	do uzupełnienia	35 062 000

Tabela 5. Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
VI	EFS+	Lepiej rozwinięte	4(g)	do uzupełnienia	13 703 000
VI	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(g)	do uzupełnienia	35 062 000

Tabela 6. Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
VI	EFS+	Lepiej rozwinięte	4(g)	do uzupełnienia	13 703 000
VI	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(g)	do uzupełnienia	35 062 000

Tabela 7. Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
VI	EFS+	Lepiej rozwinięte	4(g)	do uzupełnienia	13 703 000
VI	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(g)	do uzupełnienia	35 062 000

Tabela 8. Wymiar 7 – wymiar „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR, Funduszu Spójności i FST

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
VI	EFS+	Lepiej rozwinięte	4(g)	do uzupełnienia	13 703 000
VI	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(g)	do uzupełnienia	35 062 000

2.1.7. Priorytet VII – Aktywna integracja oraz rozwój usług społecznych i zdrowotnych na Mazowszu

Ten priorytet dotyczy wsparcia dla osób najbardziej potrzebujących w ramach celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. l) rozporządzenia w sprawie EFS+.

2.1.7.1. Cel szczegółowy 4(h) wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji

INTERWENCJE W RAMACH FUNDUSZY

Powiązane rodzaje działań

W ramach CS 4(h) planowane będą do realizacji, w szczególności, następujące typy projektów:

➤ **aktywizacja społeczna i zawodowa osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym przy zastosowaniu usług aktywnej integracji o charakterze społecznym, zawodowym, edukacyjnym i zdrowotnym**

Wsparciem będą obejmowane całe rodziny, należące do grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, czyli te których członkowie doświadczają silniejszych barier wejścia na rynek pracy, dlatego niezbędna jest koncentracja na działaniach mających na celu integrację społeczną. Interwencja będzie realizowana poprzez wdrażanie kompleksowych i zindywidualizowanych programów ukierunkowanych na aktywizację społeczną i zawodową osób w najtrudniejszej sytuacji społeczno-ekonomicznej z wykorzystaniem instrumentów aktywizacji:

- społecznej, w celu nabycia, przywrócenia lub wzmocnienia kompetencji społecznych, zaradności, samodzielności i aktywności społecznej,
- zawodowej, w celu pomocy w podjęciu decyzji dotyczącej wyboru lub zmiany zawodu, wyposażenia w kompetencje i kwalifikacje zawodowe oraz umiejętności pożądane na rynku pracy, jak również pomoc w utrzymaniu zatrudnienia,
- edukacyjnej, w celu wzrostu poziomu wykształcenia, dostosowania wykształcenia do potrzeb rynku pracy,
- zdrowotnej, o ile będą one bezpośrednio związane z osiągnięciem celów przypisanych do ścieżki reintegracji, mające na celu wyeliminowanie lub złagodzenie barier zdrowotnych utrudniających funkcjonowanie w społeczeństwie lub powodujących oddalenie od rynku pracy.

Powyższe instrumenty będą mogły zostać uzupełnione o działania poprawiające warunki mieszkaniowe, w celu poprawy jakości życia oraz wzrost kompetencji rodzin w zakresie spędzania czasu wolnego oraz udziału w kulturze, w celu wzmocnienia rodzinnych więzi.

W uzasadnionych przypadkach planowane jest także wsparcie transportowe dla osób wykluczonych komunikacyjnie.

Podejmowane będą także działania mające na celu utrzymanie pracy lub zatrudnienie lepszej jakości, dające poczucie stabilności i trwałości.

Ponieważ istotnym problemem jest też występowanie dużej liczby osób biernych zawodowo i osób z niskim dochodem oraz osób niemogących zaspokoić w wystarczającym stopniu potrzeb materialnych, dlatego też skoncentrowano się na działaniach mających na celu zatrudnianie osób na miejscach pracy „lepszej jakości”, w tym np. tworzonych w ramach PS.

➤ **aktywizacja społeczna i zawodowa w ramach podmiotów integracji społecznej (CIS, KIS, WTZ, ZAZ)**

Wspierane będą usługi świadczone przez podmioty integracji społecznej, takie jak centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej, zakłady aktywności zawodowej i warsztaty terapii zajęciowej. Podmioty te świadczą kompleksowe usługi społeczno-zawodowe, osiągając wysoką skuteczność w poprawie sytuacji osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym na rynku pracy, a ponadto mogą stać się jednym z głównych dostawców wielu usług społecznych.

Wsparcie dotyczyło będzie tworzenia nowych oraz rozszerzenia działalności istniejących podmiotów.

Planowane jest udzielanie wsparcia na obszarach, które zgłaszają zapotrzebowanie na tworzenie oraz rozwój już istniejących CIS, KIS, WTZ, ZAZ.

Dofinansowane będą działania mające na celu:

- analizę oraz wybór profilu tworzonej lub rozwijanej działalności z uwzględnieniem lokalnych potrzeb (uczestników oraz rynku),
- realizację komponentu wspierającego proces reintegracji uczestników,
- przystosowanie do potrzeb uczestników zajęć pomieszczeń przeznaczonych na reintegrację zawodową i społeczną,
- wyposażenie pomieszczeń oraz przygotowanie stanowisk pracy, w tym zapewnienie urządzeń i materiałów niezbędnych do prowadzenia działalności,
- zatrudnienie niezbędnego personelu,
- wsparcie pierwszego etapu działalności podmiotu reintegracyjnego.

W obu powyższych typach, jako działania uzupełniające usługi aktywnej integracji, istnieje możliwość realizacji działań o charakterze środowiskowym, wzmacniających lub odbudowujących naturalne systemy wsparcia, takie jak rodzina i lokalna społeczność, obejmujące np.: mediacje, terapie rodzinne, poradnictwo rodzinne, realizacja programów aktywności lokalnej.

W uzasadnionych przypadkach wskazane jest także zapewnienie dostępu do niezbędnych usług społecznych.

➤ **wsparcie przedsiębiorstw społecznych i podmiotów ekonomii społecznej**

KPRES zakłada, że do 2023 r. podmioty ekonomii społecznej i solidarnej będą ważnym elementem aktywizacji, integracji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i dostarczycielami usług użyteczności publicznej oraz, że zwiększy się liczba wysokiej jakości miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych. Plan Rozwoju Ekonomii Społecznej na Mazowszu na lata 2021-2030 kładzie nacisk na zwiększenie stabilności funkcjonowania przedsiębiorstw społecznych. Planuje się realizację projektów przyczyniających się do tworzenia nowych miejsc pracy w PS (wsparcie finansowe rozliczanymi w oparciu o stawkę jednostkową) i wsparcia istniejących PS w tworzeniu nowych usług na szczeblu lokalnym (usługi towarzyszące). Oprócz bezzwrotnych środków finansowych na utworzenie i utrzymanie miejsc pracy realizowane będą także usługi wspierające rozwój podmiotów ekonomii społecznej (PES) jak i PS także poprzez promowanie tworzenia PES w ramach struktur JST. Zgodnie z KPRES wsparcie polegać będzie na świadczeniu usług animacyjnych, inkubacyjnych i biznesowych na rzecz rozwoju ekonomii społecznej. W ramach tych usług realizowane m.in. będą działania na rzecz podnoszenia kwalifikacji i doświadczenia zawodowego pracowników PES. W dłuższej perspektywie wpłynie to na zwiększenie ich roli w rozwoju społeczno-gospodarczym regionu. Działania przyczynią się do ograniczenia kosztów zaniechania, związanych z nierozwiązywaniem lokalnych problemów społecznych. Wsparcie świadczone przez PES będzie uzupełnieniem oferty instytucji publicznych obszaru pomocy i integracji społecznej oraz wsparcia rodziny. Przewiduje się, że działania te będą realizowane przy udziale akredytowanych OWES. Po zdiagnozowaniu indywidualnych potrzeb uczestników projektów, elementem kompleksowego wsparcia w procesie reintegracji społeczno-zawodowej będą mogły być usługi towarzyszące, np. opiekuńcze, trenera pracy, edukacyjne, zdrowotne, poradnictwo prawne i obywatelskie, poradnictwo rodzinne i psychologiczne.

Zaplanowane w CS 4(h) działania są najskuteczniejszą formą walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Rezultatem planowanej interwencji będzie wzrost motywacji i samodzielności, zwiększenie zdolności do zatrudnienia osób w najtrudniejszej sytuacji oraz wzrost zatrudnienia. Efektem wsparcia będzie też zwiększenie potencjału podmiotów ekonomii społecznej, co umożliwi uzyskiwanie efektów także po okresie realizacji Programu.

Z uwagi na dotychczasowe doświadczenia wskazujące na niewystarczające zainteresowanie jednostek organizacyjnych pomocy społecznej podejmowaniem przedsięwzięć w ramach funduszy europejskich, które wynikało często z braku potencjału organizacyjnego oraz finansowego w mniejszych gminach, prowadzone będą działania mające na celu promowanie partnerstw, korzystanie z doświadczeń innych JST oraz wykorzystanie wsparcia w postaci potencjału OWES posiadających

doświadczenie w danym obszarze. Zgodnie z wnioskami zawartymi w projekcie UP zagrożenie wykluczeniem społecznym nadal występuje i negatywnie oddziałuje na jakość kapitału ludzkiego, ogranicza aktywność, przedsiębiorczość i innowacyjność oraz podnosi koszty funkcjonowania państwa.

Aktywizacja niewykorzystanych zasobów pracy oraz włączenie w rynek pracy osób wykluczonych jest zgodna z KSRR do 2030 r.

Realizacja ww. działań jest spójna z Agendą na rzecz zrównoważonego rozwoju do 2030 r., która odnosi się m.in. do problematyki ubóstwa i wzrostu gospodarczego powiązanego z godną pracą.

Główne grupy docelowe

- rodziny i społeczności lokalne zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym,
- osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w tym osoby biernie zawodowo (w tym społeczności marginalizowane – Romowie oraz migranci),
- podmioty ekonomii społecznej, organizacje pozarządowe planujące ekonomizację
- otoczenie ww. grup docelowych.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Zgodnie z równościowymi zasadami horyzontalnymi, realizującymi postanowienia rozporządzenia ogólnego, państwa członkowskie mają obowiązek podjęcia działań w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Interwencja w tym celu szczegółowym skierowana jest do osób wymagających szczególnego wsparcia ze względu na zagrożenie ubóstwem i wykluczeniem społecznym również pośrednio przez działania w obszarze ekonomii społecznej. Wsparcie w tym obszarze skierowane będzie także do członków społeczności marginalizowanych, cudzoziemców, w tym migrantów zarobkowych, przebywających w Polsce, co przyczyni się do ich integracji społecznej oraz wyrównania szans na rynku pracy. We wszystkich typach projektów, na poziomie kryteriów wyboru projektów, planuje się zapewnienie równego dostępu do udziału w projektach wszystkim osobom wpisującym się w zakres interwencji. Z kolei zasada niedyskryminacji, równości i włączenia społecznego będzie realizowana na poziomie kryteriów wyboru projektu, obowiązkowych dla każdego projektu i dotyczyć będzie wszystkich etapów wdrażania, tj. przygotowania, realizacji, monitorowania i kontroli. Od spełnienia tych kryteriów uzależnione będzie dopuszczenie projektu do dalszego etapu oceny. Planowane są także szkolenia dla potencjalnych beneficjentów w zakresie zasady równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji oraz jej implementacji w projektach dofinansowanych z EFS+. Planowane jest także obowiązkowe stosowanie w projektach standardów dostępności opracowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 wraz z ich bieżącymi aktualizacjami.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Planowane interwencje będą realizowane na obszarze całego województwa z uwzględnieniem podziału na region Mazowiecki regionalny oraz region Warszawski stołeczny. Preferencje mogą mieć projekty zlokalizowane w średnich i małych miastach w szczególności zagrożonych utratą funkcji gospodarczych i społecznych. Priorytety mogą być też skierowane do projektów zlokalizowanych na obszarach strategicznej interwencji (OSI) wyznaczonych w KSRR i wynikających ze Strategii Województwa Mazowieckiego.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

W interwencji nie planuje się zastosowania działań międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W Interwencji planuje się wsparcie w formie bezzwrotnych dotacji (projekty OWES).

WSKAŹNIKI

Tabela 2: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
VII	4(h)	EFS+	Lepiej rozwinięte /słabiej rozwinięte	EEOC02	Liczba osób bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotnych, objętych wsparciem w programie	osoby	871 (RWS)/1 595 (RMR)	4 838 (RWS)/8 858 (RMR)
VII	4(h)	EFS+	Lepiej rozwinięte /słabiej rozwinięte	EEOC04	Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie (osoby)	osoby	871 (RWS)/1 595 (RMR)	4 838 (RWS)/8 858 (RMR)
VII	4(h)	EFS+	Lepiej rozwinięte /słabiej rozwinięte	PLHCO01	Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem (podmioty)	sztuki	180 (RWS)/180 (RMR)	1001 (RWS)/1001 (RMR)

Tabela 3: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
VII	4(h)	EFS+	Lepiej rozwinięte /słabiej rozwinięte	EEOC04	Liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, po opuszczeniu programu	osoby	22%	2021	2.255 (RWS)/4 024 (RMR)	SL2021	nie dotyczy
VII	4(h)	EFS+	Lepiej rozwinięte /słabiej rozwinięte	PLHCR01	Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych	sztuki	do uzupełnienia	2021	574 (RWS)/574 (RMR)	SL2021	nie dotyczy

INDYKATYWNY PODZIAŁ ZAPROGRAMOWANYCH ZASOBÓW (UE) WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI

Tabela 4. Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
VII	EFS+	Lepiej rozwinięte	4(h)	do uzupełnienia	17 583 000
VII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(h)	do uzupełnienia	44 132 556

Tabela 5. Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
VII	EFS+	Lepiej rozwinięte	4(h)	do uzupełnienia	17 583 000
VII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(h)	do uzupełnienia	44 132 556

Tabela 6. Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
VII	EFS+	Lepiej rozwinięte	4(h)	do uzupełnienia	17 583 000
VII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(h)	do uzupełnienia	44 132 556

Tabela 7. Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
VII	EFS+	Lepiej rozwinięte	4(h)	do uzupełnienia	17 583 000
VII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(h)	do uzupełnienia	44 132 556

Tabela 8. Wymiar 7 – wymiar „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR, Funduszu Spójności i FST

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
VII	EFS+	Lepiej rozwinięte	4(h)	do uzupełnienia	17 583 000
VII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(h)	do uzupełnienia	44 132 556

2.1.7.2. Cel szczegółowy 4(k) zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowe

INTERWENCJE W RAMACH FUNDUSZY

Powiązane rodzaje działań

W ramach CS 4(k) planuje się realizację w szczególności następujących typów wsparcia:

➤ **rozwój usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej na rzecz osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu**

Polityka rozwoju usług społecznych oraz deinstytucjonalizacja usług stanowi bardzo ważny element polityki na rzecz włączenia społecznego i wymaga działań długofalowych.

W związku z tym planuje się realizację projektów, w ramach których działania będą kierowane do osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w tym osób starszych, osób z niepełnosprawnościami, wymagających opieki ze strony opiekunów i asystencji osobistej. Ważnym aspektem uzupełniającym te działania będzie możliwość dostosowania/wyposażenia mieszkań do potrzeb osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu oraz możliwość wypożyczenia niezbędnego sprzętu rehabilitacyjnego/pielęgnacyjnego. Przewiduje się również wykorzystanie teleopieki, jako jednej z form świadczenia usług społecznych, której celem jest zapewnienie pomocy oraz świadczeń w miejscu zamieszkania na rzecz osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu.

Planowane będą także przedsięwzięcia mające na celu rozwój ośrodków wsparcia działających w trybie dziennym, w których realizowana będzie opieka, w tym opieka specjalistyczna (np. ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi, środkowiskowe domy samopomocy, kluby samopomocy, dzienne domy pomocy).

W ramach usług społecznych wykorzystujących technologiczne wsparcie, dedykowanych rosnącej populacji osób starszych, planowane jest podjęcie działań w celu stworzenia powszechnego samorządowego systemu teleopieki w województwie, tj. kompleksowego systemu usług opiekuńczych świadczonych na rzecz osób starszych w miejscu zamieszkania. Działania będą obejmowały finansowanie kosztów związanych z utworzeniem i wyposażeniem regionalnego centrum operacyjno-alarmowego, zakup sprzętu niezbędnego do kompleksowego zapewnienia dostępu do usługi, zatrudnienie i przeszkolenie personelu oraz inne dodatkowe zdalne usługi będące uzupełnieniem wsparcia. Wsparcie będzie realizowane przez ROPS w trybie niekonkurencyjnym.

Ważnym elementem deinstytucjonalizacji usług będzie także tworzenie mieszkań chronionych i wspomaganych, rozwój mieszkalnictwa adaptowalnego, w których rodzaj i zakres świadczonych usług będzie dostosowany do potrzeb mieszkających w nich osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu.

W ramach idei deinstytucjonalizacji usług społecznych planuje się realizację projektu w zakresie rozbudowy systemu mieszkalnictwa chronionego. Zakłada się utworzenie na terenie województwa mazowieckiego sieci mieszkań chronionych (wspieranych i treningowych). Zakres wsparcia będzie polegał w szczególności na wspieraniu usług bytowych, pomocy w wykonywaniu czynności niezbędnych w życiu codziennym, utrwalaniu samodzielności, pełnienia ról społecznych w integracji ze społecznością lokalną, zbudowaniu systemu współpracy i współdziałania instytucji różnego szczebla. Wsparcie będzie realizowane przez ROPS w trybie niekonkurencyjnym.

➤ **wspieranie przyjaznego środowiska na rzecz seniorów**

Seniorzy stają się coraz większą grupą społeczną, do której należy adresować działania aktywizujące, których celem jest utrzymanie sprawności i samodzielności oraz umożliwienie jak najdłuższego funkcjonowania w środowisku zamieszkania.

Działania na rzecz seniorów będą ukierunkowane na tworzenie i rozwój placówek wsparcia dziennego, które wychodzą poza system uregulowany w ustawie o pomocy społecznej.

W ramach tworzenia przyjaznego środowiska dla seniorów planuje się realizację projektów, których efektem będzie dłuższe samodzielne funkcjonowanie w miejscu zamieszkania, poprzez rozwój zróżnicowanych form oraz usług społecznych wspierających samodzielność i aktywność osób starszych. Ponadto alternatywą dla wsparcia instytucjonalnego może być rozwój programów mających na celu tworzenie formalnych i nieformalnych instrumentów samopomocy opartych na wolontariacie i usługach wzajemnych.

Planowane działania są spójne ze *Strategią Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030* w zakresie wsparcia i rozwoju usług społecznych oraz *Wytycznymi inwestycyjnymi dla Polski w zakresie finansowania polityki spójności na lata 2021-2027*. Szczegóły interwencji będą zgodne z Regionalnym Planem Rozwoju Usług Społecznych (Plan Deinstytucjonalizacji), który zostanie przygotowany przez ROPS.

Podjęcie powyższych działań jest zgodne z zaleceniami Rady Europejskiej na lata 2019 i 2020 (CSR 2019).

➤ **programy zdrowotne przeciwdziałające wykluczeniu**

Wdrożenie programów zdrowotnych pozwoli zmniejszyć ryzyko wykluczenia społecznego, z drugiej zaś strony uniknąć kosztów leczenia zaawansowanych schorzeń i ich powikłań. Wdrażane będą badania przesiewowe mające na celu wczesne wykrycie problemów zdrowotnych istotnych dla regionu, w tym chorób cywilizacyjnych. Profilaktyka pierwotna i wtórna będzie dotyczyła m.in. cukrzycy, wad wzroku, otyłości i schorzeń kręgosłupa, chorób i zaburzeń psychicznych i rozwojowych oraz rehabilitacji m.in. dzieci z porażeniem mózgowym, osób po przebytych udarach.

➤ **wsparcie rozwoju deinstytucjonalizacji i opieki koordynowanej w ochronie zdrowia**

W ramach rozwoju deinstytucjonalizacji planowane są przedsięwzięcia, w których usługami zdrowotnymi, w tym pielęgnacyjnymi i opiekuńczymi, zostaną objęte m.in. osoby starsze, osoby z chorobami otępiennymi i zaburzeniami psychicznymi, w tym w oparciu o innowacje społeczne w zakresie DI wypracowane dla obszaru zdrowia w ramach PO WER. Zapewnienie dziennej opieki nad ww. osobami zależnymi pozwoli zwiększyć zatrudnienie zdrowych członków rodzin, którzy dotychczas opiekowały się osobami potrzebującymi wsparcia w codziennym funkcjonowaniu. Działania te będą komplementarne do usług finansowanych w ramach NFZ i będą uwzględniały trendy demograficzne – starzejące się społeczeństwo.

Powyższe przedsięwzięcia zwiększą dostępność do usług zdrowotnych, dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym dla osób z niepełnosprawnościami oraz po przebytych schorzeniach, z uwzględnieniem grup defaworyzowanych. Planuje się również wsparcie skierowane do dzieci i młodzieży, osób starszych, oraz osób z gmin zagrożonych trwałą marginalizacją, jak również powiatów z najniższą zgłaszalnością na badania profilaktyczne. Możliwa będzie także realizacja projektów skierowanych do imigrantów.

Wsparcie rozwoju deinstytucjonalizacji oraz opieki koordynowanej przyczyni się do zmian systemu ochrony zdrowia służących lepszemu zaspokajaniu potrzeb pacjentów oraz poprawie efektywności, w tym usług w zakresie opieki długoterminowej.

W ramach projektów możliwy będzie zakup środków trwałych oraz cross-financing. Kwalifikowalne będą również koszty informacji, promocji i edukacji oraz koszty transportu na potrzeby świadczenia usług zdrowotnych.

Powyższe przedsięwzięcia w zakresie usług zdrowotnych przyczynią się do realizacji celów wskazanych w dokumencie: *Zdrowa przyszłość. Ramy strategiczne rozwoju systemu ochrony zdrowia na lata 2021- 2027, z perspektywą do 2030 r.*, jak również rekomendacji określonych w Planie transformacji systemu opieki zdrowotnej województwa mazowieckiego. W przypadku wystąpienia zagrożeń dla zdrowia i życia mieszkańców spowodowanych chorobami zakaźnymi lub innymi czynnikami, istnieje możliwość realizacji projektów, których zadaniem będzie zwiększenie dostępności do usług zdrowotnych zapobiegających, przeciwdziałających i zwalczających te zagrożenia. Możliwy

będzie także zakup sprzętu i aparatury medycznej oraz przeprowadzenie innych działań, które przyczynią się do zmniejszania istniejących zagrożeń.

Główne grupy docelowe

- osoby potrzebujące wsparcia w codziennym funkcjonowaniu (w tym z powodu wieku, stanu zdrowia, niepełnosprawności);
- osoby z niepełnosprawnościami;
- osoby z problemami zdrowia psychicznego;
- inne osoby narażone na umieszczenie w instytucjach całodobowych lub przebywające w tych instytucjach;
- seniorzy, rodziny sprawujące opiekę nad seniorami, osobami z niepełnosprawnościami i innymi osobami wymagającymi wsparcia w codziennym funkcjonowaniu;
- otoczenie ww. grup docelowych;
- osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz ich rodziny i inne osoby z ich otoczenia,
- personel podmiotów wykonujących działalność leczniczą.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Zgodnie z równościowymi zasadami horyzontalnymi, realizującymi postanowienia rozporządzenia ogólnego, państwa członkowskie mają obowiązek podjęcia działań w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.

Oczekiwany rezultatem wsparcia w tym obszarze jest wzrost dostępności do usług społecznych oraz zdrowotnych dla osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. W szczególności interwencja zmierzać będzie do wzmocnienia procesu deinstytucjonalizacji wsparcia w obszarze włączenia społecznego oraz opieki medycznej.

We wszystkich typach projektów, na poziomie kryteriów wyboru projektów, planuje się zapewnienie równego dostępu do udziału w projektach wszystkim osobom wpisującym się w zakres interwencji. Z kolei zasada niedyskryminacji, równości i włączenia społecznego będzie realizowana na poziomie kryteriów wyboru projektu, obowiązkowych dla każdego projektu i dotyczyć będzie wszystkich etapów ich wdrażania, tj. przygotowania, realizacji, monitorowania i kontroli. Od spełnienia tych kryteriów uzależnione będzie dopuszczenie projektu do dalszego etapu oceny. Planowane są także szkolenia dla potencjalnych beneficjentów w zakresie zasady równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji oraz jej implementacji w projektach dofinansowanych z EFS+. Planowane jest także obowiązkowe stosowanie w projektach standardów dostępności opracowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 wraz z ich bieżącymi aktualizacjami.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Planowane interwencje będą realizowane na obszarze całego województwa z uwzględnieniem podziału na region Mazowiecki regionalny oraz region Warszawski stołeczny. Preferencje mogą mieć projekty zlokalizowane w średnich i małych miastach w szczególności zagrożonych utratą funkcji gospodarczych i społecznych. Priorytety mogą być też skierowane do projektów zlokalizowanych na obszarach strategicznej interwencji (OSI) wyznaczonych w KSRR i wynikających ze Strategii Województwa Mazowieckiego.

W ramach celu dopuszcza się realizację przedsięwzięć poprzez IIT.

Ewentualne preferencje muszą być zgodne z Mapami Potrzeb Zdrowotnych dla Mazowsza oraz z dokumentem: *Zdrowa przyszłość. Ramy strategiczne rozwoju systemu ochrony zdrowia na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030 r.* i strategiami deinstytucjonalizacji w zakresie opieki zdrowotnej.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

W interwencji nie planuje się zastosowania działań międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W interwencji nie planuje się zastosowania instrumentów finansowych.

WSKAŹNIKI

Tabela 2: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
VII	4(k)	EFS+	Lepiej rozwinięte / słabiej rozwinięte	PLKCO02	Liczba osób objętych usługami świadczonymi w społeczności lokalnej w programie (osoby)	osoby	367 (RWS)/709 (RMR)	2 038 (RWS)/3 937 (RMR)
VII	4(k)	EFS+	Lepiej rozwinięte / słabiej rozwinięte		Liczba osób objętych programem polityki zdrowotnej (osoby)	osoby	533	5 337

Tabela 3: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
VII	4(k)	EFS+	Lepiej rozwinięte / słabiej rozwinięte	do uzupełnienia	Liczba utworzonych miejsc świadczenia usług w społeczności lokalnej (sztuki)	sztuki	2021	33%	672 (RWS)/ 1 299 (RMR)	SL2021	nie dotyczy

INDYKATYWNY PODZIAŁ ZAPROGRAMOWANYCH ZASOBÓW (UE) WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI

Tabela 4. Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
VII	EFS+	Lepiej rozwinięte	4(k)	do uzupełnienia	17 176 000
VII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(k)	do uzupełnienia	48 620 444

Tabela 5. Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
VII	EFS+	Lepiej rozwinięte	4(k)	do uzupełnienia	17 176 000
VII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(k)	do uzupełnienia	48 620 444

Tabela 6. Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
VII	EFS+	Lepiej rozwinięte	4(k)	do uzupełnienia	17 176 000
VII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(k)	do uzupełnienia	48 620 444

Tabela 7. Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
VII	EFS+	Lepiej rozwinięte	4(k)	do uzupełnienia	17 176 000
VII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(k)	do uzupełnienia	48 620 444

Tabela 8. Wymiar 7 – wymiar „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR, Funduszu Spójności i FST

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
VII	EFS+	Lepiej rozwinięte	4(k)	do uzupełnienia	17 176 000
VII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(k)	do uzupełnienia	48 620 444

2.1.7.3. Cel szczegółowy 4(l) wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci

INTERWENCJE W RAMACH FUNDUSZY

Powiązane rodzaje działań

W ramach CS 4(l) wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci, planowane będą do realizacji, w szczególności, następujące typy projektów:

➤ **rozwój usług społecznych na rzecz dzieci i młodzieży, w tym w ramach usług wsparcia systemu pieczy zastępczej**

W ramach rozwoju usług społecznych na rzecz dzieci i młodzieży, w tym usług wsparcia systemu pieczy zastępczej planowane są do realizacji działania związane ze wsparciem rodziny oraz systemu pieczy zastępczej, które będą służyć zapobieganiu wykluczeniu społecznemu dzieci i młodzieży, począwszy od działań o charakterze profilaktycznym do działań aktywizujących dla usamodzielniającej się młodzieży.

Podejmowane będą działania pozwalające na pogłębienie umiejętności wychowawczych rodziców, umiejętności życiowych u dzieci, a przede wszystkim wzmacniające więzi w rodzinie (m.in. warsztaty, szkolenia, kursy, wydarzenia kulturalne, rekreacyjne, także organizowane za pośrednictwem szkoły).

W przypadku rodziny przeżywającej trudności w sprawowaniu opieki nad dziećmi i ich wychowaniu, wsparcie polegało będzie na realizacji działań, które mają pomóc przywrócić takim rodzinom zdolności do pełnienia funkcji opiekuńczo-wychowawczych, aby zapobiec doprowadzeniu do sytuacji, w której dziecko zostałoby umieszczone w opiece zastępczej. Wsparcie powinno być proponowane w formie konsultacji i poradnictwa specjalistycznego, terapii i mediacji, pomocy prawnej oraz organizowania spotkań dla rodzin, w tym grup wsparcia. Działania te realizowane mogą być poprzez asystentów rodziny, rodziny wspierające, pomocowe oraz dzięki rozwojowi placówek wsparcia dziennego.

Wsparcie deinstytucjonalizacji systemu pieczy zastępczej polegało będzie na tworzeniu rodzinnych form pieczy zastępczej, w tym podnoszeniu świadomości społeczności lokalnych (potencjalnych rodzin) na temat możliwości pełnienia pieczy zastępczej oraz kształceniu kandydatów na rodziny zastępcze. Dodatkowo proponowane będzie wsparcie specjalistyczne (usługi psychologa, pedagoga, prawnika, szkolenia dla rodziców, grupy wsparcia dla rodzin) dla tworzonych i istniejących rodzin zastępczych, które mają na celu ich wzmocnienie. Rozwój umiejętności życiowych i prospołecznych członków rodzin, a wśród dorosłych dodatkowo umiejętności wychowawczych, powinny w konsekwencji prowadzić do harmonijnego rozwoju dzieci oraz ograniczenia ewentualnych zachowań problemowych skutkujących możliwością wykluczenia.

Procesowi deinstytucjonalizacji towarzyszyć będą działania mające na celu przekwalifikowanie pracowników pieczy instytucjonalnej oraz dostosowanie i wykorzystanie infrastruktury likwidowanych form instytucjonalnych na rzecz wsparcia form zdeinstytucjonalizowanych.

Kolejnym działaniem, uzupełniającym powyższe, będzie rozwój form wsparcia usamodzielniającej się młodzieży opuszczającej pieczę zastępczą poprzez wzmocnienie specyficznych kompetencji opiekunów usamodzielniania (m.in. umiejętność udzielania wsparcia emocjonalnego, duchowego, informacyjnego, elastycznego dostosowywania stylu pracy do sytuacji i potrzeb danego wychowanka). Istotnym elementem wsparcia jest również aktywizacja zawodowa, będąca podstawą niezależnej egzystencji i warunkująca osiąganie innych kryteriów samodzielności, jak mieszkanie czy założenie rodziny. Podejmowane działania będą uzupełnione wsparciem mieszkaniowym usamodzielnianych wychowanków, gdyż ograniczone możliwości uzyskiwania stabilnej sytuacji mieszkaniowej osób opuszczających placówki nadal stanowią jedną z największych barier procesu usamodzielniania.

➤ **zwiększenie dostępności i skuteczności ochrony oraz wsparcia osób dotkniętych przemocą w rodzinie, poprzez wsparcie powstawania i funkcjonowania Ośrodków Interwencji Kryzysowej na Mazowszu**

Ośrodki Interwencji Kryzysowej są jedną z instytucji działających w systemie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Wsparcie będzie obejmowało poradnictwo (w tym prawne, rodzinne, wsparcie

psychologiczne, udzielanie niezbędnych informacji), świadczenia pracy socjalnej na rzecz poprawy funkcjonowania osób i rodzin w ich środowisku społecznym, współpracy i współdziałania z innymi instytucjami w celu przeciwdziałania problemom społecznym oraz udzielanie schronienia.

Planowanym rezultatem interwencji w ramach CS 4(l) będzie poprawa dostępności usług społecznych wysokiej jakości osiągnięta przy wykorzystaniu potencjału różnych partnerów świadczących usługi społeczne na poziomie lokalnym, w tym PES. Rezultatem będzie również poszerzanie oferty usług społecznych oraz jej dostosowanie do indywidualnych potrzeb odbiorców.

➤ **integracja społeczna osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością**

W ramach działań integracyjnych, planuje się również wsparcie osób bezdomnych oraz zagrożonych bezdomnością. Dzięki aktywizacji społecznej i zatrudnieniowej, część z nich zwiększy swoje szanse na przywrócenie możliwości lub zdolności do zatrudnienia, przy czym często efekt zatrudnieniowy nastąpić może kilka miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie. Realizowane będą działania mające na celu wsparcie osób zagrożonych, zapobiegające kryzysowi bezdomności i wspomaganie procesu wychodzenia z bezdomności w zależności od indywidualnych potrzeb poszczególnych osób. Zagrożenie bezdomnością, jak i sama bezdomność, są wypadkową wielu różnych problemów: rozpad rodziny, problemów zdrowotnych, problemów psychicznych, niepełnosprawności, niezaradności, braku wsparcia przy opuszczaniu instytucji, zadłużenia, przemocy, uzależnienia, czy bezrobocia. Wszystkie działania w obszarze włączenia społecznego (Priorytet VII) będą miały na celu przezwyciężaniu przyczyn tych problemów i likwidację pojawiających się barier.

Planuje się też wdrażanie innowacji społecznej w zakresie wychodzenia z bezdomności, która oparta jest na założeniach programu Najpierw Mieszkanie. Rozwiązanie kierowane będzie do najbardziej wykluczonej i zagrożonej grupy osób bezdomnych, generujących najwyższe koszty ekonomiczne dla systemu polityki społecznej. Zapewnienie mieszkania będzie powiązane z dostępem do specjalistycznego wsparcia dostosowanego do specyficznych potrzeb klientów (od pomocy w planowaniu domowego budżetu po terapię uzależnień).

➤ **integracja społeczna osób należących do społeczności marginalizowanych, w tym migrantów i Romów**

W ramach tego typu projektów realizowane będą działania inkluzywne ukierunkowane na członków społeczności marginalizowanych, służące w szczególności włączeniu lub ograniczeniu ryzyka wykluczenia społecznego, poprzez zapewnienie wsparcia w zakresie edukacji oraz innych obszarów wynikających z diagnozy potrzeb społeczności marginalizowanych zamieszkujących w poszczególnych gminach województwa mazowieckiego.

Wspierane będą działania rozwojowe, integracyjne (edukacja, budowanie współpracy i strategii między różnymi podmiotami, włączanie obywatelskie Romów). A szczególną uwagę podczas konstruowania wsparcia powinno się skupić na grupach: asystentach edukacji romskiej i nauczycielach wspomagających, młodzieży na poziomie szkoły ponadpodstawowej i młodych dorosłych (zwłaszcza dziewczętach) i kobietach. Istotną grupą są też osoby bierne zawodowo. Planowane działania powinny być skierowane do grup mieszanych i samych Romów, zgodnie z potrzebami określonymi lokalnie, rekomendowane jest także tworzenie planów działania na rzecz integracji Romów w lokalnych strategiach (w zakresie edukacji, warunków mieszkaniowych i integracji). Wsparcie realizowane będzie przy współpracy z ROPS.

Zaplanowane w CS 4(l) działania mają służyć zapobieganiu pojawianiu się problemów w funkcjonowaniu rodzin poprzez zapewnienie dostępu do usług społecznych, które pozwalają na wzmocnienie więzi rodzinnych, a tym samym ograniczanie umieszczania dzieci w pieczy zastępczej. Wsparcie będzie służyło rozwojowi i wzmocnieniu rodzinnych form pieczy, podnosząc świadomość społeczną w tym zakresie oraz zwiększeniu szans na dobry start wychowujących się w niej dzieci. Powyższe działania przyczynią się do podniesienia standardu życia rodzin zamieszkałych na terenie Mazowsza. Działania służące wzmocnieniu systemu wsparcia rodziny oraz przyspieszeniu procesu deinstytucjonalizacji, w szczególności do dzieci pozbawionych opieki rodzicielskiej, są zgodne ze Sprawozdaniem krajowym – Polska 2019.

Natomiast działania w zakresie interwencji kryzysowej będą stanowiły wsparcie rodzin w problemie przemocy w rodzinie.

Działania pomocowe dla osób zagrożonych bezdomnością i bezdomnych umożliwią redukcję szkód i szeroką partycypację klientów w zakresie i rodzaju świadczonego wsparcia.

Wsparcie skierowane do społeczności marginalizowanych, w tym społeczności romskiej, przyczyni się m.in. do poprawy wykształcenia społeczności romskiej, ograniczenia bierności zawodowej oraz integracji ze społecznością większościową.

Szczegóły interwencji będą zgodne z Regionalnym Planem Rozwoju Usług Społecznych, który zostanie przygotowany przez ROPS.

Główne grupy docelowe

- osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (w tym społeczności marginalizowane – Romowie oraz migranci),
- otoczenie osób i rodzin zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym
- osoby potrzebujące interwencji kryzysowej i ich otoczenie, kadry świadczące usługi interwencji kryzysowej.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Zgodnie z równościowymi zasadami horyzontalnymi, realizującymi postanowienia rozporządzenia ogólnego, państwa członkowskie mają obowiązek podjęcia działań w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.

W celu szczegółowym planuje się działania na rzecz integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (w tym społeczności marginalizowanych), w szczególności osób najbardziej potrzebujących i dzieci.

We wszystkich typach projektów, na poziomie kryteriów wyboru projektów, planuje się zapewnienie równego dostępu do udziału w projektach wszystkim osobom wpisującym się w zakres interwencji. Z kolei zasada niedyskryminacji, równości i włączenia społecznego będzie realizowana na poziomie kryteriów wyboru projektu, obowiązkowych dla każdego projektu i dotyczyć będzie wszystkich etapów ich wdrażania, tj. przygotowania, realizacji, monitorowania i kontroli. Od spełnienia tych kryteriów uzależnione będzie dopuszczenie projektu do dalszego etapu oceny. Planowane są także szkolenia dla potencjalnych beneficjentów w zakresie zasady równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji oraz jej implementacji w projektach dofinansowanych z EFS+. Planowane jest także obowiązkowe stosowanie w projektach standardów dostępności opracowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 wraz z ich bieżącymi aktualizacjami

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Planowane interwencje będą realizowane na obszarze całego województwa z uwzględnieniem podziału na region Mazowiecki regionalny oraz region Warszawski stołeczny. Preferencje mogą mieć projekty zlokalizowane w średnich i małych miastach w szczególności zagrożonych utratą funkcji gospodarczych i społecznych. Priorytety mogą być też skierowane do projektów zlokalizowanych na obszarach strategicznej interwencji (OSI) wyznaczonych w KSRR i wynikających ze Strategii Województwa Mazowieckiego.

W ramach celu dopuszcza się realizację przedsięwzięć poprzez IIT.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

W interwencji nie planuje się zastosowania działań międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W interwencji nie planuje się zastosowania instrumentów finansowych.

Wykaz planowanych operacji o znaczeniu strategicznym wraz z harmonogramem

Do ewentualnego uzupełnienia na dalszym etapie prac.

WSKAŹNIKI

Tabela 2: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
VII	4(I)	EFS+	Lepiej rozwinięte / słabiej rozwinięte	PLLCR02	Liczba osób objętych usługami w zakresie wspierania rodziny i pieczy zastępczej	osoby	447 (RWS)/916 (RMR)	2 482 (RWS)/5 086 (RMR)

Tabela 3: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
VII	4(I)	EFS+	Lepiej rozwinięte / słabiej rozwinięte	PLLCR02	Liczba utworzonych w programie miejsc świadczenia usług wspierania rodziny i pieczy zastępczej istniejących po zakończeniu projektu	sztuki	16%	2021	387 (RWS)/793 (RMR)	SL2021	nie dotyczy

INDYKATYWNY PODZIAŁ ZAPROGRAMOWANYCH ZASOBÓW (UE) WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI

Tabela 4. Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
VII	EFS+	Lepiej rozwinięte	4(l)	do uzupełnienia	10 401 719
VII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(l)	do uzupełnienia	24 664 785

Tabela 5. Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
VII	EFS+	Lepiej rozwinięte	4(l)	do uzupełnienia	10 401 719
VII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(l)	do uzupełnienia	24 664 785

Tabela 6. Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
VII	EFS+	Lepiej rozwinięte	4(l)	do uzupełnienia	10 401 719
VII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(l)	do uzupełnienia	24 664 785

Tabela 7. Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
VII	EFS+	Lepiej rozwinięte	4(l)	do uzupełnienia	10 401 719
VII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(l)	do uzupełnienia	24 664 785

Tabela 8. Wymiar 7 – wymiar „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR, Funduszu Spójności i FST

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
VII	EFS+	Lepiej rozwinięte	4(l)	do uzupełnienia	10 401 719
VII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(l)	do uzupełnienia	24 664 785

2.1.8. Priorytet VIII – Mazowsze bliższe obywatelom

2.1.8.1. Cel szczegółowy 5(i) *wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich*

INTERWENCJE W RAMACH FUNDUSZY

Powiązane rodzaje działań

CS 5(i) będzie osiągnięty poprzez realizację na terenach miast i ich obszarów funkcjonalnych typów projektów tj.:

- **Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego;**
- **Rewitalizacja obszarów zdegradowanych;**

Podstawę prowadzenia działań w obu typach projektów, stanowić będą gminne programy rewitalizacji, wpisane do wojewódzkiego wykazu programów rewitalizacji i pełniące rolę strategii terytorialnej zgodnie za rat. 29 rozporządzenia ogólnego.

Efektom wsparcia będzie wyprowadzenie obszarów zdegradowanych i ludności zamieszkującej te obszary z sytuacji problemowych.

Podczas realizacji wyżej wskazanych typów projektów:

- należy uwzględnić poprawę bezpieczeństwa przestrzeni publicznych, w tym dostosowanie przestrzeni publicznej, architektury, transportu i produktów do wymagań wszystkich obywateli - seniorów, osób z niepełnosprawnościami, ale też np. kobiet w ciąży i rodziców z małymi dziećmi tzn. wykorzystywanie projektowania uniwersalnego.
- preferowane będą projekty uwzględniające rozwiązania zwiększające odporność na skutki zmian klimatycznych, niskoemisyjne, zasobooszczędne i cyfrowe.
- wszelkie działania powinny być zgodne z duchem European Green Deal, New European Bauhaus, sustainability i SDGs, circular economy itp.

W ramach ww. typów interwencji:

- co do zasady nie ma możliwości budowania nowych obiektów kubaturowych. W pierwszej kolejności należy wykorzystywać infrastrukturę istniejącą.
- należy unikać tworzenia powierzchni uszczelnionych na rzecz zwiększających powierzchnie biologicznie czynne.
- wsparciem nie będą objęte inwestycje w infrastrukturę drogową (w tym parkingi), jeżeli ma ona być wykorzystywana w indywidualnym ruchu samochodowym.

W ramach typu projektu **Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego** za priorytetowe uznaje się: zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne. W pierwszej kolejności wsparcie otrzymywać będą obiekty najbardziej zagrożone (z uwagi na zły stan techniczny) oraz zabytki najcenniejsze – posiadające wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową objęte jedną z form ochrony prawnej, przewidzianych w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Szczególny nacisk kładziony będzie na projekty uwzględniające rolę zabytków w rozwoju turystyki oraz pozwalające na ograniczenie negatywnego wpływu na środowisko naturalne. Istotnym celem priorytetu jest także kierowanie pomocy dla cennych obiektów położonych na terenach uboższych gospodarczo i turystycznie m.in. obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją i miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze, czego efektem będzie zwiększenie dostępności do zabytków, podniesienie atrakcyjności regionów i wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym. Kluczowym efektem działań realizowanych w ramach tego typu projektów powinno być stworzenie trwałych podstaw dla harmonijnego funkcjonowania obiektów zabytkowych w przestrzeni publicznej

W ramach typu projektu **Rewitalizacja obszarów zdegradowanych** za priorytetowe uznaje się kompleksowe projekty na terenach miast pozwalające na wyprowadzanie ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez działania całościowe (powiązane wzajemnie przedsięwzięcia

obejmujące kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzenno-funkcjonalne lub techniczne lub środowiskowe), integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone w sposób zaplanowany oraz zintegrowany. Interwencja w ramach tego typu projektów powinna pozwolić na pobudzanie aktywności środowisk lokalnych i stymulowanie współpracy poprzez wsparcie przedsiębiorczości, samozatrudnienia i gospodarki społecznej, a także poprawę jakości przestrzeni w której funkcjonują. Interwencja obejmie m. in.:

- rozwój, przebudowa i adaptacja lokalnej infrastruktury służącej realizacji celów społecznych (w tym mieszkaniowych), gospodarczych, kulturalnych i edukacyjnych, w szczególności powiązanej z działaniami na rzecz rozwoju usług społecznych oraz aktywizacji społecznej i zawodowej,
- porządkowanie oraz przywracanie funkcji społecznych przestrzeniom publicznym (w tym terenom zielonym) poprzez podniesienie ich funkcjonalności i estetyki przy uwzględnieniu wartości wynikających z kontekstu przyrodniczego i kulturowego (wykluczające proceder ich betonowania).

Wykorzystując elastyczność CP5 ww. pakiety, szczególnie z zakresu rewitalizacji, będą uzupełnione interwencjami realizowanymi w ramach CP 1-4.

W ramach FEM 2021-2027 planowane jest wdrażanie inwestycji za pomocą instrumentów terytorialnych. Istotą wdrażania instrumentów będzie dobranie pakietu działań adekwatnie do charakteru terytorium, dla którego dany instrument będzie wskazany. Kluczowe w przygotowaniu założeń będzie sformułowanie wizji, oddolna inicjatywa, a także opracowanie strategii terytorialnej/ponadlokalnej.

Przewiduje się instrumenty terytorialne skierowane do miast lub miast i ich obszarów funkcjonalnych - rozumianych jako wyodrębniający się, intensywny i otwarty system powiązań społecznych, gospodarczych lub przyrodniczych, uwarunkowanych cechami środowiska geograficznego (przyrodniczego i antropogenicznego) wskazany w SRWM lub innym dokumencie strategicznym lub planistycznym. Realizacja projektów wspólnych dla MOF może odbywać się na obszarach gmin miejskich i wiejskich tj.

I. Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT) dla Warszawy i jej obszaru funkcjonalnego – (NUTS 2 Warszawski stołeczny).

Funkcjonowanie ZIT opiera się na zinstytucjonalizowanej partnerskiej współpracy gmin, położonych w obszarach funkcjonalnych (OF), zidentyfikowanym w SRWM. Dokumentem warunkującym uczestnictwo w partnerstwie ZIT, w procesie zarządzania i realizacji, jest strategia –rozwoju ponadlokalnego. Możliwe jest również przygotowanie Strategii ZIT – jako odrębnego dokumentu wdrożeniowego do strategii rozwoju ponadlokalnego.

Realizacja ZIT może odbywać się wyłącznie poprzez jedną ze sformalizowanych form partnerstwa, tzn. stowarzyszenie jednostek samorządu terytorialnego; porozumienie międzygminne; związek międzygminny, powiatowy lub powiatowo-gminny.

W ramach instrumentu ZIT mogą być realizowane wyłącznie projekty zintegrowane, rozwiązujące wspólne problemy i realizowane wspólnie na etapie projektowania, wykonania i eksploatacji.

II. Inne instrumenty terytorialne (IIT) tj.

1) Mazowieckie strukturalne inwestycje terytorialne (MSIT) dla 6 miast będących stolicami podregionów i ich obszarów funkcjonalnych:

- Ciechanowa;
- Ostrołęki;
- Płocka;
- Radomia;
- Siedlec;
- Żyrardowa.

Realizacja ZIT i MSIT może odbywać się wyłącznie poprzez jedną ze sformalizowanych form partnerstwa, tzn. stowarzyszenie jednostek samorządu terytorialnego; porozumienie międzygminne; związek międzygminny, powiatowy lub powiatowo-gminny.

W ramach instrumentu MSIT mogą być realizowane wyłącznie projekty zintegrowane, rozwiązujące wspólne problemy i realizowane wspólnie na etapie projektowania, wykonania i eksploatacji.

Podstawowym dokumentem realizacji działań poprzez MSIT jest strategia rozwoju ponadlokalnego lub strategia terytorialna, o której mowa w art. 29 rozporządzenia ogólnego

2) Rewitalizacja gmin miejskich, w których zidentyfikowano obszary zdegradowane i zagrożone trwałą marginalizacją, ujęte w programach rewitalizacji wpisanych do wojewódzkiego wykazu programów rewitalizacji (NUTS 1 Woj. Mazowieckie).

Założono, iż na jednym obszarze może funkcjonować więcej niż jeden instrument terytorialny (wykluczając pokrywanie się instrumentów tego samego typu), zapewniając komplementarność podejmowanych działań. Warunkiem jest wzmocnienie i komplementarność podejmowanych w ramach instrumentu działań, nie zaś ich powtarzanie.

Programowanie wszystkich instrumentów odbywać się będzie z aktywnym udziałem mieszkańców i innych lokalnych interesariuszy.

Środki na realizację ww. instrumentów, w całym FEM 2021-2027 zostały określone jako:

- na ZIT - co najmniej 125 mln EUR (tj. 122 mln EUR EFRR + 3 mln EUR EFS+);
- na pozostałe instrumenty terytorialne - co najmniej 226,2 mln EUR (tj. 210 mln EUR EFRR + 16,2 mln EUR EFS+).

Główne grupy docelowe

- mieszkańcy województwa mazowieckiego, w tym głównie z obszarów wskazanych do rewitalizacji
- JST, ich związki i stowarzyszenia (np. LGD)
- jednostki organizacyjne JST, posiadające osobowość prawną
- organizacje pozarządowe
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych
- przedsiębiorstwa,
- instytucje kultury
- spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe
- instytucje edukacyjne, uczelnie

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Zgodnie z art. 9 CPR, państwa członkowskie mają obowiązek podjęcia działań w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Na gruncie polskim niniejszy artykuł jest realizowany w ramach horyzontalnych zasad równościowych. Tym samym, w każdym z celów szczegółowych Programu ww. zasady będą przestrzegane na każdym poziomie wdrażania. Wsparcie będzie udzielane również z poszanowaniem fundamentalnych praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej w zakresie m.in. ochrony danych osobowych, równości wobec prawa, równości kobiet i mężczyzn, integracji osób z niepełnosprawnościami, możliwości zwrócenia się do Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich. Ponadto wsparcie będzie udzielane z poszanowaniem odpowiednich postanowień Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Planowane interwencje będą realizowane na obszarze całego województwa z uwzględnieniem podziału na region Mazowiecki regionalny oraz region Warszawski stołeczny. Preferencje mogą mieć projekty zlokalizowane w średnich i małych miastach w szczególności zagrożonych utratą funkcji gospodarczych i społecznych. Priorytety mogą być też skierowane do projektów zlokalizowanych na

obszarach strategicznej interwencji (OSI) wyznaczonych w KSRR i wynikających ze Strategii Województwa Mazowieckiego. Wsparcie procesu rewitalizacji zostanie skierowane do obszarów rewitalizacji wyznaczonych w gminnych obszarach rewitalizacji wpisanych do regionalnego wykazu programów rewitalizacji.

W ramach celu dopuszcza się realizację przedsięwzięć poprzez IIT.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Program na lata 2021-2027 jest programem co do zasady obejmującym terytorium Województwa Mazowieckiego. Program realizować będzie jednak projekty, które z uwagi na ich rangę i wpływ będą miały wymiar europejski. Inwestycje w najważniejsze m.in. z punktu widzenia wartości historycznych obiekty zabytkowe, posiadające wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową, będą wzmacniać związek Województwa Mazowieckiego z europejskim i światowym dziedzictwem kulturowym. Zachowanie i rozwój obiektów dziedzictwa kulturowego wpłynie na wzmocnienie tożsamości, atrakcyjności turystycznej, inwestycyjnej, a także osiedleńczej makroregionu.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W CS 5(i) planuje się wdrażanie pożyczki inwestycyjnej. Instrumenty finansowe dedykowane będą w szczególności inwestycjom o potencjale komercyjnym i samofinansującym się. Finansowane będą inwestycje ukierunkowane na pobudzenie aktywności środowisk lokalnych i stymulowanie współpracy poprzez wsparcie przedsiębiorczości, samozatrudnienia i gospodarki społecznej, a także poprawę jakości przestrzeni w której funkcjonują. Wsparcie może zostać udzielone wyłącznie na rzecz projektów zgodnych z programem rewitalizacji dla danego obszaru, na którym projekt jest wdrażany. Taki program rewitalizacji musi być uwzględniony na liście programów rewitalizacji województwa mazowieckiego. Natomiast działania z zakresu inwestycji w mieszkalnictwa komunalnego będą mogły być wspierane w formie dotacji z uwagi na interes społeczny mieszkańców i zachętę do zwalczania ubóstwa energetycznego. Produkty finansowe będą odpowiednio skomponowane w zależności od typu beneficjenta statecznego.

WSKAŹNIKI

Tabela 2: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
VIII	5(i)	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO74	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	osoby	do uzupełnienia	do uzupełnienia
VIII	5(i)	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	PLRO146	Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją	ha	do uzupełnienia	do uzupełnienia

Tabela 3: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
VIII	5(i)	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	PLRR048	Liczba ludności zamieszkującej obszar rewitalizacji	osoby	do uzupełnienia	do uzupełnienia	do uzupełnienia	SL2021	do uzupełnienia

INDYKATYWNY PODZIAŁ ZAPROGRAMOWANYCH ZASOBÓW (UE) WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI

Tabela 4. Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
VIII	EFRR	Lepiej rozwinięte	5(i)	166. Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury	11 000 000
VIII	EFRR	Lepiej rozwinięte	5(i)	168. Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznych	11 000 000
VIII	EFRR	Słabiej rozwinięte	5(i)	166. Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury	30 000 000
VIII	EFRR	Słabiej rozwinięte	5(i)	168. Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznych	42 344 000

Tabela 5. Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
VIII	EFRR	Lepiej rozwinięte	5(i)	01. Dotacja	do uzupełnienia
VIII	EFRR	Lepiej rozwinięte	5(i)	03. Wsparcie poprzez instrumenty finansowe: pożyczka	do uzupełnienia
VIII	EFRR	Lepiej rozwinięte	5(i)	05. Wsparcie poprzez instrumenty finansowe: dotacje w ramach operacji instrumentu finansowego	do uzupełnienia
VIII	EFRR	Słabiej rozwinięte	5(i)	01. Dotacja	do uzupełnienia
VIII	EFRR	Słabiej rozwinięte	5(i)	03. Wsparcie poprzez instrumenty finansowe: pożyczka	do uzupełnienia
VIII	EFRR	Słabiej rozwinięte	5(i)	05. Wsparcie poprzez instrumenty finansowe: dotacje w ramach operacji instrumentu finansowego	do uzupełnienia

Tabela 6. Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
VIII	EFRR	Lepiej rozwinięte	5(i)	do uzupełnienia	22 000 000
VIII	EFRR	Słabiej rozwinięte	5(i)	do uzupełnienia	72 344 000

Tabela 8. Wymiar 7 – wymiar „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR, Funduszu Spójności i FST

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
VIII	EFRR	Lepiej rozwinięte	5(i)	do uzupełnienia	22 000 000
VIII	EFRR	Słabiej rozwinięte	5(i)	do uzupełnienia	72 344 000

2.1.8.2. Cel szczegółowy 5(ii) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie

INTERWENCJE W RAMACH FUNDUSZY

Powiązane rodzaje działań

CS 5(ii) będzie osiągnięty poprzez realizację typów projektów tj.:

- **Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego;**
- **Rewitalizacja obszarów zdegradowanych;**

Podstawę prowadzenia działań w obu typach projektów, stanowią będą gminne programy rewitalizacji, wpisane do wojewódzkiego wykazu programów rewitalizacji i pełniące rolę strategii terytorialnej zgodnie z art. 29 rozporządzenia ogólnego.

Efektom wsparcia będzie wyprowadzenie obszarów zdegradowanych i ludności zamieszkującej te obszary z sytuacji problemowych.

Podczas realizacji wyżej wskazanych typów projektów:

- należy uwzględnić poprawy bezpieczeństwa przestrzeni publicznych, w tym dostosowanie przestrzeni publicznej, architektury, transportu i produktów do wymagań wszystkich obywateli - seniorów, osób z niepełnosprawnościami, ale też np. kobiet w ciąży i rodziców z małymi dziećmi tzn. wykorzystywanie projektowania uniwersalnego.
- preferowane będą projekty uwzględniające rozwiązania zwiększające odporność na skutki zmian klimatycznych, niskoemisyjne, zasobooszczędne i cyfrowe.
- wszelkie działania powinny być zgodne z duchem European Green Deal, New European Bauhaus, sustainability i SDGs, circular economy itp.

W ramach ww. typów interwencji:

- co do zasady nie ma możliwości budowania nowych obiektów kubaturowych. W pierwszej kolejności należy wykorzystywać infrastrukturę istniejącą.
- należy unikać tworzenia powierzchni uszczelnionych na rzecz zwiększających powierzchnie biologicznie czynne.

W ramach typu projektu **Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego** za priorytetowe uznaje się: zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne. W pierwszej kolejności wsparcie otrzymywać będą obiekty najbardziej zagrożone (z uwagi na zły stan techniczny) oraz zabytki najcenniejsze – posiadające wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową objęte jedną z form ochrony prawnej, przewidzianych w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Szczególny nacisk kładziony będzie na projekty uwzględniające rolę zabytków w rozwoju turystyki oraz pozwalające na ograniczenie negatywnego wpływu na środowisko naturalne. Istotnym celem priorytetu jest także kierowanie pomocy dla cennych obiektów położonych na terenach uboższych gospodarczo i turystycznie m.in. obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją i miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze, czego efektem będzie zwiększenie dostępności do zabytków, podniesienie atrakcyjności regionów i wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

Kluczowym efektem działań realizowanych w ramach tego typu projektów powinno być stworzenie trwałych podstaw dla harmonijnego funkcjonowania obiektów zabytkowych w przestrzeni publicznej. W ramach typu projektu **Rewitalizacja obszarów zdegradowanych** za priorytetowe uznaje się kompleksowe projekty pozwalające na wyprowadzanie ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez działania całościowe (powiązane wzajemnie przedsięwzięcia obejmujące kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzenno-funkcjonalne lub techniczne lub środowiskowe), integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone w sposób zaplanowany oraz zintegrowany. Interwencja w ramach tego typu projektów powinna pozwolić na pobudzanie aktywności środowisk

lokalnych i stymulowanie współpracy poprzez wsparcie przedsiębiorczości, samozatrudnienia i gospodarki społecznej, a także poprawę jakości przestrzeni w której funkcjonują.

Interwencja obejmie m. in.:

- rozwój, przebudowa i adaptacja lokalnej infrastruktury służącej realizacji celów społecznych (w tym mieszkaniowych), gospodarczych, kulturalnych i edukacyjnych, w szczególności powiązanej z działaniami na rzecz rozwoju usług społecznych oraz aktywizacji społecznej i zawodowej,
- porządkowanie oraz przywracanie funkcji społecznym przestrzeniom publicznym (w tym terenom zielonym) poprzez podniesienie ich funkcjonalności i estetyki przy uwzględnieniu wartości wynikających z kontekstu przyrodniczego i kulturowego (wykluczające proceder ich betonowania).

Wykorzystując elastyczność CP5 ww. pakiety, szczególnie z zakresu rewitalizacji, będą uzupełnione interwencjami realizowanymi w ramach CP1- 4.

W FEM 2021-2027 przewiduje się instrumenty terytorialne skierowane do obszarów innych niż miejskie oraz do obszarów funkcjonalnych miast - rozumianych jako wyodrębniający się, intensywny i otwarty system powiązań społecznych, gospodarczych lub przyrodniczych, uwarunkowanych cechami środowiska geograficznego (przyrodniczego i antropogenicznego) wskazany w SRWM lub innym dokumencie strategicznym lub planistycznym. Realizacja projektów wspólnych dla MOF może odbywać się na obszarach gmin miejskich i wiejskich. Będą to IIT tj.:

1) MSIT dla 6 miast będących stolicami podregionów i ich obszarów funkcjonalnych:

- Ciechanowa;
- Ostrołęki;
- Płocka;
- Radomia;
- Siedlec;
- Żyrdowa o.

Realizacja MSIT może odbywać się wyłącznie poprzez jedną ze sformalizowanych form partnerstwa, tzn. stowarzyszenie jednostek samorządu terytorialnego; porozumienie międzygminne; związek międzygminny, powiatowy lub powiatowo-gminny.

Podstawowym dokumentem realizacji działań poprzez MSIT jest strategia rozwoju ponadlokalnego lub strategia terytorialna, o której mowa w art. 29 rozporządzenia ogólnego

2) Rewitalizacja gmin wiejskich, w których zidentyfikowano obszary zdegradowane i zagrożone trwałą marginalizacją, ujęte w programach rewitalizacji wpisanych do wojewódzkiego wykazu programów rewitalizacji.

Założono, iż na jednym obszarze może funkcjonować więcej niż jeden instrument terytorialny (wykluczając pokrywanie się instrumentów tego samego typu), zapewniając komplementarność podejmowanych działań. Warunkiem jest wzmocnienie i komplementarność podejmowanych w ramach instrumentu działań, nie zaś ich powtarzanie.

Programowanie wszystkich ww. instrumentów odbywać się będzie z aktywnym udziałem mieszkańców i innych lokalnych interesariuszy.

Ponadto przewidziane jest mechanizm wsparcia poprzez Mazowieckie Centrum Wsparcia

Doradczego (MCWD) - polegające na wsparciu rozwoju zdolności administracyjnej, w tym wzmocnieniu potencjału JST do kompleksowego zarządzania rozwojem, w tym w zakresie opracowania strategii ponadlokalnych /terytorialnych oraz innych dokumentów planistycznych i analitycznych wspierających kompleksowy rozwój, zarządzanie, monitorowanie i ocenę. Mechanizm zostanie skierowany do:

- miasta średnie tracących funkcje społeczno-gospodarcze;
- obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją;
- partnerstw JST w ramach pilotażu Centrum Wsparcia Doradczego.

W ramach FEM 2021-2027 nie będzie zastosowany instrument RLKS w formule bezpośredniej. W ramach programu planuje się wsparcie Lokalnych Grup Działania (LGD) jako potencjalnych beneficjentów oraz projektów wynikających z Lokalnych Strategii Rozwoju (LSR).

Główne grupy docelowe

- mieszkańcy województwa mazowieckiego, w tym głównie z obszarów wskazanych do rewitalizacji
- JST, ich związki i stowarzyszenia (np. LGD)
- jednostki organizacyjne JST, posiadające osobowość prawną
- organizacje pozarządowe
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych
- przedsiębiorstwa,
- instytucje kultury
- spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe
- instytucje edukacyjne, uczelnie

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Zgodnie z art. 9 CPR, państwa członkowskie mają obowiązek podjęcia działań w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Na gruncie polskim niniejszy artykuł jest realizowany w ramach horyzontalnych zasad równościowych. Tym samym, w każdym z celów szczegółowych Programu ww. zasady będą przestrzegane na każdym poziomie wdrażania. Wsparcie będzie udzielane również z poszanowaniem fundamentalnych praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej w zakresie m.in. ochrony danych osobowych, równości wobec prawa, równości kobiet i mężczyzn, integracji osób z niepełnosprawnościami, możliwości zwrócenia się do Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich. Ponadto wsparcie będzie udzielane z poszanowaniem odpowiednich postanowień Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Planowane interwencje będą realizowane na obszarze całego województwa z uwzględnieniem podziału na region Mazowiecki regionalny oraz region Warszawski stołeczny. Preferencje mogą mieć projekty zlokalizowane w średnich i małych miastach w szczególności zagrożonych utratą funkcji gospodarczych i społecznych. Priorytety mogą być też skierowane do projektów zlokalizowanych na obszarach strategicznej interwencji (OSI) wyznaczonych w KSRR i wynikających ze Strategii Województwa Mazowieckiego. Wsparcie procesu rewitalizacji zostanie skierowane do obszarów rewitalizacji wyznaczonych w gminnych obszarach rewitalizacji wpisanych do regionalnego wykazu programów rewitalizacji.

W ramach celu dopuszcza się realizację przedsięwzięć poprzez IIT.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Program na lata 2021-2027 jest programem co do zasady obejmującym terytorium Województwa Mazowieckiego. Program realizować będzie jednak projekty, które z uwagi na ich rangę i wpływ będą miały wymiar europejski. Inwestycje w najważniejsze m.in. z punktu widzenia wartości historycznych obiekty zabytkowe, posiadające wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową, będą wzmocniać związek Województwa Mazowieckiego z europejskim i światowym dziedzictwem kulturowym. Zachowanie i rozwój obiektów dziedzictwa kulturowego wpłynie na wzmocnienie tożsamości, atrakcyjności turystycznej, inwestycyjnej, a także osiedleńczej makroregionu.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

Do ewentualnego uzupełnienia na dalszym etapie prac

WSKAŹNIKI

Tabela 2: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
VIII	5(ii)	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO74	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	osoby	do uzupełnienia	do uzupełnienia
VIII	5(ii)	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	PLRO146	Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją	ha	do uzupełnienia	do uzupełnienia

Tabela 3: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
VIII	5(ii)	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	PLRR048	Liczba ludności zamieszkującej obszar rewitalizacji	osoby	do uzupełnienia	do uzupełnienia	do uzupełnienia	SL2021	do uzupełnienia

INDYKATYWNY PODZIAŁ ZAPROGRAMOWANYCH ZASOBÓW (UE) WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI

Tabela 4. Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
VIII	EFRR	Słabiej rozwinięte	5(ii)	166. Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury	31 387 000
VIII	EFRR	Słabiej rozwinięte	5(ii)	168. Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznych	50 000 000

Tabela 5. Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
VIII	EFRR	Słabiej rozwinięte	5(ii)	01. Dotacja	do uzupełnienia
VIII	EFRR	Słabiej rozwinięte	5(ii)	03. Wsparcie poprzez instrumenty finansowe: pożyczka	do uzupełnienia
VIII	EFRR	Słabiej rozwinięte	5(ii)	05. Wsparcie poprzez instrumenty finansowe: dotacje w ramach operacji instrumentu finansowego	do uzupełnienia

Tabela 6. Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
VIII	EFRR	Słabiej rozwinięte	5(ii)	do uzupełnienia	81 387 000

Tabela 8. Wymiar 7 – wymiar „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR, Funduszu Spójności i FST

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (EUR)
VIII	EFRR	Słabiej rozwinięte	5(ii)	do uzupełnienia	81 387 000

2.2. Priorytety dotyczące pomocy technicznej

2.2.1. Priorytet IX – Pomoc techniczna (EFRR)

INTERWENCJA W RAMACH FUNDUSZY

Powiązane rodzaje działań

Głównym celem priorytetu Pomoc techniczna jest zapewnienie efektywnego wykorzystania środków FEM 2021-2027 poprzez utrzymanie skutecznego systemu zarządzania, wdrażania, kontroli oraz księgowanie wydatków.

Cel szczegółowy 1: Dostępność niezbędnych i wykwalifikowanych zasobów kadrowych.

Oczekiwany rezultat: utrzymanie optymalnego poziomu zatrudnienia oraz wysoko wykwalifikowanej kadry.

Wsparcie ze środków Pomocy technicznej zapewni:

- utrzymanie stabilnego poziomu zatrudnienia w instytucjach zaangażowanych w zarządzanie, wdrażanie i księgowanie wydatków FEM 2021-2027,
- upowszechnienie nowoczesnych metod zarządzania zasobami ludzkimi,
- podniesienie poziomu wiedzy merytorycznej pracowników, poprzez dopasowane do potrzeb formy szkoleniowe (m.in. warsztaty, kursy, studia podyplomowe, kursy językowe).

Cel szczegółowy 2: Zapewnienie odpowiedniego zaplecza organizacyjnego, technicznego oraz administracyjnego.

Oczekiwany rezultat: stworzenie i utrzymanie warunków pracy gwarantujących skuteczne wykonywanie obowiązków związanych z realizacją Programu.

Wsparcie ze środków Pomocy technicznej zapewni:

- obsługę administracyjną, finansową i organizacyjną instytucji zaangażowanych w zarządzanie, wdrażanie i księgowanie wydatków FEM 2021-2027,
- utrzymanie powierzchni biurowej,
- możliwość zakupu oraz eksploatację i utrzymanie wyposażenia, sprzętu komputerowego i usług IT,
- utrzymanie kosztów technicznych na poziomie gwarantującym adekwatne warunki pracy,
- finansowanie pozostałych działań zapewniających sprawny system wdrażania Programu.

Cel szczegółowy 3: Skuteczny system monitorowania postępów we wdrażaniu FEM 2021-2027.

Oczekiwany rezultat: sprawna realizacja kluczowych procesów wdrażania FEM 2021-2027.

Wsparcie ze środków Pomocy technicznej zapewni:

- rozbudowę i utrzymanie systemów informatycznych,
- sprawną identyfikację problemów oraz szybkie podjęcie środków zaradczych poprzez skoordynowany plan badań ewaluacyjnych,
- wsparcie eksperckie(m.in. ekspertyzy, analizy).
- wsparcie członków Komitetu Monitorującego,
- udział właściwych partnerów w procesie programowania oraz realizacji FEM 2021-2027.

Cel szczegółowy 4: Wzmocnienie kompetencji beneficjentów i potencjalnych beneficjentów programu.

Oczekiwany rezultat: skuteczność beneficjentów w aplikowaniu i realizacji projektów, wzrostu rozwoju społeczno-gospodarczego Mazowsza.

Wsparcie ze środków Pomocy technicznej zapewni:

- dopasowanie specjalistycznych szkoleń do określonych na poziomie projektów wyzwań i potrzeb beneficjentów,
- podniesienie skuteczności i dynamiki absorpcji środków,

- wspomaganie szkoleniowe w wyspecjalizowanych zakresach powiązanych ściśle z przygotowywanymi projektami.

Cel szczegółowy 5: Skuteczna i efektywna informacja i promocja FEM 2021-2027.

Oczekiwany rezultat: zapewnienie dopasowanego do potrzeb odbiorców przekazu w zakresie celów i korzyści z wdrażania FE.

Wsparcie ze środków Pomocy technicznej zapewni:

- utrzymanie portali internetowych poświęconych wdrażaniu projektów FEM 2021-2027,
- promocję możliwości finansowania i realizacji strategii,
- udostępnienie informacji przedstawiających osiągnięcia FEM 2021-2027, w tym promujące uruchomienie Programu.

Ze środków Pomocy Technicznej finansowane będą m.in. następujące typy działań:

- wynagrodzenia pracowników instytucji zaangażowanych we wdrażanie FEM 2021-2027,
- koszty organizacyjne, techniczne i administracyjne,
- szkolenia specjalistyczne pracowników grupowe i indywidualne,
- badania ewaluacyjne specyficznych dla FEM 2021-2027,
- wsparcie procesów realizacji FEM 2021-2027 (np. wybór i kontrola projektów),
- narzędzia informatyczne na potrzeby instytucji wdrażania FEM 2021-2027,
- lokalny system informatyczny,
- wsparcie funkcjonowania Komitetu Monitorującego, grup roboczych oraz innych ciał dialogu społecznego funkcjonujących na poziomie FEM 2021-2027,
- wsparcie eksperckie i prawne na potrzeby wdrażania FEM 2021-2027,
- badania, analizy, statystyki na potrzeby monitorowania i ewaluacji Regionalnej Strategii Innowacji wraz z inteligentną specjalizacją,
- szkolenia specjalistyczne odpowiadające potrzebom beneficjentów i potencjalnych beneficjentów identyfikowanym na poziomie wdrażania poszczególnych projektów,
- portale internetowe poświęcone wdrażaniu projektów FEM 2021-2027,
- działania informacyjne, promujące możliwości finansowania i realizowane strategie oraz przedstawiające osiągnięcia FEM 2021-2027, w tym promujące uruchomienie Programu,
- inne wydatki zgodne z katalogiem wydatków określonym w wytycznych dla Pomocy Technicznej i wytycznych dot. kwalifikowania wydatków.

Główne grupy docelowe

- instytucje zaangażowane w zarządzanie, wdrażanie i księgowanie wydatków FEM 2021-2027,
- beneficjenci i potencjalni beneficjenci,
- partnerzy społeczno -gospodarczy,
- potencjalni uczestnicy projektów i uczestnicy projektów,
- ogół społeczeństwa województwa mazowieckiego.

WSKAŹNIKI

Tabela 2: Wskaźniki produktu

Priorytet	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
IX	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	PLRO149	Średnioroczna liczba etatów finansowanych z PT	szt.	do uzupełnienia	do uzupełnienia
IX	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	PLRO150	Liczba uczestników form szkoleniowych dla instytucji	osoby	do uzupełnienia	do uzupełnienia
IX	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	PLRO151	Liczba przeprowadzonych ewaluacji	szt.	do uzupełnienia	do uzupełnienia
IX	EFR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	PLRO158	Liczba działań informacyjno-promocyjnych o szerokim zasięgu	szt.	do uzupełnienia	do uzupełnienia

INDYKATYWNY PODZIAŁ ZAPROGRAMOWANYCH ZASOBÓW (UE) WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI

Tabela 4. Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Kod	Kwota (EUR)
IX	EFRR	Lepiej rozwinięte	do uzupełnienia	15 006 058
IX	EFRR	Słabiej rozwinięte	do uzupełnienia	45 316 090

Tabela 7. Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Kod	Kwota (EUR)
IX	EFRR	Lepiej rozwinięte	do uzupełnienia	15 006 058
IX	EFRR	Słabiej rozwinięte	do uzupełnienia	45 316 090

Tabela 8. Wymiar 7 – wymiar „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR, Funduszu Spójności i FST

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Kod	Kwota (EUR)
IX	EFRR	Lepiej rozwinięte	do uzupełnienia	15 006 058
IX	EFRR	Słabiej rozwinięte	do uzupełnienia	45 316 090

2.2.2. Priorytet X – Pomoc techniczna (EFS+)

INTERWENCJA W RAMACH FUNDUSZY

Powiązane rodzaje działań

Głównym celem priorytetu Pomoc techniczna jest zapewnienie efektywnego wykorzystania środków FEM 2021-2027 poprzez utrzymanie skutecznego systemu zarządzania, wdrażania, kontroli oraz księgowania wydatków.

Cel szczegółowy 1: Dostępność niezbędnych i wykwalifikowanych zasobów kadrowych.

Oczekiwany rezultat: utrzymanie optymalnego poziomu zatrudnienia oraz wysoko wykwalifikowanej kadry.

Wsparcie ze środków Pomocy technicznej zapewni:

- utrzymanie stabilnego poziomu zatrudnienia w instytucjach zaangażowanych w zarządzanie, wdrażanie i księgowanie wydatków FEM 2021-2027,
- upowszechnienie nowoczesnych metod zarządzania zasobami ludzkimi,
- podniesienie poziomu wiedzy merytorycznej pracowników, poprzez dopasowane do potrzeb formy szkoleniowe (m.in. warsztaty, kursy, studia podyplomowe, kursy językowe).

Cel szczegółowy 2: Zapewnienie odpowiedniego zaplecza organizacyjnego, technicznego oraz administracyjnego.

Oczekiwany rezultat: stworzenie i utrzymanie warunków pracy gwarantujących skuteczne wykonywanie obowiązków związanych z realizacją Programu.

Wsparcie ze środków Pomocy technicznej zapewni:

- obsługę administracyjną, finansową i organizacyjną instytucji zaangażowanych w zarządzanie, wdrażanie i księgowanie wydatków FEM 2021-2027,
- utrzymanie powierzchni biurowej,
- możliwość zakupu oraz eksploatację i utrzymanie wyposażenia, sprzętu komputerowego i usług IT,
- utrzymanie kosztów technicznych na poziomie gwarantującym adekwatne warunki pracy,
- finansowanie pozostałych działań zapewniających sprawny system wdrażania Programu.

Cel szczegółowy 3: Skuteczny system monitorowania postępów we wdrażaniu FEM 2021-2027.

Oczekiwany rezultat: sprawna realizacja kluczowych procesów wdrażania FEM 2021-2027.

Wsparcie ze środków Pomocy technicznej zapewni:

- rozbudowę i utrzymanie systemów informatycznych,
- sprawną identyfikację problemów oraz szybkie podjęcie środków zaradczych poprzez skoordynowany plan badań ewaluacyjnych,
- wsparcie eksperckie(m.in. ekspertyzy, analizy).
- wsparcie członków Komitetu Monitorującego,
- udział właściwych partnerów w procesie programowania oraz realizacji FEM 2021-2027.

Cel szczegółowy 4: Wzmocnienie kompetencji beneficjentów i potencjalnych beneficjentów programu.

Oczekiwany rezultat: skuteczność beneficjentów w aplikowaniu i realizacji projektów, wzrostu rozwoju społeczno-gospodarczego Mazowsza.

Wsparcie ze środków Pomocy technicznej zapewni:

- dopasowanie specjalistycznych szkoleń do określonych na poziomie projektów wyzwań i potrzeb beneficjentów,
- podniesienie skuteczności i dynamiki absorpcji środków,
- wspomaganie szkoleniowe w wyspecjalizowanych zakresach powiązanych ściśle z przygotowywanymi projektami.

Cel szczegółowy 5: Skuteczna i efektywna informacja i promocja FEM 2021-2027.

Oczekiwany rezultat: zapewnienie dopasowanego do potrzeb odbiorców przekazu w zakresie celów i korzyści z wdrażania FE.

Wsparcie ze środków Pomocy technicznej zapewni:

- utrzymanie portali internetowych poświęconych wdrażaniu projektów FEM 2021-2027,
- promocję możliwości finansowania i realizacji strategii,
- udostępnienie informacji przedstawiających osiągnięcia FEM 2021-2027, w tym promujące uruchomienie Programu.

Ze środków Pomocy Technicznej finansowane będą m.in. następujące typy działań:

- wynagrodzenia pracowników instytucji zaangażowanych we wdrażanie FEM 2021-2027,
- koszty organizacyjne, techniczne i administracyjne,
- szkolenia specjalistyczne pracowników grupowe i indywidualne,
- badania ewaluacyjne specyficznych dla FEM 2021-2027,
- wsparcie procesów realizacji FEM 2021-2027 (np. wybór i kontrola projektów),
- narzędzia informatyczne na potrzeby instytucji wdrażania FEM 2021-2027,
- lokalny system informatyczny,
- wsparcie funkcjonowania Komitetu Monitorującego, grup roboczych oraz innych ciał dialogu społecznego funkcjonujących na poziomie FEM 2021-2027,
- wsparcie eksperckie i prawne na potrzeby wdrażania FEM 2021-2027,
- badania, analizy, statystyki na potrzeby monitorowania i ewaluacji Regionalnej Strategii Innowacji wraz z inteligentną specjalizacją,
- szkolenia specjalistyczne odpowiadające potrzebom beneficjentów i potencjalnych beneficjentów identyfikowanym na poziomie wdrażania poszczególnych projektów,
- portale internetowe poświęcone wdrażaniu projektów FEM 2021-2027,
- działania informacyjne, promujące możliwości finansowania i realizowane strategie oraz przedstawiające osiągnięcia FEM 2021-2027, w tym promujące uruchomienie Programu,
- inne wydatki zgodne z katalogiem wydatków określonym w wytycznych dla Pomocy Technicznej i wytycznych dotyczących kwalifikowani wydatków.

Główne grupy docelowe

- instytucje zaangażowane w zarządzanie, wdrażanie i księgowanie wydatków FEM 2021-2027,
- beneficjenci i potencjalni beneficjenci,
- partnerzy społeczno-gospodarczy,
- potencjalni uczestnicy projektów i uczestnicy projektów,
- ogół społeczeństwa województwa mazowieckiego.

WSKAŹNIKI

Tabela 2: Wskaźniki produktu

Priorytet	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
IX	EFS+	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	PLRO149	Średnioroczna liczba etatów finansowanych z PT	szt.	do uzupełnienia	do uzupełnienia
IX	EFS+	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	PLRO150	Liczba uczestników form szkoleniowych dla instytucji	osoby	do uzupełnienia	do uzupełnienia
IX	EFS+	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	PLRO151	Liczba przeprowadzonych ewaluacji	szt.	do uzupełnienia	do uzupełnienia
IX	EFS+	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	PLRO158	Liczba działań informacyjno-promocyjnych o szerokim zasięgu	szt.	do uzupełnienia	do uzupełnienia

INDYKATYWNY PODZIAŁ ZAPROGRAMOWANYCH ZASOBÓW (UE) WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI

Tabela 4. Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Kod	Kwota (EUR)
X	EFS+	Lepiej rozwinięte	do uzupełnienia	5 153 504
X	EFS+	Słabiej rozwinięte	do uzupełnienia	15 169 195

Tabela 7. Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Kod	Kwota (EUR)
X	EFS+	Lepiej rozwinięte	do uzupełnienia	5 153 504
X	EFS+	Słabiej rozwinięte	do uzupełnienia	15 169 195

Tabela 8. Wymiar 7 – wymiar „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR, Funduszu Spójności i FST

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Kod	Kwota (EUR)
X	EFS+	Lepiej rozwinięte	do uzupełnienia	5 153 504
X	EFS+	Słabiej rozwinięte	do uzupełnienia	15 169 195

3. PLAN FINANSOWY

Tabela 10: Środki finansowe w podziale na poszczególne lata

Fundusz	Kategoria regionu	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	Ogółem
EFRR	Lepiej rozwinięte	46 090 063	48 270 556	50 514 739	53 174 790	55 943 491	58 820 842	61 840 561	374 655 042
EFRR	Słabiej rozwinięte	139 185 217	145 769 983	152 547 088	160 580 050	168 941 120	177 630 296	186 749 405	1 131 403 159
EFRR ogółem		185 275 280	194 040 539	203 061 827	213 754 840	224 884 611	236 451 138	248 589 967	1 506 058 201
EFS+	Lepiej rozwinięte	15 418 683	16 148 191	16 900 261	17 788 956	18 715 256	19 680 412	20 693 199	125 344 958
EFS+	Słabiej rozwinięte	46 562 157	48 765 163	51 036 303	53 720 034	56 517 322	59 431 951	62 490 421	378 523 351
EFS+ ogółem		61 980 840	64 913 354	67 936 564	71 508 990	75 232 578	79 112 363	83 183 620	503 868 309
Ogółem		247 256 120	258 953 893	270 998 391	285 263 830	300 117 189	315 563 501	331 773 587	2 009 926 510

Tabela 11: Łączne środki finansowe w podziale na poszczególne fundusze oraz współfinansowanie krajowe

Numer celu polityki lub celu szczegółowego FST lub pomocy technicznej	Priorytet	Podstawa obliczenia wsparcia unijnego (łącznie koszty kwalifikowalne lub wkład publiczny)	Fundusz	Kategoria regionu	Wkład Unii (a)=(g)+(h)	Podział wkładu Unii Wkład Unii pomniejszony o kwotę elastyczności (g)	Podział wkładu Unii Kwota elastyczności (h)	Wkład krajowy (b)=(c)+(d)	Indykatorywny podział wkładu krajowego publiczny (c)	Indykatorywny podział wkładu krajowego prywatny (d)	Ogółem (e)=(a)+(b)	stopa dofinansowania (f)=(a)/(e)
1	Priorytet 1	do uzupełnienia	EFRR	Lepiej rozwinięte	60 300 000	do uzupełnienia	do uzupełnienia	60 300 000	do uzupełnienia	do uzupełnienia	120 600 000	50,00%
1	Priorytet 1	do uzupełnienia	EFRR	Słabiej rozwinięte	163 458 000	do uzupełnienia	do uzupełnienia	28 845 530	do uzupełnienia	do uzupełnienia	192 303 530	85,00%
2	Priorytet 2	do uzupełnienia	EFRR	Lepiej rozwinięte	205 348 984	do uzupełnienia	do uzupełnienia	205 348 984	do uzupełnienia	do uzupełnienia	410 697 968	50,00%
2	Priorytet 2	do uzupełnienia	EFRR	Słabiej rozwinięte	430 248 069	do uzupełnienia	do uzupełnienia	75 926 130	do uzupełnienia	do uzupełnienia	506 174 199	85,00%
3	Priorytet 3	do uzupełnienia	EFRR	Lepiej rozwinięte	22 000 000	do uzupełnienia	do uzupełnienia	22 000 000	do uzupełnienia	do uzupełnienia	44 000 000	50,00%
3	Priorytet 3	do uzupełnienia	EFRR	Słabiej rozwinięte	200 000 000	do uzupełnienia	do uzupełnienia	35 294 118	do uzupełnienia	do uzupełnienia	235 294 118	85,00%

Numer celu polityki lub celu szczegółowego FST lub pomocy technicznej	Priorytet	Podstawa obliczenia wsparcia unijnego (łącznie koszty kwalifikowalne lub wkład publiczny)	Fundusz	Kategoria regionu	Wkład Unii (a)=(g)+(h)	Podział wkładu Unii Wkład Unii pomniejszony o kwotę elastyczności (g)	Podział wkładu Unii Kwota elastyczności (h)	Wkład krajowy (b)=(c)+(d)	Indykatywny podział wkładu krajowego publiczny (c)	Indykatywny podział wkładu krajowego prywatny (d)	Ogółem (e)=(a)+(b)	stopa dofinansowania (f)=(a)/(e)
4	Priorytet 4	do uzupełnienia	EFRR	Lepiej rozwinięte	50 000 000	do uzupełnienia	do uzupełnienia	50 000 000	do uzupełnienia	do uzupełnienia	100 000 000	50,00%
4	Priorytet 4	do uzupełnienia	EFRR	Słabiej rozwinięte	138 650 000	do uzupełnienia	do uzupełnienia	24 467 648	do uzupełnienia	do uzupełnienia	163 117 648	85,00%
4	Priorytet 5	do uzupełnienia	EFS+	Lepiej rozwinięte	28 213 000	do uzupełnienia	do uzupełnienia	28 213 000	do uzupełnienia	do uzupełnienia	56 426 000	50,00%
4	Priorytet 5	do uzupełnienia	EFS+	Słabiej rozwinięte	116 798 000	do uzupełnienia	do uzupełnienia	20 611 412	do uzupełnienia	do uzupełnienia	137 409 412	85,00%
4	Priorytet 6	do uzupełnienia	EFS+	Lepiej rozwinięte	46 817 735	do uzupełnienia	do uzupełnienia	46 817 735	do uzupełnienia	do uzupełnienia	93 635 470	50,00%
4	Priorytet 6	do uzupełnienia	EFS+	Słabiej rozwinięte	129 138 371	do uzupełnienia	do uzupełnienia	22 789 125	do uzupełnienia	do uzupełnienia	151 927 496	85,00%
4	Priorytet 7	do uzupełnienia	EFS+	Lepiej rozwinięte	45 160 719	do uzupełnienia	do uzupełnienia	45 160 719	do uzupełnienia	do uzupełnienia	90 321 438	50,00%
4	Priorytet 7	do uzupełnienia	EFS+	Słabiej rozwinięte	117 417 785	do uzupełnienia	do uzupełnienia	20 720 786	do uzupełnienia	do uzupełnienia	138 138 571	85,00%
5	Priorytet 8	do uzupełnienia	EFRR	Lepiej rozwinięte	22 000 000	do uzupełnienia	do uzupełnienia	22 000 000	do uzupełnienia	do uzupełnienia	44 000 000	50,00%
5	Priorytet 8	do uzupełnienia	EFRR	Słabiej rozwinięte	153 731 000	do uzupełnienia	do uzupełnienia	27 129 000	do uzupełnienia	do uzupełnienia	180 860 000	85,00%
PT	Priorytet 9	do uzupełnienia	EFRR	Lepiej rozwinięte	15 006 058	do uzupełnienia	do uzupełnienia	15 006 058	do uzupełnienia	do uzupełnienia	30 012 116	50,00%
PT	Priorytet 9	do uzupełnienia	EFRR	Słabiej rozwinięte	45 316 090	do uzupełnienia	do uzupełnienia	7 996 958	do uzupełnienia	do uzupełnienia	53 313 048	85,00%

Numer celu polityki lub celu szczegółowego FST lub pomocy technicznej	Priorytet	Podstawa obliczenia wsparcia unijnego (łącznie koszty kwalifikowane lub wkład publiczny)	Fundusz	Kategoria regionu	Wkład Unii (a)=(g)+(h)	Podział wkładu Unii Wkład Unii pomniejszony o kwotę elastyczności (g)	Podział wkładu Unii Kwota elastyczności (h)	Wkład krajowy (b)=(c)+(d)	Indykatywny podział wkładu krajowego publiczny (c)	Indykatywny podział wkładu krajowego prywatny (d)	Ogółem (e)=(a)+(b)	stopa dofinansowania (f)=(a)/(e)
PT	Priorytet 10	do uzupełnienia	EFS+	Lepiej rozwinięte	5 153 504	do uzupełnienia	do uzupełnienia	5 153 504	do uzupełnienia	do uzupełnienia	10 307 008	50,00%
PT	Priorytet 10	do uzupełnienia	EFS+	Słabiej rozwinięte	15 169 195	do uzupełnienia	do uzupełnienia	2 676 917	do uzupełnienia	do uzupełnienia	17 846 112	85,00%
EFRR ogółem				Lepiej rozwinięte	374 655 042	do uzupełnienia	do uzupełnienia	374 655 042	do uzupełnienia	do uzupełnienia	749 310 084	50,00%
EFRR ogółem				Słabiej rozwinięte	1 131 403 159	do uzupełnienia	do uzupełnienia	199 659 384	do uzupełnienia	do uzupełnienia	1 331 062 543	85,00%
EFS+ ogółem				Lepiej rozwinięte	125 344 958	do uzupełnienia	do uzupełnienia	125 344 958	do uzupełnienia	do uzupełnienia	250 689 916	50,00%
EFS+ ogółem				Słabiej rozwinięte	378 523 351	do uzupełnienia	do uzupełnienia	66 798 240	do uzupełnienia	do uzupełnienia	445 321 591	85,00%
Suma całkowita					2 009 926 510	do uzupełnienia	do uzupełnienia	766 457 624	do uzupełnienia	do uzupełnienia	2 776 384 134	72,39%

4. WARUNKI PODSTAWOWE

Tabela 12: Warunki podstawowe

Warunki podstawowe	Fundusz	Cel szczegółowy	Spełnienie warunku podstawowego	Kryteria	Spełnienie kryteriów	Odniesienie do odpowiednich dokumentów	Uzasadnienie
Skuteczne mechanizmy monitorowania rynku zamówień publicznych	EFRR, EFS+	Warunek mający zastosowanie do wszystkich celów szczegółowych	Tak Warunek podstawowy został spełniony na podstawie art. 83 i 84 dyrektywy 2014/24/UE oraz art. 99 i 100 dyrektywy 2014/25/UE) Urząd Zamówień Publicznych (dalej UZP)	Istnienie mechanizmów monitorowania obejmujących wszystkie umowy w sprawie zamówień publicznych oraz postępowania w sprawie tych zamówień w ramach Funduszy zgodnie z prawodawstwem Unii dotyczącym zamówień. Wymóg ten obejmuje: Kryterium 1 Rozwiązania mające zapewnić gromadzenie faktycznych i wiarygodnych danych dotyczących postępowań w sprawie zamówień publicznych o wartości powyżej unijnych progów zgodnie z obowiązkami	Tak	Warunek spełniony poprzez Ustawę z dnia 11 września 2019 r. - Prawo zamówień publicznych (Dz.U. 2019 poz. 2019) oraz Rozporządzenia Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 15 grudnia 2016 r. w sprawie informacji zawartych w rocznym sprawozdaniu o udzielonych zamówieniach, jego wzoru oraz sposobu przekazywania (Dz. U. 2016 poz. 2038). Zgodnie z Art. 83 i 84 dyrektywy 2014/24/UE oraz art. 99 i 100 dyrektywy 2014/25/UE) Urząd Zamówień Publicznych (UZP) przygotowuje co 3 lata sprawozdania z monitorowania sytemu zamówień publicznych oparte o dane otrzymywane od zamawiających w rocznych sprawozdaniach o udzielonych zamówieniach publicznych, dane pochodzące z bazy TED (Tenders Electronic Daily będącej „Suplementem do Dziennika Urzędowego Unii Europejskiej”) oraz informacje o wynikach kontroli prowadzonych przez Prezesa UZP. UZP ma dostęp do wszystkich danych wymaganych w ramach warunkowości podstawowej z wyjątkiem danych dotyczących finalnej ceny po wykonaniu zamówienia, które nie są obligatoryjne.	Kryterium 1 Zgodnie z obowiązkami wynikającymi z dyrektyw, UZP przygotowuje co 3 lata sprawozdania z monitorowania sytemu zamówień publicznych oparte o dane otrzymywane od zamawiających w rocznych sprawozdaniach o udzielonych zamówieniach publicznych, dane pochodzące z TED oraz informacje o wynikach kontroli prowadzonych przez Prezesa UZP.

			<p>sprawozdawczymi na mocy art. 83 i 84 dyrektywy 2014/24/UE oraz art. 99 i 100 dyrektywy 2014/25/UE;</p>		<p>W przypadku podejrzenia zmywy przetargowej, UZP przekazuje informację w tym zakresie do UOKiK, z którym na podstawie odrębnego porozumienia realizowana jest współpraca obu instytucji i wymiana informacji.</p> <p>Link do ustawy: http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20190002019/U/D20192019Lj.pdf</p>	
			<p>Kryterium 2</p> <p>Rozwiązania mające zapewnić, by dane obejmowały co najmniej następujące elementy:</p> <p>a) jakość i natężenie konkurencji: nazwiska/nazwy zwycięskich oferentów, liczba oferentów na początku postępowania oraz wartość umowy;</p> <p>b) informacja o ostatecznej cenie po zakończeniu postępowania i o udziale MŚP jako bezpośrednich oferentów, w przypadku gdy systemy krajowe podają takie informacje</p>			<p>Kryterium 2</p> <p>UZP posiada dostęp do wszystkich danych wymaganych w ramach warunkowości podstawowej (dane pochodzą z bazy TED prowadzonej przez KE oraz ze sprawozdań rocznych przedkładanych Prezesowi UZP przez zamawiających) z wyjątkiem danych dotyczących finalnej ceny po wykonaniu zamówienia. Zgodnie jednak z aktualnym brzmieniem warunku, dane dotyczące finalnej ceny są wymagane tylko, jeśli krajowe systemy przewidują/gromadzą takie informacje.</p>

			<p>Kryterium 3</p> <p>Rozwiązania mające zapewnić monitorowanie i analizę danych przez właściwe organy krajowe zgodnie z art. 83 ust. 2 dyrektywy 2014/24/UE i art. 99 ust. 2 dyrektywy 2014/25/UE;</p> <hr/> <p>Kryterium 4</p> <p>Rozwiązania mające zapewnić, by wyniki analiz były udostępniane publicznie zgodnie z art. 83 ust. 3 dyrektywy 2014/24/UE oraz art. 99 ust. 3 dyrektywy 2014/25/UE;</p> <hr/> <p>Kryterium 5</p> <p>Rozwiązania mające zapewnić, by wszelkie informacje wskazujące na przypadki podejrzananej zmowy przetargowej były przekazywane</p>			<p>Kryterium 3,4,5</p> <p>Zgodnie z obowiązkami wynikającymi z dyrektyw, UZP przygotowuje co 3 lata sprawozdania z monitorowania sytemu zamówień publicznych oparte o dane otrzymywane od zamawiających w rocznych sprawozdaniach o udzielonych zamówieniach publicznych, dane pochodzące z TED oraz informacje o wynikach kontroli prowadzonych przez Prezesa UZP. Ponadto UZP publikuje na swojej stronie roczne raporty z funkcjonowania systemu zamówień publicznych oraz okresowe Biuletyny Informacyjne. W przypadku powstania w toku kontroli prowadzonej przez UZP podejrzenia, że w postępowaniu mogło dojść do zmowy przetargowej UZP przekazuje stosowną informację w tym zakresie do UOKiK. Pomiędzy UZP i UOKiK zostało także podpisane porozumienie zakładające współpracę obydwu instytucji, wymianę informacji i doświadczeń.</p>
--	--	--	--	--	--	--

				właściwym organom krajowym zgodnie z art. 83 ust. 2 dyrektywy 2014/24/UE oraz art. 99 ust. 2 dyrektywy 2014/25/UE			
Narzędzia i zdolności umożliwiające skuteczne stosowanie zasad pomocy państwa	EFRR, EFS+	Warunek mający zastosowanie do wszystkich celów szczegółowych	Tak Warunek podstawowy został spełniony, zgodnie z art. 31b pkt 2) Ustawy z dnia 30 kwietnia 2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej (Dz. U. z 2018 r., poz. 362).	Instytucje zarządzające dysponują narzędziami i zdolnościami umożliwiającymi im weryfikację zgodności z zasadami pomocy państwa: Kryterium 1 W odniesieniu do przedsiębiorstw znajdujących się w trudnej sytuacji oraz objętych wymogiem odzyskania pomocy <hr/> Kryterium 2 Poprzez dostęp do specjalistycznych porad i wytycznych w	Tak	Spełnienie warunku zapewnia: - Ustawa z dnia 30 kwietnia 2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej (Dz. U. z 2018 r., poz. 362). Zgodnie z art. 31b pkt 2) ustawy Prezes UOKiK ma obowiązek ogłaszania w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie internetowej informacji o decyzjach KE dotyczących zwrotu pomocy publicznej. Jednocześnie, zgodnie z art. 37 ust. 5 ustawy, podmioty udzielające pomocy mają obowiązek uzyskać od przedsiębiorców ubiegających się o pomoc publiczną informacje umożliwiające stwierdzenie, czy dany przedsiębiorca znajduje się w trudnej sytuacji na dzień udzielenia pomocy. Funkcję krajowego organu ds. pomocy państwa, odpowiedzialnego za skuteczne wdrażanie i stosowanie unijnych przepisów w zakresie pomocy publicznej, pełni Prezes UOKiK (a w zakresie pomocy publicznej w sektorze	Kryterium 1 Zgodnie z art. 31b pkt 2) ustawy z dnia 30 kwietnia 2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej (Dz. U. z 2018 r., poz. 362) Prezes UOKiK ma obowiązek ogłaszania w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie internetowej informacji o decyzjach KE dotyczących zwrotu pomocy publicznej. Jednocześnie, zgodnie z art. 37 ust. 5 ustawy, podmioty udzielające pomocy mają obowiązek uzyskać od przedsiębiorców ubiegających się o pomoc publiczną informacje umożliwiające stwierdzenie, czy dany przedsiębiorca znajduje się w trudnej sytuacji na dzień udzielenia pomocy. <hr/> Kryterium 2 Funkcję krajowego organu ds. pomocy państwa, odpowiedzialnego za skuteczne

				<p>kwestiach pomocy państwa udzielanych przez ekspertów ds. pomocy państwa z podmiotów lokalnych lub krajowych</p>	<p>rolnym i rybołówstwa - Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi). Zgodnie z ww. ustawą, Prezes UOKiK opiniuje projekty programów pomocowych i pomocy indywidualnej, w tym projekty finansowane w ramach środków strukturalnych, notyfikuje je KE, reprezentuje rząd polski w postępowaniu przez Komisją oraz monitoruje pomoc publiczną udzielaną przedsiębiorcom. Ustawa reguluje także obowiązki w zakresie monitorowania pomocy udzielanej polskim przedsiębiorcom, tj.: gromadzenia, przetwarzania oraz przekazywana informacji związanych z pomocą publiczną.</p> <p>Link do ustawy: http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20041231291/U/D20041291Lj.pdf</p>	<p>wdrażanie i stosowanie unijnych przepisów w zakresie pomocy publicznej, pełni Prezes UOKiK (a w zakresie pomocy publicznej w sektorze rolnym i rybołówstwa - Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi). Zgodnie z ww. ustawą, Prezes UOKiK opiniuje projekty programów pomocowych i pomocy indywidualnej, w tym projekty finansowane w ramach środków strukturalnych, notyfikuje je KE, reprezentuje rząd polski w postępowaniu przed Komisją oraz monitoruje pomoc publiczną udzielaną przedsiębiorcom. Ustawa reguluje także obowiązki w zakresie monitorowania pomocy udzielanej polskim przedsiębiorcom, tj.: gromadzenia, przetwarzania oraz przekazywana informacji związanych z pomocą publiczną.</p>
--	--	--	--	--	---	---

Skuteczne stosowanie i wdrażanie Karty praw podstawowych	EFRR, EFS+	Warunek mający zastosowanie do wszystkich celów szczegółowych	Tak	<p>Istnienie skutecznych mechanizmów służących zapewnieniu zgodności z Kartą praw podstawowych Unii Europejskiej (zwaną dalej „Kartą”), które obejmują:</p> <p>Kryterium 1</p> <p>Ustalenia mające zapewnić zgodność programów wspieranych z Funduszy i ich wdrażania z odpowiednimi postanowieniami Karty</p> <hr/> <p>Kryterium 2</p> <p>Rozwiązania dotyczące zgłaszania komitetowi monitorującemu przypadków niezgodności operacji wspieranych z Funduszy z Kartą oraz skarg o nieprzestrzeżenie Karty złożonych zgodnie z rozwiązaniami przyjętymi na mocy art. 69 ust. 7.</p>	Tak	<p>W celu spełnienia warunku wypracowano jednolitą procedurę określającą obowiązki wszystkich instytucji zaangażowanych we wdrażanie programów operacyjnych w zakresie zapewnienia ich zgodności z Kartą Praw Podstawowych (KPP). Procedura obejmuje monitorowanie, przygotowanie i zgłaszanie podejrzeń o niezgodności projektów z KPP i dotyczy wszystkich programów realizowanych w ramach wskazanych 8 funduszy. Procedura dotyczy weryfikacji zgodności z KPP zarówno na etapie złożenia wniosku o dofinansowanie jak i w trakcie realizacji projektów. Podejrzenia o niezgodności projektów i/lub działań Beneficjenta lub IP/IW/IZ z KPP zgłaszane są odpowiednio do IP/IW/IZ/Rzecznika Funduszy UE (w zakresie programów finansowanych z EFMRA, FAM, IZGW i FBW istnieje właściwy odpowiednich Rzecznika Funduszy). Właściwa instytucja dokonuje analizy, podejmuje czynności w celu zweryfikowania stanu faktycznego i rozstrzyga o zasadności zgłoszenia. W przypadku potwierdzenia naruszenia artykułów KPP w zależności od charakteru sprawy właściwa instytucja przekazuje zgłoszenie naruszenia do odpowiednich służb, tj. RPO, PIP, Rzecznika Praw Pacjenta lub/i właściwych organów ścigania. IZ Programu przygotowuje roczną zbiorczą informację o wszystkich zgłoszeniach dotyczących niezgodności projektów z KPP, w celu rozpatrzenia przez KM Programu oraz prowadzi w politykę informacyjną w ww. obszarze. KM podejmuje decyzję o podjęciu właściwych działań zaradczych w odniesieniu do zgłoszonych</p>	<p>Kryterium 1.</p> <p>Jednolita procedura dotyczy weryfikacji zgodności z KPP zarówno na etapie złożenia wniosku o dofinansowanie jak i trakcie realizacji projektów. Podejrzenia o niezgodności projektów i/lub działań Beneficjenta lub IP/IW/IZ z KPP zgłaszane są odpowiednio do IP/IW/IZ/Rzecznika Funduszy UE (w przypadku programów finansowanych z EFMRA, FAM, IZGW i FBW istnieje właściwy odpowiednik). Właściwa instytucja dokonuje analizy, podejmuje czynności weryfikujące stan faktyczny i rozstrzyga o zasadności zgłoszenia. W przypadku potwierdzenia naruszenia artykułów KPP, w zależności od charakteru sprawy, właściwa instytucja przekazuje zgłoszenie naruszenia do odpowiednich służb, tj. RPO, PIP, Rzecznika Praw Pacjenta lub/i właściwych organów ścigania. IZ programu odpowiedzialna jest również za prowadzenie polityki informacyjnej w ww. obszarze.</p> <hr/> <p>Kryterium 2</p> <p>Procedura uwzględni obowiązek IZ Programu w zakresie przygotowania rocznej zbiorczej informacji o wszystkich zgłoszeniach dotyczących niezgodności projektów z KPP oraz skarg, w celu rozpatrzenia przez KM Programu. KM podejmuje decyzję o podjęciu właściwych działań zaradczych w odniesieniu do zgłoszonych przypadków.</p>
--	------------	---	-----	---	-----	---	---

						przypadków.	
Wdrażanie i stosowanie Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych zgodnie z decyzją Rady 2010/48/WE	EFRR, EFS+	Warunek mający zastosowanie do wszystkich celów szczegółowych	Tak	Istnienie krajowych ram zapewniających realizację Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, które obejmują: Kryterium 1 Cele ogólne obejmujące wymierne wartości docelowe, mechanizmy gromadzenia danych i	Tak	Warunek spełniony jest poprzez przyjęcie Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030 przyjętej Uchwałą nr 27 Rady Ministrów z dnia 16 lutego 2021 r https://dziennikustaw.gov.pl/MP/rok/2021/pozycja/218 W zakresie zgodności przygotowania i wdrażania programów współfinansowanych w ramach 8 funduszy z postanowieniami Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych	Kryterium 1 Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030 przyjęta uchwałą nr 27 Rady Ministrów z dnia 16 lutego 2021 r. wypełnia wskazane kryteria poprzez ustanowienie ram całościowej polityki krajowej dla zapewnienia wdrażania Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, obejmujących: - określenie konkretnych celów i działań do osiągnięcia w oznaczonym czasie - wyznaczenie wskaźników realizacji tych

			<p>monitorowania</p> <hr/> <p>Kryterium 2</p> <p>Rozwiązania mające zapewnić, by w ramach przygotowywania i wdrażania programów odpowiednio zostały odzwierciedlone polityka, prawodawstwo i normy w zakresie dostępności</p> <hr/> <p>Kryterium 3</p> <p>Rozwiązania dotyczące sprawozdawania komitetowi monitorującemu przypadków niezgodności operacji wspieranych z Funduszy z Konwencją oraz skarg o nieprzestrzeganie Konwencji złożonych zgodnie z rozwiązaniami przyjętymi na mocy art. 69 ust. 7.</p>	<p>(KPON), w tym zgłaszania komitetowi monitorującemu przypadków niezgodności operacji wspieranych przez fundusze z KPON, przyjęto jednolitą procedurę na poziomie umowy partnerstwa oraz dla każdego z programów.</p> <p>Procedura dotyczy weryfikacji zgodności z KPON zarówno na etapie złożenia wniosku o dofinansowanie jak i w trakcie realizacji projektów.</p> <p>Podejrzenia o niezgodności projektów i/lub działań Beneficjenta lub IP/IW/IZ z KPON zgłaszane są odpowiednio do IP/IW/IZ/Rzecznika Funduszy UE (w zakresie programów finansowanych z EFMRA, FAM, IZGW i FBW istnieje właściwy odpowiednich Rzecznika Funduszy). Właściwa instytucja dokonuje analizy, podejmuje czynności w celu zweryfikowania stanu faktycznego i rozstrzyga o zasadności zgłoszenia. W przypadku potwierdzenia naruszenia artykułów KPON w zależności od charakteru sprawy właściwa instytucja przekazuje zgłoszenie naruszenia do odpowiednich służb, tj. RPO, PIP, Rzecznika Praw Pacjenta lub/i właściwych organów ścigania. IZ Programu przygotowuje roczną zbiorczą informację o wszystkich zgłoszeniach dotyczących niezgodności projektów z KPON, w celu rozpatrzenia i akceptacji przez KM Programu oraz prowadzi w politykę informacyjną w ww. obszarze. KM podejmuje decyzję o podjęciu właściwych działań zaradczych w odniesieniu do zgłoszonych przypadków</p>	<p>celów (mierników) i podmiotów odpowiedzialnych za ich realizację w określonym czasie,</p> <ul style="list-style-type: none"> - zapewnienie gromadzenia danych w zakresie dotyczącym realizacji celów i działań - ustanowienie mechanizmów monitoringu realizacji celów i działań, - zapewnienie wdrażania na poziomie opracowywania i wdrażania planów działań i programów polityki dostępności oraz zgodnego z postanowieniami Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych ustawodawstwa i standardów, stosownie do uzgodnionych zapisów Strategii. <hr/> <p>Kryterium 2 i Kryterium 3</p> <p>Opracowano procedurę dla programów finansowanych z 8 funduszy nakładającą na IZ Programu obowiązek przygotowania rocznej informacji o zgłoszeniach dot. niezgodności projektów z KPON oraz skarg, w celu rozpatrzenia przez KM Programu. KM decyduje o podjęciu działań zaradczych w odniesieniu do zgłoszonych przypadków. Procedura obejmuje weryfikację zgodności z KPON zarówno na etapie złożenia wniosku o dofinansowanie, jak i w trakcie realizacji projektów. Podejrzenia o niezgodności projektów i/lub działań Beneficjenta lub IP/IW/IZ z KPON zgłaszane są odpowiednio do IP/IW/IZ/Rzecznika Funduszy UE (w przypadku programów finansowanych z EFMRA, FAM, IZGW i FBW istnieje właściwy odpowiednik). Właściwa instytucja dokonuje analizy, podejmuje czynności weryfikujące stan faktyczny i rozstrzyga o zasadności zgłoszenia. W</p>
--	--	--	--	---	--

							przypadku potwierdzenia naruszenia KPON, w zależności od charakteru sprawy, właściwa instytucja przekazuje zgłoszenie naruszenia do odpowiednich służb, tj. RPO, PIP, Rzecznika Praw Pacjenta lub/i właściwych organów ścigania. IZ programu odpowiedzialna jest również za prowadzenie polityki informacyjnej w ww. obszarze.
Tematyczne warunki podstawowe							
CP 1 1.1 Dobre zarządzanie krajową lub regionalną strategią inteligentnej specjalizacji	EFRR	Rozwijanie i wzmocnienie zdolności badawczych i innowacyjnych oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii. Rozwijanie umiejętności w zakresie inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości.	Tak	Kryterium 1 Aktualna analiza wyzwań związanych z upowszechnianiem innowacji oraz cyfryzacją.	Tak	Regionalna Strategia Innowacji dla Mazowsza do 2030 roku (RIS 2030), s. 31, https://innowacyjni.mazovia.pl/download/2310/ Raporty z przeprowadzonych badań i analiz, https://innowacyjni.mazovia.pl/publikacje/ Analiza wąskich gardeł dyfuzji innowacji na Mazowszu, w tym cyfryzacji, https://innowacyjni.mazovia.pl/download/1793/ Analiza potencjału innowacyjnego Mazowsza, https://innowacyjni.mazovia.pl/download/1823/ Analiza ryzyka RIS 2030, https://innowacyjni.mazovia.pl/download/2344/	Źródłem informacji w zakresie wyzwań związanych z upowszechnianiem innowacji w województwie mazowieckim są zarówno badania i analizy, jak również interesariusze uczestniczący w procesie przedsiębiorczego odkrywania. Identyfikacja wąskich gardeł odbywa się przede wszystkim poprzez realizację badań i analiz na różnych poziomach szczegółowości. Najważniejsze opracowania to: <ul style="list-style-type: none"> • cykliczny raport "Analiza wąskich gardeł dyfuzji innowacji na Mazowszu, w tym cyfryzacji", • badania i analizy horyzontalne (np. „Analiza potencjału innowacyjnego Mazowsza w ujęciu krajowym i międzynarodowym”), • badania i analizy tematyczne wynikające z potrzeb zidentyfikowanych w procesie przedsiębiorczego odkrywania lub w oparciu o ustalenia z badań horyzontalnych (np. „Analiza obecnego funkcjonowania i perspektyw rozwoju sektora kosmicznego na Mazowszu”). Informacji dot. wąskich gardeł dostarczają też bezpośrednio uczestnicy grup roboczych ds. inteligentnej specjalizacji, Mazowieckiej Rady Innowacyjności i Forum IOB.

			<p>Kryterium 2</p> <p>Istnienie właściwej regionalnej lub krajowej instytucji lub podmiotu odpowiedzialnego za zarządzanie strategią inteligentnej specjalizacji.</p>	Tak	<p>Regionalna Strategia Innowacji dla Mazowsza do 2030 roku, podrozdział 7.1. Instytucje zaangażowane we wdrażanie RIS Mazowsza 2030, s. 54, https://innowacyjni.mazovia.pl/download/2310/</p> <p>Program wdrożeniowy na lata 2021-2022 dla Regionalnej Strategii Innowacji dla Mazowsza do 2030 roku, https://innowacyjni.mazovia.pl/download/2368/</p>	<p>Struktura wdrażania Regionalnej Strategii Innowacji dla Mazowsza jest zobrazowana w strategii. Zarząd Województwa Mazowieckiego koordynuje wdrażanie RIS. Instytucją Zarządzającą RIS, odpowiedzialną za opracowanie, opracowanie dokumentów wdrożeniowych i monitorowanie jest Zespół Rozwoju i Zarządzania Regionalną Strategią Innowacji w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Mazowieckiego w Warszawie. Instytucje Wdrażające poszczególne zadania zostały wskazane w programie wdrożeniowym. W sposób ciągły funkcjonują gremia angażujące interesariuszy w proces przedsiębiorczego odkrywania: Mazowiecka Rada Innowacyjności, grupy robocze ds. inteligentnej specjalizacji, Forum IOB.</p>
			<p>Kryterium 3</p> <p>Narzędzia monitorowania i ewaluacji w celu pomiaru realizacji celów strategii.</p>	Tak	<p>Regionalna Strategia Innowacji dla Mazowsza do 2030 roku”, podrozdział 7.4. System monitorowania i ewaluacji RIS, s. 60, https://innowacyjni.mazovia.pl/download/2310/</p> <p>Program wdrożeniowy na lata 2021-2022 dla Regionalnej Strategii Innowacji dla Mazowsza do 2030 roku, https://innowacyjni.mazovia.pl/download/2368/</p> <p>Plan ewaluacji Regionalnej Strategii Innowacji dla Mazowsza do 2030 roku na lata 2021-2022, https://innowacyjni.mazovia.pl/download/2333/</p>	<p>Monitoring RIS jest działaniem ciągłym i ma na celu zapewnienie bieżącego dostępu do informacji na temat postępów realizacji strategii. System monitorowania stanowi punkt wyjścia do ewaluacji regionalnej polityki innowacyjności, w tym oceny jej skutków.</p> <p>Monitoring RIS odbywa się na kilku poziomach, tj.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • system monitorowania Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego, dostarczający informacji o zjawiskach makroekonomicznych dotyczących województwa, • system monitorowania RIS, oparty na programach wdrożeniowych, dostarczający informacji o realizacji poszczególnych działań, • system monitorowania FEM, dostarczający informacji o projektach zgłaszanych do dofinansowania, umożliwiającą ilościową i jakościową

						<p>analizę popytu na wsparcie. Realizacja celów strategicznych jest monitorowana na podstawie wskaźników dostępnych w statystyce publicznej. System monitorowania wykorzystuje także systemy informatyczne SL i Smart Radar. System ewaluacji jest koordynowany w oparciu o Plan ewaluacji RIS.</p>
			<p>Kryterium 4</p> <p>Funkcjonowanie współpracy z zainteresowanymi stronami („proces przedsiębiorczego odkrywania”).</p>	Tak	<p>Regionalna Strategia Innowacji dla Mazowsza do 2030 roku, podrozdział 7.1. Instytucje zaangażowane we wdrażanie RIS Mazovia 2030, s. 54, https://innowacyjni.mazovia.pl/download/2310/</p> <p>Priorytetowe kierunki badań w ramach inteligentnej specjalizacji województwa mazowieckiego, https://innowacyjni.mazovia.pl/download/1687/</p>	<p>Proces przedsiębiorczego odkrywania na Mazowszu jest realizowany w sposób ciągły od 2013 r. „Kolektywne przywództwo” jest zapewniane dzięki współpracy w ramach grup roboczych ds. inteligentnej specjalizacji, Mazowieckiej Rady Innowacyjności i Forum Instytucji Otoczenia Biznesu. Proces przedsiębiorczego odkrywania jest wzmocniany dzięki współpracy z innymi gremiami, m.in. regionalnymi grupami interesariuszy tworzonymi na potrzeby projektów międzynarodowych. Najważniejszym efektem współpracy z interesariuszami jest oddolne wypracowywanie dokumentów kierunkowych dla inteligentnej specjalizacji. Dokumenty te, w postaci np. wykazu priorytetowych kierunków badań, identyfikują konkretne nisze, na których należy koncentrować wsparcie w ramach inteligentnej specjalizacji. Dzięki kryteriom wyboru projektów odnoszącym się do dokumentów kierunkowych możliwe jest ścisłe powiązanie konkursów w programie regionalnym z inteligentną specjalizacją (np. w ramach Działania 1.2 w okresie 2014-2020).</p>
			<p>Kryterium 5</p> <p>Działania mające na celu poprawę krajowych lub regionalnych</p>	Tak	<p>Regionalna Strategia Innowacji dla Mazowsza do 2030 roku, Załącznik nr 1. Inteligentna specjalizacja województwa mazowieckiego, s. 66, https://innowacyjni.mazovia.pl/download/2310/</p>	<p>Realizacja strategii podporządkowana zagadnieniom zidentyfikowanym w procesie oddolnym, odnoszącym się do specyfiki i potencjału województwa. RIS uwzględnia jednak kwestie poruszane m.in. w Zaleceniu Rady z dnia 20 lipca</p>

				systemów badań i innowacji, w stosownych przypadkach.		<p>Program wdrożeniowy na lata 2021-2022 dla Regionalnej Strategii Innowacji dla Mazowsza do 2030 roku, https://innowacyjni.mazovia.pl/download/2368/</p> <p>Priorytetowe kierunki badań w ramach inteligentnej specjalizacji województwa mazowieckiego, https://innowacyjni.mazovia.pl/download/1687/</p>	<p>2020 r. w sprawie krajowego programu reform Polski na 2020 r., zawierającym opinię Rady na temat przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na 2020 r. w zakresie, w jakim odpowiednie działania leżą w kompetencjach samorządu województwa. Należą do nich:</p> <ul style="list-style-type: none"> • poprawa odporności, dostępności i skuteczności systemu ochrony zdrowia (podobszar „zdrowie” w obszarze specjalizacji „wysoka jakość życia”), • łagodzenie wpływu kryzysu na zatrudnienie (działania dotyczące rozwoju kadr i zapewniania kompetencji, obszar specjalizacji „wysoka jakość życia” w odniesieniu do środowiska pracy), <p>zapewnienie przedsiębiorstwom dostępu do finansowania i płynności (współpraca i działania adresowane do instytucji otoczenia biznesu, obszar specjalizacji „nowoczesny ekosystem biznesowy”).</p>
				Kryterium 6 W stosownych przypadkach, działania wspierające transformację przemysłową.	Tak	<p>RIS 2030, https://innowacyjni.mazovia.pl/download/2310/</p> <p>Program wdrożeniowy na lata 2021-2022, https://innowacyjni.mazovia.pl/download/2368/)</p> <p>Priorytetowe kierunki badań, https://innowacyjni.mazovia.pl/download/1687/</p> <p>Strategia Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego, https://geodezja.mazovia.pl/pliki/strategia/strategia-rozwoju-spoleczenstwa-informacyjnego-wm-092020.pdf</p>	<p>Strategia uwzględni globalne problemy związane z rozwojem, takie jak kryzys klimatyczny i rozwój cyfrowy. Identyfikacja zawodów i sektorów wymagających interwencji jest dokonywana w procesie oddolnym, podczas formułowania dokumentów kierunkowych dla IS. Obszar specjalizacji „inteligentne systemy w przemyśle i infrastrukturze” obejmuje zagadnienie rozwoju Przemysłu 4.0, natomiast „nowoczesny ekosystem biznesowy” uwzględni problematykę związaną z niskoemisyjnością i transformacją w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym. Dodatkowo w strategii zidentyfikowano kategorię „tradycyjnych gałęzi przemysłu”, wymagających szczególnej interwencji w celu</p>

						Plan gospodarki odpadami dla woj. maz. 2024, https://mazovia.pl/resource/5339/zalacznik_-_plan_gospodarki_odpadami.pdf	przeciwdziałania dysproporcjom rozwojowym województwa. W celach i działaniach strategii (oraz docelowo w dokumentach kierunkowych) uwzględniono także potrzebę zapewnienia kompetencji dla rozwoju nowoczesnej gospodarki.
				Kryterium 7 Środki służące zacieśnieniu współpracy z partnerami spoza danego państwa członkowskiego w obszarach priorytetowych wspieranych w ramach strategii inteligentnej specjalizacji.	Tak	Regionalna Strategia Innowacji dla Mazowsza do 2030 r., s 47, https://innowacyjni.mazovia.pl/download/2310/ Program wdrożeniowy na lata 2021-2022 dla RIS, https://innowacyjni.mazovia.pl/download/2368/	Cel strategiczny IV „Wzrost umiędzynarodowienia mazowieckiego ekosystemu innowacji” obejmuje wsparcie produkcji ukierunkowanej na eksport, umiędzynarodowienie modeli biznesowych firm, budowę Marki Mazowsza, jak również wspieranie podmiotów z województwa w aplikowaniu do międzynarodowych projektów B+R+I. Zadania ujęte w programie wdrożeniowym obejmują projekty ponadregionalne. Obecnie badane są możliwości dołączenia Województwa Mazowieckiego do konsorcjów projektowych w nowych programach EWT. Planowana jest także współpraca z Krajowym Punktem Kontaktowym Programów Badawczych UE oraz platformami tematycznymi w ramach Platformy S3.
1.2.Krajowy lub regionalny plan sieci szerokopasmowej	EFRR	Udoskonalanie łączności cyfrowej	TAK	Istnienie krajowego lub regionalnego planu w zakresie sieci szerokopasmowej, który obejmuje: 1. ocenę luki inwestycyjnej, którą należy zlikwidować, aby zapewnić wszystkim obywatelom Unii dostęp do sieci o bardzo dużej przepustowości przeprowadzoną w oparciu o:	TAK	Spełniony. Spełnieniem warunku jest Narodowy Plan Szerokopasmowy (NPS) przyjęty uchwałą nr 27/2020 RM z dnia 10 marca 2020 r. NPS zgodnie z kryteriami zawiera: • oszacowanie luki inwestycyjnej w dostępie do sieci o bardzo dużej przepustowości z uwzględnieniem 3 scenariuszy: 1) bazowego - utrzymanie w latach 2018-2025 dotychczasowego potencjału inwestycyjnego w sieci szerokopasmowej 2) optymistycznego - zwiększenie w latach 2018-2025 komercyjnych nakładów na inwestycje w sieci szerokopasmowe i	Tekst boldem to kolumny „linki do dokumentów”- kryterium 1,2,3 Link do dokumentu: https://mc.bip.gov.pl/programy-realizowane-w-mc/narodowy-plan-szerokopasmowy.html Kryterium 1. Narodowy Plan Szerokopasmowy w zakresie zapewnienia stacjonarnego dostępu do internetu wskazuje lukę inwestycyjną i finansową spełnienia w Polsce następujących celów Europejskiej Agencji Cyfrowej oraz Komunikatu ws. społeczeństwa gigabitowego (rozdział 3):

			<p>a) aktualną mapę istniejącej prywatnej i publicznej infrastruktury oraz jakości usług, z wykorzystaniem standardowych wskaźników mapowania infrastruktury szerokopasmowej;</p> <p>b) konsultacje w sprawie planowanych inwestycji zgodnie z wymogami dotyczącymi pomocy państwa;</p> <p>2. uzasadnienie planowanej interwencji publicznej w oparciu o modele zrównoważonych inwestycji, które:</p> <p>a) poprawiają przystępność cenową i dostęp do otwartych i perspektywicznych usług i infrastruktury wysokiej jakości;</p> <p>b) pozwalają dostosować formy pomocy finansowej do zidentyfikowanych niedoskonałości rynku;</p> <p>c) umożliwiają komplementarne stosowanie różnych form finansowania ze źródeł unijnych, krajowych lub regionalnych;</p> <p>3. działania wspierające popyt na</p>	<p>intensyfikację inwestycji komercyjnych</p> <p>3) pesymistycznego - spadek w latach 2018-2025 komercyjnych nakładów na inwestycje w sieci szerokopasmowe i stopniową stagnację inwestycji komercyjnych,</p> <ul style="list-style-type: none"> • modele interwencji publicznych uzasadnionych różnymi modelami inwestycyjnymi, które zapewniają m.in. dostępność usług w sensie ekonomicznym i otwartość sieci, a także są dostosowane do różnych form i źródeł pomocy finansowej, adekwatnej do zidentyfikowanych zawodności rynku, • opis środków służących podaży i popytowi, w tym bezpośrednio usprawniających inwestycje szerokopasmowe oraz wzmacniające wykorzystanie usług dostępu do sieci wysokich przepustowości, • informacje o sposobach eksperckiego wsparcia interesariuszy inwestycji szerokopasmowych, • opis monitoringu postępów realizacji planu szerokopasmowego ze standardowymi wskaźnikami monitoringowymi, który prowadzi koordynator NPS we współpracy z UKE jako regulatorem rynku <p>Link do dokumentu: https://mc.bip.gov.pl/programy-realizowane-w-mc/narodowy-plan-szerokopasmowy.html</p>	<p>a) powszechny dostęp do internetu o przepustowości co najmniej 30 Mb/s do roku 2020,</p> <p>b) dostęp do internetu o przepustowości co najmniej 100 Mb/s, z możliwością modernizacji do przepustowości mierzonych w Gb/s, dla wszystkich gospodarstw domowych do roku 2025,</p> <p>c) dostęp do internetu o przepustowości co najmniej 1 Gb/s dla wszystkich miejsc stanowiących główną siłę napędową rozwoju społeczno-gospodarczego do roku 2025;</p> <p>d) dostęp do w pełni rozwiniętych komercyjnych usług w sieciach 5G w co najmniej 1 głównym mieście do 2020 roku oraz dostęp do usług w sieciach 5G we wszystkich głównych obszarach miejskich oraz wzdłuż głównych szlaków komunikacyjnych do roku 2025 (rozdział 4).</p> <p>Kryterium 2. NPS zawiera (rozdział 5) zapisy spełniające kryterium w zakresie modeli interwencji publicznych uzasadnionych różnymi modelami inwestycyjnymi, które zapewniają m.in. dostępność usług w sensie ekonomicznym i otwartość sieci, a także są dostosowane do różnych form i źródeł pomocy finansowej, adekwatnej do zidentyfikowanych zawodności rynku. Modele interwencji publicznej zostały zdelimitowane w odniesieniu do źródła pochodzenia środków przeznaczonych na wsparcie inwestycji szerokopasmowych (środki europejskie/środki krajowe i quasi-komercyjne) oraz na formę wsparcia (bezzwrotna dotacja, instrumenty zwrotne i pomoc zwrotna, partnerstwo publiczno-prywatne oraz inwestycje kapitałowe).</p>
--	--	--	---	---	--

				<p>sieci o bardzo dużej przepustowości i ich wykorzystanie, w tym działania mające na celu ułatwienie ich wprowadzania, w szczególności przez skuteczne wdrożenie dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/61/UE;</p> <p>4. mechanizmy pomocy technicznej i doradztwa specjalistycznego, takie jak biura kompetencji w zakresie łączności szerokopasmowej, w celu wzmocnienia zdolności lokalnych zainteresowanych stron i udzielania doradztwa projektodawcom;</p> <p>5. mechanizm monitorowania oparty na standardowych wskaźnikach mapowania infrastruktury szerokopasmowej.</p>		<p>Kryterium 3. NPS w rozdziale 5 i 6 zawiera opis środków służących podaży i popytowi, w tym bezpośrednio usprawniających inwestycje szerokopasmowe oraz wzmacniające wykorzystanie usług dostępu do sieci wysokich przepustowości. Działania wspierające inwestycje szerokopasmowe zostały skupione wokół eliminowania barier administracyjno-prawnych w telekomunikacyjnym procesie inwestycyjnym i działań o charakterze wykonawczym (od odpowiedzialnej aktywności regulacyjnej krajowego organu regulacyjnego dla rynku telekomunikacyjnego – Prezesa Urzędu Komunikacji Elektronicznej – oraz organu ochrony konkurencji – Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów – do ogólnokrajowych kampanii informacyjnych dotyczących inwestycji szerokopasmowych). Z kolei działania wspierające popyt na usługi dostępu do szybkiego internetu polegać będą m.in. na udostępnianiu narzędzi agregujących popyt, kampaniach społecznych wzmacniających świadomość korzyści płynących z korzystania z szybkiego internetu oraz ewentualnych działaniach finansowych, wspierających potrzebujących użytkowników końcowych w zapewnieniu możliwości korzystania z tych usług.</p> <p>Kryterium 4. Departament Telekomunikacji funkcjonujący w strukturze urzędu obsługującego ministra właściwego do spraw informatyzacji pełni funkcję Broadband Competence Office i krajowego punktu kontaktowego do spraw rozwoju sieci szerokopasmowych.</p>
--	--	--	--	---	--	--

							Kryterium 5 Monitoring będzie prowadzony przez koordynatora NPS we współpracy z regulatorem rynku telekomunikacyjnego – Prezesem Urzędu Komunikacji Elektronicznej przy użyciu standardowych wskaźników monitoringowych.
CP 2	EFRR, FS	Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych	Nie	Kryterium 1 Spełnienie warunku stanowić będzie aktualizacja Długoterminowej strategii renowacji budynków (DSRB) jako wymóg wynikający z art. 2a dyrektywy 2010/31/UE z dnia 19 maja 2010 r. w sprawie charakterystyki energetycznej budynków. W zakresie kryterium 2 dotyczącego działań na rzecz poprawy	Nie	Kryterium 1 aktualizacja Długoterminowej strategii renowacji budynków (DSRB) jako wymóg wynikający z art. 2a dyrektywy 2010/31/UE z dnia 19 maja 2010 r. w sprawie charakterystyki energetycznej budynków. Krajowy plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030.	Długoterminowa strategia renowacji budynków wyznacza cele pośrednie na lata 2030, 2040 i 2050, które zostały określone w scenariuszu rekomendowanym renowacji budynków, a także przedstawia analizę różnych wariantów realizacji renowacji: 1. scenariusz szybkiej i głębokiej termomodernizacji, 2. scenariusz termomodernizacji etapowej, 3. scenariusz rekomendowany (rozdział 9). Ponadto, zawiera szczegółowe zestawienie krajowych polityk oraz narzędzi finansowych wspierających renowację budynków, do których przedstawiono wykaz środków budżetowych (rozdział 5). Dodatkowo DSRB zawiera orientacyjną skalę wsparcia renowacji budynków (rozdział 9), oraz wskazuje mechanizmy ułatwiające inwestorem podejmowanie i przeprowadzanie renowacji budynków (rozdział 8). DSRB zawiera wytyczne w zakresie dalszych działań dotyczących wsparcia renowacji budynków w Polsce. DSRB poza wypełnieniem wymogów wynikających z warunku 2.1, spełnia również wymagania nałożone art. 2a dyrektywy 2010/31/UE. Kryterium 2 Kryterium dotyczące działań na rzecz poprawy efektywności energetycznej w

		<p>Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych Wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą</p>	<p>Uznany za spełniony przez PL.</p>	<p>efektywności energetycznej w celu osiągnięcia wymaganych oszczędności energii warunek należy uznać za spełniony w oparciu o przekazany do Komisji Europejskiej w dniu 30 grudnia 2019 r.</p> <p>kryterium 1,2 https://www.gov.pl/web/aktywa-panstwowe/krajowy-plan-na-rzecz-energii-i-klimatu-na-lata-2021-2030-przekazany-do-ke</p>	<p>Uznany za spełniony przez PL</p>	<p>Link do dokumentu:</p> <p>Kryterium 2 https://www.gov.pl/web/aktywa-panstwowe/krajowy-plan-na-rzecz-energii-i-klimatu-na-lata-2021-2030-przekazany-do-ke</p> <p>kryterium 1,2 Link do dokumentu: https://www.gov.pl/web/aktywa-panstwowe/krajowy-plan-na-rzecz-energii-i-klimatu-na-lata-2021-2030-przekazany-do-ke</p>	<p>celu osiągnięcia wymaganych oszczędności energii należy uznać za spełnione w oparciu o przekazany do Komisji Europejskiej w dniu 30 grudnia 2019 r. Krajowy plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030. Ponadto, w dniu 16 czerwca 2021 r., za pośrednictwem Stałego Przedstawiciela RP przy UE, przekazano do Dyrekcji Generalnej ds. Energii (DG ENER) Komisji Europejskiej dokument pn. Informacja w sprawie metod i środków stosowanych w Polsce służących wdrożeniu art. 7, 7a i 7b dyrektywy 2012/27/UE w sprawie efektywności energetycznej - zawierający opis szczegółowej metody funkcjonowania systemów zobowiązujących do efektywności energetycznej oraz alternatywnych środków z dziedziny polityki, o których mowa w art. 7a oraz 7b ww. dyrektywy. W wymienionych dokumentach zawarto informacje na temat działań podjętych i planowanych na rzecz poprawy efektywności energetycznej w celu osiągnięcia wymaganych oszczędności energii, w tym m.in. łącznej kwoty wymaganych oszczędności w zakresie końcowego wykorzystania energii w terminie do 31 grudnia 2030 r.</p> <p>Kryterium 1 i 2. KPEiK zawiera działania na rzecz realizacji 5 wymiarów unii energetycznej: Bezpieczeństwa energetycznego, Wewnętrznego rynku energii, Efektywności energetycznej, Obniżenia emisyjności, Badań naukowych, innowacji i konkurencyjności.</p>
--	--	--	--------------------------------------	---	-------------------------------------	--	---

	<p>Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/2001, w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju</p>	<p>Wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/2001, w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju</p>	<p>Uznany za spełniony przez PL.</p>	<p>kryterium 1 Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (dalej: „ustawa OZE”): http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20150000478/U/D20150478Lj.pdf Ustawa z dnia 17 grudnia 2020 r. o promowaniu wytwarzania energii elektrycznej w</p>	<p>Uznany za spełniony przez PL.</p>	<p>Kryterium 1 Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (dalej: „ustawa OZE”): http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20150000478/U/D20150478Lj.pdf Ustawa z dnia 17 grudnia 2020 r. o promowaniu wytwarzania energii elektrycznej w morskich farmach wiatrowych (Dz. U. 2021 poz. 234): https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20210000234/U/D20210234Lj.pdf</p>	<p>KPEiK wyznacza cele klimatyczno-energetyczne na 2030 r. :</p> <ul style="list-style-type: none"> • 7% redukcji emisji gazów cieplarnianych w sektorach nieobjętych systemem ETS w porównaniu do 2005 r., • 21-23% udziału OZE w finalnym zużyciu energii brutto (cel 23% możliwy do osiągnięcia dzięki dodatkowym środkom unijnych, w tym na sprawiedliwą transformację), uwzględniając: 14% udziału OZE w transporcie i roczny wzrost udziału OZE w ciepłownictwie i chłodnictwie o 1,1 pkt. proc. średniorocznie. • wzrost efektywności energetycznej o 23% w porównaniu z prognozami PRIMES2007, • redukcję do 56-60% udziału węgla w produkcji energii elektrycznej <p>Krajowe założenia i cele polskiej polityki energetyczno-klimatycznej szczegółowo opisane zostały w rozdziale drugim dokumentu, natomiast rozdział trzeci wskazuje polityki i środki mające służyć ich realizacji. Analizę skutków planowanych polityk i środków przedstawiono w Załączniku nr 2 do KPEiK.</p> <p>Kryterium 1. Instrumenty służące osiągnięciu celu OZE: Głównym mechanizmem jest aukcyjny system wsparcia. W ramach aukcji OZE zakontraktowano w l. 2016-2018 - ok. 2000 MW, w 2019 r. – ok. 3000 MW, w 2020 - ok. 2500 MW oraz ok. 2500 MW w 2021 r. Nowelizacja ustawy OZE przedłuży okres udzielania pomocy publicznej w systemie aukcyjnym oraz systemach FIT/FIP. Systemy cen i premii gwarantowanych FIT/FIP dedykowanych małym wytwórcom OZE w technologii</p>
--	---	--	--------------------------------------	---	--------------------------------------	---	--

			<p>morskich farmach wiatrowych (Dz. U. 2021 poz. 234): https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20210000234/U/D20210234Lj.pdf</p>		<p>biogazowej, biomasowej oraz hydroenergetycznej. Prosumencki system opustów oparty o rozliczenia energii z mikroinstalacji w ramach net-meteringu. Program "Mój Prąd" do 2020 roku zapewnił wsparcie dla 1200 MW. W lipcu 2021 r. rozpoczął się nabór do jego 3. edycji. Kolejna, poszerzona o nowe elementy, tj. punkty ładowania samochodów elektrycznych czy magazyny energii jest w trakcie przygotowania. Programy "Energia Plus" dla przedsiębiorców i „Agroenergia” dedykowany rolnikom. Morskie farmy wiatrowe umożliwią skokowy przyrost mocy zainstalowanej OZE. Rozwój tej technologii będzie stanowić centralny element do osiągnięcia celów energetyczno-klimatycznych.</p>
			<p>kryterium 2 Rozporządzenie Ministra Energii z dnia 18 maja 2017 r. w sprawie szczegółowego zakresu obowiązku i warunków technicznych zakupu ciepła z odnawialnych źródeł energii oraz warunków przyłączenia instalacji do sieci (Dz. U. 2017 poz. 1084), http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20170001084/O/D20171084.pdf</p>	<p>Kryterium 2 Rozporządzenie Ministra Energii z dnia 18 maja 2017 r. w sprawie szczegółowego zakresu obowiązku i warunków technicznych zakupu ciepła z odnawialnych źródeł energii oraz warunków przyłączenia instalacji do sieci (Dz. U. 2017 poz. 1084), http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20170001084/O/D20171084.pdf</p>	<p>Kryterium 2 Promowaniu rozwoju OZE w zakresie produkcji ciepła i chłodu służą: •Rozporządzenie Ministra Energii z dnia 18 maja 2017 r. w sprawie szczegółowego zakresu obowiązku i warunków technicznych zakupu ciepła z odnawialnych źródeł energii poszerzające katalog podmiotów zobowiązanych do zakupu ciepła z OZE. •Program „Czyste Powietrze” umożliwiający wymianę starych i nieefektywnych źródeł ciepła na paliwo stałe na nowoczesne źródła ciepła spełniające najwyższe normy i termomodernizację budynków- kontynuacja do 2029 r. W celu rozwoju produkcji ciepła i chłodu z OZE powołano Zespół ds. określenia modelu funkcjonowania rynku ciepła, który opracował wstępną Strategię dla</p>

							Ciepłownictwa, określającą kierunki transformacji sektora w Polsce w odniesieniu do niskoemisyjności, która będzie stanowić podstawę dla działań w najbliższych latach. Ostateczna wersja ww. strategii powstanie do końca 2021 r. Ponadto programy wsparcia inwestycyjnego w zakresie indywidualnych źródeł ciepła z OZE, takie jak program "Czyste powietrze" oraz inne programy podlegać będą stosownym zmianom i udoskonaleniom, a zależności od potrzeb otrzymując komplementarne wsparcie.
2.4. Skuteczne ramy zarządzania ryzykiem związanym z klęskami żywiołowymi i katastrofami.	EFRR, FS	Wspieranie przystosowania się do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego	TAK	Istnienie krajowego lub regionalnego planu zarządzania ryzykiem związanym z klęskami żywiołowymi i katastrofami i, opracowanego na podstawie ocen ryzyka, z uwzględnieniem prawdopodobnych skutków zmian klimatu i istniejących strategii na rzecz przystosowania się do zmian klimatu; plan ten obejmuje: Kryterium 1. opis kluczowych ryzyk, ocenionych zgodnie z art. 6 ust. 1 decyzji Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1313/2013/UE1, odzwierciedlający bieżący profil ryzyka i jego ewolucję w orientacyjnym okresie	TAK	Spełnieniem warunku jest Krajowy plan Zarządzania Ryzykiem opracowany na podstawie ocen ryzyka, z uwzględnieniem prawdopodobnych skutków zmian klimatu oraz istniejących strategii adaptacji do zmian klimatu. Polska opracowała w celu spełnienia kryteriów w ramach warunku: Streszczenie istotnych elementów krajowej oceny ryzyka oraz Streszczenie istotnych elementów krajowej oceny zdolności zarządzania ryzykiem odpowiadające im zakresem przedmiotowy.	Kryterium 1. Streszczenie istotnych elementów krajowej oceny ryzyka zawiera w szczególności rozdziały opisujące: 1) identyfikację ryzyka, analizę oraz szacowanie, 2) typologię zagrożeń, 3) matrycę ryzyka, 4) zagrożenia naturalne, 5) zagrożenia cywilizacyjne i powodowane intencjonalną działalnością człowieka 6) potencjalne skutki dla ludności, gospodarki, mienia infrastruktury i środowiska naturalnego;

			<p>25–35 lat. Ocena opiera się – w przypadku ryzyk związanych z klimatem – na prognozach i scenariuszach dotyczących zmian klimatu</p> <p>Kryterium 2. opis środków w zakresie zapobiegania klęskom żywiołowym i katastrofom oraz gotowości i reagowania na klęski żywiołowe i katastrofy podejmowanych w odpowiedzi na zidentyfikowane kluczowe ryzyka. W odniesieniu do wspomnianych środków zostaną określone priorytety w zależności od danych ryzyk i ich wpływu na gospodarkę, braków w zakresie zdolności oraz skuteczności i wydajności, z uwzględnieniem ewentualnych rozwiązań alternatywnych</p> <p>Kryterium 3. informacje na temat zasobów i mechanizmów finansowania dostępnych na pokrycie kosztów operacyjnych i kosztów utrzymania</p>			<p>Kryterium 2 Streszczenie istotnych elementów krajowej oceny ryzyka zawiera w szczególności rozdziały opisujące: 1) identyfikację ryzyka, analizę oraz szacowanie, 2) typologię zagrożeń, 3) matrycę ryzyka, 4) zagrożenia naturalne, 5) zagrożenia cywilizacyjne i powodowane intencjonalną działalnością człowieka 6) potencjalne skutki dla ludności, gospodarki, mienia infrastruktury i środowiska naturalnego;</p> <p>Kryterium 3 Streszczenie istotnych elementów krajowej oceny zdolności zarządzania ryzykiem zawiera: 1) cele strategiczne, 2) działania zmierzające do osiągnięcia celów strategicznych i redukcji ryzyka 3) część A Krajowego Planu Zarządzania Kryzysowego (KPZK): charakterystykę</p>
--	--	--	---	--	--	---

				związanych z zapobieganiem klęskom żywiołowym i katastrofom oraz gotowością i reagowaniem na klęski żywiołowe i katastrofy			zagrożeń i ich ocenę ryzyka, zadania i obowiązki uczestników zarządzania kryzysowego dla faz: zapobieganie i przygotowanie 4)część B KPZK : zadania i obowiązki uczestników zarządzania kryzysowego dla faz: reagowanie i odbudowa 5)wdrażanie środków zapobiegania ryzyku i zapewnienia gotowości: - współpraca między siłami uczestniczącymi - zestawienie organów odpowiedzialnych na odp. poziomie administracyjnym kraju - procedury zarządzania kryzysowego, w tym ochrony infrastruktury krytycznej, - procedury organizacji łączności, monitorowania zagrożeń, informowania, ostrzegania i alarmowania -komunikację ryzyka -organizację ratownictwa i opieki medycznej i ewakuacji z obszarów zagrożonych, -zasady oraz tryb oceniania i dokumentowania szkód -procedury uruchamiania rezerw strategicznych -priorytety ochrony i odtwarzania infrastruktury krytycznej - finansowanie
2.5. Aktualizowane planowanie koniecznych inwestycji w sektorze wodno-ściekowym	EFRR, FS	Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej	NIE	Dla każdego sektora lub obu tych sektorów istnieje krajowy plan inwestycji, który obejmuje: Kryterium 1. ocenę obecnego stanu wdrożenia dyrektywy Rady 91/271/EWG1 i dyrektywy Rady 98/83/WE2;	TAK/ NIE TAK Program inwestycyjny w zakresie poprawy jakości i ograniczenia strat wody przeznaczonej do	Spełnieniem warunku jest przygotowanie planu inwestycji, który obejmuje ocenę obecnego stanu wdrożenia dyrektywy (91/271/EWG) dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych i dyrektywy w sprawie wody pitnej (98/83/WE), tj.: 1. VI aktualizacji Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych 2. Programu inwestycyjnego w zakresie poprawy jakości i ograniczenia strat wody przeznaczonej do spożycia przez	Kryterium 1 Warunek w części dotyczącej wody pitnej spełniony jest poprzez przyjęcie <i>Programu inwestycyjnego, w zakresie poprawy jakości i ograniczenia strat wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi</i> , który zawiera ocenę stanu wdrożenia dyrektywy 98/83/WE w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi wraz z wykazem inwestycji wymaganych do wdrożenia tej dyrektywy oraz do spełnienia wymagań wynikających z jej rewizji, dyrektywy 2020/2184 z dnia 16 grudnia 2020 r. W

					<p>spożycia przez ludzi</p> <p>NIE Krajowy Program Oczyszczania Ścieków komunalnych</p>	<p>ludzi</p> <p>Dokumenty obejmują m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> określenie i planowanie, w tym indykatywne szacunkowe dane finansowe, wszelkich inwestycji publicznych: <p>a) wymaganych do wdrożenia dyrektywy 91/271/EWG, b) wymaganych do wdrożenia dyrektywy 98/83/WE; c) wymaganych, aby zaspokoić potrzeby wynikające z dyrektywy (UE) 2020/2184, w szczególności w odniesieniu do zmienionych parametrów jakości określonych w załączniku I do tej dyrektywy;</p> <ul style="list-style-type: none"> oszacowanie inwestycji niezbędnych do odnowienia istniejącej infrastruktury wodno-ściekowej oraz wskazanie potencjalnych źródeł finansowania publicznego o ile są one niezbędne. <p>Link do Programu inwestycyjnego w zakresie poprawy jakości i ograniczenia strat wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi https://www.gov.pl/web/infrastruktura/przyjeto-program-inwestycyjny-w-zakresie-poprawy-jakosci-i-ograniczenia-strat-wody-przeznaczonej-do-spozycia-przez-ludzi</p>	<p>Programie zawarto również szacunkowe koszty wskazanych inwestycji, w tym koszty wynikające z wymogu badania większej liczby parametrów jakości wody, jak i modernizacji sieci dystrybucji wody z uwzględnieniem jej wieku i planów amortyzacji. W Programie oceniono możliwości finansowania inwestycji z zysków pochodzących z opłat od użytkowników oraz, w przypadku potrzeby ich uzupełnienia, wskazano także możliwe źródła finansowania ze środków krajowych i zagranicznych. Tekst dotyczący opisu części w zakresie gospodarki ściekowej zostanie zgodnie z informacją od MI przekazany po przyjęciu KPOŚK</p>
--	--	--	--	--	---	--	---

			<p>Kryterium 2. określenie i planowanie, w tym indykatywne szacunkowe dane finansowe, wszelkich inwestycji publicznych: a) wymaganych do wdrożenia dyrektywy 91/271/EWG, wraz z określeniem priorytetów ze względu na wielkość aglomeracji i wpływ na środowisko oraz z podziałem inwestycji na poszczególne aglomeracje b) wymaganych do wdrożenia dyrektywy 98/83/WE; c) wymaganych, aby zaspokoić potrzeby wynikające z dyrektywy (UE) 2020/2184</p>	TAK/ NIE	<p>Spełnieniem warunku jest przygotowanie planu inwestycji, który obejmuje ocenę obecnego stanu wdrożenia dyrektywy (91/271/EWG) dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych i dyrektywy w sprawie wody pitnej (98/83/WE), tj.:</p> <ol style="list-style-type: none"> VI aktualizacji Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych Programu inwestycyjnego w zakresie poprawy jakości i ograniczenia strat wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi <p>Dokumenty obejmują m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> określenie i planowanie, w tym indykatywne szacunkowe dane finansowe, wszelkich inwestycji publicznych: <ol style="list-style-type: none"> wymaganych do wdrożenia dyrektywy 91/271/EWG, wymaganych do wdrożenia dyrektywy 98/83/WE; wymaganych, aby zaspokoić potrzeby wynikające z dyrektywy (UE) 2020/2184, w szczególności w odniesieniu do zmienionych parametrów jakości określonych w załączniku I do tej dyrektywy; oszacowanie inwestycji niezbędnych do odnowienia istniejącej infrastruktury wodno- ściekowej oraz wskazanie potencjalnych źródeł finansowania publicznego o ile są one niezbędne. 	<p>Kryterium 2 Warunek w części dotyczącej wody pitnej spełniony jest poprzez przyjęcie Programu inwestycyjnego, w zakresie poprawy jakości i ograniczenia strat wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi, który zawiera ocenę stanu wdrożenia dyrektywy 98/83/WE w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi wraz z wykazem inwestycji wymaganych do wdrożenia tej dyrektywy oraz do spełnienia wymagań wynikających z jej rewizji, dyrektywy 2020/2184 z dnia 16 grudnia 2020 r. W Programie zawarto również szacunkowe koszty wskazanych inwestycji, w tym koszty wynikające z wymogu badania większej liczby parametrów jakości wody, jak i modernizacji sieci dystrybucji wody z uwzględnieniem jej wieku i planów amortyzacji. W Programie oceniono możliwości finansowania inwestycji z zysków pochodzących z opłat od użytkowników oraz, w przypadku potrzeby ich uzupełnienia, wskazano także możliwe źródła finansowania ze środków krajowych i zagranicznych. Tekst dotyczący opisu części w zakresie gospodarki ściekowej zostanie zgodnie z informacją od MI przekazany po przyjęciu KPOŚK</p>
			<p>Kryterium 3. oszacowanie inwestycji niezbędnych do odnowienia istniejącej infrastruktury wodno-ściekowej, w tym sieci, w zależności od ich</p>	TAK/ NIE	<p>Spełnieniem warunku jest przygotowanie planu inwestycji, który obejmuje ocenę obecnego stanu wdrożenia dyrektywy (91/271/EWG) dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych i dyrektywy w sprawie wody pitnej (98/83/WE), tj.:</p> <ol style="list-style-type: none"> VI aktualizacji Krajowego 	<p>Kryterium 3 Warunek w części dotyczącej wody pitnej spełniony jest poprzez przyjęcie Programu inwestycyjnego, w zakresie poprawy jakości i ograniczenia strat wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi, który zawiera ocenę stanu wdrożenia dyrektywy 98/83/WE w sprawie jakości</p>

				wieku i planów amortyzacji	<p>Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych</p> <p>2. Programu inwestycyjnego w zakresie poprawy jakości i ograniczenia strat wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi</p> <p>Dokumenty obejmują m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> określenie i planowanie, w tym indykatywne szacunkowe dane finansowe, wszelkich inwestycji publicznych: <p>a) wymaganych do wdrożenia dyrektywy 91/271/EWG,</p> <p>b) wymaganych do wdrożenia dyrektywy 98/83/WE;</p> <p>c) wymaganych, aby zaspokoić potrzeby wynikające z dyrektywy (UE) 2020/2184 , w szczególności w odniesieniu do zmienionych parametrów jakości określonych w załączniku I do tej dyrektywy; oszacowanie inwestycji niezbędnych do odnowienia istniejącej infrastruktury wodno- ściekowej oraz wskazanie potencjalnych źródeł finansowania publicznego o ile są one niezbędne.</p>	<p>wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi wraz z wykazem inwestycji wymaganych do wdrożenia tej dyrektywy oraz do spełnienia wymagań wynikających z jej rewizji, dyrektywy 2020/2184 z dnia 16 grudnia 2020 r. W Programie zawarto również szacunkowe koszty wskazanych inwestycji, w tym koszty wynikające z wymogu badania większej liczby parametrów jakości wody, jak i modernizacji sieci dystrybucji wody z uwzględnieniem jej wieku i planów amortyzacji. W Programie oceniono możliwości finansowania inwestycji z zysków pochodzących z opłat od użytkowników oraz, w przypadku potrzeby ich uzupełnienia, wskazano także możliwe źródła finansowania ze środków krajowych i zagranicznych. Tekst dotyczący opisu części w zakresie gospodarki ściekowej zostanie zgodnie z informacją od MI przekazany po przyjęciu KPOŚK</p>
--	--	--	--	----------------------------	--	---

				<p>Kryterium 4. wskazanie potencjalnych źródeł finansowania publicznego, jeżeli są potrzebne w celu uzupełnienia opłat pobieranych od użytkowników</p>	<p>TAK/ NIE</p>	<p>Spełnieniem warunku jest przygotowanie planu inwestycji, który obejmuje ocenę obecnego stanu wdrożenia dyrektywy (91/271/EWG) dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych i dyrektywy w sprawie wody pitnej (98/83/WE), tj.:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. VI aktualizacji Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych 2. Programu inwestycyjnego w zakresie poprawy jakości i ograniczenia strat wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi <p>Dokumenty obejmują m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • określenie i planowanie, w tym indykatywne szacunkowe dane finansowe, wszelkich inwestycji publicznych: <ol style="list-style-type: none"> a) wymaganych do wdrożenia dyrektywy 91/271/EWG, b) wymaganych do wdrożenia dyrektywy 98/83/WE; c) wymaganych, aby zaspokoić potrzeby wynikające z dyrektywy (UE) 2020/2184, w szczególności w odniesieniu do zmienionych parametrów jakości określonych w załączniku I do tej dyrektywy; oszacowanie inwestycji niezbędnych do odnowienia istniejącej infrastruktury wodno- ściekowej oraz wskazanie potencjalnych źródeł finansowania publicznego o ile są one niezbędne. 	<p>Kryterium 4 Warunek w części dotyczącej wody pitnej spełniony jest poprzez przyjęcie Programu inwestycyjnego, w zakresie poprawy jakości i ograniczenia strat wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi, który zawiera ocenę stanu wdrożenia dyrektywy 98/83/WE w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi wraz z wykazem inwestycji wymaganych do wdrożenia tej dyrektywy oraz do spełnienia wymagań wynikających z jej rewizji, dyrektywy 2020/2184 z dnia 16 grudnia 2020 r. W Programie zawarto również szacunkowe koszty wskazanych inwestycji, w tym koszty wynikające z wymogu badania większej liczby parametrów jakości wody, jak i modernizacji sieci dystrybucji wody z uwzględnieniem jej wieku i planów amortyzacji. W Programie oceniono możliwości finansowania inwestycji z zysków pochodzących z opłat od użytkowników oraz, w przypadku potrzeby ich uzupełnienia, wskazano także możliwe źródła finansowania ze środków krajowych i zagranicznych. Tekst dotyczący opisu części w zakresie gospodarki ściekowej zostanie zgodnie z informacją od MI przekazany po przyjęciu KPOŚK</p>
--	--	--	--	---	-----------------	--	---

2.6. Aktualizowane planowanie w zakresie gospodarowania odpadami	EFRR, FS	Wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej	TAK	Istnienie planu (planów) gospodarowania odpadami, jak określono w art. 28 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/98/WE, obejmujący (obejmujące) całe terytorium państwa członkowskiego; plan ten obejmuje (plany te obejmują): Kryterium 1. analizę bieżącej sytuacji w zakresie gospodarowania odpadami na danym obszarze geograficznym, w tym rodzaj, ilość i źródło powstających odpadów oraz ocenę kształtowania się tych danych w przyszłości, z uwzględnieniem spodziewanych skutków środków określonych w programie (programach) zapobiegania powstawaniu odpadów opracowanym (opracowanych) zgodnie z art. 29 dyrektywy 2008/98/WE	TAK	Krajowy Plan Gospodarki Odpadami 2022 (KPGO), Zał. do KPGO. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 29 grudnia 2016 r. w sprawie szczegółowego sposobu selektywnego zbierania. Link do Krajowego planu gospodarki odpadami 2022 http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WMP20160000784/O/M20160784.pdf Link do aktualizacji KPGO - Załącznik dot. luki inwestycyjnej http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WMP20210000509/O/M20210509.pdf	Kryterium 1. KPGO 2022 zawiera aktualną w odniesieniu do obszaru całego kraju analizę stanu gospodarki odpadami komunalnymi dla poszczególnych rodzajów odpadów z uwzględnieniem ilości, składu morfologicznego i źródeł ich powstawania. Analiza Instytutu Ochrony Środowiska – Państwowego Instytutu Badawczego, stanowiąca podstawę dopracowania zał. do KPGO 2022, jako elementu realizującego m.in. warunek 2.6 w części dot. określenia luki inwestycyjnej w sektorze odpadowym, zawiera analizę dotyczącą aktualnego stanu, w tym ocenę istniejącego potencjału instalacji gospodarki odpadami i PSZOK oraz prognozy zmian ilości i jakości wytwarzanych w Polsce odpadów komunalnych w latach 2019-2035. Analizę sporządzono na podstawie danych dla 2018 r. (najnowsze dostępne). Bazą do określenia zapotrzebowania inwestycyjnego. była przeprowadzona analiza w szczególności na podstawie danych GUS, sprawozdań marszałków woj. z realizacji zadań z zakresu gospodarki odpadami komunalnymi i dostępnych badań składu morfologicznego.
--	----------	--	-----	--	-----	---	--

				<p>Kryterium 2. ocenę istniejących systemów zbierania odpadów, w tym materialnego i terytorialnego zakresu selektywnego zbierania oraz środków służących poprawie jego funkcjonowania oraz potrzeby stworzenia nowych systemów zbierania;</p>	TAK	<p>Krajowy Plan Gospodarki Odpadami 2022 (KPGO), Zał. do KPGO. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 29 grudnia 2016 r. w sprawie szczegółowego sposobu selektywnego zbierania.</p>	<p>Kryterium 2. KPGO zawiera ocenę istniejących systemów zbierania odpadów, w tym zakresu rzeczowego i terytorialnego selektywnego zbierania oraz środków usprawniających jej działanie, a także potrzeby nowych systemów zbiórki. W wyniku tej oceny w KPGO wskazano potrzebę wprowadzenia jednolitych standardów selektywnego zbierania odpadów komunalnych na terenie całego kraju, które następnie zostały określone w rozporządzeniu ws. szczegółowego sposobu selektywnego zbierania wybranych frakcji odpadów. Załącznik do KPGO 2022, na podstawie przeprowadzonej analizy potrzeb w zakresie systemu selektywnego zbierania, wskazuje, że w kolejnych latach powinien nastąpić rozwój PSZOK wraz z punktami napraw i wymiany rzeczy używanych oraz określa potrzeby w tym zakresie.</p>
--	--	--	--	--	-----	---	---

				<p>Kryterium 3. ocenę luki inwestycyjnej uzasadniającą potrzebę zamknięcia istniejących obiektów gospodarowania odpadami oraz wprowadzenia dodatkowej lub zmodernizowanej infrastruktury gospodarowania odpadami, z informacją o źródłach dostępnych dochodów na pokrycie kosztów operacyjnych i kosztów utrzymania;</p>	TAK	<p>Krajowy Plan Gospodarki Odpadami 2022 (KPGO), Zał. do KPGO. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 29 grudnia 2016 r. w sprawie szczegółowego sposobu selektywnego zbierania.</p>	<p>Kryterium 3. Na rzecz realizacji kryterium została przeprowadzona Analiza IOŚ-PIB oraz opracowany i opublikowany w roku 2021 Załącznik do KPGO 2022, w których zawarto ocenę potrzeb inwestycyjnych w skali kraju w zakresie zapobiegania powstawaniu odpadów, infrastruktury selektywnego zbierania odpadów oraz instalacji do przetwarzania odpadów. Po przeprowadzonych analizach zidentyfikowano jako priorytetowe instalacje do recyklingu oraz działania inwestycyjne w zakresie zapobiegania powstawaniu odpadów. W załączniku przedstawiono również informacje o źródłach finansowania kosztów eksploatacji i utrzymania instalacji w kraju.</p>
--	--	--	--	---	-----	---	--

				<p>Kryterium 4. informacje dotyczące kryteriów lokalizacji do celów identyfikacji przyszłych lokalizacji obiektów oraz dotyczące wydolności przyszłych instalacji przetwarzania odpadów.</p>	TAK	<p>Krajowy Plan Gospodarki Odpadami 2022 (KPGO), Zał. do KPGO. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 29 grudnia 2016 r. w sprawie szczegółowego sposobu selektywnego zbierania.</p>	<p>Kryterium 4. Uchwalanie i obowiązywanie PGO reguluje ustawa z 14 grudnia 2012 r. o odpadach, zgodnie z którą PGO opracowuje się na poziomie kraj. i woj. WPGO powinien być zgodny z KPGO i służyć realizacji zawartych w nim celów uniwersalnych w skali całego kraju. Wobec tego Zał. do KPGO 2022 – ocena luki inwestycyjnej - zawiera oszacowanie potrzeb na moce przerobowe instalacji w skali kraju. Funkcjonująca i planowana infrastruktura wraz z lokalizacją i przepustowością dotyczące odpadów komunalnych określone są natomiast wprost w planach inwestycyjnych (załącznik do WPGO), w których procesie przyjmowania bierze udział minister do spraw klimatu. W uzasadnionych przypadkach KPGO 2022 określa kryteria lokalizacji instalacji i obiektów gospodarki odpadami, tj. w zakresie: lokalizacji PSZOK-ów; instalacji dla odpadów medycznych i weterynaryjnych.</p>
<p>2.7. Ramy działań priorytetowych w przypadku koniecznych środków ochrony obejmujących dofinansowanie unijne</p>	<p>EFRR,F S</p>	<p>Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia</p>	TAK	<p>Kryterium 1. W przypadku interwencji wspierających środki ochrony przyrody w związku z obszarami Natura 2000 objętymi zakresem dyrektywy Rady 92/43/EWG: istnienie ram działań priorytetowych na podstawie art. 8 dyrektywy 92/43/EWG, które obejmują</p>	TAK	<p>Spełnieniem warunku jest przyjęcie dokumentu: „Priorytetowe Ramy Działań w zakresie finansowania europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000 na lata 2021-2027”. (ang: Prioritised Action Framework, PAF).</p> <p>Link do dokumentu: https://www.gov.pl/web/gdos/prioryteto-we-ramy-dzialan-paf-dla-sieci-natura-2000-w-polsce-na-lata-20212027</p>	<p>Kryterium 1. Działania dotyczące utrzymania dotychczasowej gospodarki na terenach siedlisk gatunków przyrodniczych i poprawie ich ochrony w formie czynnej, przewidują m.in. :</p> <ul style="list-style-type: none"> • zachowanie siedlisk przyrodniczych i populacji gatunków, w tym: <ul style="list-style-type: none"> - ekstensywna gospodarka rolna, rybicka i leśna uwzględniająca ochronę siedlisk - zabezpieczenie/odtworzenie miejsc rozrodu gatunków chronionych - wykup gruntów • odtwarzanie zdegradowanych siedlisk i

				wszystkie elementy wymagane we wzorze ram działań priorytetowych na lata 2021–2027 uzgodnionym przez Komisję i państwa członkowskie, w tym określenie środków priorytetowych i oszacowanie potrzeb w zakresie finansowania.			wzmacnianie zagrożonych gatunków: - powstrzymanie naturalnej sukcesji siedlisk - przywrócenie/polepszenie reżimu hydrologicznego - zwalczanie gatunków ekspansywnych/obcych - restytucja gatunków zagrożonych - udrożnienie ciągłości korytarzy ekologicznych - utrzymanie ośrodków hodowli/rehabilitacji dzikich zwierząt. • wsparcie zarządzania i nadzoru nad obszarami Natura 2000: - opracowanie/aktualizacja planów zadań ochronnych /planów ochrony wszystkich obszarów Natura 2000 - monitoring sieci Natura 2000 - badania i działania dot. edukacji i komunikacji dot. ochrony obszarów sieci Natura 2000 - budowa /rozwój infrastruktury turystycznej rozprawdzającej ruch turystyczny na obszarach sieci Natura 2000.
3.1. Kompleksowe planowanie transportu na odpowiednim poziomie	EFRR	EFRR CP3 (ii) Rozwój i udoskonalenie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawa dostępu do sieci TEN-T oraz mobilności transgranicznej	Nie	Funkcjonowanie multimodalnego mapowania istniejącej i planowanej infrastruktury – z wyjątkiem szczebla lokalnego – do 2030 r., które: Kryterium 1 1. zawiera ocenę ekonomiczną planowanych inwestycji, opartą na analizie zapotrzebowania i modelach przepływów transportowych, które powinny uwzględniać	Nie	Niespełniony. Spełnienie warunku zapewnia przyjęcie pakietu następujących narzędzi oraz dokumentów na poziomie krajowym: • Strategii Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 r., która zakłada aktualizację obecnie obowiązujących programów sektorowych. • Zintegrowanego (multimodalnego) modelu ruchu • Opracowanie lub aktualizacja planów sektorowych w zakresie transportu w tym zapewnienie środków na realizację i utrzymanie istniejącej i planowanej infrastruktury: 1) Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2014-2023 (z perspektywą do 2025	Na poziomie krajowym: Kryterium 1. Kryterium zostanie spełnione poprzez m.in. przyjęcie Strategii Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 r., oraz stosownych dokumentów wdrożeniowych a także przygotowanie i wdrożenie Zintegrowanego Modelu Ruchu. Kryterium 2. Kryterium zostanie spełnione poprzez opracowanie i przyjęcie KPEIK oraz zapewnienie zgodności dokumentów wdrożeniowych z tym dokumentem Kryterium 3. Kryterium zostanie spełnione poprzez m.in. przyjęcie Strategii Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 r., oraz stosownych dokumentów wdrożeniowych,

			<p>spodziewany wpływ otwarcia rynków usług kolejowych; Kryterium 2 2. jest spójne z elementami zintegrowanego krajowego planu w dziedzinie energii i klimatu dotyczącymi transportu; Kryterium 3 3. obejmuje inwestycje w korytarze sieci bazowej TEN-T zgodnie z definicją w rozporządzeniu w sprawie CEF, zgodnie z odpowiednimi planami prac dotyczącymi korytarzy sieci bazowej TEN-T; Kryterium 4 4. w przypadku inwestycji poza korytarzami sieci bazowej TEN-T, w tym na odcinkach transgranicznych, zapewnia komplementarność przez zapewnienie wystarczającego rozwoju połączeń sieci miejskich, regionów i lokalnych społeczności z siecią bazową TEN-T i jej węzłami; Kryterium 5 5. zapewnia</p>	<p>r.) oraz kolejny dokument do 2030 r. 2) Krajowy Program Kolejowy do 2023 r. oraz kolejny dokument do 2030 r. 3) Program rozwoju polskich portów morskich do 2030 r. 4) Krajowy Program Żeglugowy do 2030 r. 5) Polityka rozwoju lotnictwa cywilnego w Polsce do 2030 r. (z perspektywą do 2040) 6) Plan zamierzeń państwa oraz zatwierdzonych do realizacji przedsięwzięć w związku z budową Centralnego Portu Komunikacyjnego – w perspektywie obejmującej Strategię Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku 7) Kierunki rozwoju transportu intermodalnego w Polsce do 2030 r. z persp. do 2040 r. 8) Program Inwestycji Dworcowych na lata 2016 – 2023 9) Program Budowy 100 Obwodnic na lata 2020 – 2030 •Bieżące przekazywanie informacji do KE w oparciu o przyjęty Narodowy Plan Wdrażania ERTMS w Polsce o statusie zabudowy ERTMS na infrastrukturze kolejowej •Krajowe ramy polityki rozwoju infrastruktury paliw alternatywnych przyjęte przez RM 29 marca 2017 r. •Program Wzmocnienia Krajowej Sieci Drogowej do 2030 roku oraz Program Bezpiecznej Infrastruktury Drogowej na lata 2021-2024 •Programu poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego na l. 2021-2030. Na poziomie regionalnym spełnienie warunku wykazywane będzie wraz z przekazaniem programów regionalnych. Spełnieniem warunku na</p>	<p>obejmujących swym zakresem inwestycje w korytarze sieci bazowej TEN-T Kryterium 4. Kryterium zostanie spełnione poprzez m.in. przyjęcie stosownych dokumentów wdrożeniowych, obejmujących swym zakresem inwestycje poza korytarzami sieci bazowej TEN-T Kryterium 5. Kryterium spełnione poprzez bieżące przekazywanie informacji do KE w oparciu o przyjęty Narodowy Plan Wdrażania ERTMS w Polsce o statusie zabudowy ERTMS na infrastrukturze kolejowej Kryterium 6. Kryterium zostanie spełnione poprzez m.in. przyjęcie Strategii Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 r. i stosownych dokumentów wdrożeniowych, obejmujących swym zakresem kwestie transportu multimodalnego Kryterium 7. Kryterium zostanie spełnione poprzez opracowanie i przyjęcie Krajowych ram polityki rozwoju infrastruktury paliw alternatywnych oraz zapewnienie zgodności stosownych dokumentów wdrożeniowych z tym dokumentem Kryterium 8. Kryterium zostanie spełnione poprzez opracowanie i przyjęcie Programu poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego na lata 2021 – 2030 wraz ze stosownymi dokumentami wdrożeniowymi sektora drogowego, obejmującymi kwestie bezpieczeństwa ruchu drogowego Kryterium 9. Kryterium zostanie spełnione poprzez opracowanie i przyjęcie stosownych programów utrzymaniowych w odniesieniu do infrastruktury, znajdującej się w zarządzie państwa Spełnieniem warunku jest</p>
--	--	--	--	---	---

			<p>interoperacyjność sieci kolejowej oraz, w stosownych przypadkach, przedstawia sprawozdanie z wdrażania europejskiego systemu zarządzania ruchem kolejowym (ERTMS) zgodnie z rozporządzeniem wykonawczym Komisji (UE) 2017/61;</p> <p>Kryterium 6 6. wspiera multimodalność, określając potrzeby w zakresie transportu multimodalnego lub przeładunkowego oraz terminali pasażerskich;</p> <p>Kryterium 7 7. obejmuje środki istotne z punktu widzenia planowania infrastruktury, mające na celu promowanie paliw alternatywnych zgodnie z odpowiednimi krajowymi ramami polityki;</p> <p>Kryterium 8 8. przedstawia rezultaty oceny ryzyk dla bezpieczeństwa ruchu drogowego zgodnie z istniejącymi krajowymi strategiami bezpieczeństwa ruchu drogowego, wraz z mapowaniem dróg i</p>	poziomie regionalnym jest przyjęcie 16 Regionalnych Planów Transportowych.	<p>uchwalenie przez Zarząd Województwa Mazowieckiego dokumentu: Regionalny Plan Transportowy Województwa Mazowieckiego w perspektywie do 2030 roku</p> <p>Zgodnie z Tabelą Monitoringu spełnienia warunku podstawowego w Celu Polityki 3 na poziomie regionalnym przekazywanym do Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej w 3 kwartale 2021 r. stan spełnienia warunku podstawowego wynosił 79%.</p>
--	--	--	--	--	--

				<p>odcinków narażonych na takie ryzyka oraz ustaleniem związanych z tym priorytetów inwestycyjnych;</p> <p>Kryterium 9</p> <p>9. dostarcza informacji na temat zasobów finansowania odpowiadających planowanym inwestycjom, koniecznych do pokrycia kosztów operacyjnych i kosztów utrzymania istniejącej i planowanej infrastruktury.</p>			
4.1.Ramy strategiczne polityki na rzecz aktywnych polityk rynku pracy	EFRR, EFS+	<p>EFRR</p> <p>Poprawa skuteczności i poziomu włączenia społecznego rynków pracy oraz dostępu do wysokiej jakości zatrudnienia poprzez rozwój infrastruktury społecznej i wspieranie ekonomii społecznej</p> <p>EFS+</p> <p>4(a) Poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących</p>	Nie	<p>Istnienie ram strategicznych polityki na rzecz aktywnych polityk rynku pracy w świetle wytycznych dotyczących zatrudnienia; ramy te obejmują:</p> <p>Kryterium 1</p> <p>Rozwiązania w zakresie sporządzania profili osób poszukujących pracy i oceny ich potrzeb</p> <p>Kryterium 2</p> <p>Informacje o wolnych miejscach pracy i</p>	Nie	<p>Ramy strategiczne polityki na rzecz aktywnej polityki rynku pracy stanowi ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2020 r. poz. 1409, z późn. zm.) wraz z aktami wykonawczymi. Ustawa jest aktem prawnym szczegółowo definiującym rolę poszczególnych szczebli Publicznych Służb Zatrudnienia ((PSZ): minister właściwy ds. pracy, samorząd województwa, samorząd powiatu, urząd wojewody) i instytucji rynku pracy oraz współpracę z podmiotami zewnętrznymi (np. instytucje szkoleniowe, agencje zatrudnienia). Ustawa i akty wykonawcze stanowią obligatoryjne wytyczne dla poszczególnych procesów związanych z działaniami na rzecz aktywnej polityki rynku pracy, w szczególności w zakresie usług rynku pracy, stosowanych instrumentów i form pomocy. Ustawa zawiera także wytyczne w odniesieniu do procedur badania efektywności zadań PSZ</p>	<p>Kryterium 1</p> <p>Urząd pracy ma obowiązek przygotować IPD dla każdego bezrobotnego w terminie 60 dni od dnia rejestracji w urzędzie. Urząd pracy ustalając sytuację bezrobotnego i dostosowując dla niego pomoc bierze pod uwagę wiele czynników, m.in. wykształcenie, doświadczenie zawodowe, umiejętności i uprawnienia zawodowe, dyspozycyjność, czas pozostawania bez pracy, miejsce zamieszkania, zaangażowanie w samodzielne poszukiwanie pracy i możliwości podjęcia pracy lub działalności gospodarczej. Ww. informacje pozyskiwane są podczas rejestracji bezrobotnego oraz w wywiadzie (w tym z wykorzystaniem kwestionariusza udostępnianego w systemie teleinformatycznym przez ministra właściwego do spraw pracy). Powiatowy urząd pracy w okresie realizacji IPD ma obowiązek kontaktować</p>

		<p>pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej</p> <p>4(b) Modernizacja instytucji i służb rynków pracy celem oceny i przewidywania zapotrzebowania na umiejętności oraz zapewnienia terminowej i odpowiednio dopasowanej pomocy i wsparcia na rzecz dostosowania umiejętności i kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy oraz na rzecz przepływów i mobilności na rynku pracy</p>		<p>możliwościach zatrudnienia z uwzględnieniem potrzeb na rynku pracy</p> <hr/> <p>Kryterium 3</p> <p>Rozwiązania służące zapewnieniu, by opracowanie tych ram, ich wdrożenie, monitorowanie i przegląd były prowadzone w ścisłej współpracy z odpowiednimi zainteresowanymi stronami</p> <hr/> <p>Kryterium 4</p> <p>Rozwiązania dotyczące monitorowania, ewaluacji i przeglądu aktywnych polityk rynku pracy</p> <hr/> <p>Kryterium 5</p> <p>W odniesieniu do interwencji na rzecz zatrudnienia ludzi młodych – sprawdzone empirycznie, ukierunkowane ścieżki kariery przeznaczone dla ludzi młodych niepracujących,</p>	<p>(wskaźniki efektywności kosztowej i zatrudnieniowej oraz urzędów pracy na rzecz aktywizacji bezrobotnych).</p> <p>Warunek jest spełniony poprzez przygotowanie m.in. następujących narzędzi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Narzędzia Indywidualnego Planu Działania - Centralnej Bazy Ofert Pracy - Systemu rad rynku pracy (przy ministrze właściwym do spraw pracy, marszałku województwa i staroście) - Realizację badania "Bezrobotni i poszukujący pracy zarejestrowani w urzędach pracy", w którym na podstawie informacji z urzędów pracy w jednolitym systemie informatycznym zbierane są m. in. dane nt. liczby aktywizowanych bezrobotnych w rozbiciu na poszczególne formy aktywizacji. Na podstawie powyższych danych MRiPS przygotowuje raporty i analizy. - Analizy efektywności wybranych form aktywizacji bezrobotnych realizowanych przez powiatowe urzędy pracy, finansowanych z Funduszu Pracy. Kluczowe mierniki to efektywność zatrudnieniowa i kosztowa. - Realizacja projektu pt. „Wypracowanie metodologii i wdrożenie monitorowania efektywności zatrudnieniowej podstawowych form aktywizacji zawodowej bezrobotnych w okresie dłuższym niż 12 miesięcy od zakończenia działań urzędu pracy”(POWER 2014-2020) - Plan realizacji Gwarancji dla Młodzieży w Polsce" zaktualizowany w październiku 2015 r. 	<p>się z bezrobotnym co najmniej raz na 60 dni w celu monitorowania sytuacji i postępów w realizacji działań przewidzianych w IPD. Ww. kontakt może być realizowany przez powiatowy urząd pracy w formie spotkania, rozmowy telefonicznej lub wymiany informacji drogą elektroniczną / pocztową.</p> <hr/> <p>Kryterium 2</p> <p>Powiatowe urzędy pracy w ramach usługi pośrednictwa pracy przyjmują i realizują oferty pracy przestrzegając zasady jawności ofert pracy. Każda przyjęta i realizowana oferta pracy przez urząd pracy jest automatycznie przekazywana do internetowej bazy ofert pracy udostępnianej przez ministra właściwego do spraw pracy, której rolę pełni obecnie Centralna Baza Ofert Pracy (CBOP). CBOP to nieograniczony dostęp do aktualnej informacji o ofertach pracy w kraju i za granicą, upowszechnionych przez sieć EURES. CBOP umożliwia także prezentowanie informacji o organizowanych przez powiatowe urzędy pracy stażach, przygotowaniu zawodowym dorosłych, a także organizowanych przez powiatowe i wojewódzkie urzędy pracy szkoleniach, targach i giełdach pracy, praktykach studenckich organizowanych w instytucjach publicznych oraz wyszukiwanie praktyk i staży zgłaszanych przez pracodawców. CBOP jest zintegrowana z innymi systemami takimi jak Wortal PSZ (psz.praca.gov.p1), praca.gov.pl, SyriuszStd (wykorzystywanym przez powiatowe</p>
--	--	--	--	---	--	---

				<p>niekształcących się ani nieszkolących się, w tym działania informacyjne i oparte na wymogach jakościowych uwzględniających kryteria wysokiej jakości przygotowania zawodowego i staży, w tym w kontekście realizacji programów gwarancji dla młodzieży</p>	<p>Link do dokumentów:</p> <p>http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20040991001/U/D20041001Lj.pdf</p> <p>https://psz.praca.gov.pl/rynek-pracy/akty-prawne</p> <p>http://oferty.praca.gov.pl/</p> <p>https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20150001240/U/D20151240Lj.pdf</p> <p>http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20111550920/O/D20110920.pdf</p> <p>https://www.gov.pl/web/rodzina/efektywnosc-form-promocji-zatrudnienia</p> <p>https://psz.praca.gov.pl/rynek-pracy/statystyki-i-analazy/bezrobocie-rejestrowane</p> <p>http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20091421160/O/D20091160.pdf</p> <p>http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20140000497/O/D20140497.pdf</p>	<p>urzędy pracy), WUP Viator (wykorzystywanym przez wojewódzkie urzędy pracy). CBOP dostępna z komputera, tabletu i smartfona.</p> <hr/> <p>Kryterium 3 W procesie kształtowania, wdrażania, monitorowania i przeglądu działań na rzecz aktywnej polityki rynku pracy podstawową rolę odgrywają: - system rad rynku pracy, działających przy ministrze właściwym do spraw pracy, marszałku województwa (WUP), i starosty (PUP). W skład rad rynku pracy wchodzi m.in. przedstawiciele wszystkich reprezentatywnych organizacji pracodawców i związków zawodowych, Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego, organów samorządu terytorialnego i przedstawiciele nauki. Konsultacje społeczne aktów prawnych regulujących całością zasad i procedur funkcjonowania PSZ, prowadzone na każdym etapie prac nad projektowanym rozwiązaniem - rola Rady Dialogu Społecznego. Przegląd otoczenia prawnego rynku pracy, jego kształt oraz stan są również przedmiotem prac Rady Dialogu Społecznego, a wprowadzanie zmian prawa dotyczących aktywnych polityk rynku pracy przed ich wdrożeniem jest przedmiotem konsultacji w tej instytucji dialogu. - rola Konwentu Dyrektorów Wojewódzkich Urzędów Pracy i Rada Forum Dyrektorów Powiatowych Urzędów Pracy.</p> <hr/>
--	--	--	--	---	--	---

						<p>Kryterium 4</p> <p>Minister wł. ds. pracy, wspólnie z Prezesem GUS prowadzi badanie "Bezrobotni i poszukujący pracy zarejestrowani w urzędach pracy", w którym zbierane są m. in. dane nt. liczby aktywizowanych bezrobotnych w rozbiciu na formy aktywizacji. Minister wł. ds. pracy corocznie dokonuje analizy efektywności wybranych form aktywizacji bezrobotnych realizowanych przez PUP, finansowanych z Funduszu Pracy. Kluczowe mierniki to efektywność zatrudnieniowa i kosztowa.</p> <p>W POWER 2014-2020 realizowany jest projekt „Wypracowanie metodologii i wdrożenie monitorowania efektywności zatrudnieniowej podstawowych form aktywizacji zawodowe bezrobotnych w okresie dłuższym niż 12 miesięcy od zakończenia działań urzędu pracy”. Minister wł. do spraw pracy publikuje na str. internetowej corocznie katalog podstawowych form aktywizacji zawodowej rozumianych jako usługi i instrumenty rynku pracy finansowane ze środków Funduszy Pracy, dla których w danym roku są określane wskaźniki, o których mowa w art. 4 ust. 11 pkt 2 lit b i c ustawy</p> <p>Opiniowanie planów i sprawozdań Funduszu Pracy należy do kompetencji rad rynku pracy, a monitoring i ocenę polityk rynku pracy realizuje Rada Dialogu Społecznego.</p> <hr/> <p>Kryterium 5</p> <p>„Plan realizacji Gwarancji dla Młodzieży w Polsce” (GdM) opiera się na</p>
--	--	--	--	--	--	--

							<p>funkcjonowaniu 4 podstawowych filarów wsparcia dla młodych osób:</p> <ul style="list-style-type: none"> - urzędów pracy (szeroki wachlarz form aktywizacji zawodowej, podnoszenia kompetencji, wspierania przedsiębiorczości oraz zachęt zatrudnieniowych dla pracodawców). - Ochotniczych Hufców Pracy - działania edukacyjne i wychowawcze jednostek OHP oraz projekty aktywizacji zawodowej, umożliwiające ukończenie szkoły, nabycie nowych kompetencji, kwalifikacji czy zawodu, zdobycie zatrudnienia. - projektów wyłanianych w konkursach na szczeblu centralnym i regionalnym (projekty wyłania na szczeblu centralnym MRiPS, regionalnym -WUP). Rodzaje wsparcia z EFS dla osób młodych zostały określone w: dokumencie Program Operacyjny Wiedza, Edukacja, Rozwój 2014-2020, Oś priorytetowa I pn. Osoby młode na rynku pracy, dokumencie Szczegółowy Opis Priorytetów POWER 2014-2020. - programu pożyczkowego „Pierwszy biznes — Wsparcie w starcie”, realizowanego przez Bank Gospodarstwa Krajowego.
4.3.Ramy strategiczne polityki na rzecz systemu kształcenia i szkolenia na wszystkich szczeblach	EFRR, EFS+	EFRR, Poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo	Nie	Istnienie krajowych lub regionalnych ram strategicznych polityki w zakresie systemu kształcenia i szkolenia, które obejmują Kryterium 1 Oparte na rzetelnych danych systemy przewidywania i prognozowania	Nie	Spełnienie warunku podstawowego zapewnia: <ul style="list-style-type: none"> • Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030, w tym: <ul style="list-style-type: none"> ○ część ogólna (przyjęta uchwałą Rady Ministrów nr 12/2019 w dniu 25.01.2019 r.), ○ część szczegółowa (przyjęta uchwałą Rady Ministrów nr 195/2020 w dniu 28.12.2020 r.). 	Kryterium 1 i 2 Ramy strategiczne zostały określone w 1.Strategiina rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.), 2. Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030 (część ogólna) – Priorytet 4. Zbudowanie efektywnego systemu diagnozowania i informowania o obecnym stanie i zapotrzebowaniu na umiejętności, 3. Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030 (część szczegółowa) – Obszar

		<p>dostępnej infrastruktury, w tym poprzez wspieranie odporności w zakresie kształcenia i szkolenia na odległość oraz online</p> <p>EFS+</p> <p>4(g) Wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej</p> <p>4(h) Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości</p>		<p>umiejętności;</p> <hr/> <p>Kryterium 2</p> <p>Mechanizmy oparte na rzetelnych danych systemy przewidywania i prognozowania umiejętności;</p> <hr/> <p>Kryterium 3</p> <p>Środki na rzecz zapewnienia równego dostępu do wysokiej jakości, przystępnego cenowo, odpowiedniego, wolnego od segregacji kształcenia i szkolenia sprzyjającego włączeniu społecznemu oraz uczestnictwa w takim kształceniu i szkoleniu i ukończenia go, a także nabywania kluczowych kompetencji na wszystkich poziomach, w tym na poziomie szkolnictwa wyższego</p> <p>Kryterium 4</p> <p>Mechanizm koordynacji obejmujący wszystkie poziomy kształcenia i szkolenia, w tym</p>	<p>Spełnieniem warunku jest ponadto system narzędzi funkcjonujących w obszarze kształcenia, m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • system monitorowania Ekonomicznych Losów Absolwentów ELA, • monitoring karier absolwentów publicznych i niepublicznych szkół ponadpodstawowych, • prognoza zapotrzebowania na pracowników w zawodach szkolnictwa branżowego na krajowym i wojewódzkim rynku pracy, reforma systemu oświaty (kształcenie ogólne, kształcenie zawodowe), • reforma szkolnictwa wyższego, • ustawa o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji, • Międzyresortowy Zespół do spraw uczenia się przez całe życie i ZSK, • Rada Interesariuszy ZSK, • Rada Programowa do spraw kompetencji, • Sektorowe Rady do spraw kompetencji, • Program Senior+, • Lokalne Ośrodki Wiedzy i Edukacji, • projekt „Szansa - nowe możliwości dla dorosłych”, • program "Doktorat wdrożeniowy", • finansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli, • szkolenia branżowe dla nauczycieli kształcenia zawodowego. <p>Link do dokumentów:</p> <p>https://efs.mein.gov.pl/zintegrowana-strategia-umiejtnosci-2030-czesc-ogolna/</p>	<p>oddziaływania VI Doradztwo zawodowe, Temat działania 19: Tworzenie efektywnych mechanizmów informowania o zapotrzebowaniu na zawody, kwalifikacje i umiejętności na poziomie krajowym i regionalnym. Ponadto:</p> <p>- w zakresie kryterium 1: prognoza zapotrzebowania na pracowników w zawodach szkolnictwa branżowego na krajowym i wojewódzkim rynku pracy,</p> <p>- w zakresie kryterium 1a: - system monitorowania Ekonomicznych Losów Absolwentów ELA, monitoring karier absolwentów publicznych i niepublicznych szkół ponadpodstawowych.</p> <hr/> <p>Kryterium 3</p> <p>Ramy strategiczne zostały określone w:</p> <p>- Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.),</p> <p>- Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030 (część ogólna) – Priorytet 1. Podnoszenie poziomu umiejętności kluczowych u dzieci, młodzieży i osób dorosłych, Priorytet 6. Wyrównywanie szans w dostępie do rozwoju i możliwości wykorzystania umiejętności,</p> <p>- Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030 (część szczegółowa) – Obszar oddziaływania I Umiejętności podstawowe, przekrojowe i zawodowe dzieci, młodzieży i dorosłych. Ponadto:</p> <p>a) akty prawne podkreślające równy dostęp do kształcenia (m.in.: ustawa Prawo oświatowe, ustawa o systemie</p>
--	--	---	--	---	---	--

		<p>włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami</p>		<p>szkolnictwo wyższe, oraz jasny podział obowiązków między odpowiednimi organami krajowymi lub regionalnymi</p> <hr/> <p>Kryterium 5</p> <p>Rozwiązania dotyczące monitorowania, ewaluacji i przeglądu ram strategicznych polityki</p> <hr/> <p>Kryterium 6</p> <p>Środki skierowane do osób dorosłych o niskich umiejętnościach zawodowych i niskich kwalifikacjach i osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji społeczno-ekonomicznej oraz ścieżki poprawy umiejętności;</p> <hr/> <p>Kryterium 7</p> <p>Środki na rzecz wspierania nauczycieli, osób prowadzących szkolenia i kadry akademickiej w</p>		<p>https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/zintegrowana-strategia-umiejtnosci-2030-czesc-szczegolowa-dokument-przyjety-przez-rade-ministrow</p>	<p>oświaty, ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie ogólnych celów i zadań kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego),</p> <p>b) przedsięwzięcie MEiN: „Włączeni w edukację”.</p> <hr/> <p>Kryterium 4.</p> <p>Ramy strategiczne zostały określone w:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030 (część ogólna) – Priorytet 5. - Wypracowanie skutecznych i trwałych mechanizmów współpracy i koordynacji międzyresortowej oraz międzysektorowej w zakresie rozwoju umiejętności, - Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030 (część szczegółowa) – wszystkie Obszary oddziaływania poprzez wskazanie podmiotów kluczowych dla realizacji Tematu działania. Dodatkowo ma zastosowanie w szczególności rozdział 3. „Zasady realizacji Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030 jako polityki publicznej”, - Ustawie o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji – rozdział 8 ustawy (Koordynacja funkcjonowania Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji), -Ustawie o utworzeniu Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości – art. 4c ustanawiający: <ul style="list-style-type: none"> a) Radę Programową do spraw kompetencji, b) sektorowe rady do spraw kompetencji. <p>Ponadto: projekt MEiN: „Wsparcie i rozwój mechanizmów współpracy i</p>
--	--	--	--	--	--	--	--

				<p>odniesieniu do odpowiednich metod nauczania, oceny i walidacji kompetencji kluczowych</p> <hr/> <p>Kryterium 8</p> <p>Środki na rzecz wspierania mobilności osób uczących się i kadry oraz transnarodowej współpracy podmiotów świadczących usługi w zakresie kształcenia i szkolenia, w tym przez uznawanie efektów uczenia się i kwalifikacji.</p>		<p>koordynacji na szczeblu krajowym i regionalnym w zakresie uczenia się przez całe życie”.</p> <hr/> <p>Kryterium 5. Ramy zostały określone w: - Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030 (część ogólna) – Priorytet 5. Wypracowanie skutecznych i trwałych mechanizmów współpracy i koordynacji międzyresortowej oraz międzysektorowej w zakresie rozwoju umiejętności oraz rozdział 10. „Wdrażanie i monitorowanie Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030”,</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030 (część szczegółowa) – rozdział 3. „Zasady realizacji Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030 jako polityki publicznej”, 2. Ustawie o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji – rozdział 8 ustawy (Koordynacja funkcjonowania Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji), 3. Ustawie o utworzeniu Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości – art. 4c ustanawiający: <ol style="list-style-type: none"> a) Radę Programową do spraw kompetencji, b) sektorowe rady do spraw kompetencji. <p>Ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> a) funkcjonowanie Międzyresortowego Zespołu do spraw uczenia się przez całe życie i Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji, b) projekt MEiN „Wsparcie i rozwój mechanizmów współpracy i koordynacji na szczeblu
--	--	--	--	--	--	---

							<p>krajowym i regionalnym w zakresie uczenia się przez całe życie”.</p> <p>Kryterium 6 Ramy zostały określone w:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.), 2. Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030 (część ogólna) – Priorytety: 1. Podnoszenie poziomu umiejętności kluczowych u dzieci, młodzieży i osób dorosłych; 2. Rozwijanie i upowszechnianie kultury uczenia się nastawionej na aktywny i ciągły rozwój umiejętności; 4. Zbudowanie efektywnego systemu diagnozowania i informowania o obecnym stanie i zapotrzebowaniu na umiejętności; 6. Wyrównywanie szans w dostępie do rozwoju (...), 3. Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030 (część szczegółowa) – Obszary oddziaływania: I Umiejętności podstawowe, przekrojowe i zawodowe dzieci, młodzieży i dorosłych; IV Rozwijanie umiejętności poza edukacją formalną; V Rozwijanie umiejętności w miejscu pracy; VI Doradztwo zawodowe; VIII Planowanie uczenia się przez całe życie i potwierdzanie umiejętności. <p>Ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> a) funkcjonowanie Uniwersytetów Drugiego i Trzeciego Wieku, b) przedsięwzięcie MEiN: „Lokalne Ośrodki Wiedzy i Edukacji”, c) projekt FRSE: „Szansa - nowe możliwości dla dorosłych”, d) program Senior+.
--	--	--	--	--	--	--	---

							<p>Kryterium 7 Ramy zostały określone w:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ustawie Karta Nauczyciela – Rozdział 7a: Finansowanie kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli, 2. rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej w sprawie dofinansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli, szczegółowych celów szkolenia branżowego oraz trybu i warunków kierowania nauczycieli na szkolenia branżowe, 3. ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce – Dział XII Finansowanie systemu szkolnictwa wyższego i nauki oraz gospodarka finansowa uczelni (m.in. „Doktorat wdrożeniowy”), 4. Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030 (część ogólna) – Priorytety: 2. Rozwijanie i upowszechnianie kultury uczenia się (...); 5. Wypracowanie skutecznych i trwałych mechanizmów (...); 6. Wyrównywanie szans w dostępie do rozwoju (...), 5. Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030 (część szczegółowa) – Obszary oddziaływania: III Rozwijanie umiejętności w edukacji formalnej – kadry uczące; IV Rozwijanie umiejętności poza edukacją formalną; VII Współpraca pracodawców z edukacją formalną i pozaformalną; VIII Planowanie uczenia się przez całe życie i potwierdzanie umiejętności. <hr/> <p>Kryterium 8 Ramy zostały określone w:</p>
--	--	--	--	--	--	--	--

						<ol style="list-style-type: none"> 1. Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej ws. postępowania w celu uznania świadectwa lub innego dokumentu (...), 2. Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej ws. kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych, 3. Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej ws. warunków, jakie musi spełnić osoba ubiegająca się o uzyskanie dyplomu zawodowego (...), 4. Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030 (część ogólna) – Priorytety: 2 Rozwijanie i upowszechnianie kultury uczenia się (...); 5 Wypracowanie skutecznych i trwałych mechanizmów (...), 5. Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030 (część szczegółowa) – Obszary oddziaływania: III Rozwijanie umiejętności w edukacji formalnej – kadry uczące; IV Rozwijanie umiejętności poza edukacją formalną; VII Współpraca pracodawców z edukacją formalną i pozaformalną; VIII Planowanie uczenia się przez całe życie i potwierdzanie umiejętności. <p>Ponadto funkcjonowanie:</p> <ol style="list-style-type: none"> a) Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej, b) Narodowego Centrum Nauki, c) Sieci Badawczej Łukasiewicz, d) Narodowego Centrum Badań i Rozwoju, <p>Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji.</p>
--	--	--	--	--	--	--

<p>4.4. Krajowe ramy strategiczne polityki na rzecz włączenia społecznego i ograniczenia ubóstwa</p>	<p>EFRR, EFS+</p>	<p>EFRR</p> <p>Wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne</p> <p>EFSS+</p> <p>4(h) Wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji</p>	<p>Nie</p>	<p>Istnienie krajowych lub regionalnych ram strategicznych polityki lub ram ustawodawczych na rzecz włączenia społecznego i ograniczenia ubóstwa, które obejmują:</p> <hr/> <p>Kryterium 1</p> <p>Opartą na rzetelnych danych diagnozę ubóstwa i wykluczenia społecznego, w tym ubóstwa dzieci, w szczególności pod względem równego dostępu do dobrej jakości usług dla dzieci znajdujących się w trudnej sytuacji, a także pod względem bezdomności, segregacji przestrzennej i edukacyjnej, ograniczonego dostępu do podstawowych usług i infrastruktury oraz szczególnych potrzeb osób w każdym wieku znajdujących się w trudnej sytuacji;</p> <hr/> <p>Kryterium 2</p> <p>Środki na rzecz zapobiegania i zwalczania segregacji we wszystkich</p>	<p>Nie</p>	<p>Spełnienie warunku podstawowego zapewnia:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu Aktualizacja 2021-2027 z perspektywą do roku 2030" (KPPUiWS). - Strategia Rozwoju Usług Społecznych. - w zakresie DI usług społecznych <p>KPPUiWS przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 17 sierpnia 2021 r. to dokument o charakterze operacyjno-wdrożeniowym, w którym przedstawiono działania do realizacji celów związanych z przeciwdziałaniem ubóstwu i wykluczeniu społecznemu „Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju” oraz celu szczegółowego w tym obszarze wskazanego w Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego (SRKL) - tj.: redukcja ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz poprawa dostępu do usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne.</p> <p>Wśród krajowych dokumentów strategicznych o szczególnym znaczeniu dla polityki walki z ubóstwem i wykluczeniem należy wymienić, poza SRKL.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Narodowy Program Mieszkaniowy, - Strategię na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2020-2030, - Krajową Strategię Rozwoju Regionalnego oraz - Politykę Migracyjną, razem z obowiązującymi aktami prawnymi: <ul style="list-style-type: none"> • ustawą 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz.U. z 2020 r. poz. 1876 t. j. z późn. zm.); 	<p>Kryterium 1.</p> <p>Diagnoza w Krajowym Programie Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu (KPPUiWS) dotyczy ubóstwa i wykluczenia społecznego,. Dokument zawiera analizę danych ogólnokrajowych oraz według makroregionów, stopnia urbanizacji, typów gospodarstw domowych. W diagnozie uwzględnione zostały takie problemy jak ubóstwo dzieci, bezdomność, ograniczony dostęp do usług społecznych oraz specyficzne potrzeby grup zagrożonych wykluczeniem. Diagnoza zawiera również informacje dotyczące dostępu do edukacji, w tym edukacji wczesnej i opieki. Opisany został obszar wsparcia rodziny i pieczy zastępczej, wykluczenia mieszkaniowego, ubóstwa osób pracujących i osób starszych oraz przedstawiona została sytuacja cudzoziemców - tytuły pobytowe, dostęp do usług. Diagnoza obejmuje również usługi w ramach pomocy społecznej - usługi w miejscu zamieszkania a domy pomocy społecznej, środowiskowe domy samopomocy, mieszkania chronione. Przy opracowaniu diagnozy opierano się m.in. na danych Głównego Urzędu Statystycznego, Eurostatu oraz sprawozdaniach resortowych</p> <p>Kryterium 2</p> <p>KPPUiWS koncentruje się na :</p> <ul style="list-style-type: none"> - przeciwdziałaniu ubóstwu i wykluczeniu społecznemu dzieci i młodzieży, - przeciwdziałaniu bezdomności, rozwijaniu usług społecznych dla osób z niepełnosprawnościami, starszych i innych potrzebujących wsparcia w
--	-------------------	---	------------	---	------------	---	--

			<p>dziedzinach, w tym ochrony socjalnej, rynków pracy sprzyjających włączeniu społecznemu i dostępu do wysokiej jakości usług dla osób w trudnej sytuacji, w tym migrantów i uchodźców;</p> <hr/> <p>Kryterium 3</p> <p>Środki na rzecz przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej;</p> <hr/> <p>Kryterium 4</p> <p>Rozwiązania dotyczące zapewnienia, aby opracowanie tych ram, ich wdrożenie, monitorowanie i przegląd były prowadzone w ścisłej współpracy z odpowiednimi zainteresowanymi stronami, w tym partnerami społecznymi i odpowiednimi organizacjami społeczeństwa obywatelskiego.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2020 r. poz. 8210); • ustawą z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2020 r. poz. 85, 374, 695, 875 i 1086); • ustawą z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych (Dz.U. poz. 1818, z późn. zm.); • ustawą z dnia 23 października 2018 r. o Funduszu Solidarnościowym (Dz. U. z 2020 poz. 1787); • ustawą z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz. U. 2007 poz. 1378 t.j.); • ustawą z dnia 20 lipca 2018 r. o pomocy państwa w ponoszeniu wydatków mieszkaniowych w pierwszych latach najmu mieszkania (Dz. U. z 2020 r. poz. 551), <p>ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2020 r. poz. 1409 t.j.) tworzą krajowe ramy strategiczne i prawne.</p>	<p>codziennym funkcjonowaniu,</p> <ul style="list-style-type: none"> - wspieraniu osób i rodzin poprzez działania instytucji pomocy społecznej oraz działania podmiotów ekonomii społecznej, - wspieraniu integracji cudzoziemców poprzez rozwój usług społecznych dla migrantów oraz ich integracji na rynku pracy. <p>We wszystkich obszarach uwzględniono działania na rzecz przejścia z opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej, zgodnie z paradygmatem deinstytucjonalizacji zgodnie z dokumentem pn. Ogólnoeuropejskie wytyczne dotyczące przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności.</p> <hr/> <p>Kryterium 3</p> <p>W celu spełnienia kryterium dodatkowo opracowywana jest z udziałem grupy ekspertów z zakresu poszczególnych obszarów Strategia rozwoju usług społecznych (SRUS), która będzie realizowana w obszarach:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. opieki nad dzieckiem, w tym z niepełnosprawnością, 2. opieki nad osobami starszymi i przewlekle somatycznie i psychicznie chorymi, 3. niezależnego życia – wsparcia osób z niepełnosprawnościami, 4. wsparcia osób bezdomnych, <p>Deinstytucjonalizacja obejmować będzie np:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. priorytetowe podejście do usług społecznych realizowanych w środowisku nad usługami stacjonarnymi 2. rozwój lokalnych i zindywidualizowanych usług, które
--	--	--	---	---	---

						<p>ograniczą opiekę instytucjonalną</p> <p>3. wykorzystanie potencjału instytucjonalnej opieki długoterminowej na rzecz rozwoju nowych usług środowiskowych</p> <p>4. zabezpieczenie usług stacjonarnej opieki długoterminowej, jako ostatni i najmniej pożądanym elementem systemu</p> <p>5. rozwój mieszkalnictwa treningowego i wspomagane</p> <p>6. wdrożenie systemu koordynacji i standaryzacji usług społecznych – funkcja koordynatora usług społecznych;</p> <p>7. wprowadzenie systemowej usługi asystencji osobistej.</p> <p>Kryterium 4</p> <p>KPPUiWS opracowano we współpracy z przedstawicielami społeczeństwa obywatelskiego i interesariuszy problematyki ubóstwa i wykluczenia społecznego. Uwzględniono rezultaty pracy niezależnych tematycznych grup eksperckich dla obszarów: rodzina i dziecko, os. starsze, os. z niepełnosprawnościami, os. z zaburzeniami psychicznymi, os. bezdomne i cudzoziemcy. Grupy eksperckie wypracowały założenia, wykorzystane następnie do zaplanowania działań w KPPUiWS.</p> <p>Monitorowanie KPPUiWS odbywać się będzie w partnerstwie i przy udziale wszystkich interesariuszy, zwłaszcza organizacji społeczeństwa obywatelskiego i podmiotów społecznych zaangażowanych bezpośrednio w obszarach objętych Programem. W resorcie właściwym ds. rodziny i</p>
--	--	--	--	--	--	---

							zabezpieczenia społecznego powołany będzie Zespół ds. realizacji działań KPPUiWS, z udziałem organizacji społeczeństwa obywatelskiego i podmiotów społecznych zaangażowanych w obszarach objętych KPPUiWS, administracji centralnej, samorządów wojewódzkich i lokalnych. Dane do monitorowania realizacji działań będą zbierane zgodnie z przyjętym harmonogramem w ramach każdego z Priorytetów.
4.6. Ramy strategiczne polityki na rzecz opieki zdrowotnej i opieki długoterminowej	EFRR, EFS+	<p>EFRR</p> <p>Zapewnienie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz wspieranie przechodzenia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej</p> <p>EFS+</p> <p>4(k) Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na</p>	Nie	<p>Istnienie krajowych lub regionalnych ram strategicznych polityki na rzecz zdrowia, które obejmują:</p> <hr/> <p>Kryterium 1</p> <p>Mapowanie potrzeb w zakresie opieki zdrowotnej i opieki długoterminowej, w tym pod względem personelu medycznego i pielęgniarstwa, w celu zapewnienia zrównoważonych i skoordynowanych środków;</p> <hr/> <p>Kryterium 2</p> <p>Środki na rzecz zapewnienia efektywności, trwałości, dostępności i przystępności cenowej usług opieki zdrowotnej i opieki długoterminowej, w</p>	Nie	<p>Spełnienie warunku podstawowego zapewnią, przyjęcie:</p> <p>-mapy potrzeb zdrowotnych (MPZ) na kolejny okres w zmienionej formule (mapa wraz z rekomendacjami będzie obejmować okres 7 lat, co roku aktualizowane będą dane statystyczne i wyniki analiz),</p> <p>- Policy Paper 2021+ w obszarze zdrowia. Obecna nazwa: „Zdrowa Przyszłość. Ramy strategiczne rozwoju systemu ochrony zdrowia na lata 2021-2027 z perspektywą do 2030”,</p> <p>- Ram strategicznych w zakresie deinstytucjonalizacji w obszarze zdrowia na lata 2021-2030 (Strategia Deinstytucjonalizacji zapewnią spełnienie warunku w tym zakresie.</p>	<p>Kryterium 1</p> <p>Spełnienie kryterium zapewni publikacja mapy potrzeb zdrowotnych (MPZ) w zmienionej formule (mapa wraz z rekomendowanymi kierunkami działań będzie obejmować okres 5 lat. Coroczna aktualizacja MPZ dotyczyć będzie danych statystycznych i wyników analiz. Analizy przedstawione w mapie potrzeb zdrowotnych z jednej strony stanowią diagnozę systemu ochrony zdrowia, a z drugiej, dzięki prognozom i rekomendowanym kierunkom działań, przyczynią się do zapewnienia równego dostępu do opieki, wspieranie odporności oraz poprawy jakości. Uwzględnią one obszary szczególnie istotne, takie jak podstawową opiekę zdrowotną, profilaktykę. Mapy potrzeb uwzględniają rekomendowane kierunki działań na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i na terenie województw, tj. regionalne różnice w zdrowotności społeczeństwa i dostępności do opieki zdrowotnej. W czerwcu 2020 r. na stronie www.basiw.mz.gov.pl zostały zamieszczone dane statystyczne i analizy w formie zaawansowanego narzędzia analitycznego stanowiące bazę danych</p>

		<p>osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej</p>		<p>tym ze szczególnym uwzględnieniem osób wykluczonych z systemów opieki zdrowotnej i opieki długoterminowej oraz osób, do których najtrudniej jest dotrzeć;</p> <p>Kryterium 3</p> <p>Środki na rzecz wspierania usług środowiskowych i opartych na rodzinie poprzez deinstytucjonalizację, w tym profilaktyki i podstawowej opieki zdrowotnej, opieki w domu i usług środowiskowych.</p>			<p>statystycznych i analiz zarówno dla całego kraju, jak też dla poszczególnych województw.</p> <p>Kryterium 2</p> <p>Spełnieniem kryterium jest przyjęcie Policy Paper 2021+ w obszarze zdrowia. Obecna nazwa: „Zdrowa Przyszłość. Ramy strategiczne rozwoju systemu ochrony zdrowia na lata 2021-2027 z perspektywą do 2030” wraz załącznikami tj. ramy strategiczne deinstytucjonalizacji w obszarze opieki nad osobami starszymi oraz osobami z zaburzeniami psychicznymi. Dokument będzie wdrażany w drodze uchwały Rady Ministrów w sprawie ustanowienia polityki publicznej pt. „Zdrowa przyszłość. Ramy strategiczne rozwoju systemu ochrony zdrowia na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030 r.” Zakłada on działania w czterech głównych wzajemnie zależnych obszarach: pacjenta, procesów, rozwoju i finansów. Celem tej polityki publicznej jest zapewnienie obywatelom równego i adekwatnego do potrzeb zdrowotnych dostępu do wysokiej jakości świadczeń zdrowotnych przez przyjazny, nowoczesny i efektywny system ochrony zdrowia. Efektem realizacji polityki ma być wydłużenie życia i poprawa stanu zdrowia społeczeństwa. Obecnie w analizach epidemiologicznych coraz więcej uwagi przywiązuje się nie tylko do długości życia, ale również do jego jakości. Niezbędne do tego jest zapewnienie odpowiedniej opieki medycznej poprawiającej zdrowotność</p>
--	--	--	--	---	--	--	---

							<p>obywateli.</p> <hr/> <p>Kryterium 3</p> <p>Dokument Zdrowa Przyszłość. Ramy strategiczne rozwoju systemu ochrony zdrowia na lata 2021-2027 z perspektywą do 2030, zawiera ramy strategiczne deinstytucjonalizacji w obszarze opieki nad osobami starszymi oraz osobami z zaburzeniami psychicznymi stanowiącymi jako załącznik.</p> <p>Przyjęcie dokumentu „Zdrowa przyszłość”, w tym w szczególności załączników, przyczyni się:</p> <ul style="list-style-type: none"> - w zakresie opieki nad osobami starszymi – do poprawy jakości życia i zdrowia seniorów i ich opiekunów (rozwój zasobów kadrowych, rozwój form opieki dziennej, domowej oraz innowacyjnych form opieki, wsparcie opiekunów nieformalnych i koordynacja opieki środowiskowej), - w zakresie opieki psychiatrycznej – do wzmocnienia równego dostępu do opieki zdrowotnej oraz przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej (inwestycje w kadry i poprawa jakości kształcenia w dziedzinie psychiatrii i innych specjalizacji zajmujących się ochroną zdrowia psychicznego, zmiana organizacji udzielania świadczeń zdrowotnych z zakresu opieki psychiatrycznej i inwestycje infrastrukturalne).
--	--	--	--	--	--	--	--

5. INSTYTUCJE PROGRAMU

Tabela 13: Instytucje programu

Instytucje programu	Nazwa Instytucji	Imię i nazwisko osoby odpowiedzialnej za kontakty	E-mail
Instytucja zarządzająca	Zarząd Województwa Mazowieckiego	Marszałek Województwa	sekretariatKM@mazovia.pl
Instytucja audytowa	Ministerstwo Finansów Departament Audytu Środków Publicznych	Szef Krajowej Administracji Skarbowej	sekretariat.DAS@mf.gov.pl
Podmiot otrzymujący płatności od Komisji	Ministerstwo Finansów Departament Instytucji Płatniczej	Minister właściwy ds. finansów publicznych	sekretariat.IP@mf.gov.pl
W stosownych przypadkach, podmiot lub podmioty otrzymujące płatności od Komisji w przypadku pomocy technicznej na podstawie art. 36 ust. 5 rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów	do uzupełnienia	do uzupełnienia	do uzupełnienia
Zadania w zakresie księgowania wydatków w przypadku gdy są powierzone podmiotowi innemu niż instytucja zarządzająca	do uzupełnienia	do uzupełnienia	do uzupełnienia

6. PARTNERSTWO

Przed rozpoczęciem prac związanych z przygotowaniem programu regionalnego na lata 2021-27 został powołany zespół redakcyjno-programowy programu regionalnego (Zarządzenie nr 56/19 Marszałka Województwa Mazowieckiego z dnia 2 kwietnia 2019 r.), w skład którego wchodzi marszałek, wicemarszałkowie, dyrektorzy departamentów merytorycznych oraz dyrektorzy Instytucji Pośredniczących.

W ramach zespołu powołano podzespoły tematyczne dla każdego Celu Polityki od 1-5.

Przewodniczący mogą zapraszać na posiedzenia podzespołów przedstawicieli przedsiębiorców i pracodawców, instytucji naukowych i jednostek badawczo-naukowych, organizacji pozarządowych, jednostek samorządu terytorialnego, instytucji rządowych, czy też potencjalnych uczestników projektów w celu uzgodnienia adekwatnych założeń programu.

W celu zapewnienia efektywnego wsparcia ze środków funduszy polityki spójności w perspektywie finansowej 2021-2027, począwszy od procesu programowania, poprzez wdrażanie, monitorowanie i ewaluację, niezwykle istotny jest dobór do współpracy właściwych i aktywnych interesariuszy, w związku z tym metodyka wyboru partnerów została oparta przede wszystkim o zasadę reprezentatywności i przedstawicielstwa.

Przyjmując te założenia, Instytucja Zarządzająca, opierając się na dotychczasowych doświadczeniach w zakresie programowania i wdrażania programów, podjęła działania mające na celu zapewnienie, aby w całym procesie aktywnie uczestniczyły reprezentatywne organizacje partnerów społecznych, w szczególności organizacje międzybranżowe i organizacje sektorowe, zrzeszające zarówno potencjalnych beneficjentów, uczestników jak i otoczenie projektów. Znajomość specyfiki obszarów tematycznych programu regionalnego i sytuacji odbiorców wsparcia pozwala takim partnerom na bardziej precyzyjną diagnozę, definiowanie celów, które mają zostać osiągnięte przez realizację programu, na szybszą identyfikację barier we wdrażaniu polityk publicznych oraz daje możliwość przeprowadzania trafnej diagnozy szans i zagrożeń, w tym problemów beneficjentów i uczestników wsparcia udzielanego ze środków funduszy polityki spójności UE.

Do współpracy zaproszono przedstawicieli władz lokalnych i regionalnych, partnerów gospodarczych i społecznych, przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego, organizacji promujących włączenie społeczne, prawa podstawowe, równouprawnienie płci, niedyskryminację oraz prawa osób niepełnosprawnych.

Zarząd Województwa Mazowieckiego przyjął informację dotyczącą zaangażowania szerokiego grona partnerów w prace nad programem regionalnym, uwzględniając regionalne, lokalne, miejskie i inne władze publiczne, partnerów gospodarczych i społecznych, odpowiednie organy reprezentujące społeczeństwo obywatelskie, takie jak partnerzy środowiskowi, organizacje pozarządowe oraz organy odpowiedzialne za promowanie: włączenia społecznego, praw człowieka, praw osób niepełnosprawnych, równości płci i niedyskryminacji oraz instytucje badawcze i uniwersytety.

Do współpracy zaproszono przedstawicieli reprezentujących poniższe instytucje:

- 1) urzędy administracji centralnej: Ministerstwo Cyfryzacji, Ministerstwo Środowiska, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministerstwo Energii, Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii, Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju, Ministerstwo Zdrowia,
- 2) Mazowiecka Rada Innowacyjności,
- 3) Mazowiecka Rada Działalności Pożytku Publicznego,
- 4) Wojewódzka Komisja Dialogu Społecznego,
- 5) Rada Główna Instytutów Badawczych,
- 6) uczelnie: Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Uniwersytet Warszawski, Warszawski Uniwersytet Medyczny, Szkoła Główna Handlowa, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego, Politechnika Warszawska,
- 7) przedstawiciele instytucji samorządowych: Związek Miast Polskich, Związek Województw RP,

- 8) Konwent Powiatów Województwa Mazowieckiego, Konwent Wójtów, Burmistrzów i Prezydentów Województwa Mazowieckiego;
- 9) przedstawiciele organizacji działających na rzecz równości szans i niedyskryminacji, włączenia społecznego i społeczeństwa obywatelskiego: Federacja MAZOWIA, Fundacja Aktywizacja, Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego,
- 10) organizacje pracodawców: Lewiatan, Business Center Club, Warszawska Izba Gospodarcza,
- 11) Sieć Badawczą Łukasiewicz.

Partnerzy są angażowani w prace nad projektem programu regionalnego na lata 2021-2027 na każdym kluczowym etapie. Kolejne wersje projektu dokumentu przekazywane są za pośrednictwem poczty elektronicznej z prośbą o przedstawienie swoich propozycji bądź uwag do danej wersji. Partnerzy mają odpowiednio dużo czasu na ustosunkowanie się, istnieje również możliwość zgłaszania uwag w dowolnym momencie, poza danym etapem konsultacji, do których IZ odnosi się na kolejnym etapie. IZ zamieszcza do publicznej wiadomości (na stronie internetowej) podsumowanie z zestawieniem uwag zgłoszonych przez partnerów wraz z odniesieniem się do nich przez IZ.

Partnerzy są na bieżąco informowani, że w każdym momencie mogą inicjować współpracę z własnej inicjatywy. Forma współpracy jest uzależniona od decyzji partnerów. IZ jest otwarta na współpracę w ramach wybranych przez partnerów kanałów komunikacji tj. spotkania, wymiana uwag w formie elektronicznej w zależności od zgłaszanych przez nich potrzeb.

Partnerzy mogą być także, zgodnie z zakresem merytorycznym, angażowani w prace podzespołów powołanych do poszczególnych celów polityki.

Na stronie internetowej funduszedlamazowska.eu publikowane są komunikaty nt. przebiegu prac oraz zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych. Każda zainteresowana osoba, także spoza grupy partnerów może zgłosić swoje uwagi lub propozycje kontaktując się z IZ za pośrednictwem poczty elektronicznej.

Planuje się wykorzystanie środków pomocy technicznej na działania służące wzmocnieniu potencjału partnerów i organizacji pozarządowych w zakresie zarządzania programem regionalnym. Zwiększenie potencjału, m.in. poprzez wsparcie szkoleniowe, służyć ma wzmocnieniu kompetencji przedstawicieli tych podmiotów w celu osiągnięcia wysokiej efektywności działań realizowanych w programie, poprzez m.in. udział w konsultowaniu kryteriów i dokumentów programowych oraz udział w Komitecie Monitorującym. Powyższe działania pozytywnie wpłyną na aktywność tych podmiotów w procesie zarządzania programem regionalnym.

Na poziomie programu krajowego zostanie spełniony warunek zapewnienia przez państwo członkowskie minimum 0,25% alokacji EFS+ (realnie planowane jest 0,5% EFS+) na wsparcie systemowe partnerów społecznych oraz organizacji pozarządowych. W programie regionalnym planuje się zaangażowanie tych podmiotów w realizację celów szczegółowych określonych w rozporządzeniu EFS+ poprzez ich udział jako partnerów w projektach (preferencje w kryteriach wyboru), udział w konkursach, w których zostały zidentyfikowane jako potencjalni beneficjenci oraz jako realizatorzy projektów będących w wyłącznej kompetencji NGO (konkursy profilowane). Planuje się także wprowadzenie kryterium premiującego działania realizowane w ramach partnerstwa publiczno-społecznego. W ramach realizowanych projektów będzie możliwe podejmowanie uzupełniających działań służących wzmocnieniu potencjału partnerów społecznych oraz organizacji pozarządowych.

7. KOMUNIKACJA I WIDOCZNOŚĆ

Komunikacja o Programie to informowanie o jego ofercie, rezultatach i wpływie polityki spójności na rozwój kraju i Unii Europejskiej w zakresie kształtowania postaw oraz budowania identyfikacji obywateli z Unią Europejską. Aby to osiągnąć należy informować o znaczeniu środków europejskich, bez których nie można byłoby osiągnąć tak dużych efektów poprzez samodzielne działania realizowane jedynie z budżetu państwa czy regionu, eksponować korzyści (pokazywać etapy realizacji projektów i ich efekty rozłożone w okresie od 2021 do 2027 roku – włączając w to okres trwałości), ponieważ szczególne miejsce w komunikacji mają działania podnoszące świadomość ogółu społeczeństwa o roli i wartości dodanej (EVA) wsparcia UE.

Informowanie o Programie stanowi element krajowego systemu komunikacji marki Fundusze Europejskie, który podkreśla cele i znaczenie Unii Europejskiej. Działania komunikacyjne wiążą cele programu z głównymi celami polityki spójności, które są zgodne z celami UE.

Działania komunikacyjne prowadzone są przez IZ, IP, IW oraz IK UP we współpracy z instytucjami europejskimi, krajowymi, regionalnymi, a także partnerami społeczno-gospodarczymi i beneficjentami. Szczegóły założeń przedstawionych w tym rozdziale znajdują się w strategii komunikacji, która doprecyzowuje unikalny wkład programu w komunikację o Funduszach Europejskich.

Cele

Działania komunikacyjne mają na celu:

- aktywizację do sięgania po Fundusze Europejskie,
- wsparcie w realizacji projektów,
- zapewnienie wysokiej świadomości nt. działań rozwojowych w regionie realizowanych z udziałem Funduszy Europejskich oraz znaczenia przynależności do UE i roli w kształtowaniu przyszłości Europy
- zapewnienie transparentności w wydatkowaniu środków z Funduszy Europejskich.

Działania prowadzone są wyłącznie w obszarze FE w zakresie ww. celów, z wyłączeniem działań mających inny cel np. promowania instytucji lub osób oraz działań o charakterze politycznym.

Grupy docelowe

- potencjalni beneficjenci, w tym m.in. grupy priorytetowe, które wymagają działań dedykowanych do tzw. beneficjentów projektów trudnych;
- beneficjenci;
- ogół społeczeństwa, w tym m.in. potencjalni uczestnicy projektów czy potencjalni beneficjenci, którzy nie otrzymali dofinansowania, młodzież oraz środowiska opiniotwórcze.

Kanały komunikacji

Kanały i narzędzia komunikacji oraz forma i język przekazu będą dostosowane do profilu odbiorcy i będą wynikały z analizy bieżących trendów konsumpcji mediów przez poszczególne grupy odbiorców, szczególnie w mediach społecznościowych i publikacjach. Planowane działania będą koncentrować się na wszystkich grupach docelowych i uwzględniać dynamiczne zmiany w sposobach pozyskiwania informacji.

Priorytetowe kanały skierowane do poszczególnych grup docelowych to m.in.:

- do potencjalnych i rzeczywistych beneficjentów: portal FEM 2021-2027 oraz powiadomienia i newslettery, wydarzenia informacyjne i promocyjne (np. Forum Rozwoju Mazowsza czy konferencje regionalne), szkolenia stacjonarne i on-line, webinaria, toturiale, gry edukacyjne, sieć PIFE, portal Funduszy Europejskich (wspólna platforma internetowa dla wszystkich programów), publikacje i materiały audio-wideo;
- do ogółu społeczeństwa: wydarzenia informacyjno-promocyjne (np. Forum Rozwoju Mazowsza czy stoisko wystawiennicze podczas imprez masowym prowadzonych w województwie mazowieckim), media typu lokalna telewizja, radio, prasa oraz internet w kampaniach szerokiego

zasięgu, media społecznościowe (profile na Twitter, Facebook, YouTube, LinkedIn, Instagram oraz kampanie w kanałach płatnych).

- do mediów: informacje prasowe, udział na zaproszenie w roli ekspertów, śniadania prasowe. W komunikacji duży nacisk położony będzie na wykorzystanie potencjału komunikacyjnego beneficjentów i zaangażowanie ich w działania promocyjne prowadzone na Mazowszu. Aby wesprzeć beneficjentów w prowadzeniu promocji projektów, opracowano m.in. przewodnik i wzory grafik do pobrania.

Budżet

Szacunkowy budżet na działania komunikacyjne IZ i IP wynosi ..... EUR w tym .....EUR wsparcia z Funduszu ..... Kwoty w podziale na grupy docelowe oraz cele określone są w rocznych planach.

Monitoring i ocena

Działania komunikacyjne podlegają stałej ewaluacji i monitoringowi pod kątem ich jakości, trafności w realizacji celów komunikacyjnych i skuteczności w dotarciu do grup docelowych Służą temu m.in. bieżące badania ankietowe, badania jakościowe, czy analizy użyteczności.

Ewaluacja strategiczna obejmuje systematyczne monitorowanie osiągnięcia założonych celów i wskaźników strategii komunikacji (w odstępie 1-3 miesięcy). Dodatkowo realizowane jest regularne badanie społeczeństwa polskiego pod kątem oceny wiedzy i świadomości oraz rozpoznawalności FE i dostarczenia użytecznych rekomendacji dla prowadzonych działań.

Monitoringowi i ocenie podlega szereg wskaźników produktu, rezultatu i oddziaływania w tym m.in.:

- odsetek respondentów dostrzegających wpływ Funduszy Europejskich na rozwój Polski
- znajomość celów, obszarów lub działań, na które przeznaczane są FE w województwie mazowieckim
- odsetek mieszkańców Polski uważających, że osobiście korzystają z Funduszy Europejskich.

8. STOSOWANIE STAWEK JEDNOSTKOWYCH, KWOT RYCZAŁTOWYCH, STAWEK RYCZAŁTOWYCH I FINANSOWANIA NIEPOWIĄZANEGO Z KOSZTAMI

Tabela 14: Stosowanie stawek jednostkowych, kwot ryczałtowych, stawek ryczałtowych i finansowania niepowiązane

Planowane stosowanie art. 94 i 95 rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów	TAK	NIE
Od momentu przyjęcia, program będzie wykorzystywał refundację wkładu Unii w oparciu o stawki jednostkowe, kwoty ryczałtowe i stawki ryczałtowe w ramach priorytetu zgodnie z art. 94 rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów (jeżeli tak, proszę wypełnić aneks 1)	☐	☐
Od momentu przyjęcia, program będzie wykorzystywał refundację wkładu Unii w oparciu o finansowanie niepowiązane z kosztami zgodnie z art. 95 rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów (jeżeli tak, proszę wypełnić aneks 2)	☐	☐

ANEKS 1. WKŁAD UNII W OPARCIU O STAWKI JEDNOSTKOWE, KWOTY RYCZAŁTOWE I STAWKI RYCZAŁTOWE

Data złożenia propozycji	

A. Podsumowanie głównych elementów

Priorytet	Fundusz	Cel szczegółowy	Kategoria regionu	Szacunkowy udział łącznej alokacji finansowej w ramach priorytetu, do którego stosowane będą uproszczone metody rozliczania kosztów (SCO), w %	Rodzaj(e) operacji objętej(-ych) finansowaniem		Wskaźnik uruchamiający refundację kosztów		Jednostka miary wskaźnika uruchamiającego refundację kosztów	Rodzaj SCO (standardowe stawki jednostkowe, kwoty ryczałtowe lub stawki ryczałtowe)	Kwota (w EUR) lub wartość procentowa (w przypadku stawek ryczałtowych) SCO
					Kod	Opis	Kod	Opis			

Do uzupełnienia przez właściwą IZ RPO (numer priorytetu z programu regionalnego)	EFS+	4(a)	Do wybrania przez właściwą IZ RPO w zależności od przynależności do danej kategorii regionu: Regiony słabiej rozwinięte Regiony w okresie przejściowym Regiony lepiej rozwinięte	Do uzupełnienia przez każdą IZ	097	Działania na rzecz poprawy dostępu do zatrudnienia	CR04	Liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącym i działalność gospodarczą na własny rachunek po opuszczeniu programu	Osoba	Stawka jednostkowa	Do uzupełnienia przez każdą IZ RPO
--	------	------	--	--------------------------------	-----	--	------	---	-------	--------------------	------------------------------------

B. Szczegółowe informacje w podziale na rodzaj operacji (należy wypełnić dla każdego rodzaju operacji)

Czy instytucja zarządzająca otrzymała wsparcie od firmy zewnętrznej w celu określenia poniżej uproszczonych kosztów?

Jeśli tak, proszę określić, która firma zewnętrzna: Nie

1. Opis rodzaju operacji, w tym harmonogram wdrażania	<p>Stawka jednostkowa dotyczy doprowadzenia do zatrudnienia osób aktywizowanych przez powiatowe urzędy pracy¹ (dalej: PUP) ze środków Funduszu Pracy (dalej: FP) w ramach projektów współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego+ (dalej: EFS+) w okresie programowania 2021 – 2027, które realizowane będą w całym okresie programowania rozpoczynając od 1.01.2023 r. Wsparcie udzielane będzie zgodnie z ustawą regulującą kwestie związane z aktywną polityką rynku pracy² oraz wytycznymi horyzontalnymi ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego. Stawka jednostkowa ma zastosowanie wyłącznie w projektach PUP finansowanych z FP, odnosi się wyłącznie do form pomocy stanowiących instrumenty i usługi aktywnej polityki rynku pracy z wyłączeniem robót publicznych ze względu na niekwalifikowalność tego rodzaju wsparcia. W projektach, w których stosowana będzie stawka jednostkowa, wystąpią formy wsparcia stanowiące pomoc de minimis (dofinansowanie podjęcie działalności gospodarczej, refundacja kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy czy subsydiowane zatrudnienie), która będzie udzielana w oparciu o przepisy wykonawcze do ustawy regulującej kwestie związane z aktywną polityką rynku pracy. Wystąpienie pomocy de minimis nie ma wpływu na wysokość przekazywanych środków, gdyż ww. formy wsparcia kierowane są do uczestników projektu, a nie do beneficjenta.</p>
2 Cel(e) szczegółowy(e)	(a) poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a jednocześnie poprzez promowanie samozatrudnienia i gospodarki społecznej
3 Wskaźnik uruchamiający refundację kosztów	<p>WSKAŹNIK: Liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność gospodarczą na własny rachunek po opuszczeniu programu.</p> <p>Wskaźnik należy rozumieć jako zmianę statusu osoby na rynku pracy po opuszczeniu programu, w stosunku do sytuacji w momencie przystąpienia do interwencji EFS+ (uczestnik niepracujący w chwili wejścia do programu EFS+). SPOSÓB POMIARU WSKAŹNIKA: Do wskaźnika wlicza się klientów PUP będących osobami niepracującymi na wejściu do projektu, którzy po uzyskaniu wsparcia EFS+ podjęli zatrudnienie (łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek) w okresie do czterech tygodni od zakończenia udziału w projekcie. Do wskaźnika wlicza się również osoby, które przerwały udział w projekcie w trakcie wsparcia z powodu podjęcia zatrudnienia. Pracujący to osoby, które wykonują pracę, za którą otrzymują wynagrodzenie, z której czerpią zyski lub korzyści rodzinne lub osoby posiadające zatrudnienie lub własną działalność, które jednak chwilowo nie pracują (ze względu na np. chorobę, urlop, spór pracowniczy czy kształcenie się lub szkolenie) – definicja osoby pracującej zgodna z definicją wskaźnika wspólnego</p>

¹ W chwili przygotowywania metodyki, zgodnie z ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (tj. Dz.U. z 2020 r. poz. 1409), za podmiot bezpośrednio odpowiedzialny za aktywizację zawodową osób bezrobotnych są powiatowe urzędy pracy. W przypadku gdy w wyniku zmiany ustawy nazwa PUP ulegnie zmianie – zapisy metodyki będą odnoszone do tych podmiotów, niezależnie od ich nazwy. Aktualizacja metodyki w tym zakresie zostanie przeprowadzona przy najbliższej zmianie FERS.

² W chwili przygotowywania metodyki jest to ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (tj. Dz.U. z 2020 r. poz. 1409)

	<p>określoną przez Komisję Europejską w dokumencie Programming period 2021-2027. Monitoring and Evaluation of European Cohesion Policy. European Social Fund Plus (ESF+). Shared Management Strand. Common indicators toolbox.</p> <p>MOMENT POMIARU: Wskaźnik mierzony jest do czterech tygodni od zakończenia przez uczestnika udziału w projekcie. Jeżeli w tym czasie osoba nie podejmie zatrudnienia lub nie rozpocznie prowadzenia działalności gospodarczej stawka jednostkowa jest niekwalifikowalna. Przypadki losowe, np. śmierć uczestnika, nie są wliczane do wskaźnika. W przypadku nieosiągnięcia wskaźnika stawka jednostkowa nie jest kwalifikowalna.</p> <p>FORMA WSPARCIA: Instrumenty i usługi aktywnej polityki rynku pracy przewidziane w ustawie regulującej kwestie związane z aktywną polityką rynku pracy, z wyłączeniem robót publicznych (ze względu na niekwalifikowalność tego rodzaju wsparcia) realizowane przez PUPy i finansowane z FP.</p>
4 Jednostka miary wskaźnika uruchamiającego refundację kosztów	Osoba
5 Standardowa stawka jednostkowa, kwota ryczałtowa lub stawka ryczałtowa	Stawka jednostkowa
6 Kwota na każdą jednostkę miary lub wartość procentowa (w przypadku stawek ryczałtowych) SCO	13 375,59 PLN
7 Kategorie kosztów objęte stawkami jednostkowymi, kwotami ryczałtowymi lub stawkami ryczałtowymi	Stawka jednostkowa to koszt doprowadzenia przez PUP do podjęcia zatrudnienia (w rozumieniu wskaźnika opisanego w punkcie 1.3) daną osobę. Stawka jednostkowa pokrywa wszystkie koszty usług i instrumentów rynku pracy zgodnych z ustawą regulującą kwestie związane z aktywną polityką rynku pracy (z wyłączeniem robót publicznych), których sfinansowanie jest niezbędne w celu doprowadzenia osoby do zatrudnienia. W ramach stawki jednostkowej nie przewidziano wydatków w ramach cross-financingu oraz zakupu środków trwałych. W związku z powyższym stawka nie podlega monitorowaniu pod kątem limitu wydatków w ramach cross-financingu, czy środków trwałych, jako że takie wydatki nie będą ponoszone przez beneficjenta. W projekcie rozliczanym stawką jednostkową PUP nie jest analizowana kwestia kwalifikowalności podatku od towarów i usług VAT, gdyż uwzględniono ten aspekt w metodyce (patrz część C). Tym samym, w projekcie PUP nie będą wymagane od beneficjentów oświadczenia o kwalifikowalności podatku VAT.
8 Czy wymienione kategorie kosztów pokrywają wszystkie wydatki kwalifikowalne w ramach danej operacji? (T/N)	TAK Nie ma więc ryzyka podwójnego finansowania.
9 Metoda korekt(y)	Stawka jednostkowa będzie indeksowana co roku w oparciu o dwa wskaźniki: 1) wzrost/spadek przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce w oparciu o Komunikat Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego1 – w odniesieniu do tej części stawki, która jest przypisana do tego czynnika, oraz 2) wzrost/spadek

1 <https://stat.gov.pl/sygnalne/komunikaty-i-obwieszczenia/lista-komunikatow-i-obwieszczen/komunikat-w-sprawie-przecietnego-wynagrodzenia-w-trzecim-kwartale-2020-roku,271,30.html>

	<p>zasiłku dla bezrobotnych¹ – w odniesieniu do tej części stawki, która jest przypisana do zasiłku dla bezrobotnych. Z uwagi na fakt, iż zasiłek dla bezrobotnych waloryzowany jest co roku z dniem 1 czerwca, weryfikacja zasadności indeksacji będzie przeprowadzana przez IK EFS każdego roku po opublikowaniu przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego wysokości przeciętnego wynagrodzenia za poprzedni rok kalendarzowy. Weryfikacja będzie dokonywana każdego roku do końca sierpnia. Stawka zostanie zindeksowana jeżeli co najmniej jeden z ww. wskaźników, tj. wartość przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce i/lub wartość zasiłku dla bezrobotnych obowiązujących w bieżącym roku, będą się różnić od wartości ww. wynagrodzenia i zasiłku w poprzednim roku. Instytucje Zarządzające będą informowane o wysokości zindeksowanej stawki jednostkowej w komunikacie, który będzie umieszczany na stronie internetowej IK EFS. Zindeksowana stawka jednostkowa będzie miała zastosowanie do wszystkich osób obejmowanych po raz pierwszy wsparciem w projektach (nowych i trwających) od 1 stycznia roku następującego po roku dokonania ostatniej indeksacji. Oznacza to możliwość zastosowania zindeksowanej stawki jednostkowej w projektach realizowanych, przy zachowaniu wymogu wyraźnego oddzielenia okresu, za który deklarowane są wydatki rozliczane z zastosowaniem zindeksowanej stawki (zindeksowana stawka stosowana wyłącznie do osób zrekrutowanych po zindeksowaniu stawki). Wprowadzenie zindeksowanej stawki jednostkowej będzie uzależnione ograniczone wyłącznie dostępną alokacją środków w ramach RPO na ten cel. Zmiany metodyki wyliczenia stawki jednostkowej dotyczącej doprowadzenia do zatrudnienia osób aktywizowanych przez PUP, w tym zmiany zasad indeksacji, mogą zostać dokonane podczas przeglądu śródotkresowego. Ww. zmiana metodyki, w tym zmiana zasad indeksacji, może nastąpić w szczególności w przypadku istotnej zmiany założeń dotyczących sposobu świadczenia usług rynku pracy, zmian przepisów ustawy regulującej kwestie związane z rynkiem pracy w zakresie instrumentów rynku pracy. IK EFS będzie również monitorować wartości wydatków ponoszonych przez PUPy na poszczególne formy aktywizacji zawodowej. W sytuacji, gdy założenia niniejszej metodyki przestaną być adekwatne do struktury wydatków, IK EFS rozważy zmianę podejścia do ustalenia stawki jednostkowej doprowadzenia do zatrudnienia osób aktywizowanych przez PUPy, co będzie wymagało opracowania nowej metodyki i przedstawienia jej KE do ponownej akceptacji</p>
<p>10 Weryfikacja osiągnięcia jednostek – należy opisać, jaki(e) dokument(y)/system będzie(-ą) wykorzystany(-e) w celu sprawdzenia, czy osiągnięto dostarczone jednostki – należy opisać, co będzie sprawdzane w trakcie weryfikacji zarządczych i przez kogo – należy opisać, jakie rozwiązania zostaną przyjęte w celu gromadzenia i przechowywania</p>	<p>Weryfikacja realizacji wskaźnika przez PUP będzie dokonywana na podstawie danych administracyjnych zgromadzonych w systemie SYRIUSZ (system teleinformatyczny Publicznych Służb Zatrudnienia w Polsce), w którym zawarte są informacje pochodzące z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (dalej: ZUS) o odprowadzonych składkach:</p> <ul style="list-style-type: none"> • na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę / wykonywania pracy w ramach umów cywilnoprawnych, • składkach zdrowotnych z tytułu samozatrudnienia² <p>Dokumentem potwierdzającym realizację wskaźnika, tj. zmianę statusu osoby (uczestnika projektu) na rynku pracy, a tym samym potwierdzającym kwalifikowalność stawki jednostkowej będzie raport z systemu SYRIUSZ na podstawie danych z</p>

¹ W każdym kolejnym roku kwota zasiłku dla bezrobotnych obowiązującego od dnia 1 czerwca jest ogłaszana przez ministra właściwego do spraw pracy w drodze obwieszczenia w Dzienniku Urzędowym RP „Monitor Polski”.

² W przypadku osób samozatrudnionych nie zakłada się weryfikacji odprowadzenia składki na ubezpieczenie z uwagi na fakt, iż zgodnie z art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. Prawo przedsiębiorców (tj. z dnia 8 grudnia 2020 r. (Dz.U. z 2021 r. poz. 162) przedsiębiorca będący osobą fizyczną, który podejmuje działalność gospodarczą po raz pierwszy nie podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym przez okres 6 miesięcy od dnia podjęcia działalności gospodarczej.

stosownych danych/dokumentów	<p>ZUS potwierdzający status na rynku pracy uczestników projektu po opuszczeniu programu. Raport będzie podlegał sprawdzeniu na etapie weryfikacji wniosku o płatność. Za weryfikację osiągnięcia jednostki pomiaru i kontrole odpowiada IZ lub IP.</p> <p>Weryfikacja wydatków obejmuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • weryfikację wniosków o płatność, w których beneficjent rozlicza stawki jednostkowe, wraz z raportem z systemu SYRIUSZ, o którym mowa powyżej; • kontrolę na miejscu, tj. w siedzibie beneficjenta (odbywają się na określonych próbach i w przypadku ich realizacji weryfikowane są także na określonych próbach dokumenty źródłowe potwierdzające podjęcie zatrudnienia przez daną osobę i służące do rozliczenia stawek jednostkowych (dane administracyjne SYRIUSZ i ZUS)
11 Możliwe niepożądane zachęty, środki łagodzące ¹ oraz szacowany poziom ryzyka (wysoki/średni/niski)	<p>Ryzyka i metody ich złagodzenia:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ryzyko wystąpienia zjawiska creamingu. Rozliczanie stawki jednostkowej na podstawie wskaźnika rezultatu bezpośredniego dotyczącego podejmowania zatrudnienia/ pracy czy działalności gospodarczej przez uczestników projektów może prowadzić do kierowania wsparcia do osób, które nie znajdują się w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy i których aktywizacja zawodowa jest mniej wymagająca. W celu eliminacji tego ryzyka i zagwarantowania wsparcia również osobom z grup trudnych takich jak, np. długotrwale bezrobotni, osoby o niskich kwalifikacjach, na poziomie wytycznych horyzontalnych dotyczących rynku pracy zostanie zawarty wymóg kierowania wsparcia do określonych grup docelowych. Zostanie to zagwarantowane poprzez wprowadzenie obowiązku określenia minimalnego poziomu uczestnictwa osób z danych grup w projektach PUP. Te poziomy będą zróżnicowane lokalnie w zależności od sytuacji na rynku pracy w danym powiecie. 2. Ryzyko niewłaściwego zarządzania budżetem projektu. Konsekwencją wystąpienia takiego ryzyka może być sytuacja, gdy w końcowym rozliczeniu projektu łączne koszty rzeczywiste okażą się wyższe niż łączna wartość rozliczonych stawek. Konieczne będzie wskazanie beneficjentom przez IZ / IP konieczności właściwego zarządzania budżetem poprzez efektywne kierowanie osób do różnych, najbardziej właściwych dla nich form wsparcia projektu. W tym celu pomocne też będzie właściwe monitorowanie kosztów w stosunku do osiągniętych efektów. 3. Ryzyko nieujęcia w końcowym wniosku o płatność wszystkich kwalifikowalnych uczestników projektu. Przyjęty system rozliczania stawki na podstawie raportu wygenerowanego z systemu SYRIUSZ w przypadku osób, które podejmą zatrudnienie ostatniego dnia czwartego tygodnia a stawka z nimi powiązana rozliczana będzie we wniosku końcowym może uniemożliwić jej zakwalifikowanie. Pracodawca ma bowiem obowiązek zgłoszenia do ZUS pracownika w ciągu 7 dni od daty zatrudnienia. Dlatego też stawka jednostkowa powinna być rozliczana w momencie, gdy ZUS, z którego informacje czerpie SYRIUSZ, odnotuje opłacenie składki za minimum 1 miesiąc. Ryzyko to może zostać wyeliminowane poprzez wprowadzenie dłuższego okresu na złożenie wniosku o płatność końcową, np. 30 – 45 dni, tak aby beneficjent miał szansę policzenia i wykazania w nim wszystkich ostatnich i kwalifikowalnych uczestników projektu. 4. Brak znajomości mechanizmu stawek jednostkowych przez beneficjentów, a przez to niewłaściwe dokumentowanie oraz monitorowanie wydatków rozliczanych stawkami. Jako działanie mające na celu przeciwdziałanie zidentyfikowanemu ryzyku IZ / IP powinna prowadzić szkolenia dla PUP i tłumaczyć im jaki jest cel stosowania rozliczania za rezultaty i sposób weryfikacji osiągnięcia tego celu. Dodatkowo, na wszystkich poziomach zarządzania programem

	powinny być publikowane najczęściej pojawiające się pytania i odpowiedzi dotyczące tego obszaru.
12 Łączna kwota (krajowa i unijna) oczekiwanej na tej podstawie refundacji od Komisji	Do uzupełnienia przez każdą IZ RPO.

C. Obliczanie standardowych stawek jednostkowych, kwot ryczałtowych lub stawek ryczałtowych

1. Źródło danych wykorzystanych do obliczenia standardowych stawek jednostkowych, kwot ryczałtowych lub stawek ryczałtowych (kto przygotował, zgromadził i zapisał dane, miejsce przechowywania danych, daty graniczne, walidacja itd.):

Stawka jednostkowa została wyliczona przez Instytucję Koordynującą EFS na podstawie raportów pt. Efektywność podstawowych form aktywizacji zawodowej, realizowanych w ramach programów na rzecz promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia i aktywizacji zawodowej, realizowanych w ramach programów na rzecz promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia i aktywizacji zawodowej za lata 2015 – 2019 publikowanych przez ministra właściwego do spraw pracy na stronie internetowej: <https://www.gov.pl/web/rozwoj-praca-technologie/efektywnosc-form-promocji-zatrudnienia>.

Raporty za kolejne lata oraz dostępne w ich ramach dane obejmują:

- ten sam katalog podstawowych form aktywizacji zawodowej, wykorzystywany przez PUP (tj. szkolenia, zatrudnienie w ramach prac interwencyjnych, odbywanie staży u pracodawców, przyznawanie pracodawcom refundacji kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy dla skierowanych na te miejsca bezrobotnych, przyznania bezrobotnym jednorazowych środków na dofinansowanie podejmowania działalności gospodarczej),
- informacje na temat efektywności zatrudnieniowej i kosztowej ww. podstawowych form aktywizacji zawodowej, co zapewnia porównywalność danych w kolejnych latach. Opracowane dane i wyniki przeprowadzanych analiz prezentują ujęcie ogólnopolskie oraz regionalne, z uwzględnieniem podziału, m.in. na formy wsparcia i liczbę odbiorców.

Do wyliczenia stawki jednostkowej przyjęto dane dotyczące:

- efektywności kosztowej podstawowych form aktywizacji zawodowej,
- kosztów form podstawowej aktywizacji zawodowej ujmowanych w ww. raportach, tj.: koszty szkoleń, prac interwencyjnych, staży, dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej oraz doposażenia i wyposażenia stanowiska pracy (w wyliczeniach nie uwzględniono wsparcia w postaci robót publicznych ze względu na ich niekwalifikowalność ze środków EFS); koszty dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej oraz doposażenia i wyposażenia stanowiska pracy zostały pomniejszone o udział potencjalnie niekwalifikowalnej części podatku VAT.

2. Proszę określić, dlaczego proponowana metoda i obliczenia na podstawie art 88(2) są właściwe dla danego rodzaju operacji:

Metoda wyliczenia jednej krajowej stawki jednostkowej zapewnia wiarygodność danych, gdyż została oparta o dane statystyczne, publikowane w ciągu ostatnich pięciu lat przez ministra właściwego do spraw pracy w raportach pt. Efektywność podstawowych form aktywizacji zawodowej, realizowanych w ramach programów na rzecz promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia i aktywizacji zawodowej. Zawierają one dane oraz wyniki analizy danych oparte na przekazywanych przez PUP sprawozdaniach (załącznik do formularza sprawozdawczego MRPiPS-02), które zawierają, m.in. koszty poszczególnych form aktywizacji zawodowej. Są to dane rzeczywiste, stąd stanowią właściwą bazę dla wyliczenia stawki jednostkowej do rozliczenia w projektach EFS+. Ponadto przyjęta metoda wyliczenia wartości stawki jednostkowej zapewnia równe traktowanie beneficjentów – PUP funkcjonujących na

terenie całego kraju, którzy bez względu na swoje rozmieszczenie terytorialne w jednakowy sposób zobowiązani są do stosowania się do przepisów ustawy regulującej funkcjonowanie rynku pracy w Polsce oraz stosują wynikające z niej, te same, usługi i instrumenty rynku pracy.

3. Proszę określić sposób dokonania obliczeń, w tym w szczególności założenia przyjęte w odniesieniu do jakości lub ilości danych. W stosownych przypadkach należy zastosować dane statystyczne i poziomy odniesienia oraz przedstawić je – na wniosek – w formacie pozwalającym na wykorzystanie przez Komisję.

Punktem wyjścia do wyliczenia stawki jednostkowej było ustalenie średniej efektywności kosztowej podstawowych form aktywizacji zawodowej na poziomie kraju za lata 2015-2019 stanowiącej iloraz wydatków FP na poszczególne podstawowe formy aktywizacji zawodowej poniesione w ww. okresie i liczby osób zatrudnionych po zakończeniu podstawowych form aktywizacji zawodowej w latach 2015-2019 (przy czym wykluczono dane dotyczące zatrudnienia w ramach robót publicznych, ze względu na niekwalifikowalność tej formy wsparcia ze środków EFS+). Ze względu na to, że średni koszt doprowadzenia do zatrudnienia obejmował również środki wydatkowane na formy aktywizacji zawodowej, w przypadku których może wystąpić 255 podatek VAT podlegający odliczeniu, tj. dotacja na rozpoczęcie działalności gospodarczej oraz refundacja kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy, konieczne było pomniejszenie stawki o wartość niekwalifikowalnej części podatku VAT (wartość podatku VAT możliwa do odzyskania) dla tych form wsparcia. W tym celu wykorzystano dane na temat wartości środków wydatkowanych w skali kraju na te formy wsparcia w analizowanych latach 2015-2019. Następnie:

- 1) określono udział procentowy łącznych wydatków na dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej oraz doposażenie lub wyposażenie stanowiska pracy w łącznych wydatkach na wszystkie podstawowe formy aktywizacji zawodowej w latach 2015-2019;
- 2) określono udział wydatków na podatek VAT w dotacjach na rozpoczęcie działalności gospodarczej oraz refundacji kosztów doposażenia lub wyposażenia stanowiska pracy przyznawanych podmiotom korzystającym z tych form wsparcia - przyjęto założenie, że kwota wydatkowana na dwie ww. formy powinna zostać pomniejszona o maksymalną kwotę podatku VAT, tj. 23% liczone od wartości netto; tym samym maksymalny udział podatku VAT został określony na poziomie 18,7% wartości brutto;
- 3) oszacowano udział podatników VAT wśród podmiotów/osób, którym udzielono wsparcia na:
  - podjęcie działalności gospodarczej – 32,27%, który został wyliczony na podstawie danych z projektów PUP zebranych w ramach obliczania korekty systemowej dotyczącej niekwalifikowalnego udziału VAT w dotacjach na rozpoczęcie działalności gospodarczej udzielanych w projektach pozakonkursowych finansowanych z EFS 2014-2020 i wdrażanych przez PUPy w ramach PO WER (PI 8ii) i w 16 RPO (PI 8i);
  - doposażenie lub wyposażenie stanowiska pracy – 75,92%, który wyliczono jako stosunek liczby czynnych podatników VAT według danych na koniec 2019 r. (1 679 122 - zgodnie z pismem Ministerstwa Finansów z dnia 21 grudnia 2020 r.) do liczby aktywnych przedsiębiorstw w 2019 r. wg danych Głównego Urzędu Statystycznego (2 211 604 zgodnie z pismem GUS z dnia 8 stycznia 2021 r.);
- 4) wyliczono średni jednostkowy koszt zatrudnienia z uwzględnieniem potencjalnego niekwalifikowalnego podatku VAT, który wyliczono poprzez pomnożenie średniego kosztu zatrudniania osoby przez udział wydatków na rozpoczęcie działalności gospodarczej i refundacji doposażenia lub wyposażenia stanowiska pracy w łącznych wydatkach na aktywizację, przez maksymalny udział podatku VAT (18,70%) oraz udział podatników VAT (zgodnie z pkt 3), osobno dla ww. form wsparcia; o tak wyliczone korekty pomniejszono następnie średni koszt zatrudnienia (tzw. średni koszt zatrudnienia osoby po korekcie podatku VAT);
- 5) przeprowadzono indeksację stawki jednostkowej w związku istotnym wzrostem od 1.09.2020 r. kwoty zasiłku dla bezrobotnych oraz zmianą przeciętnego wynagrodzenia (ponieważ wysokość przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce oraz zasiłku dla bezrobotnych zgodnie z ustawą regulującą funkcjonowanie

ryнку pracy w Polsce determinuje koszt podstawowych form aktywizacji zawodowej realizowanych w ramach stawki jednostkowej); indeksację przeprowadzono w oparciu o wskaźniki:

- przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej, w odniesieniu do części stawki jednostkowej dotyczącej kosztów dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej oraz refundacji doposażenia i wyposażenia stanowiska pracy - wzrost w 2020 r. w odniesieniu do 2019 r. wyniósł 5,07% (zgodnie z Komunikatem Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 9 lutego 2021 r. w sprawie przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej w 2020 r. przeciętne wynagrodzenie w 2020 r. wyniosło 5167,47 PLN wobec 4918,17 PLN w 2019 r. ogłoszonych w Komunikacie Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 11 lutego 2020 r. w sprawie przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej w 2019 r.),
- zasiłku dla bezrobotnych, z którym powiązana jest wysokość refundacji kosztów w ramach prac interwencyjnych, wysokość stypendium szkoleniowego i stypendium stażowego - wzrost w 2020 r. w odniesieniu do 2019 r. wyniósł 39,31% (zgodnie z Obwieszczeniem Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 26 kwietnia 2019 r. w sprawie wysokości zasiłku dla bezrobotnych, Monitor Polski rok 2019 poz. 417, od 1 czerwca 2019 r. do 31 maja 2020 r. zasiłek ten wyniósł 861,40 PLN wobec 1 200 PLN obowiązującej od 1 września 2020 r. zgodnie z art. 15 ustawy z dnia 19 czerwca 2020 r. o dodatku solidarnościowym przyznawanym w celu przeciwdziałania negatywnym skutkom COVID-19, Dz. U. z 2020 r. poz. 1068). W oparciu o ww. wskaźniki zindeksowano stawkę jednostkową proporcjonalnie do udziału wydatków pochodnych od przeciętnego wynagrodzenia i wydatków pochodnych od zasiłku dla bezrobotnych w ogóle wydatków na aktywizację zawodową.

4. Proszę wyjaśnić, w jaki sposób zapewniono, by jedynie wydatki kwalifikowalne były uwzględniane przy obliczaniu standardowych stawek jednostkowych, kwot ryczałtowych lub stawek ryczałtowych:

Wysokość stawki jednostkowej została wyliczona na podstawie rzeczywistych danych pochodzących z oficjalnej sprawozdawczości PUP z ostatnich 5 lat uwzględnionych w opublikowanych w poszczególnych latach raportach pt. Efektywność podstawowych form aktywizacji zawodowej, realizowanych w ramach programów na rzecz promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia i aktywizacji zawodowej. W wyliczeniach nie uwzględniono kosztów wsparcia w postaci robót publicznych ze względu na jego niekwalifikowalność w ramach EFS+. Dodatkowo, w przypadku form wsparcia, dla których występuje podatek VAT, wartość tego wsparcia pomniejszono o potencjalnie niekwalifikowalny podatek VAT.

5. Ocena przez instytucję(-e) audytową(-e) metody obliczania i kwot oraz rozwiązań mających zapewnić weryfikację danych, ich jakość, sposób gromadzenia i przechowywania:

Do uzupełnienia na późniejszym etapie.

A. Podsumowanie głównych elementów

Priorytet	Fundusz	Cel szczegółowy	Kategoria regionu	Szacunkowy udział łącznej alokacji finansowej w ramach priorytetu, do którego stosowane będą uproszczone metody rozliczania kosztów (SCO), w %		Rodzaj(e) operacji objętej(-ych) finansowaniem		Wskaźnik uruchamiający refundację kosztów	Jednostka miary wskaźnika uruchamiającego refundację kosztów	Rodzaj SCO (standardowe stawki jednostkowe, kwoty ryczałtowe lub stawki ryczałtowe)	Kwota (w EUR) lub wartość procentowa (w przypadku stawek ryczałtowych) SCO
				Kod	Opis	Kod	Opis				

Do uzupełnienia przez właściwą IZ RPO (numer priorytetu z programu regionalnego)	EFS+	4(h)	Do wybrania przez właściwą IZ RPO w zależności od przynależności do danej kategorii regionu: Regiony słabiej rozwinięte Regiony w okresie przejściowym Regiony lepiej rozwinięte	Do uzupełnienia przez każdą IZ		Utworzenie nowego miejsca pracy i jego utrzymanie w przedsiębiorstwie społecznym (PS)		Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwie społecznym	sztuka	Stawka jednostkowa	25 429 PLN
--	------	------	--	--------------------------------	--	---	--	--	--------	--------------------	------------

								Liczba miejsc pracy utrzymanych przez 12 miesięcy na pełny etat w przedsiębiorstwie społecznym	sztuka	Stawka jednostkowa	25 200 PLN
								Liczba miejsc pracy utrzymanych przez 12 miesięcy w wymiarze 3/4 etatu w przedsiębiorstwie społecznym	sztuka	Stawka jednostkowa	18 900 PLN
								Liczba miejsc pracy utrzymanych przez 12 miesięcy w wymiarze 1/2 etatu w przedsiębiorstwie społecznym	sztuka	Stawka jednostkowa	12 600 PLN

B. Szczegółowe informacje według rodzaj operacji (należy wypełnić dla każdego rodzaju operacji)

Czy instytucja zarządzająca otrzymała wsparcie od firmy zewnętrznej w celu określenia poniższych kosztów uproszczonych?

Jeśli tak, proszę podać nazwę firmy zewnętrznej: Nie

1. Opis rodzaju operacji, w tym harmonogram wdrażania ¹	Stawki jednostkowe dotyczą utworzenia nowego miejsca pracy i jego utrzymania w przedsiębiorstwie społecznym (PS), w ramach projektów współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego+ w okresie programowania 2021-2027 w ramach regionalnych programów operacyjnych. Miejsca pracy finansowane w ramach stawki jednostkowej mogą być tworzone wyłącznie przez przedsiębiorstwa społeczne (PS) oraz podmioty
--	--

¹ Przewidywana data rozpoczęcia wyboru operacji i przewidywana data ich zakończenia (zob. art. 57 ust. 6).

	<p>ekonomii społecznej (PES) przekształcające się w PS, dla ściśle zdefiniowanej grupy osób wykluczonych społecznie, wskazanej w wytycznych horyzontalnych ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego dotyczących obszaru włączenia społecznego. Wsparcie udzielane będzie zgodnie z wytycznymi horyzontalnymi ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego dotyczącymi obszaru włączenia społecznego. Zarówno stawka na utworzenie miejsca pracy jak i stawka na utrzymanie miejsca pracy stanowią w całości pomoc de minimis, o której mowa w rozporządzeniu 1407/2013. Jest to pomoc dla przedsiębiorstwa społecznego, które uzyskuje środki na utworzenie miejsca pracy i następnie jego utrzymanie przez okres 12 miesięcy. Wyliczone stawki w całości będą w przypadku każdego przedsiębiorstwa społecznego wliczane do limitu pomocy de minimis.</p>
<p>2 Cel(e) szczegółowy(-e)</p>	<p>(h) wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększenie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji</p>
<p>3 Wskaźnik uruchamiający refundację kosztów</p>	<p>1. Stawka jednostkowa na utworzenie miejsca pracy w PS: Wskaźnik: Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwie społecznym</p> <p>2. Stawka jednostkowa na utrzymanie miejsca pracy w PS: a) Wskaźnik: Liczba miejsc pracy utrzymanych przez 12 miesięcy na pełny etat b) Wskaźnik: Liczba miejsc pracy utrzymanych przez 12 miesięcy w wymiarze co najmniej 3/4 etatu c) Wskaźnik: Liczba miejsc pracy utrzymanych przez 12 miesięcy w wymiarze co najmniej 1/2 etatu</p> <p>MIEJSCA PRACY OBEJMOWANE WSPARCIEM:</p> <p>1. Wskaźnik mierzy liczbę nowoutworzonych ze środków EFS+ miejsc pracy dla osób, które kwalifikują się do jednej z grup wskazanych w wytycznych horyzontalnych ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego dotyczących obszaru włączenia społecznego. Jako miejsce pracy na potrzeby rozliczenia stawki 1 należy rozumieć zatrudnienie na podstawie umowy o pracę lub spółdzielczej umowy o pracę w wymiarze co najmniej 1/2 etatu, a w przypadku osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi lub ze znacznym stopniem niepełnosprawności w wymiarze co najmniej 1/4 etatu.</p> <p>2. Wskaźnik mierzy liczbę miejsc pracy, które zostały utworzone w PS ze środków EFS+, a następnie utrzymane przez 12 miesięcy. Jako utrzymanie miejsca pracy należy rozumieć okres co najmniej 12 miesięcy od dnia jego utworzenia w związku z kwalifikowaniem stawki jednostkowej na utworzenie miejsca pracy w PS. Za utrzymanie miejsca pracy w wymiarze pełnego etatu wypłacana jest pełna wysokość stawki na utrzymanie miejsca pracy. Miejsca pracy w wymiarze poniżej pełnego etatu uprawniają odpowiednio do wypłaty 3/4 lub 1/2 stawki na utrzymanie miejsca pracy w zależności od wymiaru etatu miejsca pracy. Dla celu ustalenia wysokości stawki wsparcia wymiar 1/4 etatu osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi lub ze znacznym stopniem niepełnosprawności uznaje się za równoznaczny z wymiarem 1/2 etatu innych osób objętych wsparciem</p> <p>FORMA WSPARCIA:</p> <p>1. Stawka jednostkowa na utworzenie miejsca pracy w PS obejmuje środki finansowe przyznane PS na utworzenie przez niego miejsca pracy dla osoby, która dzięki temu poprawi swój status na rynku pracy. Stawka wypłacana jest jednorazowo po podpisaniu umowy wsparcia. Miejsce pracy musi zostać utworzone do 3 miesięcy od dnia wypłaty środków, a dla zapewnienia kwalifikowalności musi być następnie utrzymane przez 12 miesięcy w ramach stawki</p>

	<p>na utrzymanie miejsca pracy i 6 miesięcy okresu trwałości. W przypadku braku utworzenia miejsca pracy w terminie do 3 miesięcy od dnia wypłaty środków stawka utworzenia miejsca pracy jest niekwalifikowalna w całości. Okres ten w uzasadnionych przypadkach może zostać wydłużony o dodatkowe 30 dni¹.</p> <p>2. Stawka jednostkowa na utrzymanie miejsca pracy obejmuje środki finansowe przyznane PS na utrzymanie przez 12 miesięcy (tj. od 1 m-ca do 12 m-ca) miejsca pracy, które zostało przez PS utworzone w ramach stawki na utworzenie miejsca pracy. Stawka jest kwalifikowalna po upływie 12 miesięcy utrzymania miejsca pracy, niemniej jednak środki w ramach stawki są wypłacane PS wcześniej, np. w miesięcznych transzach. Stawka jest kwalifikowalna tylko łącznie ze stawką na utworzenie miejsca pracy. Stawka nie jest kwalifikowalna w ogóle, jeżeli miejsce pracy nie zostanie utrzymane przez okres pełnych 12 miesięcy. Po okresie utrzymania miejsca pracy wymagane jest zachowanie okresu trwałości, który wynosi 6 miesięcy od zakończenia okresu utrzymania miejsca pracy. W przypadku niezachowania okresu trwałości obie stawki są niekwalifikowalne proporcjonalnie do okresu niezachowania trwałości².</p> <p>W przypadku wystąpienia siły wyższej³ w okresie trwałości nie jest dochodzony zwrot środków a stawka nadal uznawana jest za kwalifikowalną.</p> <p>SPOSÓB LICZENIA WSKAŹNIKA:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Wskaźnik mierzy liczbę nowych miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwie społecznym ze środków EFS+. 2. Wskaźnik mierzy liczbę utrzymanych przez 12 miesięcy miejsc pracy, które zostały utworzone w przedsiębiorstwie społecznym ze środków EFS+: <ol style="list-style-type: none"> a) dotyczy miejsc pracy w wymiarze pełnego etatu, b) dotyczy miejsc pracy w wymiarze co najmniej $\frac{3}{4}$ etatu. c) dotyczy miejsc pracy w wymiarze co najmniej $\frac{1}{2}$ etatu (z uwzględnieniem przypadku osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi lub ze znacznym stopniem niepełnosprawności, których miejsce pracy może dotyczyć co najmniej $\frac{1}{4}$ etatu). <p>MOMENT POMIARU:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. W przypadku wskaźnika mierzącego liczbę miejsc pracy utworzonych w PS pomiar dokonywany jest do 3 miesięcy od wypłaty wsparcia w celu potwierdzenia faktycznego utworzenia miejsca pracy i tym samym kwalifikowalności stawki utworzenia miejsca pracy. Za dzień utworzenia miejsca pracy uznaje się datę rozpoczęcia pracy nowozatrudnionej osoby. Brak utworzenia miejsca pracy w terminie do 3 m-cy od dnia podpisania umowy wsparcia oznacza konieczność zwrotu przez PS otrzymanych środków. W uzasadnionych przypadkach istnieje możliwość wydłużenia tego terminu maksymalnie o 30 dni. Do wskaźnika wlicza się każde miejsce pracy, które
--	--

1 Za uzasadniony przypadek należy uznać wystąpienie czynników zewnętrznych, niezależnych od PS, które uniemożliwiają mu zatrudnienie osoby w tym terminie np. problem z uzyskaniem pozwoleń, odbiory techniczne.

2 Przykład: Istniejące na rynku od 2 lat przedsiębiorstwo społeczne utworzyło ze środków EFS+ jedno miejsce pracy 1.01.2021 r. Utrzymanie miejsca pracy było dofinansowywane przez 12 miesięcy do 31.12.2021 r. Miejsce to zostało zlikwidowane w marcu 2022 r., tj. w trzecim miesiącu okresu trwałości. W związku z niezachowaniem pełnego okresu trwałości, PS będzie musiało zwrócić 4/6 otrzymanego dofinansowania na obie stawki jednostkowe (obowiązkowy okres trwałości wynosił 6 miesięcy, miejsce było utrzymywane przez pełne 2 miesiące; brakujący okres trwałości wyniósł więc 4 miesiące).

3 Przez siłę wyższą należy rozumieć zdarzenie zewnętrzne, niemożliwe (lub prawie niemożliwe) do przewidzenia, którego skutkiem nie można było zapobiec.

	<p>zostało utworzone w ramach projektu, bez względu na wymiar etatu.</p> <p>2. W przypadku wskaźnika mierzącego liczbę miejsc pracy utrzymanych przez 12 miesięcy pomiar dokonywany jest po 12 miesiącach od dnia utworzenia nowego miejsca pracy. Do wskaźnika wlicza się każde miejsce pracy, które zostało utworzone w ramach projektu a następnie miejsce to zostało utrzymane do końca 12 miesiąca od dnia jego utworzenia. Miejsce pracy uznaje się za utrzymane pod warunkiem nieprzerwanego zatrudnienia na nim osób spełniających wymogi kwalifikowalności zgodnie wytycznymi horyzontalnymi ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego dotyczących obszaru włączenia społecznego. Dopuszcza się przerwy w zatrudnieniu nie dłuższe niż łącznie 30 dni kalendarzowe w okresie 12 miesięcy uprawniające do kwalifikowania stawki jednostkowej. Każdy kolejny dzień przerwy (ponad dopuszczalne 30 dni) odpowiednio wydłuża okres utrzymania miejsca pracy. W przypadku braku możliwości zastąpienia osoby z niepełnosprawnością sprzężoną lub ze znacznym stopniem niepełnosprawności, zatrudnionej w wymiarze ¼ etatu, możliwe jest zatrudnienie innej osoby niespełniającej tego kryterium w wymiarze co najmniej ½ etatu. Po upływie okresu utrzymania miejsca pracy, miejsce pracy wliczane jest do wskaźnika, a stawka jednostkowa jest kwalifikowalna.</p>
4 Jednostka miary wskaźnika uruchamiającego refundację kosztów	<p>1. sztuka</p> <p>2. sztuka</p>
5 Standardowa stawka jednostkowa, kwota ryczałtowa lub stawka ryczałtowa	<p>1. stawka jednostkowa</p> <p>2. stawka jednostkowa</p>
6 Kwota na każdą jednostkę miary lub wartość procentowa (w przypadku stawek ryczałtowych) SCO	<p>1. 25 429,00 PLN – stawka jednostkowa na utworzenie miejsca pracy w PS</p> <p>2. stawka jednostkowa na utrzymanie miejsca pracy w PS:</p> <p>a) 25 200,00 PLN – pełny etat</p> <p>b) 18 900,00 PLN – co najmniej ¾ etatu c</p> <p>) 12 600,00 PLN – co najmniej ½ etatu</p>
7 Kategorie kosztów objęte stawkami jednostkowymi, kwotami ryczałtowymi lub stawkami ryczałtowymi	<p>1. Stawka jednostkowa na utworzenie miejsca pracy w PS obejmuje koszty utworzenia nowego miejsca pracy w przedsiębiorstwie społecznym. W ramach wsparcia pokrywane są m.in. koszty: ☐ składników majątku trwałego, instalacji i uruchomienia oraz ubezpieczenia i ochrony, w przypadku, kiedy zachodzi taka konieczność, ☐ wyposażenia miejsca pracy wraz z kosztami dostawy, instalacji i uruchomienia, ☐ dostosowania lub adaptacji (prace remontowo - wykończeniowe budynków i pomieszczeń), ☐ aktywów obrotowych i środków produkcji, ☐ zakupu wartości niematerialnych i prawnych, ☐ środków transportu, ☐ opłaty związane z uruchomieniem leasingu oraz kredytu inwestycyjnego.</p> <p>2. Stawka jednostkowa na utrzymanie miejsca pracy w PS obejmuje koszty funkcjonowania miejsca pracy w pierwszym okresie od utworzenia, tj. koszty zatrudnienia osoby na nowoutworzonym miejscu pracy, koszty obowiązkowych opłat, takich jak np. składki na ubezpieczenie społeczne, zdrowotne, bieżące niezbędne wydatki, bez których funkcjonowanie PS nie może się odbywać.</p>
8 Czy wymienione kategorie kosztów pokrywają wszystkie wydatki kwalifikowalne w ramach danej operacji? (T/N)	<p>NIE.</p> <p>Stawki pokrywają wszystkie koszty w ramach operacji związane wyłącznie z utworzeniem i utrzymaniem miejsca pracy w PS. W przypadku realizacji innych form wsparcia w ramach tej samej operacji są one finansowane odrębnie i rozliczane na podstawie 261 rzeczywiście ponoszonych wydatków. Odrębnie są również finansowane</p>

	koszty pośrednie w projekcie tj. zgodnie z wytycznymi horyzontalnymi ministra właściwego do spraw rozwoju dot. kwalifikowalności wydatków. Nie występuje więc ryzyko podwójnego finansowania w ramach operacji.
9 Metoda korekt(y)	<p>1. Stawka jednostkowa na utworzenie miejsca pracy została wyliczona w perspektywie finansowej 2014-2020 w oparciu o dotacje przyznawane w ramach realizowanych projektów EFS. Przed wprowadzeniem stawki jednostkowej wartość dotacji była zależna od wartości przeciętnego wynagrodzenia i stanowiła jego przyjętą wielokrotność. Dlatego indeksacja stawki jednostkowej będzie przeprowadzana na podstawie zmiany wskaźnika przeciętnego wynagrodzenia. Stawka jednostkowa będzie indeksowana co roku o wzrost/spadek wspomnianego przeciętnego wynagrodzenia w oparciu o Komunikat Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego o wysokości przeciętnego wynagrodzenia za poprzedni rok.</p> <p>2. Stawka jednostkowa na utrzymanie miejsca pracy będzie podlegała indeksacji w oparciu o zmiany minimalnego wynagrodzenia za pracę, w rozumieniu przepisów o minimalnym wynagrodzeniu za pracę. Indeksacja obu stawek będzie przeprowadzana corocznie w terminie do 30 kwietnia, po oficjalnym ogłoszeniu wysokości przeciętnego i minimalnego wynagrodzenia przez uprawnione podmioty. Najbliższa indeksacja zostanie przeprowadzona do 30 kwietnia 2022 r. Instytucje Zarządzające będą informowane o wysokości zindeksowanej stawki jednostkowej w komunikacie, który będzie umieszczany na stronie internetowej MRR.</p> <p>Ponieważ zakłada się, że projekty, w których udzielane będzie wsparcie na utworzenie i utrzymanie miejsca pracy mogą być projektami wieloletnimi, to stawka jednostkowa będzie podlegała indeksacji zarówno w projektach nowych jak i w projektach realizowanych. W przypadku projektów będących w trakcie realizacji, zastosowanie różnych stawek będzie możliwe pod warunkiem wyraźnego rozdzielenia części projektu rozliczanej wg dotychczasowej i wg zindeksowanej stawki (np. zastosowanie zindeksowanej stawki będzie mogło mieć miejsce dla wsparcia udzielanego po opublikowaniu nowego naboru na wnioski o wsparcie w zakresie utworzenia i utrzymania miejsca pracy w PS albo w przypadku udzielania wsparcia w sposób ciągły, po ogłoszeniu daty, od której nowa stawka będzie miała zastosowanie). Rozwiązanie to będzie jednak możliwe do przyjęcia wyłącznie pod warunkiem, że wyższe koszty w projekcie będą mogły być pokryte z oszczędności beneficjenta lub zwiększenia budżetu projektu przez IZ, o ile ta będzie dysponować dostępną alokacją.</p>
10 Weryfikacja osiągnięcia jednostek – należy opisać, jaki(e) dokument(y)/system będzie(-ą) wykorzystany(-e) w celu sprawdzenia, czy osiągnięto dostarczone jednostki – należy opisać, co będzie sprawdzane w trakcie weryfikacji zarządczych i przez kogo – należy opisać, jakie rozwiązania zostaną przyjęte w celu gromadzenia i przechowywania stosownych danych/dokumentów	<p>Weryfikacja, czy zrealizowano wskaźnik oznacza weryfikację dokumentów określonych w umowie o udzielenie wsparcia. Do tych dokumentów należą:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Stawka na utworzenie miejsca pracy w PS: <ul style="list-style-type: none"> - podpisana umowa wsparcia wskazująca na liczbę miejsc pracy w danym PS i liczbę miejsc pracy, które tworzone są w oparciu o przyznane stawki wraz z wymiarem etatowym tych miejsc - potwierdzenie przelewu stawki jednostkowej do PS - kopia umowy o pracę lub umowy spółdzielczej potwierdzająca utworzenie miejsca pracy - w przypadku nowoutworzonych PS oraz podmiotów ekonomii społecznej przekształcających się w PS, dokumenty potwierdzające założenie / rejestrację nowego przedsiębiorstwa społecznego 2. Stawka na utrzymanie miejsca pracy w PS: <ul style="list-style-type: none"> - kopia umowy o pracę lub umowa spółdzielcza oraz świadectwa pracy (jeśli dotyczy) wszystkich osób zatrudnionych na nowoutworzonych miejscach pracy w okresie 12 miesięcy od ich utworzenia

	<ul style="list-style-type: none"> - potwierdzenie opłacania składek ZUS przez 12 miesięcy - potwierdzenie przelewu/ów w wysokości odpowiadającej stawce jednostkowej do PS - <p>Beneficjent jest zobowiązany do gromadzenia i przechowywania 100% dokumentów do rozliczenia stawek jednostkowych. Ponadto beneficjent zobowiązany jest do przeprowadzenia co najmniej jednej kontroli w PS w okresie 12 miesięcy od utworzenia miejsca pracy w celu weryfikacji, czy faktycznie miejsce pracy zostało utworzone i funkcjonuje zgodnie z zasadami określonymi w tym dokumencie oraz wytycznymi ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Za weryfikację osiągnięcia jednostki pomiaru i kontrole prawidłowości realizacji projektu odpowiada IZ RPO lub właściwa IP RPO. Weryfikacja wydatków w ramach projektu obejmuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> - weryfikację wniosków o płatność, w których beneficjent rozlicza wsparcie udzielane PS na utworzenie i utrzymanie miejsca pracy przez 12 miesięcy, w tym weryfikację stawek jednostkowych wraz z dokumentami źródłowymi, o ile są one wymagane przez IZ RPO – zgodnie z systemem zarządzania i kontroli; - kontrolę na miejscu, tj. kontrolę w siedzibie beneficjenta i wizyty monitorujące (odbywają się na określonych próbach i w przypadku ich realizacji weryfikowane są także na określonych próbach dokumenty źródłowe, w tym te wyżej wymienione dotyczące rozliczenia stawek jednostkowych oraz dodatkowe dotyczące potwierdzenia realizacji wsparcia zgodnie z prawem i wymogami określonymi w umowie).
<p>11 Możliwe niepożądane zachęty, środki łagodzące oraz szacowany poziom ryzyka (wysoki/średni/niski)</p>	<p>Ryzyka i metody ich złagodzenia:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ryzyko przeznaczenia wsparcia na cele niezwiązane z zatrudnieniem. Ryzyko będzie niwelowane poprzez dopuszczenie zakończenia stosunku pracy z osobą zatrudnioną na nowym miejscu pracy wyłącznie z przyczyn leżących po stronie pracownika. 2. Ryzyko braku możliwości utrzymania nowoutworzonego miejsca pracy, z przyczyn niezależnych od pracodawcy. W sytuacji, gdy osoba zatrudniona na nowe miejsce pracy zrezygnuje z pracy, ale stanowisko pracy nie ulegnie likwidacji i zostanie ponownie obsadzone przez osobę o statusie zgodnym z wytycznymi ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, miejsce pracy będzie uznawane za istniejące nieprzerwanie. Sytuacja w tym zakresie będzie oceniana w każdym przypadku indywidualnie, biorąc pod uwagę czynniki takie jak fakt fizycznego istnienia stanowiska pracy i gotowość pracodawcy do zatrudnienia odpowiedniego kandydata. W ramach mechanizmu dofinansowania, PS ma zapewniony mechanizm elastycznego dostosowania do napotkanych trudności w postaci dopuszczalnych przerw w zatrudnieniu opisany w pkt 1.3. 3. Brak znajomości mechanizmu stawek jednostkowych przez beneficjentów, a przez to niewłaściwe dokumentowanie oraz monitorowanie wydatków rozliczanych stawkami. Jako działanie mające na celu przeciwdziałanie zidentyfikowanemu ryzyku IZ powinna prowadzić szkolenia dla beneficjentów a beneficjenci powinni instruować PS jaki jest cel stosowania rozliczania za rezultaty i sposób weryfikacji osiągnięcia tego celu. Dodatkowo, na wszystkich poziomach zarządzania programem powinny być publikowane najczęściej pojawiające się pytania i odpowiedzi dotyczące tego obszaru. 4. Ryzyko przyznania dofinansowania podmiotom, którym środki

	te nie są niezbędne. Kluczowym elementem przeciwdziałającym powyższemu ryzyku będzie właściwie zaplanowana i przeprowadzona rekrutacja do projektu ze szczególnym uwzględnieniem kwalifikacji PS / przekształcającego się PES do przyznania dofinansowania.
1.12 Łączna kwota (krajowa i unijna) oczekiwanej na tej podstawie refundacji od Komisji	Do uzupełnienia na późniejszym etapie przez IZ RPO.

C: Obliczanie standardowych stawek jednostkowych, kwot ryczałtowych lub stawek ryczałtowych

1. Źródło danych wykorzystanych do obliczenia standardowych stawek jednostkowych, kwot ryczałtowych lub stawek ryczałtowych (kto przygotował, zgromadził i zapisał dane, miejsce przechowywania danych, daty graniczne, walidacja itd.):

W związku z potrzebą uproszczenia procedur uzyskania wsparcia oraz zwiększenia skuteczności wspierania płynności finansowej PS, stawki jednostkowe na utworzenie i utrzymanie miejsca pracy w PS, zostały wyliczone przy założeniu połączenia w ramach stawki jednostkowej dwóch funkcjonujących w perspektywie finansowej 2014-2020 instrumentów – dotacyjnego i pomostowego.

W związku z powyższym, kwoty stawek jednostkowych na utworzenie i utrzymanie miejsca pracy w przedsiębiorstwie społecznym z EFS+, zostały wyliczone z uwzględnieniem zasad funkcjonujących dla tych instrumentów w okresie programowania 2014-2020: 1) Stawka jednostkowa na utworzenie miejsca pracy w przedsiębiorstwie społecznym w projektach konkursowych, realizowanych ze środków EFS w perspektywie finansowej 2014- 2020, zarówno dla PO WER, jak i RPO, wynosiła 21 020,00 PLN. Źródło danej wartości stanowi Raport z analizy kosztów dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej oraz kosztów dotacji na utworzenie miejsca pracy w przedsiębiorstwie społecznym w projektach PO WER 2014-2020 oraz RPO 2014-2020 (dalej „Raport”), w którym przedstawiono szczegółowy opis metody wyliczenia stawki jednostkowej w tej wysokości (Załącznik nr 1). Zgodnie z Raportem, stawka jednostkowa będzie indeksowana co roku o wzrost/spadek przeciętnego wynagrodzenia za pracę, o którym mowa w art. 2 ust. 1 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucji rynku pracy. Zmiana wysokości stawki jest zatem uzależniona od wysokości przeciętnego wynagrodzenia ogłaszanej przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego (GUS). Z uwagi na fakt, że stawka w wysokości 21 020,00 PLN uwzględniała indeksację o wskaźnik wzrostu przeciętnego wynagrodzenia w 2017 r., w celu zaktualizowania tej stawki, dokonano jej indeksacji o wskaźnik wzrostu przeciętnego wynagrodzenia w latach 2018, 2019 i 2020 zgodnie z komunikatami Prezesa GUS w sprawie przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej w latach 2018, 2019 i 2020, ogłoszonymi w Monitorze Polskim. Zindeksowana zgodnie ze wzrostem przeciętnego wynagrodzenia część stawki jednostkowej, odnosząca się do wsparcia w zakresie utworzenia w przedsiębiorstwie społecznym nowego miejsca pracy, wyniosła 25 429,00 PLN.

2) Stawka jednostkowa na utrzymanie miejsca pracy przez 12 miesięcy - zgodnie z Wytycznymi w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020, wysokość wsparcia pomostowego w okresie programowania 2014-2020 uzależniona była od wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę w rozumieniu przepisów o minimalnym wynagrodzeniu za pracę (Ustawa z dnia 10 października 2002r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę, Dz. U. z 10 grudnia 2020r. Poz. 2207). W celu zmniejszenia ryzyka audytowego uznano, że w nowej perspektywie finansowej należy zharmonizować sposób ustalania wysokości i rozliczania pomocy wypłacanej dotychczas na utrzymanie miejsca pracy we wszystkich programach operacyjnych. Wartość wsparcia stanowiącego odpowiednik wsparcia pomostowego w perspektywie finansowej 2021-2027 oszacowano z wykorzystaniem – analogicznie do metody stosowanej w poprzedniej perspektywie finansowej UE – kwotę minimalnego wynagrodzenia w rozumieniu przepisów o minimalnym wynagrodzeniu za pracę,

zwielokrotnioną o liczbę miesięcy objętych wsparciem w odpowiedniej proporcji kwoty wsparcia. Wysokość minimalnego wynagrodzenia, stanowiąca bazę do wyliczenia wysokości wsparcia na utrzymanie miejsca pracy, finansowanego w ramach stawki jednostkowej na utrzymanie i utworzenie miejsca pracy, została ustalona od 1.01.2021 r. na podstawie Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 września 2020 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę oraz wysokości minimalnej stawki godzinowej w 2021 r. na poziomie 2 800,00 PLN. Zgodnie natomiast z planowanymi zasadami wsparcia w perspektywie finansowej 2021-2027, wsparcie w ramach stawki jednostkowej na utrzymanie miejsca pracy, jest kalkulowane na podstawie następujących założeń:

(a) przez pierwsze 6 miesięcy od utworzenia miejsca pracy – co miesiąc 100% minimalnego wynagrodzenia za pracę brutto;

(b) przez kolejne 6 miesięcy (od 7 do 12 miesiąca utrzymania miejsca pracy) – co miesiąc 50% minimalnego wynagrodzenia za pracę brutto w dążeniu do usamodzielniania PS w zakresie utrzymania miejsc pracy. W związku z powyższym, wartość stawki jednostkowej na utrzymanie miejsca pracy w wymiarze pełnego etatu wynosi 25 200,00 PLN, tj. (a) przez pierwsze 6 miesięcy – 16 800,00 PLN ($6 * 2 800,00$ PLN) oraz (b) w okresie od 7 do 12 miesiąca – 8 400,00 PLN ($6 * 1 400,00$ PLN). Dla miejsca pracy w wymiarze niższym niż pełny etat przysługuje odpowiednio obniżona stawka jednostkowa w wysokości 75% (tj. 18 900,00 PLN) lub 50% (tj. 12 600,00 PLN) stawki na utrzymanie miejsca pracy.

2. Proszę określić, dlaczego proponowana metoda i obliczenia na podstawie art. 88(2) są właściwe dla danego rodzaju operacji:

Zastosowana metoda wyliczenia stawki jednostkowej opiera się częściowo na założeniach, które miały zastosowanie w perspektywie finansowej 2014-2020 w ramach adekwatnego obszaru tematycznego, przy czym przyjęto, że oba instrumenty zostaną powiązane - stawka jednostkowa na utworzenie miejsca pracy i stawka jednostkowa na utrzymanie miejsca pracy w PS będą kwalifikowalne wyłącznie wspólnie. Ich podział z kolei wynika z sekwencyjności działania związanego najpierw z utworzeniem a następnie utrzymaniem miejsca w PS (tj. koniecznością uzyskania stabilności funkcjonowania i przygotowania do w pełni samodzielnego funkcjonowania). W celu rzetelnego i wiarygodnego obliczenia stawek jednostkowych, obliczenia zostały oparte w przypadku stawki na utworzenie miejsca pracy na wartościach, które obowiązywały w poprzedniej perspektywie finansowej, przy uwzględnieniu indeksacji adekwatnej dla tego instrumentu a w przypadku stawki na utrzymanie miejsca pracy wyliczenia oparto na aktualnej danej obowiązującej w oparciu o przepisy ustawy z dnia 10 października 2002r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę, od której zależy wysokość tego instrumentu w przypadku gdy stosowane jest rozliczenie w oparciu o rzeczywiście ponoszone wydatki tj. na wartości minimalnego wynagrodzenia w gospodarce. Jest to tym bardziej uzasadnione, że stawka dotyczy utrzymania miejsca pracy w pierwszym okresie od jego uruchomienia.

3. Proszę określić sposób dokonania obliczeń, w tym w szczególności założenia przyjęte w odniesieniu do jakości lub ilości danych. W stosownych przypadkach należy zastosować dane statystyczne i poziomy odniesienia oraz przedstawić je – na wniosek – w formacie pozwalającym na wykorzystanie przez Komisję.

Szczegółowa kalkulacja została przedstawiona w pkt1 a wyliczenia w załączniku nr 2.

4. Proszę wyjaśnić, w jaki sposób zapewniono, by jedynie wydatki kwalifikowalne były uwzględniane przy obliczaniu standardowych stawek jednostkowych, kwot ryczałtowych lub stawek ryczałtowych:

Stawka jednostkowa na utworzenie miejsca pracy w PS oraz stawka jednostkowa na utrzymanie miejsca pracy obejmują wyłącznie kwalifikowalną kwotę dofinansowania utworzenia i utrzymania miejsca pracy, a więc wydatki zgodne z celami EFS+. W wyliczeniu stawek nie uwzględniono żadnych wydatków

niekwalifikowalnych, zgodnie z zasadami unijnymi (wymogami rozporządzenia ogólnego, czy rozporządzenia dot. EFS), a także wymogami krajowymi. Stawka jednostkowa utworzenia miejsca pracy jest już pomniejszona o niekwalifikowalny udział podatku VAT. Stawka jednostkowa utrzymania miejsca pracy opiera się z kolei na wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę w gospodarce, którego wysokość nie jest uzależniona od podatku VAT. Z punktu widzenia kwalifikowalności stawki jednostkowej w projekcie EFS+ takie zapisy są wystarczające.

5. Ocena przez instytucję(-e) audytową(-e) metody obliczania i kwot oraz rozwiązań mających zapewnić weryfikację danych, ich jakość, sposób gromadzenia i przechowywania:

Do uzupełnienia na późniejszym etapie.

Załączniki:

- 1) Raport z analizy kosztów dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej oraz kosztów dotacji na utworzenie miejsca pracy w przedsiębiorstwie społecznym w projektach PO WER 2014-2020 oraz RPO 2014-2020
- 2) Wyliczenia stawek jednostkowych – Excel

A. Podsumowanie głównych elementów

Priorytet	Fundusz	Cel szczegółowy	Kategoria regionu	Szacunkowy udział łącznej alokacji finansowej w ramach priorytetu, do którego stosowane będą uproszczone metody rozliczania kosztów (SCO), w %	Rodzaj(e) operacji objętej(-ych) finansowaniem		Wskaźnik uruchamiający refundację kosztów		Jednostka miary wskaźnika uruchamiającego refundację kosztów	Rodzaj SCO (standardowe stawki jednostkowe, kwoty ryczałtowe lub stawki ryczałtowe)	Kwota (w EUR) lub wartość procentowa (w przypadku stawek ryczałtowych) SCO
Wszystkie z wyłączeniem pomocy technicznej	EFS+	Wszystkie z wyłączeniem celu szczegółowego m) przeciwdziałanie deprivacji materialnej przez udzielanie pomocy żywnościowej lub podstawowej pomocy materialnej osobom najbardziej potrzebującym, w tym dzieciom,	Wszystkie	Do uzupełnienia przez każdą IZ	Kod	Opis Wszystkie, z wyłączeniem projektów wybieranych w trybie niekonkurencyjnym finansowanych z Funduszu Pracy	Kod	Opis Wysokość kwalifikowalnych kosztów bezpośrednich, z wyjątkiem kosztów rozliczanych stawkami jednostkowymi	PLN	Stawki ryczałtowa kosztów pośrednich	25% kosztów bezpośrednich – w przypadku projektów o wartości kosztów bezpośrednich do 830 tys. PLN włącznie, 20% kosztów bezpośrednich – w przypadku projektów o wartości kosztów bezpośrednich powyżej 830 tys. PLN do 1 740

		oraz zapewnianie środków towarzyszących wspierających ich włączenie społeczne									tys. PLN włącznie ¹ , 15% kosztów bezpośrednich – w przypadku projektów o wartości kosztów bezpośrednich powyżej 1 740 tys. PLN do 4 550 tys. PLN włącznie 5, 10% kosztów bezpośrednich – w przypadku projektów o wartości kosztów bezpośrednich przekraczającej 4 550 tys. PLN
--	--	---	--	--	--	--	--	--	--	--	--

B. Szczegółowe informacje według rodzaj operacji (należy wypełnić dla każdego rodzaju operacji)

Czy instytucja zarządzająca otrzymała wsparcie od firmy zewnętrznej w celu określenia poniżej uproszczonych kosztów?

Jeśli tak, proszę określić, która firma zewnętrzna: Nie

1. Opis rodzaju operacji, w tym harmonogram wdrażania	Zgodnie z art. 49 projektu rozporządzenia ogólnego na lata 2021-2027, koszty pośrednie operacji mogą być rozliczane z zastosowaniem stawek ryczałtowych. W takim przypadku może zostać zastosowana stawka ryczałtowa w wysokości do 25% kwalifikowalnych kosztów bezpośrednich (art. 49 lit. c). Ponadto, aby umożliwić natychmiastowe wdrożenie stawek ryczałtowych zgodnie z ww. przepisem, wszelkie stawki ryczałtowe ustalone przez państwa członkowskie w latach 2014–2020 zgodnie z art. 67 ust. 5 lit. a) rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia
---	---

¹ Zgodnie z Wytocznymi w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020 mechanizm racjonalnych usprawnień to konieczne i odpowiednie zmiany oraz dostosowania, nienakładające nieproporcjonalnego lub nadmiernego obciążenia, rozpatrywane osobno dla każdego konkretnego przypadku, w celu zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami możliwości korzystania z wszelkich praw człowieka i podstawowych wolności oraz ich wykonywania na zasadzie równości z innymi osobami. Koszty te nie są brane pod uwagę przy wyliczaniu wartości kosztów bezpośrednich, od których należy naliczyć koszty pośrednie (nie powiększają wartości kosztów bezpośrednich do wyliczenia stawki ryczałtowej kosztów pośrednich).

	<p>2013 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (dalej: rozporządzenie ogólne nr 1303/2013), mogą nadal być stosowane do podobnych operacji wspieranych na podstawie niniejszego rozporządzenia ogólnego na lata 2021-2027, bez konieczności stosowania nowej metody obliczania. Polska chce skorzystać z tej opcji. Stawka ryczałtowa dotyczy kosztów pośrednich w projektach współfinansowanych ze środków EFS+ za wyjątkiem: - projektów powiatowych urzędów pracy wybieranych w trybie niekonkurencyjnym finansowanych ze środków Funduszu Pracy; - projektów rozliczanych w oparciu o stawki jednostkowe uwzględniające koszty pośrednie; - projektów rozliczanych w oparciu o kwoty ryczałtowe uwzględniające koszty pośrednie; - pomocy technicznej. Stawka ryczałtowa dotyczy projektów realizowanych w całym okresie programowania 2021-2027. Z uwagi na horyzontalny charakter stawki ryczałtowej kosztów pośrednich, może mieć ona zastosowanie w projektach objętych pomocą publiczną lub pomocą de minimis. Nie ma to jednak znaczenia dla wyliczenia poziomu stawki ryczałtowej.</p>
2 Cel(e) szczegółowy(-e)	<p>Wszystkie, z wyłączeniem celu szczegółowego m) przeciwdziałanie deprivacji materialnej przez udzielanie pomocy żywnościowej lub podstawowej pomocy materialnej osobom najbardziej potrzebującym, w tym dzieciom, oraz zapewnianie środków towarzyszących wspierających ich włączenie społeczne.</p>
3 Wskaźnik uruchamiający refundację kosztów	<p>Wysokość kwalifikowalnych kosztów bezpośrednich, przy czym do wysokości kwalifikowalnych kosztów bezpośrednich nie wlicza się kosztów rozliczanych stawkami jednostkowymi lub kwotami ryczałtowymi uwzględniającymi koszty pośrednie.</p>
4 Jednostka miary wskaźnika uruchamiającego refundację kosztów	<p>PLN</p>
5 Standardowa stawka jednostkowa, kwota ryczałtowa lub stawka ryczałtowa Stawka ryczałtowa kosztów pośrednich 6 Kwota na każdą jednostkę miary lub wartość procentowa (w przypadku stawek ryczałtowych) SCO	<p>Stawki ryczałtowe kosztów pośrednich: a) 25% kosztów bezpośrednich – w przypadku projektów o wartości kosztów bezpośrednich do 830 000 PLN włącznie, b) 20% kosztów bezpośrednich – w przypadku projektów o wartości kosztów bezpośrednich powyżej 830 000 PLN do 1 740 000 PLN włącznie, 268 c) 15% kosztów bezpośrednich – w przypadku projektów o wartości kosztów bezpośrednich powyżej 1 740 000 PLN do 4 550 000 PLN włącznie, d) 10% kosztów bezpośrednich – w przypadku projektów o wartości kosztów bezpośrednich przekraczającej 4 550 000 PLN</p>

	<p>Koszty bezpośrednie, dla których zastosowanie ma dana stawka ryczałtowa kosztów pośrednich, nie uwzględniają kosztów mechanizmu racjonalnych usprawnień w rozumieniu Wytocznych w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2021-2027¹</p>
<p>7 Kategorie kosztów objęte stawkami jednostkowymi, kwotami ryczałtowymi lub stawkami ryczałtowymi</p>	<p>Stawka ryczałtowa pokrywa wszystkie koszty pośrednie projektu.</p> <p>Koszty pośrednie rozumiane są jako koszty administracyjne związane z techniczną obsługą realizacji projektu, która nie wymaga podejmowania merytorycznych działań związanych z osiągnięciem celu projektu, w szczególności:</p> <p>a) koszty koordynatora lub kierownika projektu oraz innego personelu bezpośrednio zaangażowanego w zarządzanie, rozliczanie, monitorowanie projektu lub prowadzenie innych działań administracyjnych w projekcie, w tym w szczególności koszty wynagrodzenia tych osób, ich delegacji służbowych i szkoleń oraz koszty związane z wdrażaniem polityki równych szans przez te osoby,</p> <p>b) koszty zarządu (koszty wynagrodzenia osób uprawnionych do reprezentowania jednostki, których zakresy czynności nie są przypisane wyłącznie do projektu, np. kierownik jednostki),</p> <p>c) koszty personelu obsługowego (obsługa kadrowa, finansowa, administracyjna, sekretariat, kancelaria, obsługa prawna, w tym ta dotycząca zamówień) na potrzeby funkcjonowania jednostki,</p> <p>d) koszty obsługi księgowej (wynagrodzenia osób księgujących wydatki w projekcie, w tym zlecenia prowadzenia obsługi księgowej projektu biura rachunkowego),</p> <p>e) koszty utrzymania powierzchni biurowych (czynsz, najem, opłaty administracyjne) związanych z obsługą administracyjną projektu,</p> <p>f) wydatki związane z otwarciem lub prowadzeniem wyodrębnionego na rzecz projektu subkonta na rachunku płatniczego lub odrębnego rachunku płatniczego,</p> <p>g) działania informacyjno-promocyjne projektu (np. zakup materiałów promocyjnych i informacyjnych, zakup ogłoszeń prasowych, utworzenie i prowadzenie strony</p>

¹ Zgodnie z Wytocznymi w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020, mechanizm racjonalnych usprawnień to konieczne i odpowiednie zmiany oraz dostosowania, nienakładające nieproporcjonalnego lub nadmiernego obciążenia, rozpatrywane osobno dla każdego konkretnego przypadku, w celu zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami możliwości korzystania z wszelkich praw człowieka i podstawowych wolności oraz ich wykonywania na zasadzie równości z innymi osobami. To pomoc dla projektodawców i instytucji umożliwiająca elastyczne reagowanie na potrzeby uczestników z niepełnosprawnością, która zapewni im dostęp do usprawnień „szytych na miarę”. Jest to możliwość sfinansowania usprawnień nieprzewidzianych z góry we wniosku o dofinansowanie projektu, lecz uruchamianych wraz z pojawieniem się w projekcie (w charakterze uczestnika lub personelu) osoby z niepełnosprawnością. Przykłady takich racjonalnych usprawnień to np. wynajęcie transportu na miejsce udzielenia usługi, dostosowanie architektoniczne budynków lub infrastruktury komputerowej, sfinansowanie usługi asystenta osoby z trudnościami w poruszaniu się lub asystenta tłumaczącego na język łatwy czy migowy. Koszty te nie są brane pod uwagę przy wyliczaniu wartości kosztów bezpośrednich, od których należy naliczyć koszty pośrednie (nie powiększają wartości kosztów bezpośrednich do wyliczenia stawki ryczałtowej kosztów pośrednich).

	<p>internetowej o projekcie, oznakowanie projektu, plakaty, ulotki, itp.), h) amortyzacja, najem lub zakup aktywów (środków trwałych i wartości niematerialnych i prawnych) używanych na potrzeby osób, o których mowa w lit. a - d, i) opłaty za energię elektryczną, ciepłą, gazową i wodę, opłaty przesyłowe, opłaty za odprowadzanie ścieków w zakresie związanym z obsługą administracyjną projektu, j) koszty usług pocztowych, telefonicznych, internetowych, kurierskich związanych z obsługą administracyjną projektu, k) koszty biurowe związane z obsługą administracyjną projektu (np. zakup materiałów biurowych i artykułów piśmienniczych, koszty usług powielania dokumentów), l) koszty zabezpieczenia prawidłowej realizacji umowy, m) koszty ubezpieczeń majątkowych.</p>
<p>8 Czy wymienione kategorie kosztów pokrywają wszystkie wydatki kwalifikowalne w ramach danej operacji? (T/N)</p>	<p>Nie. W ramach stawki ryczałtowej pokrywane są wyłącznie koszty pośrednie projektu. Poza stawką ryczałtową rozliczane są koszty bezpośrednie projektu na podstawie rzeczywiście ponoszonych wydatków lub uproszczonych metod (tj. stawek jednostkowych lub kwot ryczałtowych), w których wyliczeniu nie uwzględniono kosztów pośrednich. W ramach kosztów pośrednich nie są wykazywane żadne wydatki objęte cross-financingiem. W kosztach pośrednich nie są ujmowane żadne wydatki ponoszone w związku z działaniami merytorycznymi projektu (takimi jak np. aktywna rekrutacja uczestników projektu (outreach measures), działania na ich rzecz, działania na rzecz zmian systemu i struktur).</p>
<p>9 Metoda korekt(y)</p>	<p>Nie zakłada się indeksacji stawek ryczałtowych.</p>
<p>10 Weryfikacja osiągnięcia jednostek – należy opisać, jaki(e) dokument(y)/system będzie(-a) wykorzystany(-e) w celu sprawdzenia, czy osiągnięto dostarczone jednostki – należy opisać, co będzie sprawdzane w trakcie weryfikacji zarządczych i przez kogo – należy opisać, jakie rozwiązania zostaną przyjęte w celu gromadzenia i przechowywania stosownych danych/dokumentów</p>	<p>Właściwa dla danego projektu stawka ryczałtowa będzie wskazywana w umowie o dofinansowanie. Dokumentowanie będzie dotyczyć wyłącznie kosztów bezpośrednich będących podstawą do naliczenia stawki kosztów pośrednich. Weryfikacja wydatków w ramach projektu obejmuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ weryfikację wniosków o płatność, w których beneficjent wykazuje do rozliczenia koszty bezpośrednie, od których naliczane będą koszty pośrednie; kwalifikowalność kosztów bezpośrednich oraz prawidłowość zastosowanej stawki ryczałtowej będą weryfikowane przez instytucję pośredniczącą lub zarządzającą podczas weryfikacji wniosków o płatność; ☐ kontrole projektu na miejscu, tj. kontrolę w siedzibie beneficjenta i wizyty monitorujące (odbywają się na określonych próbach i w przypadku ich realizacji weryfikowane są także na określonych próbach dokumenty źródłowe, na podstawie których następuje potwierdzenie kwalifikowalności wydatków bezpośrednich, od których naliczane są

	koszty pośrednie).
11 Możliwe niepożądane zachęty, środki łagodzące ¹ oraz szacowany poziom ryzyka (wysoki/średni/niski)	<p>W związku z faktem, że ryczałtowy sposób rozliczania kosztów pośrednich w projektach EFS był stosowany już w perspektywie finansowej 2007-2013 oraz 2014-2020, należy uznać, że ryzyko w tym obszarze jest niskie. W dalszym ciągu jednak przewiduje się, że mogą wystąpić:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Brak znajomości przez beneficjentów katalogu kosztów pośrednich. Może się zdarzyć, że działania o charakterze administracyjnym będą ujmowane we wnioskach o dofinansowanie w kosztach bezpośrednich. Zadaniem IZ będzie informowanie wnioskodawców o katalogu kosztów pośrednich oraz zapewnienie na etapie oceny wniosków, aby ww. wydatki były ujmowane w odpowiednich kategoriach kosztów, tj. w kosztach pośrednich. Dzięki temu możliwe będzie wykluczenie podwójnego finansowania takich samych wydatków jednocześnie w kosztach pośrednich i w kosztach bezpośrednich. 2. Brak znajomości mechanizmu stawek ryczałtowych kosztów pośrednich przez beneficjentów. Jako działanie mające na celu przeciwdziałanie zidentyfikowanemu ryzyku IZ będzie prowadzić szkolenia dla beneficjentów w zakresie zasad rozliczania kosztów pośrednich. 3. Ryzyko przyznania kosztów pośrednich w zawyżonej lub zaniżonej wysokości. Ryzyko związane z przyznaniem kosztów pośrednich w zawyżonej wysokości może zaistnieć w sytuacji, gdy zatwierdzone zostaną wydatki bezpośrednie, które powinny zostać uznane za niekwalifikowalne. Kluczowym elementem przeciwdziałającym powyższemu ryzyku będzie zapewnienie właściwej weryfikacji wydatków przez IZ na etapie rozliczania wniosków o płatność. Ryzyko przyznania kosztów pośrednich w zaniżonej wysokości może zaistnieć w sytuacji, gdy w zatwierdzonych wnioskach o dofinansowanie została zadeklarowana niższa wartość kosztów pośrednich niż wynika to z przyjętej wysokości stawki ryczałtowej. Kluczowym elementem przeciwdziałającym powyższemu ryzyku będzie zapewnienie właściwej weryfikacji wniosków o dofinansowanie przez IZ na etapie ich oceny.
12 Łączna kwota (krajowa i unijna) oczekiwanej na tej podstawie refundacji od Komisji	do wypełnienia przez każdą IZ RPO oraz IZ FERS

C: Obliczanie standardowych stawek jednostkowych, kwot ryczałtowych lub stawek ryczałtowych

¹ Czy istnieją jakiegokolwiek potencjalne negatywne skutki dla jakości wspieranych operacji, a jeśli tak, to jakie środki (np. zapewnienie jakości) zostaną podjęte w celu ograniczenia tego ryzyka?

1. Źródło danych wykorzystanych do obliczenia standardowych stawek jednostkowych, kwot ryczałtowych lub stawek ryczałtowych (kto przygotował, zgromadził i zapisał dane, miejsce przechowywania danych, daty graniczne, walidacja itd.):

Zgodnie z art. 49 projektu rozporządzenia ogólnego dla perspektywy finansowej 2021-2027, dla projektów współfinansowanych ze środków EFS+ przyjęto stawki ryczałtowe kosztów pośrednich ustalone dla projektów EFS zgodnie z artykułem 67 ust. 5 lit. a) rozporządzenia ogólnego nr 1303/2013. Źródłem danych dla stawek ryczałtowych kosztów pośrednich są dane historyczne z projektów EFS w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013, a proces ustalania stawek ryczałtowych został opisany w Raporcie z analizy kosztów pośrednich i kosztów zarządzania w projektach PO KL 2007-2013 w celu opracowania limitów kosztów pośrednich rozliczanych ryczałtem na perspektywę finansową 2014-2020 z dnia 20 kwietnia 2014 r. (Załącznik 1). Dane przechowywane są w Instytucji Koordynującej EFS.

2. Proszę określić, dlaczego proponowana metoda i obliczenia na podstawie art. 88(2) są właściwe dla danego rodzaju operacji:

Metoda kalkulacji stawki ryczałtowej została szczegółowo opisana w Raporcie z analizy kosztów pośrednich i kosztów zarządzania w projektach PO KL 2007-2013 w celu opracowania limitów kosztów pośrednich rozliczanych ryczałtem na perspektywę finansową 2014-2020. Stawki te są stosowane z sukcesem w tej perspektywie finansowej we wszystkich programach współfinansowanych z EFS i zapewniają jednolitość podejścia w całym funduszu. Metodyka opisana w raporcie była przedmiotem audytu Komisji Europejskiej DG EMPL w czasie misji nr EMPG214PL0185 z 2016 r. w Programie Operacyjnym Wiedza Edukacja Rozwój.

3. Proszę określić sposób dokonania obliczeń, w tym w szczególności założenia przyjęte w odniesieniu do jakości lub ilości danych. W stosownych przypadkach należy zastosować dane statystyczne i poziomy odniesienia oraz przedstawić je – na wniosek – w formacie pozwalającym na wykorzystanie przez Komisję.

Sposób kalkulacji stawek ryczałtowych kosztów pośrednich został szczegółowo opisany w Raporcie z analizy kosztów pośrednich i kosztów zarządzania w projektach PO KL 2007- 2013 w celu opracowania limitów kosztów pośrednich rozliczanych ryczałtem na perspektywę finansową 2014-2020 (dalej: Raport). Stawki ryczałtowe ustalone w wyniku analizy będącej przedmiotem ww. Raportu zostały wprowadzone do Wytycznych w zakresie kwalifikowalności wydatków w ramach EFRR, EFS i FS na lata 2014-2020 (dalej: Wytyczne na lata 2014-2020) w I wersji z 10.04.2015 r. Pierwsze doświadczenia z wdrażania stawek ryczałtowych kosztów pośrednich w kształcie zaproponowanym w Wytycznych na lata 2014-2020 przyniosły jednak problemy z wyliczeniami, które wymagały rozwiązania. Przyjęty w Raporcie sposób wyliczania wartości kosztów pośrednich w zależności od wartości projektu generował powstawanie luki w przypadku tych projektów, których wartość była na granicy właściwych stawek ryczałtowych. Dlatego w II wersji Wytycznych na lata 2014-2020 obowiązujących od dnia 19.09.2016 r. wprowadzono zmiany względem ww. Raportu na podstawie przeliczeń Instytucji Koordynującej EFS i ustalono stawki ryczałtowe kosztów pośrednich w zależności od wartości kosztów bezpośrednich. Szczegółowy sposób przeliczenia stawek ryczałtowych zawarto w pliku Excel – załącznik 2

4. Proszę wyjaśnić, w jaki sposób zapewniono, by jedynie wydatki kwalifikowalne były uwzględniane przy obliczaniu standardowych stawek jednostkowych, kwot ryczałtowych lub stawek ryczałtowych.

Wysokość stawek ryczałtowych kosztów pośrednich została ustalona zgodnie z art. 49 projektu rozporządzenia ogólnego dla perspektywy finansowej 2021-2027, tj. dla projektów współfinansowanych ze środków EFS+ przyjęto stawki ryczałtowe kosztów pośrednich ustalone dla projektów współfinansowanych ze środków EFS zgodnie z artykułem 67 ust. 5 lit. a) rozporządzenia nr 1303/2013, które z kolei zostały ustalone na podstawie rzeczywistych, zweryfikowanych i

zatwierdzonych danych pochodzących z projektów PO KL 2007-2013. W związku z powyższym należy uznać, że tylko kwalifikowalne koszty zostały uwzględnione przy ustalaniu stawek ryczałtowych kosztów pośrednich dla obecnej perspektywy finansowej.

5. Ocena przez instytucję(-e) audytową(-e) metody obliczania i kwot oraz rozwiązań mających zapewnić weryfikację danych, ich jakość, sposób gromadzenia i przechowywania.

Do uzupełnienia na późniejszym etapie

Załączniki:

1. Raport z analizy kosztów pośrednich i kosztów zarządzania w projektach PO KL 2007-2013 w celu opracowania limitów kosztów pośrednich rozliczanych ryczałtem na perspektywę finansową 2014-2020 z dnia 20 kwietnia 2014 r.
2. Excel z przeliczeniami stawek ryczałtowych kosztów pośrednich.

A. Podsumowanie głównych elementów

Priorytet	Fundusz	Cel szczegółowy	Kategoria regionu	Szacunkowy udział łącznej alokacji finansowej w ramach priorytetu, do którego stosowane będą uproszczone metody rozliczania kosztów (SCO), w %	Rodzaj(e) operacji objętej(-ych) finansowaniem		Wskaźnik uruchamiający refundację kosztów		Jednostka miary wskaźnika uruchamiającego refundację kosztów	Rodzaj SCO (standardowe stawki jednostkowe, kwoty ryczałtowe lub stawki ryczałtowe)	Kwota (w EUR) lub wartość procentowa (w przypadku stawek ryczałtowych) SCO
Do uzupełnienia przez każdą IZ	EFIS+	4(f)	Wszystkie	Do uzupełnienia przez każdą IZ	Kod	Opis Do uzupełnienia przez każdą IZ	Kod	Opis Liczba zrealizowanych godzin stażu uczniowskiego [osobogodziny]	osobogodzina	Stawka jednostkowa	19.94 PLN

B. Szczegółowe informacje według rodzaj operacji (należy wypełnić dla każdego rodzaju operacji)

Czy instytucja zarządzająca otrzymała wsparcie od firmy zewnętrznej w celu określenia poniższych kosztów uproszczonych? Jeśli tak, proszę podać nazwę firmy zewnętrznej. Nie

1. Opis rodzaju operacji, w tym harmonogram wdrażania	Stawka jednostkowa dotyczy stażu uczniowskiego, o którym mowa w art. 121a Prawa oświatowego z 14 grudnia 2016 r. (Dz. U. 2020 poz. 910 z póź. zm.)
2 Cel(e) szczegółowy(-e)	(f) wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe

	kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwienie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnością
3 Wskaźnik uruchamiający refundację kosztów ¹	Liczba zrealizowanych godzin stażu uczniowskiego [osobogodziny] FORMA WSPARCIA: Staże uczniowskie realizowane w celu ułatwienia uzyskiwania doświadczenia i nabywania umiejętności praktycznych niezbędnych do wykonywania pracy w zawodzie, realizowane na zasadach określonych w Prawie oświatowym oraz zgodnie z wytycznymi horyzontalnymi ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego dotyczącymi obszaru edukacji na lata 2021-2027. JEDNOSTKA i MOMENT POMIARU: Wskaźnik mierzy liczbę godzin zegarowych stażu uczniowskiego zrealizowanego przez 1 uczestnika. Okresem rozliczeniowym jest miesiąc, tzn. wskaźnik mierzony jest na koniec każdego miesiąca na podstawie list obecności lub wydruków z systemu elektronicznego potwierdzającego obecność stażysty na stażu u pracodawcy w danym miesiącu. Lista obecności lub wydruk z systemu elektronicznego potwierdzające obecność stażysty na stażu u pracodawcy muszą zawierać informację nt. liczby godzin stażu w każdym dniu odbywania stażu.
4 Jednostka miary wskaźnika uruchamiającego refundację kosztów	osobogodzina
5 Standardowa stawka jednostkowa, kwota ryczałtowa lub stawka ryczałtowa	stawka jednostkowa
6 Kwota na każdą jednostkę miary lub wartość procentowa (w przypadku stawek ryczałtowych) SCO	19,94 PLN
7 Kategorie kosztów objęte stawkami jednostkowymi, kwotami ryczałtowymi lub stawkami ryczałtowymi	Stawka jednostkowa obejmuje wszystkie niezbędne bezpośrednie koszty organizacji i prowadzenia 1 godziny stażu dla 1 ucznia. MINIMALNY STANDARD STAŻU UCZNIOWSKIEGO Staż jest realizowany zgodnie z Prawem oświatowym oraz wytycznymi horyzontalnymi ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego dot. edukacji na lata 2021-2027. Podmiot przyjmujący na staż uczniowski zapewnia uczniowi stanowisko pracy wyposażone w niezbędne urządzenia, sprzęt, narzędzia, materiały i dokumentację techniczną, uwzględniające wymagania bezpieczeństwa i higieny pracy, a także bezpieczne i higieniczne warunki odbywania stażu uczniowskiego na zasadach dotyczących pracowników określonych w odrębnych przepisach, w tym w zależności od rodzaju zagrożeń związanych z odbywaniem tego stażu – odpowiednie środki ochrony indywidualnej; stanowisko powinno być przygotowane w momencie rozpoczęcia stażu. Stawka obejmuje wszystkie niezbędne koszty związane z organizacją i prowadzeniem stażu, w szczególności koszty: ☐ świadczenia pieniężnego (wraz z należnymi pochodnymi) dla ucznia odbywającego staż (stypendium) w wysokości 80% minimalnej stawki godzinowej za pracę, ☐ zakupu niezbędnych materiałów i narzędzi zużywalnych niezbędnych stażysty do odbycia stażu, ☐ szkolenia BHP przed rozpoczęciem stażu (o ile jest wymagane), ☐ badań lekarskich przed rozpoczęciem stażu, (o ile są wymagane),

¹ W przypadku operacji, w ramach których stosowanych jest kilka uproszczonych metod rozliczania kosztów, obejmujących różne kategorie kosztów, różne projekty lub kolejne etapy operacji, pola 3–11 należy wypełnić dla każdego wskaźnika uruchamiającego refundację kosztów.

	☐ wynagrodzenia opiekuna stażysty podczas odbywania stażu, ☐ inne koszty, jeżeli beneficjent uznaje za zasadne ich finansowanie w celu realizacji stażu - np. wyżywienia podczas stażu (o ile zasadne), noclegów i opieki nad stażystami w bursie, itp. (o ile zasadne), dojazdów do / z miejsca odbywania stażu, zakupu dzienników, innych materiałów niezbędnych do przeprowadzenia stażu, itp.
8 Czy wymienione kategorie kosztów pokrywają wszystkie wydatki kwalifikowalne w ramach danej operacji? (T/N)	Nie. Operacje realizowane w celu szczegółowym (v) mogą mieć charakter kompleksowy i obejmować także inne formy wsparcia, poza stażami uczniowskimi. Te inne formy wsparcia nie są objęte niniejszą stawką jednostkową. Stawka jednostkowa nie obejmuje również kosztów pośrednich projektu.
9 Metoda korekt(y) ¹	Indeksację stawki jednostkowej przeprowadza się każdego roku w oparciu o zapisy rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę oraz wysokości minimalnej stawki godzinowej w roku następnym. Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego zamieszcza na stronie internetowej komunikat o wysokości stawki po jej indeksacji. Mechanizm indeksacji stawek jednostkowych opiera się na danych dotyczących: 1) wysokości minimalnej stawki godzinowej za pracę 2) udziału pozostałych kosztów związanych z organizacją i przeprowadzeniem stażu. W przypadku zmiany minimalnej stawki godzinowej, za podstawę wyliczenia zindeksowanej stawki przyjmuje się 80% wartości zmienionej minimalnej stawki godzinowej za pracę. Wartość ta jest powiększana o udział pozostałych wydatków w stawce (tj. 36,21%). Ponieważ do wyliczenia stawki jednostkowej wzięto pod uwagę wysokość minimalnej stawki godzinowej za pracę w 2021 r., najbliższa aktualizacja stawki jednostkowej będzie przeprowadzona w 2022 roku. Stawki w wysokości wynikającej z indeksacji w danym roku mają zastosowanie wyłącznie do umów o dofinansowanie projektu zawartych na podstawie naborów ogłoszonych po dniu wydania komunikatu w sprawie zindeksowanej stawki.
10 Weryfikacja osiągnięcia jednostek – należy opisać, jaki(e) dokument(y)/system będzie(-ą) wykorzystany(-e) w celu sprawdzenia, czy osiągnięto dostarczone jednostki – należy opisać, co będzie sprawdzane w trakcie weryfikacji zarządczych i przez kogo – należy opisać, jakie rozwiązania zostaną przyjęte w celu gromadzenia i przechowywania stosownych danych/dokumentów	Na potwierdzenie realizacji stawki jednostkowej Beneficjent na etapie wniosku o płatność przedkłada: ☐ kopie podpisanych przez podmiot przyjmujący na staż list obecności stażysty lub wydruki z systemu elektronicznego potwierdzające obecności stażysty na stażu u pracodawcy podpisane przez podmiot przyjmujący na staż zawierające informację nt. liczby godzin stażu w każdym dniu odbywania stażu; ☐ umowę stażową wskazującą na dobowy wymiar stażu. Dla rozliczenia stawki jednostkowej we wniosku o płatność nie są wymagane inne niż powyżej wymienione dokumenty. Beneficjent poza dokumentacją składaną na etapie weryfikacji wniosku o płatność, jest zobowiązany do gromadzenia dokumentacji związanej z organizowanym stażem, w tym potwierdzającej zgodność z prawem i wymogami określonymi w umowie o dofinansowanie. Beneficjent jest zobowiązany do gromadzenia, przechowywania i udostępniania podczas kontroli oraz wizyt monitoringowych 100% tych dokumentów. Za weryfikację wniosków o płatność i kontrole na miejscu odpowiada instytucja będąca stroną umowy, tj. Instytucja Zarządzająca lub Instytucja Pośrednicząca, o ile delegowano jej zadania w tym zakresie. Weryfikacja wydatków obejmuje: - weryfikację wniosku o płatność złożonego przez beneficjenta (weryfikowany jest każdy wniosek o płatność oraz na zasadach określonych w ramach poszczególnych programów dokumenty źródłowe, w tym te wyżej wymienione dotyczące rozliczenia stawek

¹ W stosownych przypadkach należy wskazać częstotliwość i termin korekty oraz wyraźne odniesienie do konkretnego wskaźnika (w tym, w stosownych przypadkach, link do strony internetowej, na której opublikowano ten wskaźnik).

	<p>jednostkowych; weryfikacje wniosków o płatność przeprowadzane są okresowo, co do zasady raz na kwartał),</p> <p>- kontrolę na miejscu, tj. kontrolę w siedzibie beneficjenta i wizyty monitorujące (odbywają się na zasadach określonych w ramach poszczególnych programów i w przypadku ich realizacji weryfikowane są także na określonych próbach dokumenty źródłowe, w tym te wyżej wymienione dotyczące rozliczenia stawek jednostkowych oraz dodatkowe dotyczące potwierdzenia realizacji staży zgodnie z prawem i wymogami określonymi w umowie o dofinansowanie).</p>
<p>11 Możliwe niepożądane zachęty, środki łagodzące¹ oraz szacowany poziom ryzyka (wysoki/średni/niski)</p>	<p>Ryzyka i metody ich złagodzenia:</p> <p>i. ryzyko braku znajomości czy zrozumienia mechanizmu stawek jednostkowych przez wnioskodawców i beneficjentów, a przez to potencjalne obawy lub nawet niechęć do ich stosowania, któremu przeciwdziałać powinna aktywna polityka informacyjna w stosunku do poszczególnych instytucji zaangażowanych we wdrażanie projektów unijnych, beneficjentów i wnioskodawców, obejmująca w szczególności przepisy i wytyczne, szczegółowe informacje o stawkach jednostkowych na etapie naboru i realizacji projektu, szkolenia i spotkania informacyjne;</p> <p>ii. ryzyko ewentualnej zmiany przepisów Prawa oświatowego w zakresie staży uczniowskich, w związku z którym konieczne będzie bieżące monitorowanie zmian przepisów prawa przez instytucje zaangażowane we wdrażanie projektów, przy czym w przypadku istotnej zmiany przepisów znacznie wpływającej na ponoszone wydatki w związku z podniesieniem jakości i wymogów, zakłada się rozliczanie wydatków związanych z nowymi wymogami poza określoną stawką,</p> <p>iii. ryzyko obniżania jakości staży – ryzyko może być łagodzone poprzez systematyczne monitorowanie i weryfikowanie wymogów jakościowych wynikających z niniejszej metodyki, powszechnie obowiązującego prawa oraz wytycznych dot. edukacji na lata 2021-2027 warunkujących kwalifikowalność stawek jednostkowych,</p> <p>iv. ryzyko niesprawiedliwego podziału stawki pomiędzy beneficjenta i podmiot organizujący staż z uwagi na specyfikę obszaru i konieczność ponoszenia wydatków dotyczących staży nie tylko przez beneficjentów, ale także przez podmioty trzecie (podmioty organizujące staż), na które odpowiadać powinna polityka informacyjna wobec podmiotów organizujących staże i stażystów, a także wybór beneficjentów doświadczonych w realizacji staży.</p>
<p>12 Łączna kwota (krajowa i unijna) oczekiwanej na tej podstawie refundacji od Komisji</p>	<p>do wypełnienia przez każdą IZ RPO</p>

C: Obliczanie standardowych stawek jednostkowych, kwot ryczałtowych lub stawek ryczałtowych

1. Źródło danych wykorzystanych do obliczenia standardowych stawek jednostkowych, kwot ryczałtowych lub stawek ryczałtowych (kto przygotował, zgromadził i zapisał dane, miejsce przechowywania danych, daty graniczne, walidacja itd.):

Do wyliczenia stawki jednostkowej posłużono się danymi: - w zakresie stypendium stażowego - dotyczącymi wysokości minimalnej stawki godzinowej zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 15 września 2020 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę oraz wysokości minimalnej stawki godzinowej w 2021 r.;

¹ Czy istnieją jakiegokolwiek potencjalne negatywne skutki dla jakości wspieranych operacji, a jeśli tak, to jakie środki (np. zapewnienie jakości) zostaną podjęte w celu ograniczenia tego ryzyka?

- w zakresie pozostałych kosztów organizacji i realizacji stażu - dotyczącymi zrealizowanych projektów w ramach perspektywy 2014-2020, wygenerowanymi z Centralnego Systemu Teleinformatycznego SL2014 (SL2014) oraz z Lokalnego Systemu Informatycznego Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020 (LSI 2014); specyfika przechowywania danych nt. szczegółowych kosztów projektów RPO Województwa Śląskiego (tj. w ramach LSI 2014), wymagała połączenia zestawienia danych. Dane z województwa śląskiego zostały fizycznie połączone w jedno zestawienie z zestawieniem przygotowanym w IK UP EFS. Dane są przechowywane w systemie informatycznym SL2014 oraz LSI IZ RPO Województwa Śląskiego, a wygenerowane z tych systemów raporty i na potrzeby wyliczenia stawek jednostkowych są dostępne w IK UP EFS

2. Proszę określić, dlaczego proponowana metoda i obliczenia na podstawie art. 88(2) są właściwe dla danego rodzaju operacji.

Metoda wyliczenia stawki jednostkowej zapewnia wiarygodność danych. Mają one odzwierciedlenie w decyzjach podawanych do publicznej wiadomości i mających zastosowanie do wszystkich gałęzi gospodarki (informacja o minimalnym wynagrodzeniu jest podawana do publicznej wiadomości a wymóg jej przestrzegania jest powszechny), w tym staży uczniowskich realizowanych na podstawie ustawy Prawo Oświatowe, w której w art. 121 ust. 6 i 7 powiązано kwestię świadczenia pieniężnego z minimalnym wynagrodzeniem za pracę. Z drugiej strony pochodzą z systemów informatycznych funkcjonujących w Polsce w ramach obsługi projektów EFS oraz dotyczą zrealizowanych i rozliczonych projektów z adekwatnego obszaru tematycznego.

3. Proszę określić sposób dokonania obliczeń, w tym w szczególności założenia przyjęte w odniesieniu do jakości lub ilości danych. W stosownych przypadkach należy zastosować dane statystyczne i poziomy odniesienia oraz przedstawić je – na wniosek – w formacie pozwalającym na wykorzystanie przez Komisję.

Stawka jednostkowa została wyliczona na podstawie dwóch głównych elementów: pierwszym z nich jest wysokość minimalnej stawki godzinowej, drugi element to udział wydatków innych niż świadczenie pieniężne dla ucznia (stypendium stażowe) w ogólnej kwocie wydatków poniesionych na staże. Uznano, że wynagrodzenie za godzinę pracy stażysty mające odzwierciedlenie w świadczeniu pieniężnym dla ucznia-stażysty powinno zostać ujednoczone i powiązane z minimalną stawką godzinową za pracę (wynagrodzenie za godzinę). Takie podejście odpowiada podejściu ustawodawcy do instrumentu jakim jest świadczenie pieniężne, którego maksymalna wartość została, zgodnie z art. 121a ust 7 ustawy Prawo oświatowe powiązana z minimalnym wynagrodzeniem za pracę (nie może przekraczać wysokości tego wynagrodzenia). Przyjęto założenie, że świadczenie pieniężne będzie obligatoryjnym kosztem w przypadku realizacji stażu uczniowskiego z EFS+. Dlatego główny element składowy stawki jest powiązany z wysokością ww. minimalnego wynagrodzenia. Wyliczenia udziału wydatków innych niż świadczenia pieniężnego w ogólnych wydatkach poniesionych na staż w projektach bazują na danych historycznych, zakończonych i rozliczonych do 30.09.2020 r. projektach realizowanych w ramach wszystkich RPO 2014-2020 w Polsce w ramach 10(iv) lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwianie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmocnienie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami. Wyliczenia były przeprowadzone w kilku etapach:

1. wygenerowanie danych z SL2014 i LSI IZ RPO Województwa Śląskiego dotyczących zakończonych i rozliczonych projektów realizowanych w ramach wszystkich RPO 2014-2020 w Polsce w ramach 10(iv) – dane wg stanu na dzień 30.09.2020 r. dotyczą 1634 projektów z 16 województw (Załącznik 1);
2. wybranie z ww. bazy projektów z zatwierdzonym do dnia 30.09.2020 r. wnioskiem o płatność końcową, projektów dla których umowy nie zostały rozwiązane, projektów realizowanych w trybie konkursowym, z wydatkami na zadania dotyczące staży i praktyk uczniowskich, które były rozliczane w ramach

kosztów bezpośrednich oraz tych, dla których określono i monitorowano, oraz rozliczono w końcowym wniosku o płatność wskaźnik kluczowy produktu pt. Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy [osoby];

3. analiza danych finansowych w celu ustalenia faktycznie poniesionych wydatków na staże i praktyki na poziomie projektów; z analizy wyłączono koszty zadań staży rozliczanych kwotami ryczałtowymi oraz koszty zadań niedotyczących staży, np. szkolenia i staże nauczycieli, zajęcia dodatkowe specjalistyczne dla uczniów oraz współpracy z przedsiębiorstwami, 279 zajęcia praktyczne przedmiotów zawodowych w pracowniach szkolnych;

4. do ostatecznego wyliczenia stawki wzięto pod uwagę dane z 596 projektów z 16 RPO, w których z ogólnej wartości wydatków kwalifikowalnych na staże i praktyki uczniowskie wydzielono kwotę poniesioną na wydatki dotyczące świadczenia pieniężnego i ustalono jaki procent wszystkich kosztów stanowią wydatki związane z organizacją i realizacją staży – Udział wydatków związanych z organizacją i realizacją staży z wyłączeniem świadczenia pieniężnego stanowił 36,21% w ogóle wydatków związanych ze stażami.

5. Do ostatecznego wyliczenia stawki jednostkowej wzięto pod uwagę dane dotyczące wysokości minimalnej stawki godzinowej oraz udziału kosztów pozostałych niebędących świadczeniem pieniężnym dla ucznia w kwocie kosztów całkowitych związanych z realizacją stażu uczniowskiego (patrz powyżej pkt 4). W roku 2021 wysokość minimalnej stawki godzinowej wynosi 18,30 PLN. Świadczenie pieniężne dla ucznia na stażu uczniowskim na poziomie 80% kwoty minimalnego wynagrodzenia za godzinę pracy wynosi więc 14,64 PLN. Udział kosztów pozostałych niebędących świadczeniem pieniężnym dla ucznia w kwocie kosztów całkowitych związanych z realizacją stażu uczniowskiego, ustalony na podstawie adekwatnych projektów EFS w perspektywie 2014-2020, wyniósł 36,21% i o taki % została powiększona kwota minimalnego świadczenia pieniężnego określonego dla stażu, tj. kwota 5,30 PLN.

6. w rezultacie otrzymano stawkę jednostkową za godzinę stażu uczniowskiego dla 1 ucznia w wysokości 19,94 PLN.

4. Proszę wyjaśnić, w jaki sposób zapewniono, by jedynie wydatki kwalifikowalne były uwzględniane przy obliczaniu standardowych stawek jednostkowych, kwot ryczałtowych lub stawek ryczałtowych:

Wyliczenia bazują na:

- danych powszechnie obowiązujących tj. Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 15 września 2020 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę oraz wysokości minimalnej stawki godzinowej w 2021 r. oraz
- danych historycznych w postaci zakończonych i rozliczonych projektów realizowanych w ramach wszystkich RPO 2014-2020 w Polsce w ramach 10(iv), w których rozliczano staże lub praktyki; dane źródłowe zawierają tylko wydatki kwalifikowalne z EFS, zweryfikowane i potwierdzone przez poszczególne IZ RPO; tym samym w wyliczeniu nie uwzględniono żadnych wydatków niekwalifikowalnych, zgodnie z zasadami unijnymi (wymogami rozporządzenia ogólnego, czy rozporządzenia dot. EFS), a także wymogami krajowymi.

W zakresie kwalifikowalności podatku od towarów i usług zgodnie z 43 ust. 1 pkt. 29 ustawy o VAT z VAT zwolnione są usługi kształcenia zawodowego lub przekwalifikowania zawodowego inne niż wymienione w pkt. 26 prowadzone w formach i na zasadach przewidzianych w odrębnych przepisach lub świadczone przez podmioty, które uzyskały akredytację w rozumieniu przepisów ustawy Prawo oświatowe wyłącznie w zakresie usług objętych akredytacją lub finansowane w całości ze środków publicznych oraz dostawa towarów i świadczenie usług ściśle z tymi usługami związane. Organizacja stażu uczniowskiego stanowi usługę kształcenia zawodowego lub przekwalifikowania zawodowego i w związku z tym jest zwolniona z VAT. W związku z tym policzone stawki są tożsame dla podmiotów mających status podatnika VAT czynnego jak i dla pozostałych podmiotów (beneficjentów). Co do zasady w projektach dotyczących kształcenia zawodowego nie spodziewa się pojawienia dochodów w określonych stawkach jednostkowych. Historyczne dane źródłowe zostały przeanalizowane pod kątem dochodów powstałych w trakcie realizacji projektu, o których mowa w art. 65 ust. 8 rozporządzenia ogólnego.

Dochód taki nie pojawił się w żadnym projekcie. Zakłada się, że na etapie realizacji projektów rozliczanych określonymi stawkami jednostkowymi w perspektywie 2021-2027 nie będzie obowiązku monitorowania go z uwagi na złagodzenie propozycji przepisów unijnych na przyszłą perspektywę w tym zakresie.

5. Ocena przez instytucję(-e) audytową(-e) metody obliczania i kwot oraz rozwiązań mających zapewnić weryfikację danych, ich jakość, sposób gromadzenia i przechowywania.

Do uzupełnienia na późniejszym etapie

ANEKS 3. WYKAZ PLANOWANYCH OPERACJI O ZNACZENIU STRATEGICZNYM W WRAZ Z HARMONOGRAMEM

Lp.	Nazwa przedsięwzięcia	Fundusz	Cel szczegółowy
1.	E-zdrowie dla Mazowsza 3	EFRR	1(ii)
2.	Rozwój wojewódzkiej platformy e-Urząd	EFRR	1(ii)
3.	Nauka na odległość	EFRR	1(ii)
4.	Projekt strategiczny. Transformacja cyfrowa administracji samorządowej na terenie województwa mazowieckiego	EFRR	1(ii)
5.	Nowoczesne środki wyrazu zdarzeń kulturalnych – rozwój Mazowieckiej Platformy Kulturalnej	EFRR	1(ii)
6.	E-biblioteka	EFRR	1(ii)
7.	Budowa i rozwój systemów oraz usług wspomagających nowoczesną produkcję rolną na Mazowszu	EFRR	1(ii)
8.	Automatyzacja procesu pozyskiwania danych przestrzennych z wykorzystaniem narzędzi uczenia maszynowego na rzecz transformacji cyfrowej administracji samorządowej i zapewnienia aktualnych danych przestrzennych sektora publicznego	EFRR	1(ii)
9.	Wzmocnienie procesu przedsiębiorczego odkrywania w województwie mazowieckim	EFRR	1(iv)
10.	Rozwój i rozbudowa Regionalnej sieci szerokopasmowej "Internet dla Mazowsza"	EFRR	1(v)
11.	Wsparcie mazowieckich gmin w realizacji programu ochrony powietrza dla stref w województwie mazowieckim do FEM 2021-2027	EFRR	2(i)
12.	Kompleksowy monitoring energii w jednostkach Samorządu Województwa Mazowieckiego wraz z jego jednostkami organizacyjnymi do FEM 2021-2027	EFRR	2(ii)
13.	Aktualizacja planów ochrony parków krajobrazowych	EFRR	2(vii)
15.	Utworzenie Centrum Ochrony Bioróżnorodności i Edukacji Ekologicznej Puszczy Kozienickiej w Augustowie k. Pionek na terenie Kozienickiego Parku Krajobrazowego	EFRR	2(vii)
16.	Utworzenie Centrum Ochrony Bioróżnorodności i Edukacji Ekologicznej w Nadbużańskim Parku Krajobrazowym	EFRR	2(vii)
17.	Budowa zachodniej obwodnicy Mławy-odcinek między ulicą Gdyńską a nowoprojektowaną drogą krajową S7	EFRR	3(ii)

Lp.	Nazwa przedsięwzięcia	Fundusz	Cel szczegółowy
18.	Budowa obwodnicy Pilawy w ciągu drogi wojewódzkiej nr 805	EFRR	3(ii)
19.	Budowa nowego przebiegu drogi wojewódzkiej nr 721 na odcinku od drogi krajowej nr 7 do skrzyżowania drogi wojewódzkiej 721 z ulicą Mleczarską w Piasecznie.	EFRR	3(ii)
20.	Zakup 15 sztuk pięcioczęłonowych ETZ	EFRR	3(ii)
21.	Budowa bazy utrzymaniowo – naprawczej taboru kolejowego w Radomiu	EFRR	3(ii)
22.	Budowa bazy utrzymaniowo - naprawczej taboru kolejowego w Sochaczewie	EFRR	3(ii)
23.	Zakup pojazdów (autobusy, busy o różnej wielkości) na napęd wodorowy, hybrydowy lub elektryczny do obsługi regionalnej komunikacji autobusowej wraz z budową stacji tankowania/ladowania i niezbędną infrastrukturą	EFRR	3(ii)
24.	Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych przez PUP, w szczególności osób młodych, długotrwale bezrobotnych, z niepełnosprawnością, z wykształceniem odpowiadającym poziomowi ISCED 3 i niższym, kobiet i osób, które ukończyły 50 lat	EFS+	4(a)
25.	Aktywizacja zawodowa osób młodych znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy realizowana przez Ochotnicze Hufce Pracy	EFS+	4(a)
26.	Przystosowanie pacowników i przedsiębiorców	EFS+	4(d)
27.	Mazowiecki Uniwersytet Przyszłości	EFS+	4(f)
28.	Zawodowe Mazowsze Przyszłości – innowacyjne kształcenie zawodowe	EFS+	4(f)
29.	Mazowiecki program stypendialny dla uczniów szkół zawodowych	EFS+	4(f)
30.	Mazowiecki program stypendialny dla uczniów uzdolnionych	EFS+	4(f)
31.	Zwiększenie samodzielności seniorów w miejscu ich zamieszkania	EFS+	4(k)
32.	Mieszkalnictwo chronione jako model deinstytucjonalizacji usług bytowych na Mazowszu	EFS+	4(k)
33.	Utworzenie centrów udarowych w głównych ośrodkach regionalnych i podregionalnych województwa mazowieckiego oraz w Warszawie	EFRR	4(v)
34.	Doposażenie Centrum Mukowiscydozy dla dzieci w Dziekanowie Leśnym oraz utworzenie Centrum Mukowiscydozy (wraz z doposażeniem) dla dorosłych	EFRR	4(v)